

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Poměr rodičů k nezletilým dětem se zřetelem na specifika domácího násilí

The relationship of parents to minors with regard to the specifics of domestic violence

Disertační práce

autorka : Mgr. Ing. Ivana Spoustová
studijní program : Teoretické právní vědy
školicelka : Doc. JUDr. Michaela Hendrychová, CSc.

Praha 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem disertační práci na téma „*Poměr rodičů k nezletilým dětem se zřetelem na specifika domácího násilí*“ zpracovala samostatně a veškerou použitou literaturu a prameny jsem řádně označila v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této práce.

Praha, 2. srpna 2014

Ivana Spoustová

Poděkování

Děkuji **Doc. JUDr. Michaele Hendrychové, CSc.**, za cenné konzultace, odborné vedení a metodickou pomoc při zpracování této práce.

Děkuji **JUDr. Jiřině Voňkové, CSc.**, za odbornou spolupráci při psaní společné publikace a profesionální a lidský přístup, který ve mně vzbudil zájem o problematiku domácího násilí.

Praha, 2. srpna 2014

Ivana Spoustová

Anotace

Disertační práce „*Poměr rodičů k nezletilým dětem se zřetelem na specifika domácího násilí*“ je zaměřena především na soudní řízení péče o nezletilé děti tam, kde jsou rodinné vztahy zatíženy domácím násilím. Snaží se vysvětlit, proč je nutné, aby v těchto případech soudy tuto skutečnost zohlednily a v rámci svých rozhodnutí přijímaly taková opatření, která poskytnou dostatečnou ochranu osobám ohroženým a současně zastaví násilné jednání. Podrobně popisuje domácí násilí jako nebezpečný celospolečenský jev, přináší informace o jeho jednotlivých podobách a formách, stručně se zmiňuje i o dalších vědních oborech, jejichž poznatky jsou důležité nejen pro postih pachatelů a ochranu obětí, ale i vytváření strategie účinné prevence. Zdůrazňuje negativní dopady na psychiku nezletilých dětí, které je nutno považovat ve všech případech domácího násilí za jeho oběti, tedy i tehdy, když násilné jednání nesměřuje bezprostředně vůči nim. Podává výklad současné právní úpravy s odkazem na nejdůležitější změny v legislativě v uplynulém desetiletí. V neposlední řadě pak navrhuje opatření de lege ferenda, jejichž realizace by mohla přispět k eliminaci tohoto nežádoucího fenoménu.

Klíčová slova

Domácí násilí, ohrožená osoba, oběť, násilná osoba, vykázání, intervenční centrum, práva dítěte, zájem dítěte, soudní řízení ve věcech péče o nezletilé, střídavá péče, rodičovská odpovědnost, syndrom týrané osoby, CAN – syndrom týraného a zneužívaného dítěte, posttraumatická stresová porucha, prevence.

ABSTRACT

The dissertation thesis “*Relationship of parents to minors with regard to the specifics of domestic violence*” focuses in particular on judicial proceedings in cases of custody of minors where family relationships are affected by domestic violence. It attempts to explain why it is necessary for the courts to take into account this fact and to adopt such measures within their decisions to provide sufficient protection to persons at risk and at the same time to stop violent behaviour. Domestic violence as a dangerous social phenomenon is described in detail; information on its individual appearances and forms is brought; briefly mentioned are also other scientific disciplines whose knowledge is important not only for the recourse of offenders and the protection of victims but also for creation of a strategy of effective prevention. Negative impacts on mental state of minors are stressed, who must be viewed in all cases of domestic violence as its victims, i.e. also when the violent behaviour is not immediately directed against them. The thesis brings interpretation of the current legislation with reference to the most important changes in the legislation in the last decade. Last but not least, measures *de lege ferenda* are proposed the implementation of which could contribute to eliminating this undesirable phenomenon.

Keywords

Domestic violence, person at risk, victim, violent person, banishment, reception centre, child’s rights, child’s interest, judicial proceedings in custody of minors, alternate custody, parental responsibility, maltreated person syndrome, CAN – child abuse and neglect syndrome, post-traumatic stress disorder, prevention.

Obsah

Úvod.....	8
I. kapitola	11
1.1. Domácí násilí – definice pojmu	13
1.2. Druhy a formy domácího násilí.....	15
1.3. Příčiny domácího násilí	19
1.4. Znamky domácího násilí.....	21
1.5. Domácí násilí v kriminologii, viktimologii a psychotraumatologii.....	27
1.6. Profil pachatelů domácího násilí	32
1.7. Profil obětí domácího násilí	34
1.8. Specifické skupiny ohrožené domácím násilím.....	35
1.8.1. Děti jako osoby ohrožené domácím násilím	36
1.9. Domácí násilí v číslech	38
1.10. Prevence domácího násilí	41
1.11. Intervenční centra.....	42
1.12. Národní akční plán pro prevenci domácího násilí	43
II. kapitola	47
2.1. Zákon o ochraně před domácím násilím.....	50
2.2. Domácí násilí v novém občanském zákoníku a zákoně o zvláštních řízeních soudních	58
2.3. Domácí násilí v trestním právu.....	65
2.3.1. Trestní právo hmotné	66
2.3.2. Trestní právo procesní.....	70
2.3.3. Zákon o ochraně obětí trestných činů	74
2.4. Domácí násilí v přestupkovém právu	78
2.5. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí.....	79
III. kapitola	84
3.1. Rodina – základ společnosti.....	86
3.2. Týrané, zanedbávané a zneužívané dítě.....	88
3.2.1. Vliv domácího násilí na nezletilé dítě	93
3.3. Důsledky domácího násilí – syndrom týrané osoby.....	99
3.4. Postraumatická stresová porucha a tzv. stockholmský syndrom ..	101
3.5. Syndrom odcizeného rodiče - PAS.....	103
3.5.1. Odborná intervence.....	106

IV. kapitola	109
4.1. Úprava rodinných vztahů v novém občanském zákoníku	112
4.2. Rodičovská odpovědnost	116
4.3. Výkon rodičovské odpovědnosti po rozvodu manželství;	118
výkon povinností a práv rodičů, kteří žijí odděleně; rozvod	118
manželství	118
4.3.1. Střídavá péče	122
4.3.2. Stanovení výživného	129
4.3.3. Úprava styku násilného rodiče s dítětem	132
4.3.4. Právo dítěte vyjádřit svůj názor	142
4.3.5. Znalecké posudky	144
4.3.6. Koncept nejlepšího zájmu dítěte	146
4.3.7. Řízení před soudem	148
4.3.8. Osvobození od soudních poplatků, stanovení právního zástupce	152
V. Kapitola	154
5.1. Vybrané právní dokumenty upravující postavení dítěte	155
5.2. Vybrané právní dokumenty upravující problematiku domácího násilí a násilí na ženách	159
5.2.1. Dokumenty o ochraně žen před násilím	160
5.3. Domácí násilí v evropských úmluvách a na úrovni Evropské unie	163
VI. kapitola	168
6.1. Shrnutí	170
6.2. Navrhovaná opatření	182
Shrnutí	187
Summary	190
Seznam studijní literatury	194
Internetové zdroje	199
Judikatura	202

Úvod

V soudních řízeních týkajících se nezletilých dětí, zejména úpravy výchovy, výživy, případně úpravy styku mezi nezletilými dětmi a jejich rodiči, se v České republice často setkáváme s diametrálně odlišným přístupem soudců a soudkyň soudů různých stupňů, včetně soudu Ústavního, **k výkladu, zajištění a realizaci základních práv nezletilých dětí. Tato situace je ještě komplikovanější, jsou-li rodinné vztahy zatíženy domácím násilím.** Přitom soudní rozhodnutí ovlivňují životy všech zúčastněných, špatná rozhodnutí pak mohou nezletilé děti v jejich zdravém psychickém vývoji nevratně poškodit.

Oblast rodinného práva i dalších právních odvětví, a to jak v oblasti práva soukromého, tak i veřejného, jejichž zákonná ustanovení umožňují eliminaci domácího násilí či ochranu práv dětí, prošly v uplynulém desetiletí velkými změnami, včetně rekodifikací stěžejních právních předpisů: v roce 2004 byla do trestního zákona zavedena skutková podstata trestného činu týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě, čímž dal zákonodárce poprvé významně najevo, že nebude násilí v soukromí tolerovat, v roce 2007 nabyt účinnosti zákon o ochraně před domácím násilím (zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím), čímž byl do našeho právního řádu zaveden institut vykázání násilné osoby, na který navázaly další procesní normy chránící ohrožené osoby. V roce 2010 nabyt účinnosti zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v roce 2013 zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, k 1. lednu 2014 nabyt účinnosti zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník. K tomuto datu byl zrušen zákon o rodině (zákon č. 91/1998 Sb.) a jeho normy se staly součástí nového kodexu. V něm se poprvé setkáváme i se souhrnnými ustanoveními týkajícími se domácího násilí. Z pohledu této práce jsou tato ustanovení – i přes některé nedostatky – spolu s akcentací práv dětí, významným krokem k další ochraně osob domácím násilím dotčených.

I přes takto naznačený posun v legislativě se však společnost i nadále k domácímu násilí staví nejednoznačně, zejména pokud jde o pochopení podstaty násilného vztahu, intenzitu zásahu státu do rodinných vztahů a v neposlední řadě i z hlediska dopadu domácího násilí na nezletilé děti. Právo dítěte, mnohdy zaměňováno za jeho povinnost, degradace dítěte jako subjektu soukromoprávních vztahů do pouhého objektu, nerespektování názoru a přání dítěte, je alarmující zejména tam, kde jde o úpravu péče či styku nezletilých dětí s jejich rodiči. Velmi často bývá bagatelizována přítomnost dítěte při incidentech mezi rodiči, nedošlo-li k přímému fyzickému napadání dítěte a dítě je nuceno proti své vůli se s násilnou osobou stýkat. Přitom podle usnesení Evropského hospodářského a sociálního výboru **musí být ochrana před agresí vždy upřednostněna před právem na kontakt s dětmi**. Ačkoliv Evropský parlament již v roce 1998 vyzval členské státy, aby na děti, jež byly svědky domácího násilí, důsledně pohlížely jako na oběti trestného činu, v České republice je takový postup stále spíše ojedinělý, přičemž problémy nastávají i po účinnosti zákona o obětech trestných činů, je-li poškozeným nezletilé dítě. Ani sebelepší právní rámec totiž nezaručuje správnou aplikaci práva.

Soudní řízení ve věcech péče o nezletilé děti bývají často velmi zdlouhavá, což v konfliktních situacích znamená nejen další vyostření vzájemných vztahů, ale u manželských párů i nemožnost „vymanit“ se z manželského svazku se všemi důsledky z toho vyplývajících, když pravomocná úprava péče o nezletilé děti je, i nadále, podmínkou rozvodu manželství. Z mnoha zkušeností je zřejmé, že k vyřizování těchto agend bývají velmi často přiřazováni nově příchozí soudkyně či soudci, kteří nemají dostatek profesních i lidských zkušeností, ale především zájmu o takto specifické řízení.

Cílem této práce je objasnit závažnost domácího násilí a z toho vyplývající specifika soudních řízení týkajících se nezletilých dětí, které jsou domácím násilím dotčeny a navrhnout některá opatření de lege ferenda, která by mohla přispět k důslednější ochraně jejich práv.

Tato práce je rozvržena do šesti kapitol, přičemž I. kapitola **„Domácí násilí – specifický problém vyžadující specifická řešení“** stanoví především definici zkoumaného jevu a jeho uchopení, zmiňuje vědní obory, které jsou pro určování strategie ochrany obětí i práce s násilnými osobami klíčové. II. kapitola **„Právní rámec problematiky domácího násilí“** sumarizuje stávající legislativní rámec v návaznosti na vývoj zákonné úpravy v uplynulém desetiletí. III. kapitola **„Psychologické dopady domácího násilí na nezletilé děti“** se snaží objasnit, čím je situace dětí vyrůstajících v rodinách ohrožených domácím násilím specifická a proč je nutno tyto děti považovat za zvláště zranitelné. IV. kapitola **„Úprava péče nezletilých dětí a domácí násilí“** se zaměřuje na specifika soudních řízení ve věcech péče o nezletilé v České republice; v jednotlivých subkapitolách se zaměřuje především na výklad institutu rodičovské odpovědnosti, vyživovací povinnosti rodičů k dětem, střídavou péči, význam pojmu „nejlepšího zájmu resp. blaha dítěte“, právo dítěte na styk s druhým rodičem, výkon soudních rozhodnutí, právo dítěte vyjádřit názor či na vypracování znaleckých posudků z oboru psychologie a psychiatrie jako podkladů pro soudní rozhodnutí, vždy s přihlédnutím na specifika domácího násilí. V. kapitola **„Domácí násilí, lidská práva a práva dětí; vybrané dokumenty“** poukazuje na některé úmluvy garantující osobám ohroženým jejich ochranu. Závěrečná VI. kapitola **„Domácí násilí z pohledu nezletilých dětí – shrnutí a navrhovaná opatření“** obsahuje zhodnocení stávající právní úpravy z hlediska cíle této práce tj. z hlediska dostatečnosti i přiměřenosti ochrany nezletilých dětí, včetně opatření navrhovaných de lege ferenda.

Vedle studia odborné literatury, legislativních předpisů a judikatury Ústavního soudu České republiky a Evropského soudu pro lidská práva, vycházím i ze svých osobních mnohaletých zkušeností ze spolupráce s neziskovými organizacemi zabývajícími se pomocí a podporou obětem domácího násilí, ze své advokátní praxe i práce ve Výboru pro prevenci domácího násilí při Radě vlády České republiky, jehož členkou jsem od jeho založení v roce 2008.

I. kapitola

Domácí násilí – specifický problém vyžadující specifická řešení

Násilím obecně rozumíme zlé nakládání, tělesné útoky, pohrůžky obdobným chováním nebo jednáním, které působí újmu na fyzickém, sexuálním nebo psychickém zdraví druhé osoby (osob). Násilí je prostředkem k dosažení nějakého cíle.¹ Právní teorie pak rozlišuje násilí absolutní (*vis absoluta*), kdy složka vůle u oběti zcela chybí a vylučuje jednání oběti a násilí kompulzivní (*vis compulsiva*), které vůli oběti nevyřazuje, ale cíleně působí na její psychiku tak, že se nátlaku, kterému odolává jen s velkými obtížemi či vůbec, nakonec podrobí.

Termín domácí násilí se užívá převážně v literatuře anglické pro označení násilí mezi partnery – současnými nebo minulými, v sezdaném či nesezdaném soužití. Někdy je označováno jako intimní násilí (*intimate violence*) nebo partnerské zneužívání (*partner abuse*). V německy mluvících zemích převažuje termín násilí v rodině a domácnosti (*Gewalt in der Familie und naher Umgebung, Häusliche Gewalt*), který zahrnuje široké spektrum rodinných vztahů. V tomto smyslu je vykládán a používán i u nás.

V užším slova smyslu se za intimní (partnerské) násilí považuje jakýkoliv výskyt ohrožujícího chování, násilí nebo zneužití psychického, fyzického sexuálního, ekonomického nebo emocionálního mezi dospělými osobami, které jsou, nebo někdy v minulosti byly, intimními partnery nebo členy rodiny, a to bez ohledu na pohlaví.²

Pro účely této práce za definici domácího násilí **v širším slova smyslu** považují definici formulovanou Radou Evropy v roce 1985 : „**Násilné chování v rodině zahrnuje jakýkoliv čin nebo opomenutí spáchané v rámci rodiny některým z jejích členů, které podkopávají život,**

¹ ŠÁMAL P., PURY, F. a RIZMAN, S., *Trestní zákon: Komentář 6. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2004.

² Definice Metropolitní policie, In :Domácí násilí-přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích, 1.1. studie, Bílý kruh bezpečí, Praha , 2002

tělesnou integritu, nebo svobodu jiného člena stejné rodiny, nebo vážně poškozují rozvoj jeho osobnosti“.³

K domácímu násilí se společnost stále staví nejednoznačně, a to pokud jde o přístup k tomuto fenoménu a přípustnost i intenzitu zásahu státu do soukromí rodiny. V případě řízení dotýkajících se nezletilých dětí je však zohlednění násilí velmi důležité a pro další rozhodování má přímo zásadní význam.

Z poznatků specializovaných občanských nebo neziskových pracovišť nebo kriminologických výzkumů shodně vyplývá, že přibližně 90 % obětí domácího násilí jsou ženy, dále senioři a ojediněle muži v produktivním věku.⁴

Počet nezletilých dětí, které jsou svědky domácího násilí či přímými terči násilníků je alarmující. Výzkum STEM pro Bílý kruh bezpečí v roce 2005 konstatoval, že v 84% domácností, kde dochází k domácímu násilí, žijí děti. V 82% jsou podle této studie děti přímými svědky.

Pokud se společnost rozhodne řešit domácí násilí, je potřeba se vypořádat s otázkou, zda má stát právo zasahovat do soukromí či nikoliv. Při úvahách o zásahu státu se dostávají do kolize právní předpisy na ochranu rodiny a soukromí a právní předpisy na ochranu svobody, života, zdraví a lidské důstojnosti. Při kolizi těchto práv je třeba upřednostnit právo kvalitativně vyšší, kterým je právo na ochranu zdraví, života a lidské důstojnosti. Tím je, dle mého, odůvodněna nejen přípustnost zásahu státu do soukromí, ale vysvětlena i nutnost takového jednání.

---

³ Doporučení Rady Evropy R (85) o násilí v rodině z 26. března 1985

⁴ VOŇKOVÁ, J. LIENAU, M., Jak dál v právní úpravě domácího násilí? Gender. Rovné příležitosti. Výzkum 2002, č.1, s. 9-10. ISSN 1213-0028 Výzkum. 1/2002, str. 9-10

1.1. Domácí násilí – definice pojmu

Násilí v rodině je časté a dotýká se všech druhů rodinných vztahů. **„Násilí v rodině poškozuje děti na celý život více než všechna genetická poškození obecně“**.⁵

Chování jednotlivých členů uvnitř rodiny bylo po celá staletí vnímáno jako soukromá záležitost. V sedmdesátých letech minulého století se však postupně začíná diskutovat o přípustnosti násilí v jejím rámci, začínají být řešeny dopady násilného jednání jednotlivých členů rodiny nejen na ostatní členy domácnosti, ale i na celou společnost. Postupně se začíná na veřejnosti hovořit o znásilňování, zneužívání a týraní v rodině, spolu s nutností do intimity rodiny vstoupit a situaci řešit. Diskuse, do kterých se zapojují odborníci ze souvisejících oborů, probíhají na národní a mezinárodní úrovni: v roce 1985 byla na VII. kongresu OSN o prevenci kriminality a zacházení s pachateli přijata rezoluce o potírání domácího násilí, v témže roce bylo přijato doporučení výboru ministrů Rady Evropy⁶ o násilí v rodině. Doporučení Rady Evropy definuje domácí násilí, odsuzuje toto jednání jako společensky nežádoucí jev a nabízí postupy, jak pomoci jeho obětem, včetně prevence. Podceňuje však ještě kriminalizaci tohoto jednání - sankce jsou doporučovány pouze v extrémních případech a v obecném zájmu. Řada mezinárodních organizací zaměřených na tuto problematiku však s tímto přístupem nesouhlasí, neboť sankcionování požadují při každém porušení lidských práv a v případě domácího násilí k tomu dochází. Příčiny domácího násilí jsou v té době vysvětlovány především komunikačními problémy ve vztazích, což nevyvolává potřebu institucionálního zásahu a inklinuje k řešení prostřednictvím odborných terapií na zvládnání komunikačních

---

⁵ KOUKOLÍK, F. a DRTILOVÁ, J., *Zlo na každý den*. Praha: Galen, 2001, str. 395

⁶ Doporučení Rady Evropy, R 85(4) o násilí v rodině z 26. března 1985

nedostatků. Dnes ale na základě zkušeností víme, že domácí násilí je poruchou vztahu mezi blízkými osobami.⁷

„V zásadě je možné, aby násilí vycházelo od kohokoliv a směřovalo vůči komukoliv, násilí páchají rodiče na dětech, muži na ženách, ženy na mužích, děti na rodičích, mladí lidé páchají násilí na starých, staří na mladých. Ale výsledky všech průzkumů z celého světa, které známe, ukazují, že **drtivou většinu násilí v rodinách páchají rodiče na dětech a muži na ženách.** Pokud jde o násilí, které páchají rodiče na svých dětech, podíl mužů a žen je přibližně stejný“.⁸

Podstatu vystihuje velmi přesně definice domácího násilí používaná v Bostonském programu pro násilné muže „Emerge“. Násilí je zde definováno jako **„každý čin, kdy oběť dělá něco, co dělat nechce, který jí brání dělat něco, co dělat chce, nebo v ní vyvolává strach“.**⁹

Lze shrnout, že domácí násilí je chování, které v párovém soužití nebo v širší rodině u jedné osoby vyvolává strach z osoby druhé. Prostřednictvím moci, která tento strach vyvolává, určuje násilná osoba chování oběti. Domácí násilí může nabývat podoby fyzického, sexuálního nebo psychického násilí, vynucení sociální izolace, ekonomické deprivace. Zejména v souvislosti s řízeními péče soudu o nezletilé (označované též jako tzv. opatrovnická řízení) hovoříme v poslední době o tzv. institucionálním nebo systémovém týrání - týrání, které – mimo jiné - prostřednictvím špatných soudních či správních opatření oběti domácího násilí dále viktimizuje a poškozují, často více, než násilí v rodině.

---

⁷ Poruchy vztahů mezi blízkými osobami jsou různé – ne každá vztahová porucha s násilnými prvky je domácím násilím

⁸ ETHER, R., *Násilí v rodinách: Pomoc ženám v situacích domácího násilí*. Košice: Profamilia, 1996.

⁹ VOŇKOVÁ, J. a SPOUSTOVÁ, I., *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2. přeprac. vyd. Praha: profem, 2008, 244 s. ISBN 978-809-0362-673, str. 21

1.2. Druhy a formy domácího násilí

Specifika domácího násilí jsou dána tím, že toto jednání probíhá mezi osobami blízkými, v rodině, za zavřenými dveřmi. Velmi často se odehrává bez dospělých svědků, velmi často jsou svědky nezletilé děti - velmi často jsou samy přímými oběťmi. Dochází k němu z mocenských pohnutek, z potřeby ovládat. Osoba, která má být zdrojem jistoty a citové saturace, zraňuje, týrá, ubíjí. Týrané osoby se za svou situací stydí, okolí mnohdy neví, jakému jednání jsou vystaveny. K tomu se vyjádřil Nejvyšší soud České republiky k dovolání odsouzeného za trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí /jeho manželky, matky dvou nezletilých dcer/: „... *Intenzitu a míru, s níž jednání obviněného zasahovalo do osobní sféry poškozené, nelze zpětně bagatelizovat tím, že poškozená navenek vůči třetím osobám neprojevovala žádnou nespokojenost se svým manželstvím, a že veřejně, dokonce formou rozhovoru v časopise, naopak prezentovala své manželství jako šťastné a harmonické. Pro týrání, ke kterému dochází v rodině, zejména pak mezi manžely, je typické, že ten, kdo je vystaven týrání, se ho nejprve snaží skrývat a tajit a že proto navenek vystupuje tak, aby týrání nebylo z pohledu třetích osob seznatelné*“.¹⁰

Výsledky statistických šetření¹¹ ukázaly, že domácí násilí prostupuje napříč celým společenským spektrem, netýká se jen malého počtu rodin, ani nejde o marginální vrstvy obyvatelstva. V literatuře je popisován **syndrom připoutání**, vyznačující se loajalitou osoby ohrožené k násilníkovi, neschopností vyhledat pomoc z venku, neschopností opustit vztah.¹²

Ženy jako oběti neoznamují domácí násilí proto, že nemohou ze strachu o sebe a o děti odejít, eventuálně jsou citově závislé a odejít neumějí. Děti jsou ještě zmatenější, jejich vztahy k nejbližším jsou ambivalentní. Norma

¹⁰ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 11. července 2012, č.j. 7 Tdo 725/2012-70

¹¹ Reprezentativní výzkum k povědomí české veřejnosti o domácím násilí, pro Bílý kruh bezpečí, STEM, 2001

¹² CAMPBELL, J., *If I Can't Have You No One Can: Power and control in Homicide Female Partners. In: Femicide: The Politics of Women Killing.* New York: Maxmillian, 1992.

chování rodičů se dítěti stává běžnou, zpravidla nedovede porovnat, nemá jiná řešení.

Muži jako osoby ohrožené domácím násilím řeší situaci jinak, zpravidla odchází dříve, než násilí eskaluje. V případě rodičovství zpravidla uznávají význam mateřství pro zdárný vývoj dítěte, což souvisí i s respektováním dominantní úlohy jejich partnerky. V řízeních o úpravu péče o nezletilé zpravidla násilné jednání partnerky neřeší, jde jim o rychlé ukončení vztahu a možnost podílet se na výchově dětí.

Žena zpravidla chce zachovat rodinu, má strach o sebe i svého partnera, o děti, je fyzicky a psychicky oslabena v důsledku **emoční ambivalence** vůči partnerovi, kdy současně přejímá i část odpovědnosti za patovou situaci. Žena v zásadě neodchází, setrvává v násilném vztahu kvůli dětem. Pokud si však uvědomí, jaká poškození dětem hrozí a že v zásadě o děti může přijít v důsledku manipulace násilníka dětmi i státními orgány, je právě její vztah k dětem zpravidla hnacím motorem k ukončení násilného vztahu.

Domácí násilí je spojeno s mnoha mýty, např. že násilí je běžnou součástí každého vztahu, že se týká pouze lidí s nižším vzděláním a sociálně slabých, že jeho příčinou je alkoholismus partnera, že jej mají ženy rády, že si jej vymýšlejí, aby získaly výhody v rámci porozvodového uspořádání poměrů, že je snadné rozpoznat osobu ohroženou i násilnou atd.

Vzhledem k genderově podmíněnému násilí můžeme konstatovat, že v rámci domácího násilí jsou ohroženými osobami – vedle dětí – především ženy, matky, což ovlivňuje průběh soudních řízení, ve kterých se o dětech rozhoduje. Z tohoto statisticky prokázaného předpokladu vychází i tato práce. Chceme-li posoudit dopady násilí páchaného v rodině na děti, musíme zkoumat i dopady domácího násilí na ženy.

Druhy násilného jednání (obecně):

- **fyzické** - strkání, fackování, bití pěstmi, tahání za vlasy, pálení, kopání, smýkání, ohrožování zbraní nebo nožem, házení předmětů,

znehýbnování oběti např. přivazováním, zatlačováním do kouta, zavíráním do tmavých místností, klečením na ostrých předmětech, ataky jsou naměřeny vůči oblíbenému zvířeti, ničení oblíbených hraček apod.;

- **psychické** - zejména slovní týrání, ponižování, zesměšňování, vyhrožování zmrzačením, zabitím nebo zveřejněním difamujících údajů o oběti, agresor zesměšňuje před kamarády, ve škole – případně tím vyhrožuje;

- **sexuální** – zahrnuje všechny sexuální činy, které jsou na oběti vynucovány, které oběť podstupuje nedobrovolně či s nechutí;

- **ekonomické** – znamená zamezení možnosti oběti disponovat finančními prostředky, ať rodinnými nebo vlastními, případně je jejich poskytování provázáno ponižováním, závisí na libovůli násilné osoby;

- **sociální** – cílem je oběť izolovat, čímž je posilována závislost na násilné osobě, v praxi se v případě nezletilých dětí jedná o omezování až vyloučení kontaktu s druhým rodičem, příbuznými apod. Vedlejším dopadem je skutečnost, že se oběť v zásadě nemá komu svěřit a že jsou tím případně vyloučeni, byť jen nepřímí, svědci tohoto jednání¹³;

- **Systémové týrání** - prostřednictvím institucí, které nejsou schopny či ochotny detekovat domácí násilí a přispívají nejen k další viktimizaci oběti, ale zpravidla i eskalaci násilí. Dopouští se ho instituce, které jsou zřízeny na pomoc a ochranu obětí.

Formy násilného jednání:

- **Sociální izolace** – představuje absolutní uzavření oběti, zákaz styku s příbuznými a s přáteli, zákaz telefonování, vycházení, přikazování chování, oblékání, rozhodování o tom, co je a co není vhodné. Vyčerpávající dohled nad životem, zákaz čtení nebo naopak určování literatury, zákaz poslouchání televize, rádia, omezování nebo zákaz jakýchkoliv zájmů.

---

¹³VOŇKOVÁ, J. a SPOUSTOVÁ, I., *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. 2. přeprac. vyd.* Praha: profem, 2008, 244 s. ISBN 978-809-0362-673, str. 23

- **Zastrašování** – použití křiku, demonstrace síly, vyvolávání strachu, gesta, ničení majetku, týrání zvířat, vyhrožování. Dále používání výhrůžek typu opuštění rodiny, spáchání vraždy dětí nebo partnerky, vlastní sebevraždy, uzavření partnerky do blázince, odnětí dětí.
- **Vyčerpávání** – příkazování někdy až nesmyslné práce, odpírání spánku, potravy, tekutin.
- **Citové týrání** – permanentní nadávky, kritizování, sekýrování, vyvolávání pocitu viny za nastalou situaci, popírání faktu násilí s tím, že „oběti se něco zdá“, občasné poskytování laskavosti, odpírání pozornosti, demonstrace milostného poměru s jinou osobou, citového vztahu k jiné osobě.
- **Ekonomické týrání** – zákaz získání nebo udržení zaměstnání, nepřidělování kapesného příp. jeho přidělování nahodile dle libovůle násilníka, přinucení žádat o prostředky na obživu, dennodenní kontrola nákupů, znemožnění přístupu k rodinným příjmům, neposkytování finančních prostředků na chod rodiny, vystavování rodiny hladu, chladu, nedostatku oblečení, hygieny, rozprodávání zařízení domácnosti, neplacení nákladů spojených s bydlením, nerespektování a popírání potřeb dětí.
- **Vydírání** – jehož nástrojem jsou zejména děti, označování oběti za špatného rodiče (zpravidla před dětmi), navádění dětí proti druhému rodiči, vulgární a násilné chování, pohrůžky, že v případě odchodu druhý rodič už děti neuvidí.
- **Zneužívání „práv“ muže a „práv“ rodiče** – zacházení s obětí jako se služkou, nadřazené a povýšené chování, osvojení si práva o všem rozhodovat, být tím, kdo určuje role ve vztahu i v domácnosti.¹⁴

---

¹⁴ VOŇKOVÁ, J. a SPOUSTOVÁ, I., Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. 2. přeprac. vyd. Praha: proFem, 2008, 244 s. ISBN 978-809-0362-673, str. 21

1.3. Příčiny domácího násilí

Příčiny násilí mezi nejbližšími osobami nejsou dosud uspokojivě objasněny.

Nejpravděpodobnější příčinou okolností domácího násilí je osobnostní založení jeho aktérů. Tomu odpovídá i alternativní pojem **zneužívání partnera**, který naznačuje psychologickou podobnost domácího násilí s problematikou zneužívání dětí. V obou jevech hraje totiž osobnost pachatele klíčovou roli, chování zneužívané oběti je z hlediska iniciace násilí podružné, ovlivňuje pouze detaily ve způsobu provedení. Předpokládá se i vliv intervenujících faktorů společenského a sociálního rázu (např. bagatelizace a tolerování násilí za zavřenými dveřmi, nulová nebo velmi slabá reakce na počáteční útok agresora vůči oběti apod.).

Podle statistických údajů jsou v partnerských vztazích zneužívány v drtivé většině (kolem 95%) ženy. Týrání mužů je vzácnějším jevem – proto se v odborné literatuře setkáváme s termínem syndrom týrané ženy (*battered women syndrom*) ne týraného muže¹⁵, případně s pojmem syndrom týraného a zneužívaného dítěte /CAN – *child abuse and neglect*/.

Existují **různé teorie**, které se snaží vysvětlit příčiny domácího násilí

- **Psychologické teorie** – příčinu vidí v osobnostních charakteristikách, resp. v tom, že pachatel trpí poruchou osobnosti, odchylky od normy vysvětlují především povahovými zvláštnostmi násilné osoby, případně osoby ohrožené;
- **Psychiatrické teorie** – příčinu vidí v tom, že aktivity agresivního jedince jsou destruktivní a manipulativní ;
- **Biologicko-genetické teorie** – vysvětlují obecné predispozice k agresivnímu chování, nikoliv specifické situace domácího násilí;
- **Sociologické teorie** – vnímají domácí násilí jako důsledek vztahů v „typicky mužské společnosti“ a vycházejí z toho, že násilí

---

¹⁵ Úvodní stránka. [online]. [cit. 2014-06-10]. Dostupné z: <http://www.portal.cz/psycho/clanek6.htm>

souvisí s uplatňováním moci ve společnosti a je vyvoláváno nepříznivými sociálními procesy;

- **Feministické přístupy** – vnímají násilí jako snahu kontrolovat a ovládat ženu, podstatou je uplatnění moci;

- **Ontogenetická teorie** – přihlíží k individuálním charakteristikám pachatele a oběti i jejich vzájemné interakci.

Feministický pohled vychází z toho, že oběťmi domácího násilí jsou ve velké většině ženy a pachatelé muži. Domácí násilí je chápáno jako součást genderového řádu, tedy struktury vztahů mezi pohlavími, který je charakterizován nerovností. Hovoří se proto o „**genderovém násilí**“ nebo genderově podmíněném násilí (*gender-based violence*). Tato teze je v mezinárodním právu definována v šestém odstavci 19. všeobecného doporučení výboru CEDAW.¹⁶ Podle něj se o **genderové násilí jedná tehdy, je-li zaměřeno na ženu protože je žena, nebo jestliže disproportčně více postihuje ženy.**

Dle radikálně feministické analýzy je genderové násilí součástí širších struktur genderové nerovnosti ve společnosti. Je současně důsledkem kulturního i materiálního podřízení žen, a zároveň jedním ze způsobů, jak toto podřízení udržet. V tomto smyslu je dle radikálních feministek domácí či sexuální násilí nejen soukromou věcí a násilím na konkrétní ženě, ale je násilím na všech ženách. Brownmiller, píšící o znásilnění, shrnuje: „*Násilník vykonává funkci loajálního vymahače pro všechny muže tím, že udržuje ženy v područí úzkosti a strachu. Znásilnění je pro ženy tím, čím bylo pro americké černošky lynčování: krajní hrozba fyzického násilí, kterým všichni muži udržují všechny ženy ve stavu psychologického zastrašení*“.¹⁷

---

¹⁶ CEDAW - Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women - Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen, přijata Valným shromážděním OSN v roce 1979

¹⁷ BROWNMILLER, S., *Against our will: men, women and rape*. New ed. Harmondsworth: Penguin, 1986. ISBN 01-402-2741-5, str. 254

V odborné literatuře je dále uváděna teorie D.G.Duttona¹⁸, který rozděluje čtyři roviny příčin domácího násilí:

- **Makrosystém** - reflektuje přetrvávající hierarchické uspořádání společnosti a vůdčí úlohu mužů v této hierarchii, řada tradičních představ potom pomáhá ospravedlnit a bagatelizovat násilí uvnitř soukromého partnerského vztahu;
- **Exosystém** – bezprostřední sociální okolí jednotlivců, zahrnuje formální i neformální sociální struktury, se kterými přichází konkrétní osoba během života do kontaktu. Může se jednat o nezaměstnanost nebo naopak stres z velkého množství pracovních úkolů, atd.;
- **Mikrosystém** – rodina a její život, kdy se její členové navzájem ovlivňují, znají, mají rozdělené své role a způsob chování. Vliv má také privátnost, která komplikuje uplatnění mechanismů sociální kontroly, z vnější stanovené odlišné sociální role, obsáhlé vzájemné poznání členů rodiny umožňující předvídat reakce a využívat slabá místa ostatních;
- **Ontogenetická rovina** – je blízká psychologickým teoriím, příčiny násilí hledá v individuálních charakteristikách pachatele a oběti a dále v jejich vzájemné interakci. Předpokládá, že jak pachatel, tak oběť mohli projít specifickým ontogenetickým vývojem a mohli se naučit řešit stresové situace agresivním chováním a také takové chování přijímat.

Lze shrnout, že v každém jednotlivém případě se může jednat o různé skupiny příčin, jejichž váha může být různá a může se měnit v průběhu času vlivem nejrůznějších okolností.

1.4. Znaky domácího násilí

Domácí násilí je specifickou poruchou vztahu mezi blízkými osobami, které je nutno odlišit od

---

¹⁸ ČÍRTKOVÁ, L.: Forenzní psychologie. 2. upravené vydání. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, Plzeň, 2009, str. 237 an

- vzájemného násilí ve vztahu (ani u jednoho z aktérů nevzniká tzv. percepce role oběti či agresora);
- vyprovokovaného násilí (startérem násilí jsou provokace jednoho z partnerů, typické např. pro soužití osobnosti narcistické s histrionskou);
- situačních konfliktů v partnerském soužití s verbální fyzickou agresí (tzv. *common couple violence*);
- patologických vztahů podmíněných obvykle poruchou osobnosti jednoho či obou partnerů (takové vztahy vybočují z obecně sdílených norem ohledně partnerského soužití, obsahují prvky či incidenty s násilím, ale partneři nevykazují příznaky typické pro oběti ani pachatele).

Domácí násilí je vymezeno následujícími znaky :

- **výskyt incidentů**, tj. přítomnost násilí mezi blízkými osobami, za zavřenými dveřmi, stranou společenské kontroly;
- v incidentech existuje **trvalá a neměnná diference rolí** na ohroženou osobu (oběť) a násilnou osobu (pachatele);
- **opakování incidentů** v podobě typického cyklu domácího násilí - z jednoho útoku nelze určit, zda jde o domácí násilí;
- eventuálně **eskalace** (ve frekvenci a intenzitě násilí); od urážek se stupňuje k psychickému snižování lidské důstojnosti , k fyzickým útokům, k závažným trestným činům.

Při identifikaci domácího násilí je důležitá současná přítomnost prvních třech znaků, přičemž eskalace není definičním kritériem, ale především **rizikovým faktorem** (existence eskalace znamená vyšší stupeň ohrožení oběti, neexistence a priori nevylučuje, že se jedná o domácí násilí).

Klíčovou roli hraje především třetí znak, tedy **cyklus domácího násilí**, který zahrnuje tři fáze:

1. fázi narůstání napětí (*tension building phase*)
2. fázi násilí (*violent phase*)

3. fázi klidu či zdánlivých „lábánek“ (*honeymoon phase*).

Právě střídání fází způsobuje typické viktimizační následky, tedy trvalou asymetrii ve vztahu mezi partnery a následné snížení až vymizení schopnosti oběti řešit účinně násilí ze strany blízkého člověka.¹⁹ Pro vznik sebezničujících reakcí u oběti je podstatná osobní zkušenost s fenoménem „Jekyll a Hyde“. Někteří autoři předpokládají, že rozhodující není ani tak periodický výskyt násilí, jako spíše nevypočitatelné střídání dvou modalit chování na straně pachatele. Oběť je decimována střídáním neutrálních či laskavějších podob vztahu s oficiální klíčovou formulkou používanou při prezentaci a odtajnění problému před širokou veřejností.²⁰

Za rizikové faktory domácího násilí bývaly nejčastěji uváděny: nerovnost pohlaví, mladší věk (18-30), chudoba, odluka, kriminální kariéra, etnická otázka, nezaměstnanost, drogy, nesezdané soužití, základní vzdělání, jeden z partnerů, případně oba, vyrůstali v násilných rodinných vztazích, předchozí vztahy poznamenané násilím nebo recidivující násilí v současném vztahu.²¹ Svou úlohu sehrává i reakce okolí – netečnost k situaci ohrožené osoby, sympatie k násilníkovi, obviňování ohrožené osoby za vzniklou situaci, snaha oběti pomoci.

Pro **identifikaci a vyhodnocování** eskalace domácího násilí využívají zejména policisté diagnostickou metodu **SARA DN** (*Spousal Assault Risk Assessment*). Je založena na zjištění a posouzení rizikových faktorů pro další ohrožení, a to jak u oběti, tak i u pachatele. **Rizikové faktory jsou rozděleny do tří skupin:**

1. **Rizika** vyplývající z minulého chování násilné osoby k ohrožené osobě. V této skupině jsou otázky, které by měly odhalit aktuální stav rizika. Zaměřují se na rozsah násilí, na přítomnost závažných výhrůžek nebo porušení předchozích příkazů:

¹⁹ ČÍRTKOVÁ, L., *Styk dítěte s násilným rodičem v kontextu domácího násilí: Právo a rodina č. 11/2009*. Praha: Linde, 2009, ISBN 1212-866X, str. 1

²⁰ ČÍRTKOVÁ, L. Oběti domácího násilí. Dostupné z: www.portal.cz/psycho/clanek6.htm

²¹ GJURIČOVÁ, Š., KOCOURKOVÁ, J., KOUTEK, J. *Podoby násilí v rodině*, Vyšehrad, Praha, 2000, str. 81

Dopouští se násilná osoba závažného fyzického nebo sexuálního násilí?

Vyhrožuje závažným násilím, sděluje své násilné úmysly?

Dochází ke stupňování fyzického/sexuálního násilí nebo výhrůžek a úmyslů ze strany násilné osoby?

Porušuje násilná osoba příkazy soudu a jiná nařízení?

Má násilná osoba názory a postoje, které schvalují násilí?

2. **Obecné, psychosociální faktory** nasvědčující násilným sklonům v osobnosti pachatele nebo v jeho způsobu života. Zjišťují se projevy násilné osoby na veřejnosti – např. alkohol, pachatel trestných činů, gambler:

Dopouští se obecné kriminality?

Jsou informace o problémech v předchozích vztazích?

Má násilná osoba pracovní nebo finanční problémy?

Má násilná osoba problémy s toxikomanií a jinými závislostmi?

Má násilná osoba problémy v oblasti duševního zdraví?

3. Faktory svědčící pro **zranitelnost oběti** (objektivní i subjektivní)

Chová se ohrožená osoba rozporuplně?

Má z násilné osoby extrémní strach?

Umí si ohrožená osoba zajistit bezpečí?

Existují objektivní překážky, které brání zajištění bezpečí pro ohroženou osobu?

Má ohrožená osoba závažné osobní problémy?²²

Autoři Randall Kropp, Stephen D. Hart a Henrik Belfrage udělili výhradní povolení pro používání metody SARA DN v České republice Bílému kruhu bezpečí, který jí adaptoval na naše podmínky a zároveň zajišťuje proškolení těch, kteří ji používají. Proškolený uživatel metody SARA DN by měl dokázat vyhodnotit aktuální situaci, odhadnout závažnost hrozby a přijmout opatření, která eliminují rizikovou situaci. Na každou položenou otázku odpoví ano-ne, pokud je převaha kladných odpovědí, jedná se o

---

²² ČÍRTKOVÁ, L., *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 150 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4722-078., str.14

opakované násilí a násilná osoba je do určité míry nebezpečná, policista vykáže tuto osobu ze společného obydlí.²³

Kromě uvedených „definičních či diagnostických“ kritérií existuje samozřejmě řada doplňujících hledisek. Johnson upozorňuje zejména na otázku **startérů a motivace** k násilným incidentům a navrhuje je posuzovat na dimenzi konflikt versus kontrola. Lehčí podoby domácího násilí jsou spíše navázány na konflikty (příčinou mohou být i vnější stresy), těžší vzorce domácího násilí (např. tzv. intimní terorismus či „*mental tortment*“) pak na uplatňování kontroly nad partnerem.²⁴

K dalším znakům, které lze využít pro posouzení, zda se jedná o domácí násilí, patří typické projevy chování násilné i ohrožené osoby: u oběti jde například o evidentní, zřejmý a do jejího chování pronikající strach z násilné osoby, sníženou „akceschopnost“, paměťové nepřesnosti ohledně data a počtu incidentů atd. Na straně násilné osoby to mohou být příznaky spojené s fenoménem dvojí tváře, odmítáním zodpovědnosti, přenášením viny na ohroženou osobu, bagatelizací jednání, snahou vyvolat u intervenujících osob sympatie či snahou pro vzbuzení lítosti u druhých („*chce mě připravit o byt, o peníze a o děti*“) nebo naopak prezentace vlastní síly a moci – zastrahování druhých. Právě zmíněné podpurné znaky jsou významné pro rozpoznání **nepravé oběti** (myslí si, že je obětí domácího násilí, ale není tomu tak) a **falešné oběti**, která svou viktimizaci účelově předstírá.²⁵

Vždy je však důležité zvážit, **v jaké fázi cyklu či řešení její situace se s obětí domácího násilí setkáváme**. Čírtková rozděluje oběti na tři základní typy – na oběti pasivní, aktivní a ostatní.²⁶ Chování a projevy dospělé osoby se mění v rámci jednotlivých fází cyklu domácího násilí,

---

²³ Odhad rizika hrozby. [online]. [cit. 2014-06-10]. Dostupné z: <http://www.domacinasili.cz/pomahajici-profesionalove/odhad-rizika-hrozby/>

²⁴ JOHNSON, P. M., LEONE, a J. M., *The Differential Effects of Intimate Terrorism and Situational Couple Violence*. Journal of family Issues, 2005, str. 342

²⁵ ČÍRTKOVÁ, L., *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 150 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4722-078.

²⁶ ČÍRTKOVÁ, L., *Ohrožené osoby (včetně dětí), typologie, priority prevence*. In ZÁHORA, J. Domáce násilie - nová prax a nová legislativa v Európe. Žilina: Eurokódex, 2008, strana 22.

v různých etapách vzájemného soužití: oběť si zpočátku nemusí uvědomovat, že se partner dopouští domácího násilí, následně může chtít vztah zachránit a změnit; jiné projevy zaznamenáváme, pokud se oběť rozhodne vztah ukončit, případně pokud se jí dostává odborné pomoci od zainteresovaných subjektů, či již absolvuje psychoterapii.

Pocity oběti bývají ve vztahu k násilníkovi a páchanému jednání ambivalentní, sahají od bagatelizace jednání, přes rezignaci k odporu a někdy i pomstě. Dlouhodobé násilí může končit i tím, že žena jako oběť začne útočit, případně vztah ukončí tím, že zabije agresora nebo se pokusí zabít sebe a dítě, ve snaze jej ochránit (v odborné literatuře popsáno jako tzv. rozšířená sebevražda). U dětí hraje pochopitelně rozhodující úlohu jejich věk, skutečnost, zda byly i ony přímým terčem útoků, v jaké intenzitě a po jakou dobu k nim docházelo, jaký mají vztah k osobě násilné a jaký vztah k osobě ohrožené a ke komu se případně přiklonily, jaký je postoj okolí k prožitým traumatům (podpora oběti či násilníka, netečnost). Je třeba posoudit i osobnostní profil osoby násilné i ohrožené. Právě tyto aspekty velmi často nebývají zohledněny při vypracování soudně znaleckých posudků z oboru psychologie a psychiatrie, kdy znalci velmi často zaměňují příčinu s následkem, nepoužívají při vypracování těchto posudků specifické metody a testy pro diagnostikování domácího násilí a především, pokud dochází k vypracování znaleckých posudků pro účely týkající se úpravy poměrů nezletilých dětí, k násilnému jednání v rodině přihlíží jen okrajově.

Nedůvěra v tvrzení oběti a popírání jednání, které prožila, mívá z hlediska dopadu na oběť fatální následky a vede k její sekundární viktimizaci, může být i příčinou nestandardního způsobu řešení její svízelné situace.

Oběť domácího násilí, která se rozhodne svůj problém řešit, se ocitá ve velmi obtížné situaci. Jejím nejčastějším pocitem je bezmoc, jedná často pod vlivem traumatu, reaguje nepřiměřeně, často se nachází ve špatné ekonomické situaci, nemá dostatek prostředků na kvalitní právní zastoupení, případně ji není přiznáno.

Dětská oběť má situaci složitější; prožívá v zásadě to, co dospělý člověk – musí vypovídat o traumatickém zážitku, který však nedovede zpracovat, vypovídá proti rodiči nebo jiné blízké osobě, ke které nemusí mít jen negativní postoj, případně je-li objektem manipulace ze strany rodiče, vnímá realitu značně zkresleně. Výpověď dítěte bývá ovlivněna strachem, protože s dotyčným rodičem žije, případně ví, že bude nuceno se s ním stýkat. Zejména matky si uvědomují, že strach i je v zásadě ohromil natolik, že nebyly schopny jednat jinak, než jak chtěl násilník a mají tendenci děti před dalšími kontakty s násilnou osobou chránit.

Z hlediska dětských obětí musí být každé podezření na domácí násilí ve všech řízeních, které se dítěte týkají, posuzované seriózně, bez ohledu na to, zda dochází k jeho kriminalizaci či nikoliv. Rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení o odložení věci, případně nedostatek důkazů u soudu vedoucí ke zprošťujícímu rozsudku, nemůže vést k závěru, že je domácí násilí popřeno. Soud je pochopitelně vázán výrokem o vině a trestu, není však vázán skutkovými zjištěními učiněnými v jiném soudním řízení, neboť za úplné skutkové zjištění odpovídá v každém řízení sám.²⁷

1.5. Domácí násilí v kriminologii, viktimologii a psychotraumatologii

Domácí násilí je složitým fenoménem, vyžadující nejen specifická řešení, ale i specifický, multidisciplinární přístup. Postupně, s narůstajícím zájmem společnosti o jeho eliminaci, se mu začaly věnovat i další vědní obory. Jejich poznatky slouží nejen k postihu pachatelů a ochraně obětí, ale také k přijímání dalších opatření, která mají zaplnit ještě stále existující bílá místa při potírání tohoto jevu. Mezi nejdůležitější patří kriminologie, viktimologie, kriminalistická viktimologie, psychologie, psychiatrie a psychotraumatologie.

---

²⁷ Ustanovení § 120 odst. 2, zák. č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

Kriminologie je věda o kriminalitě (zločinnosti), o jejich pachatelích a obětech a o její kontrole.²⁸ **Kriminalita** narušuje základní pravidla společenského řádu a lidského soužití, působí společnosti i státu značné imateriální a materiální škody, způsobuje jednotlivým obětem škody fyzické, psychické a společenské, vyvolává ve společnosti atmosféru strachu, nejistoty a nedůvěry.²⁹ Schneider ve své publikaci *Kriminologie násilí*³⁰ označuje **domácí násilí za nejrozšířenější formu násilí vůbec, formu nejméně kontrolovatelnou, a co do frekvence a závažnosti podceňovanou.**

Násilná kriminalita je součástí kriminality obecné, kam patří vedle klasických násilných trestných činů také šikana, mobing, stalking a domácí násilí. Obecně se má za to, že násilí je vyvoláváno **agresí** - úmyslným jednáním, spočívajícím v ubližování a napadání. Připravenost k agresii, tedy tendence ubližovat, je označována za agresivitu. Agrese může směřovat jak vůči druhým, tak vůči vlastní osobě. V tomto případě se mluví o autoagresii, spočívající někdy v sebepoškozování, jindy v sebevraždě. Násilná kriminalita představuje odhadem 5% z celkové kriminality. Osoby, které byly vyšetřovány pro trestné činy násilné povahy, reprezentují asi 14% všech vyšetřovaných. Jen část násilí, které se ve společnosti vyskytuje, je kriminalizováno. Pro násilné trestné činy (včetně domácího násilí) je charakteristická vysoká latence. Soudí se, že současná násilná kriminalita se vyznačuje zvýšenou brutalitou a bezohledností. Představuje široké spektrum kriminálních jednání, domácím násilím počínaje, přes pouliční kriminalitu až k nájemným vraždám. Její výskyt ve společnosti není rovnoměrný a je ovlivňován řadou sociodemografických ukazatelů, jako je pohlaví pachatelů a jejich věk, bydlení, sociálně-ekonomický statut, vzdělání. Násilné trestné činy se vyskytují ve vyšší míře v sociálně problémových regionech. Násilná kriminalita je zejména mužskou kriminalitou, pachateli jsou většinou muži do 30 let věku, pocházejí z nižší

²⁸ NOVOTNÝ, O. a ZAPLETAL, J., *Kriminologie*. 3., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2008, 527 s. ISBN 978-807-3573-775, str.11

²⁹ NOVOTNÝ, O. a ZAPLETAL, J., *Kriminologie*. 3., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2008, 527 s. ISBN 978-807-3573-775, str.17

³⁰ SCHNEIDER, H.J., *Kriminologie der Gewalt: Hirzel Verlag*. Leipzig – Stuttgart, 1994. str. 43

sociální vrstvy, jsou spíše bez vzdělání a častěji pocházejí z velkých měst. Podle statistik jsou muži pachateli násilné kriminality prakticky v 90% případů.³¹

Předmětem **viktologie** je oběť trestného činu a její role v jeho genezi. Obětí ve viktologickém smyslu jsou jen fyzické osoby bezprostředně dotčené trestným činem.³² Viktologie rozlišuje dva pojmy: viktinnost a viktimizaci.

Viktinnost je predispozice člověka stát se obětí trestného činu. Kriminologická a viktologická literatura hovoří o tzv. potencionální oběti nebo o viktogenním potenciálu.³³ Odborné studie dokládají, že jsou ženy, které si vybírají stejné partnery, že jsou děti šikanovány jak doma, tak svými spolužáky.

Viktimize je proces, v němž se potencionální oběť stává obětí skutečnou. Souvisí s chováním oběti, na které pachatel neadekvátně reaguje. Nejčastější obhajoba pachatelů násilných činů spočívá ve snaze přenést odpovědnost na oběť a její provokující chování. Většina obětí domácího násilí se však shoduje v tom, že násilná osoba v zásadě reaguje neadekvátně bez zjevného podnětu, v zásadě si vždy najde důvod (má-li dítě špatné známky, je ponižováno, že je hloupé, má-li dobré, že je šprt).

Teorie rozlišuje :

- **Primární viktimize** – fyzická nebo psychická újma způsobena obětí pachatelem;
- **Sekundární viktimize** - psychická újma způsobena oběti neprofesionálním jednáním osob, se kterými oběť přichází do kontaktu (např. policisté, lékaři, ale i soudci a sociální pracovníci);
- **Terciární viktimize** – nastává, pokud se oběť nemůže s traumatickým zážitkem vyrovnat. Oběť domácího násilí má totiž

³¹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., *Kriminologie*, Eurolex Bohemia, Praha, 2001, str. 264 a.n.

³² NOVOTNÝ, O. a ZAPLETAL, J., *Kriminologie*. 3., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2008, 527 s. ISBN 978-807-3573-775, str.50

³³ HENTIG, H., *The Criminal and His Victim*. New York: Schocken Book, 1979, str. 510

jiné prožitky než oběť napadená neznámým člověkem. Zatímco ve druhém případě oběť vnímá svět jako nebezpečné a nepředvídatelné místo, v případě domácího násilí je v oběti vyvoláván pocit odpovědnosti za vzniklou situaci, viny a následně nízkého sebevědomí. Proto se oběti domácího násilí nemohou odtrhnout od násilné osoby.

Relativně samostatným oborem je **kriminalistická viktimologie**.³⁴ Zkoumá oběť jako původce a nositele stop trestného činu. Na základě vztahu oběti k pachateli vypracovává postupy usvědčení pachatele, zabývá se i rolí oběti při oznamování trestné činnosti a postavením oběti v jednotlivých fázích trestního řízení. Přináší cenné informace pro další vědní obory, zejména psychologii a psychiatrii.

Pro vyhodnocování týrání v partnerských vztazích lze obecně odkázat i na rozvíjející se obor **psychotraumatologie**. Tento obor popisuje subjektivní a objektivní znaky traumatu. Pojem traumatu je pak vyhrazen pro situace, které přesahují rozměry stresů.

Čírtková za klíčový znak pro **traumatizující situace** považuje míru ohrožení kontinuity dalšího života jedince. Trauma ohrožuje život anebo duševní či fyzickou integritu jedince a vzbuzuje silné pocity strachu (děsu), bezmoci a hrůzy. Zajímavým znakem jsou **tzv. traumatické kleště** - tento pojem označuje bezvýchodnost situace z pohledu oběti, tj. oběť nemá či nevidí možnost, jak z ohrožující, traumatizující situace uniknout. Týrání je traumatizující situací, pokud v daném případě splňuje výše naznačená kritéria, musí tedy obsahovat takové podoby násilí, které ohrožují životní kontinuitu (neboli zdravý vývoj) oběti. Při domácím násilí tyran kontroluje informace, které se k oběti dostávají a má kontrolu nad jejím tělesným a emocionálním stavem.³⁵

---

³⁴ ČÍRTKOVÁ, L., *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 150 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4722-078

³⁵ ČÍRTKOVÁ, L., *Posuzování obětí týrání v partnerských vztazích*, Rodina a právo 6/2014,2014, Linde Praha, ISSN 1212-866X, str.8-11

Viktimologie objasňuje, proč hodnocení následků týrání v případech domácího násilí nepředstavuje rutinní záležitost:

- Následky týrání jsou individuální;
- Následky týrání určují do značné míry osobnost oběti, nikoli jen podoby týrání;
- Trauma je proces, uplatňují se i vlivy v postviktimitizační fázi (sekundární viktimizace škodí, sociální podpora léčí).

K typickým následkům týrání patří především postraumatická stresová porucha (PTSP) a dále porucha přizpůsobení. Kromě klasických diagnóz dle MKN-10 či DSM-V jsou následky viktimizace (týrání) zahrnovány též pod tzv. **viktimizační syndromy**. K nejznámějším patří syndrom týrané osoby (*rape trauma syndrom*). Viktimizační syndromy popisují a objasňují zejména kontraintuitivní chování a prožívání oběti, vypichují zvláštní následky viktimizace, které jsou obvykle v rozporu s obecně zakořeněnými mýty o „správných“ obětech.³⁶

Některé trestněprávní instituty berou zřetel i na **viktimologické aspekty trestného činu**. Kromě právní teorie se s tím setkáváme velmi často i v soudních síních. Např. „svolením oběti“ je vylučována protiprávnost pachatelova jednání, což zejména u trestného činu znásilnění patří k silným zbráním pachatelů. Uvádějí, že málo intenzivní obrana oběti, která s nimi dobrovolně setrvala, je vedlo k domněnce, že oběť je svolná. V těchto případech musí být zvlášť zkoumána predeliktní situace a rovněž i chování oběti a pachatele při činu a po něm. Dalším viktimologickým aspektem, který je trestním právem reflektován, jsou polehčující nebo přitěžující okolnosti. Ty však mají význam zejména pro hodnocení osobnosti pachatele a stupně nebezpečnosti činu pro společnost, nikoliv pro postavení oběti.³⁷

---

³⁶ ČÍRTKOVÁ, I., *Posuzování obětí týrání v partnerských vztazích*, Rodina a právo 6/2014,2014, Linde Praha, ISSN 1212-866X, str.8-11

³⁷ VOŇKOVÁ, J., *Viktimologie*, nepublikovaný text.

1.6. Profil pachatelů domácího násilí

I přes specifiku každého jednotlivého případu má domácí násilí řadu společných rysů. Jeho pachatelé používají manipulativní techniky, jejichž cílem je udržet si kontrolu a moc nad životem oběti.

Šmolka rozlišuje v situacích domácího násilí **tři základní zdroje agresivního chování násilníka:**

- 1) Trvalé osobnostní založení, které je výrazně ovlivněno dědičností a výchovou;
- 2) Drobná mozková poškození, při kterých násilník zpětně pociťuje lítost nad svým chováním, někdy může mít i amnézii na násilnou epizodu. Tuto poruchu lze ovlivňovat vhodnou léčbou u neurologa nebo psychiatra;
- 3) Dyadické reakce, tj. vzájemné působení obou partnerů, střídají se provokace a reakce. V rané fázi se doporučuje párová terapie.³⁸

Sherman rozdělil pachatele domácího násilí na **dvě velké skupiny:**

- Sociálně problémové, kteří páchají násilí jak na veřejnosti, tak doma;
- Násilníky „dvoji tváře“. Podle zahraničních výstupů z kriminologických nebo psychologických výzkumů jde o muže, kteří si vytvořili vlastní obraz dokonalého muže, silného, úspěšného, konkurenceschopného, který dokáže finančně zabezpečit rodinu. Protože osobně nespĺňuje všechna tato kritéria, propadá frustraci a nespokojenosti se sebou samým, kterou demonstruje cíleným násilím proti ženě. Mýtus, že slušní muži se násilí nedopouštějí (spolu s dalšími mýty, které přezívají ve společenském povědomí), vede k obtížnému prokazování a odsouzení násilných vztahů k partnerům a dalším členům rodiny.³⁹

³⁸ ŠMOLKA, P., *Když vás trápí někdo blízký*, Hestia, Praha, 1991, str. 31

³⁹ VOŇKOVÁ, J. a SPOUSTOVÁ, I., *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. 2. přeprac. vyd.* Praha: proFem, 2008, 244 s. ISBN 978-809-0362-673, str. 51

V povaze násilnických mužů nacházíme totožné rysy, jako u osob trpících poruchou osobnosti: egocentrismus, impulsivnost, manipulativní tendence, absence empatie a altruismu. Čírtková uvádí, že v souborech násilníků evidovaných oficiálně (soudně) nebo viktimologicky (na základě výzkumů obětí domácího násilí), bylo v mnoha studiích zjištěno vysoké procento výskytu poruch osobnosti, jejichž symptomy vykazovalo až 80% násilníků zkoumaného vzorku. Rizikové jsou poruchy, které mají přímý dopad na chování k druhým lidem, především antisociální porucha osobnosti.⁴⁰

Pachatelé se často dopouštějí promyšleného (sofistikovaného) násilí. Jejich cílem je oběť zastrašit, ochromit, dostat pod svoji nadvládu tak, aby přesně plnila danou roli. Za stejné jednání může být, a také je, oběť pochválena i potrestána.

Pro formování násilného jednání je velmi důležitá konfrontace s násilím v dětství, především v rodině. Týrané děti se často identifikují s agresorem, pochopí, že násilím mohou snadno dosáhnout svého cíle. Mnozí pachatelé byli v dětství týráni, byli svědky násilného jednání na jejich matce, zažívali citovou deprivaci, naučili se jako děti, že násilí je legitimní způsob komunikace. V rodinách pachatelů domácího násilí byl pravděpodobně nedostatek úcty k ženám a chyběl respekt k dětem. Násilí je naučené chování a násilníci tak často opakují zažitý model chování, který přebrali jako vzor v raném dětství. To může jejich jednání vysvětlit, nikoliv omluvit.

Skutečnost, že se mnoho žen opakovaně vracelo k násilným partnerům i nutnost vyřešit bezpečnost dětí, které přicházejí do kontaktu s násilným rodičem, vedly k vytváření speciálních **programů a poskytování služeb zaměřených na práci s násilnými osobami**. Zpočátku narážela realizace tohoto záměru na nepochopení ze strany institucí poskytujících pomoc obětem domácího násilí, neboť měly za to, že finanční prostředky i úsilí

---

⁴⁰ ČÍRTKOVÁ, L., *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 150 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4722-078 , str. 37

odborníků by měly směřovat k obětem, nikoliv k těm, kteří situaci obětí zavinili. Postupně však převládla myšlenka, že se tímto způsobem snižuje nebezpečí, že násilná osoba bude ve svém jednání pokračovat - když ne na původní oběti, tak na jiné. Zkušenosti s terapeutickými programy pro násilné osoby v USA i v Evropě jsou sice mladšího data než terapeutické práce s oběti domácího násilí, ale existuje dostatek závěrů pro jejich potřebnost. Jejich cílem je „přesvědčit“ účastníka o jeho zodpovědnosti za násilné chování (získání náhledu), posílení sebekontroly a ovládání agrese. V České republice je stále málo odborných pracovišť s tímto zaměřením, s ukládáním povinnosti tyto programy absolvovat např. v souvislosti s úpravou styku násilného rodiče s dítětem se v soudní praxi nesetkáváme.

1.7. Profil obětí domácího násilí

Pokud bychom oběti trestných činů rozdělili podle deliktů, kterými byly viktimizovány (například oběti loupeží, znásilnění, krádeží, podvodů atd.), pak by osoby týrané svým partnerem obsadily horní příčku co do četnosti výskytu.⁴¹ Termín „oběť“ navozuje dojem pasivního přístupu jedince, je důležité odlišit moment, ve kterém oběť začíná svou situaci aktivně řešit.

Jakkoliv lze u pachatelů domácího násilí stanovit některé společné znaky, neexistuje žádný osobnostní profil u obětí; za určitých předpokladů se oběti domácího násilí může stát kdokoliv. U dětí a dalších skupin bezbranných osob (osoby s mentálním postižením, senioři) je tato skutečnost varující.

Prožívané násilí ovlivňuje oběť v mnoha oblastech života. Byl prokázán dopad na její zdravotní a psychický stav, který souvisí s problémy v zaměstnání (snížená výkonnost), což v případě ztráty zaměstnání

---

⁴¹ ČÍRTKOVÁ, L. *Oběti domácího násilí*. Dostupné z: www.portal.cz/psycho/clanek6.htm

ovlivňuje její ekonomickou situaci, snižuje se sociální status oběti. Dlouhodobé soužití v násilném vztahu má (někdy) za následek hluboké změny v prožívání a sebehodnocení.

V rámci **efektivní pomoci** poskytované obětem domácího násilí musí na krizovou intervenci ve formě psychologické a sociální pomoci navazovat v souvislosti s probíhajícími řízeními právní pomoc.

1.8. Specifické skupiny ohrožené domácím násilím

Ženy, resp. matky – tvoří nejpočetnější skupinu, pokud řešíme partnerské vztahy. Chování této skupiny je v zásadě nejlépe popsáno; byly to především ženské organizace, které se zasazovaly a zasazují o ochranu žen dotčených domácím násilím.

Děti – přímé oběti násilného jednání nebo svědkové násilí páchaného na blízkém člověku. Násilí na dětech je tragédií na samém počátku jejich života, která však může ovlivnit kvalitu života budoucího.

Muži, resp. otcové – jakkoliv lze předpokládat, že právě u mužů je vysoká latence a tomu odpovídají i dosavadní výzkumy, je třeba detekovat i tyto situace. Muži jsou vystaveni zejména emocionálnímu týrání a vydírání. Násilné partnerky zpravidla reagují na jejich odchod tím, že jim brání podílet se na výchově jejich společných dětí. Muži se jako oběti domácího násilí zpravidla nevnímají, ačkoliv ve skutečnosti k jejich viktimizaci dochází. Proto se např. při podávání trestních oznámení omezují na vykreslení posledního závažného incidentu (zpravidla reagují jen na brachiální násilí), aniž by popisovali celou rodinnou situaci. V důsledku toho využívají minimálně policejních strategií a opatření k řešení domácího násilí, např. přivolání policie k akutnímu incidentu. S tím korespondují i statistiky vykázání z hlediska pohlaví.

Senioři/seniorky – spolu s nezletilými dětmi jsou skupinou, která zasluhuje zvláštní ochranu.

Členové nejrůznějších minorit – lesby, gayové, osoby s nestandardním

sexuálním zaměřením. Specifika násilí v minoritách zatím nejsou dostatečně popsána.

Při řešení domácího násilí je nutné přihlížet i ke zvláštnostem v rámci jednotlivých **národnostních či etnických skupin**, kde může být tradičně stále posilována úloha muže jako hlavy rodiny a je omlouváno jeho násilné chování vůči jednotlivým členům. Specifickou ohroženou skupinou jsou migrantky a jejich děti, jejichž pobyt v zemi je vázán na soužití s násilnou osobou a komplikován jazykovou bariérou, případně izolací.

Analýzy chování osob v jednotlivých skupinách jsou prospěšné zejména pro pochopení dynamiky násilného vztahu a jeho včasné a správné detekce. Ke **každému konkrétnímu případu je však nezbytný individuální přístup**. Oběť si zaslouhuje respekt a podporu bez ohledu na to, do jaké skupiny ji můžeme zařadit.

1.8.1. Děti jako osoby ohrožené domácím násilím

Domácí násilí u dětí (*Domestic violence including children*) se projevuje ve třech formách:

- syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte;
- děti v roli svědků rodičovského/partnerského násilí;
- agresivní chování dětí.⁴²

Podle sociologických výzkumů, v 80% rodin, v nichž se odehrává domácí násilí, vyrůstají nezletilé děti.

Problematika násilí na dětech je celosvětovým problémem. Násilí na dětech nelze akceptovat, a to v žádné z jeho forem.

Děti jako osoby ohrožené domácím násilím můžeme v zásadě rozdělit na dvě skupiny :

---

⁴² Národní strategie prevence násilí na dětech v ČR na období 2008 - 2018. [online]. [cit. 2014-06-10]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/dokumenty/strategie-prevence-nasili-na-detech/Strategie-proti-nasili-na-detech_1.pdf

- dítě je **přímou obětí** domácího násilí, jestliže je proti němu ze strany násilného rodiče, popř. blízké osoby, směřováno fyzické, psychické nebo sexuální násilí;

- dítě je **nepřímou (sekundární) obětí** domácího násilí, jestliže je přítomno domácímu násilí mezi rodiči, mezi jinými osobami odpovědnými za jeho výchovu nebo mezi dalšími osobami žijícími s dítětem.

Dušková upozorňuje, že násilný rodič může být dítětem v určitých situacích preferován, dítě se může s agresivním rodičem dokonce identifikovat. Paradoxně může dítěti poskytnout větší pocit bezpečí, protože mu dává srozumitelnější pravidla, jasnější sdělení, je schopen větší důslednosti, na rozdíl od submisivního rodiče (ohrožené osoby), který svým chováním může na dítě působit nerozhodně, vágně a nejasně a není schopen zajistit ochranu a bezpečí dítěte nejen před násilným rodičem, ale obecně před jakýmkoliv riziky a nebezpečími, je vnímán jako slabý a dítě se o něj nemůže opřít. Pro dítě může nastat neřešitelná situace – může mít obavu z agresivního rodiče a současně chce chránit rodiče slabšího.⁴³ Dítě mnohdy přejímá zodpovědnost za násilníkové chování, což vede k dalším traumatům a psychickým důsledkům – „*kdybych si uklidil hračky, tatínek by maminku nikdy nezbil*“, „*nesmím zlobit, aby tatínek nekřičel*“ apod.

Lze shrnout, že konkrétní podoba dopadu na dítě je dána kombinací celé řady faktorů, z nichž nejdůležitější je věk a pohlaví dítěte, míra brutality násilí, jehož byly děti svědky či které bylo namířeno přímo proti nim, počet útoků, reakce okolí na toto jednání (podpora nebo netečnost), nestabilní výchovné prostředí.

Úřad vlády České republiky přijal v roce 2008 tzv. **Národní strategii prevence násilí na dětech na období let 2008-2018**⁴⁴, jejímž hlavním cílem je na národní, regionální i místní úrovni zvýšit ochranu dětí před všemi formami násilí, včetně domácího. Strategie identifikuje sedm

⁴³ DUŠKOVÁ, Z., *Dítě a domácí násilí: Právo a rodina č.8/2010,2010,ISSN 1212-866X*, str. 1-6

⁴⁴ Národní strategie prevence násilí na dětech v ČR na období 2008 - 2018. [online]. [cit. 2014-06-10].

Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/dokumenty/strategie-prevence-nasili-na-detech/Strategie-proti-nasili-na-detech_1.pdf

hlavních úkolů, pro jejichž naplnění jsou konkretizovány specifické cíle v národním plánu aktivit:

1. Podporovat rozvoj rodičovských kompetencí.
2. Vytvářet ve školách a na pracovištích klima rovnocenného partnerství a respektuplné sociální komunikace.
3. Zajistit dostupnou nabídku zájmových a sportovních aktivit jako předpoklad zvyšování odolnosti dětí.
4. Naplňovat speciální práva dětí umístěných do zařízení ústavní výchovy.
5. Usilovat o utváření bezpečných komunit.
6. Zprostředkovat porozumění právu dětí na ochranu před násilím v celé společnosti s cílem změny jejich postojů.
7. Koordinace – hlavní princip multioborového přístupu.

1.9. Domácí násilí v číslech

Oblast násilí v rodině byla v české sociologii dlouho opomíjena. První výzkumy, alespoň částečně zaměřené na problematiku násilí v rodině, byly součástí průzkumu „Bezpečnostní rizika 1999“ a „Bezpečnost občanů 2001“, jehož zadavatelem bylo ministerstvo vnitra České republiky.

První mezinárodní výzkum násilí na ženách, do kterého se spolu s dalšími dvaceti zeměmi zapojila Česká republika, probíhal pod gescí UNICRI, HEUNI a Statistics Canada. Přístupná data z let 2003-2004 vypovídají o celkově vysoké míře viktimizace českých žen ze strany mužů, a to jak vlastních partnerů, tak ostatních mužů. Ze souboru 1980 respondentek starších 18 let se alespoň jednou setkalo s násilím 59% žen, z toho v partnerském vztahu 38% (současný nebo bývalý manžel/přítel) a mimo partnerský vztah 37% dotázaných. Zmíněná zjištění korespondují se staršími výzkumy z let 1999 a 2001, kdy podíl žen, které zažily násilí ze

strany partnera během celého života, činil 35%. Autorka studie⁴⁵ konstatuje, že násilí na ženách je výrazně koncentrováno do intimního partnerského vztahu, vyjma násilí sexuálního, kde dominují jiní muži než manželé nebo partneri. Přítomnost dětí jako svědků při násilných incidentech potvrdilo 42% žen. Děti se tak stávají oběťmi psychického týrání a s větší pravděpodobností se v životě s domácím násilím setkají, ať již v roli osob ohrožených nebo násilných.

Národní akční plán prevence domácího násilí stanoví jako jednu ze svých priorit provádění cíleného výzkumu. Určitou představu o výskytu domácího násilí v České republice mohou poskytnout statistiky intervenčních center o počtu vykázaní realizovaných Policií České republiky v jednotlivých krajích⁴⁶, dále pak statistiky ministerstva spravedlnosti k trestnému činu týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 trestního zákoníku.

Podle výzkumu Trendy sociálně politických mechanismů ovlivňujících genderové vztahy IX., který pro Úřad vlády zpracovala společnost Factum Invenio v prosinci 2010, se více než polovina obyvatel České republiky domnívá, že se v českých domácnostech vyskytuje násilí na ženách zcela běžně nebo dost často. V roce 2010 byl počet těchto názorů nejvyšší za sledované období (od roku 2002) a přesahuje 50%.⁴⁷

V České republice bylo např. v roce 2012 dle evidence intervenčních center evidováno 1407 případů vykázaní násilné osoby ze společného obydlí na základě rozhodnutí Policie (o 23 méně než v roce 2011), ve 192 případech se jednalo o vykázaní opakované (14%).

V roce 2013 je evidováno 1367 vykázaní (o 24 méně než v roce 2012), opakované vykázaní je evidováno ve 188 případech (14%). V těchto případech v 773 domácnostech (57%) žilo 1420 dětí.

---

⁴⁵ PIKÁLKOVÁ, S., *Mezinárodní výzkum násilí na ženách: K prvním výsledkům šetření v České republice*, Sociologický ústav AV ČR, nepublikovaný materiál, 2004

⁴⁶ Statistiky | Asociace pracovníků intervenčních center. [online]. [cit. 2014-06-10]. Dostupné z: http://www.domaci-nasili.cz/?page_id=255

⁴⁷ Factum Invenio, Závěrečná zpráva: Trendy sociálně politických

V první polovině roku 2014 bylo evidováno 712 vykázaní. Opakované vykázaní variuje od 10 do 17%.

Pokud jde o statistiky **k trestnému činu týrání osoby žijící ve společném obydlí** podle § 199 trestního zákoníku, který s účinností od 1. ledna 2010 nahradil trestný čin týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě podle §215a trestního zákona⁴⁸, bylo v letech 2010-2012 ve věcech podle § 199 trestního zákoníku vyřízeno státním zastupitelstvím 1304 případů, obžalováno 1194 osob, a odsouzeno 579 osob, přičemž nepodmíněně bylo odsouzeno 172 osob a podmíněně bylo odsouzeno 398 osob. Stížnosti pro porušení zákona jsou na stránkách ministerstva spravedlnosti dostupné, avšak ministerstvo spravedlnosti nevede statistiku zohledňující jednotlivé skutkové podstaty, nelze tedy dohledat, zda byly tyto kauzy dále řešeny.

V letech 2004 – 2008 bylo zahájeno trestní řízení pro podezření ze spáchání trestného činu podle ustanovení § 215a TZ proti 2371 osobám, pravomocně odsouzeno bylo 682 osob (z toho 97,5% mužů a 2,5% žen). V prvním roce účinnosti novely byl odsouzen 1 pachatel, v roce následujícím pak bylo odsouzeno 134 osob.

K dispozici jsou dále statistiky jednotlivých organizací, zabývajících se podporou ohrožených osob.⁴⁹ Tyto statistiky korespondují s východisky této práce.

Z průzkumu Agentury Evropské unie pro základní práva (FRA⁵⁰) vyplývá, že v Evropské unii zažilo fyzické nebo sexuální násilí celkem 28% žen, v České republice 32% žen. Každá třetí Evropanka tedy zažila násilí od svého partnera. Vzhledem k tomu, že v případě žen-matek dochází v těchto případech i k ohrožení dětí, jsou tato čísla alarmující.

⁴⁸[infodata] - Úvod. [online]. [cit. 2014-06-10]. Dostupné z: <http://cslav.justice.cz/InfoData/>

⁴⁹ Např. Statistika | Asociace pracovníků intervenčních center. [online]. [cit. 2014-06-10]. Dostupné z: http://www.domaci-nasili.cz/?page_id=255, Statistika. [online]. [cit. 2014-06-10]. Dostupné z: <http://rosa-os.cz/k-stazeni/statistiky/>, Statistika. [online]. [cit. 2014-06-10]. Dostupné z: <http://www.bkb.cz/o-nas/statistiky/>, Výroční zpráva | Liga otevřených mužů. [online]. [cit. 2014-06-10]. Dostupné z: <http://ilom.cz/kdo-jsme/vyrocní-zpravy/>

⁵⁰ European Union Agency for Fundamental Rights | Helping to make fundamental rights a reality for everyone in the European Union. [online]. [cit. 2014-06-10]. Dostupné z: <http://fra.europa.eu/en>

Největší procento žen, které zažilo násilí, je v Dánsku (52%), Finsku (47%), Švédsku (46%), Nizozemsku (45%), Francii (44%) a Británii (44%). Z pohledu žen je nejlepší situace v Polsku (19%), Rakousku (20%), a Chorvatsku (21%).

1.10. Prevence domácího násilí

K účinné eliminaci domácího násilí slouží prevence. Prvotním cílem prevence musí být dostatečná informovanost společnosti i jednotlivců. Při prevenci domácího násilí je důležité identifikovat míru nebezpečnosti pachatele a možnost eskalace násilí. Společným cílem musí být jeho ukončení a prevence jeho recidivy. Za násilné jednání je odpovědný pachatel a za své chování musí nést následky.

Primární prevence – představuje taková opatření, která zamezí vzniku okolností rozhodných pro násilné jednání ještě před tím, než by k takovému jednání mohlo dojít.

Sekundární prevence - spočívá ve včasné detekci rizik a zabránění jejich působení.

Terciární prevence – zahrnuje resocializační a reintegrační opatření. Jejím účelem je zabránit prohloubení traumatu, rozvoje nevratných následků i systémového násilí.⁵¹

Velký význam z hlediska efektivnosti ochrany společnosti před domácím násilím má především dostatečná informovanost veřejnosti, a to veřejnosti odborné i laické. Vedle osvěty je třeba zahrnout edukaci do školních vzdělávacích programů i mediálních kampaní, směřujících k jednotlivým cílovým skupinám i odborné zainteresované veřejnosti. Stávající opatření i legislativa směřují především k řešení konkrétních případů, kde se násilí

---

⁵¹ VANÍČKOVÁ, E., *Národní strategie prevence násilí na dětech v ČR na období 2008-2018*. Praha: Úřad vlády ČR, 2009, 16, 16 s. ISBN 978-80-87041-86-4, str.10

již vyskytuje - jedná se o případy, kde nejsou dodržovány stávající normy (morální i právní). Zcitlivění veřejnosti, zejména veřejnosti odborné (soudkyně/soudci, policisté/policistky, legislativci, lékaři/lékařky, státní zástupci /zástupkyně), je tak stále na pořadu dne.

1.11. Intervenční centra

Intervenční centra byla založena v návaznosti na zákon č. 108/2006 Sb., **o sociálních službách**, vymezující novou koncepci sociálních služeb v České republice, jako specializovaná pracoviště, kde odborně proškolení pracovníci poskytují osobě ohrožené, zejména v době vykázaní pachatele, komplexní pomoc při řešení její situace: akutní psychologickou intervenci, sociální a právní poradenství. Intervenční centra však neomezují svou činnost pouze na pomoc v souvislosti s vykázáním, poradenskou a terapeutickou činnost poskytují všem osobám ohroženým domácím násilím. Velký význam má organizování interdisciplinárních setkání a vytváření tzv. interdisciplinárních týmů, kdy se odborníci intervenujících profesí scházejí v určitém regionu pravidelně jednak nad řešením konkrétního případu domácího násilí⁵², ale i za účelem výměny odborných poznatků a zkušeností.

V souvislosti s vykázáním je intervenční centrum povinno kontaktovat osobu, která byla v rozhodnutí o vykázaní ze společného obydlí označena za osobu ohroženou násilným chováním, a to nejpozději do 48 hodin od doručení podnětu, jinak vždy bezodkladně poté, co se dozví o ohrožení osoby násilným chováním. Zaměstnanci intervenčních center jsou při pomoci osobám ohroženým násilným chováním povinni zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o kterých se při výkonu funkce dozví. Sdělit je mohou jen se souhlasem osob, kterých se tyto údaje týkají, nebo pro účely trestního řízení orgánům činným v trestním řízení i bez takového souhlasu.

---

⁵² Zpravidla policie, orgán sociálně-právní ochrany dětí, sociální oddělení, lékaři, psycholog, psychiatr atd.

Zkušenosti ukazují, že oběť domácího násilí zpravidla není schopna se z násilného vztahu vymanit bez pomoci zvenčí. Cílem pomoci v intervenčních centrech je umožnit ohrožené osobě, aby na základě dostatečného množství informací a odborné pomoci mohla udělat svobodné rozhodnutí.

1.12. Národní akční plán pro prevenci domácího násilí

Dne 1. ledna 2008 byl založen **Výbor pro prevenci domácího násilí Rady vlády České republiky pro rovné příležitosti žen a mužů**⁵³, jehož členy jsou odborníci ze státní i nestátní sféry. V okamžiku svého vzniku si stanovil za svůj cíl vypracovávat a předkládat vládě návrhy strategií v oblasti problematiky domácího násilí, zabývat se soustavně touto problematikou a zasazovat se o to, aby byla důsledně řešena. Výbor vypracoval a předložil první Národní akční plán pro prevenci domácího násilí pro období 2011-2014, který byl schválen usnesením Vlády č. 262 ze dne 13. dubna 2011.⁵⁴ Základním cílem Národního akčního plánu je realizovat adekvátně a efektivně postupy pro předcházení a eliminaci domácího násilí tak, aby jeho oběti nemusely čelit porušování svých základních lidských práv a mohly žít bezpečně, svobodně, důstojně a bez jakéhokoliv ohrožení.

Ve stanovených oblastech se odráží potřeba působit systematicky na všechny příčiny domácího násilí existující v různých rovinách:

- Makrosystém - vzdělávání, kampaně;
- Exosystém – pomáhající profese, šíření informací osobám, které se dostávají do styku s osobami ohroženými, efektivní sociální sítě;
- Mikrosystém – výchova a vzdělání ve vztahu k rodinnému a partnerskému životu;
- Ontogenetická rovina – psychologická práce s osobami ohroženými i násilnými.

⁵³ Nyní Výbor pro prevenci domácího násilí a násilí na ženách

⁵⁴ www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Narodni-akcni-plan-prevence-domaciho-nasili-na-leta-2011-2014.pdf. [online]. [cit. 2014-06-11]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Narodni-akcni-plan-prevence-domaciho-nasili-na-leta-2011-2014.pdf>

Opatření a aktivity navrhované v rámci Národního akčního plánu směřují k zohledňování specifických potřeb, včetně prevence, detekce a řešení domácího násilí všech specifických skupin osob domácím násilím ohrožených.

Národní akční plán pro prevenci domácího násilí (NAP) obsahuje 7 strategických oblastí a uložil jednotlivým rezortům 32 úkolů.

Strategické oblasti :

1. **Podpora osob ohrožených domácím násilím** – je nutné vypracovat ucelený, logický a především účinný systém pomoci všem členům rodiny, zatím je nedostatek vhodných ubytovacích zařízení se specializovanými programy, chybí sociální byty, specializovaná krizová a následná dlouhodobější psychosociální podpora, azylové domy by měly být dostupné ve všech regionech a nabízet minimálně jedno rodinné místo na každých 10 tisíc obyvatel, vytvoření bezplatné non-stop telefonní linky pro pomoc ohroženým osobám;
2. **Podpora dětí ohrožených domácím násilím** – na dítě v rodině, kde se vyskytuje domácí násilí, musí být vždy nahlíženo jako na dítě ohrožené, i pokud není násilí bezprostředně namířeno proti němu. V případech vykázaní podle zákona o Policii by v takovém případě mělo být dítě vždy označeno jako osoba ohrožená a následně by mu měla být poskytnuta odpovídající specializovaná pomoc včetně pomoci právní. Je třeba pečlivě zvažovat další kontakty s násilným rodičem, realizovat je pouze v případech, kdy se dítě cítí bezpečně, vždy jako asistované, přičemž asistence musí mít svá pevná pravidla i své limity. Tato opatření navazují na Národní strategii prevence násilí na dětech v České republice na období 2008-2018 a na Národní strategii prevence násilí na dětech v České republice. Předpokládá se koordinace přijímaných opatření s ohledem na národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti.
3. **Práce s násilnými osobami** – výbor požaduje, aby byl vypracován systém práce s násilnými osobami a pracuje na tzv. druhových

standardech pro práci s násilnými osobami. Cílem je spuštění pilotního programu pro násilné osoby a jeho postupné vyhodnocování a vybudování sítě poradenských center pro práci s násilnými osobami;

4. **Vzdělávání a interdisciplinární spolupráce** – Národní akční plán ukládá resortům povinnost speciálního vzdělávání v oblasti domácího násilí. Předpokládá se účinná spolupráce mezi příslušnými složkami státní správy a neziskovými organizacemi;

5. **Společnost a domácí násilí** – je třeba vynaložit veškeré úsilí, aby co nejširší část společnosti pochopila, že násilí v rodině není soukromá, ale veřejná věc. K dosažení tohoto cíle je třeba pořádat veřejné kampaně, akce, konference, zaměřené na jednotlivé problémy i cílové skupiny;

6. **Výzkum** - nutné výzkumy a odborné studie v oblasti násilí v rodinách;

7. **Legislativa** – cílem je vyhodnocení a případné zlepšení stávající právní úpravy. Otázkou je, zda je vhodné legislativně upravovat oblast prevence a postihu domácího násilí a pomoci osobám ohroženým formou dílčích novelizací nebo formou samostatného sjednocujícího zákona např. po vzoru Španělska.

Výbor vydává pravidelně souhrnné zprávy o plnění Národního akčního plánu za každý uplynulý rok. V současné době pracovní skupina složená z členů a členek výboru zpracovává Národní akční plán prevence domácího násilí pro období po roce 2015.

Důležitou činností výboru je i monitorování postupu České republiky při provádění kroků vedoucích k podpisu a ratifikaci úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí proti ženám a domácího násilí (tzv. Istanbulská úmluva), jejíž podpis a ratifikaci Výbor doporučuje.

Na podnět výboru Rada vlády pro rovné příležitosti žen a mužů doporučila v květnu 2013 Ministerstvu spravedlnosti a Ministerstvu vnitra České republiky přijetí opatření vedoucích k zavedení celorepublikového systému specializace orgánů justice a Policie České republiky na případy domácího násilí.

Práva dětí ohrožených domácím násilím jsou projednávána i v rámci činnosti Výboru pro práva dítěte při Radě vlády pro lidská práva. Jak je uvedeno shora, významným dokumentem v této oblasti je přijetí tzv. **Národní strategie prevence násilí na dětech na období let 2008-2018**.⁵⁵

Velký význam při potírání domácího násilí je však stále kladen na **nevládní organizace**, ať již jejich aktivity směřují k bezprostřední pomoci ohroženým osobám, ke zveřejňování a medializaci této problematiky či k příslušným legislativním podnětům. Významné místo mezi nimi zaujímají Bílý kruh bezpečí o.s.⁵⁶, sdružení neziskových organizací Koordona (Koalice organizací proti domácímu násilí⁵⁷ – např. proFem o.p.s. , Acorus o.s., ROSA o.s., Persefona o.s.) a dále např. Liga lidských práv o.s., , LOM o.s.⁵⁸ Do budoucna je nezbytné, aby na činnost těchto organizací byly vyčleňovány adekvátní finanční prostředky tak, aby ve svém úsilí mohly úspěšně pokračovat, nyní, s účinností zákona o obětech trestných činů, je třeba tento problém znovu řešit.

Na ochranu práv dětí se specializuje především Fond ohrožených dětí z.s. a nadace Naše dítě.

---

⁵⁵ Národní strategie prevence násilí na dětech v ČR na období 2008 - 2018. [online]. [cit. 2014-06-11]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/scripts/file.php?id=61422>

⁵⁶ Bílý Kruh Bezpečí. [online]. [cit. 2014-06-11]. Dostupné z: <http://www.bkb.cz/>

⁵⁷ Koordona - Koalice organizací proti domácímu násilí. [online]. [cit. 2014-06-11]. Dostupné z: <http://www.koordona.cz>

⁵⁸ Liga lidských práv - „blíže spravedlnosti. [online]. [cit. 2014-06-11]. Dostupné z: <http://llp.cz/>

II. kapitola

Právní rámec problematiky domácího násilí

Zákonná úprava domácího násilí po mnoha dílčích novelizacích stěžejních právních předpisů **poskytuje v současné době velmi dobré východisko pro ochranu osob ohrožených domácím násilím, včetně nezletilých dětí**, byť nelze nevidět i stávající slabší místa. Legislativní rámec je doplňován mezinárodními smlouvami, garantujícími ochranu základních lidských práv a svobod – akcentace na jejich dodržování je zřejmá i z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva.

Pro výklad a aplikaci práva mají nepochybně význam i rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky a Ústavního soudu České republiky. Pro celkové klima v naší společnosti je však, bohužel, v současné době, příznačná vysoká nedůvěra občanů v rychlá a spravedlivá soudní rozhodnutí, v úspěšnost jejich respektování, případně vymáhání. Pro potírání domácího násilí je tato situace velmi nepříznivá.

Zavedení skutkové podstaty trestného činu týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě⁵⁹ v roce 2004, znamenalo vyjádření jednoznačného postoje zákonodárce, že napříště nehodlá násilí v rodině tolerovat; toto ustanovení bylo nahrazeno od 1. ledna 2010 skutkovou podstatou trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí dle ustanovení § 199 trestního zákoníku, současně zákonodárce zakotvil v tomto předpise v ustanovení § 354 skutkovou podstatu trestného činu nebezpečného pronásledování.

Dalším významným krokem pro eliminaci domácího násilí bylo přijetí zákona č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím (dále jen **zákon o ochraně před domácím násilím**), který nabyl účinnosti dnem 1. 1. 2007. Česká republika tímto učinila, byť s určitým zpožděním proti jiným evropským zemím, významný krok

---

⁵⁹ Ustanovení § 215a) zák. č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších změn a doplňků, trestního zákona

k postupnému vytváření uceleného právního rámce pro prevenci a potírání domácího násilí a současně pro poskytování odborné pomoci jeho obětem. Ke stejnému datu nabyl účinnosti i zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, kterým byla založena **intervenční centra** - centra účinné, komplexní, odborné a profesionální pomoci osobám ohroženým domácím násilím.

V roce 2013 byl přijat dlouho očekávaný zákon č. 45/2013 Sb., **zákon o obětech trestných činů** (o obětech trestných činů a o změně některých zákonů), ve kterém se poprvé v našem právním řádu setkáváme s definicí pojmu „oběti“. Zakotvením speciálních ustanovení na ochranu proti domácímu násilí v zákoně č. 89/2012 Sb., novém občanském zákoníku, účinném od 1. ledna 2014, a v návaznosti na tento kodex i v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, navázal zákonodárce významně na své předchozí právní akty. Vychází z toho, že **zásah státu do privátní sféry jednotlivců je nejen přípustný, pokud je nezbytný pro ochranu života, zdraví, práv a svobod osob ohrožených domácím násilím, ale i nutný.**

V případech domácího násilí se při tvorbě zákonů i aplikaci práva v praxi mohou dostat do **kolize základní práva**: právo na ochranu soukromí, příp. vlastnické právo a právo na lidský život, důstojnost a zdraví, v případě úpravy dětí pak právo rodiče na výchovu dítěte, případně styk s dítětem a právo dítěte na zdravý harmonický vývoj.

Ústavní soud, jak vyplývá z jeho nálezů, považuje pro nalézání práva za nezbytné vycházet z individuálních rozměrů každého jednotlivého případu, které jsou založeny na konkrétních skutkových zjištěních. Obdobnou kolizí práv se ve své činnosti Ústavní soud již zabýval. Jak konstatoval, mnohé případy a jejich specifické okolnosti mohou být značně komplikované a netypické; to však nevyvazuje obecné soudy z povinnosti udělat vše pro spravedlivé řešení, jakkoliv se to může jevit složité, přičemž v rovině jednoduchého práva je nutné, za účelem dodržení shora uvedených principů posuzovat individuální okolnosti daného případu též prizmatem

kogentního ustanovení § 3 odst. 1 občanského zákona⁶⁰, které je v rovině jednoduchého – podústavního – práva odrazem shora vymezeného ústavního požadavku nalezení spravedlivého řešení z hlediska vyvážené ochrany základních práv dotčených osob. Garance vlastnického práva podle čl. 11 Listiny se sice bezprostředně týká toliko vztahu mezi jednotlivcem a veřejnou mocí, avšak kromě toho, že tato ustanovení zajišťují povinnost veřejné moci jednat tak, aby do vlastnického práva jednotlivce sama nezasahovala, zavazují veřejnou moc ve smyslu povinnosti poskytovat vlastníkovu ochranu v případě, kdy je jeho vlastnické právo rušeno či omezováno ze strany třetích subjektů. Při střetu dvou základních práv, tak jako je tomu v daném případě, musí obecné soudy nejprve rozpoznat, která základní práva jednotlivých účastníků sporu jsou ve hře, a poté, s přihlédnutím ke všem rozhodným okolnostem daného případu, musí soudy rozhodnout tak, aby, je-li to možné, zůstalo zachováno z obou základních práv co nejvíce, a není-li to možné, pak **dát přednost tomu základnímu právu, v jehož prospěch svědčí obecná idea spravedlnosti**, resp. obecný princip. Obecný právní princip říká, že se „nikomu nesmí dovolit mít prospěch z vlastního podvodu, využívat vlastního protiprávního jednání nebo nabývat majetku vlastním zločinem.“⁶¹

„K omezení základních práv či svobod, i když jejich ústavní úprava omezení nepředpokládá, může dojít v případě jejich kolize. Základní je v této souvislosti maxima, podle které základní právo či svobodu lze omezit pouze v zájmu jiného základního práva či svobody. V případě závěru o opodstatnění priority jednoho ze dvou v kolizi stojících základních práv, je nutnou podmínkou konečného rozhodnutí rovněž **využití minimalizace zásahu do druhého z nich**. Tento závěr lze odvodit i z ustanovení čl. 4 odst. 4 Listiny základních práv a svobod a sice v tom smyslu, že základních práv a svobod musí být šetřeno nejenom při používání ustanovení o mezích

---

⁶⁰ Zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších změn a doplňků : Výkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů nesmí bez právního důvodu zasahovat do práv a oprávněných zájmů jiných a nesmí být v rozporu s dobrými mravy

⁶¹ Nález Ústavního soudu sp.zn. Pl. ÚS 34/09 ze dne 7. září 2010

základních práv a svobod, nýbrž analogicky rovněž v případě jejich vzájemné kolize“.⁶²

V komentáři k občanskému soudnímu řádu se pak konstatuje, že dojde-li při výkonu určitého práva ke střetu s výkonem jiných práv, je třeba takové kolize řešit podle zásady „vycházející ze společenského významu porovnávaných kolidujících práv, konkrétně **z preference kvalitativně a funkčně vyššího práva před kvalitně a funkčně nižším právem** (tak např. při střetu osobnostního práva a vlastnického práva je třeba dát přednost osobnostnímu právu jako kvalitativně a funkčně vyššímu právu před právem vlastnickým)“.⁶³

2.1. Zákon o ochraně před domácím násilím

Po zavedení skutkové podstaty trestného činu týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě v roce 2004, nastal další významný posun při potírání domácího násilí v roce 2007: dne 1. ledna 2007 nabyl účinnosti **zákon o ochraně před domácím násilím** (zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím).

Zákon se opírá o „**tři pilíře**“, které zajišťují jeho vyváženost jak ve složce **zákonného omezení** (vykázání nebo zákazu vstupu násilné osoby do společného obydlí na určenou dobu), tak ve složce **sociální** (ochrana a pomoc ohrožené osobě v intervenčním centru) a **právní ochrany poskytované soudem** (zvláštní předběžné opatření o personální i teritoriální ochraně ohrožené osoby a eventuální občanskoprávní řízení v meritu věci). V případě porušení distančních omezení mohou nastoupit i sankce trestněprávní. Stručně lze proces ochrany před domácím násilím popsat jako **policejní intervenci, sociální pomoc a soudní ochranu**.

⁶² Nález Ústavního soudu ČR č. 4/94 Sb. ze dne 12. října 1994

⁶³ JEHLIČKA, O., Švestka, J., ŠKÁROVÁ, a kol., Občanský zákon, komentář. C.H.Beck, Praha, 2001, str. 50

Zákon o ochraně před domácím násilím je koncipován **na principu**:

- **priority práv** - zásah do soukromé sféry je přípustný, pokud je nezbytný pro ochranu života, zdraví, práv a svobod jiných ohrožených osob;
- **subsidiarity** - bezpečnost osoby ohrožené násilím je zajištěna opatřeními netrestní povahy, role trestního práva je subsidiární;
- **odvrácení hrozby nebezpečí** - zákonná opatření jsou preventivní reakcí na nebezpečné chování násilné osoby a prevencí rizika opakování násilného jednání;
- **přiměřenosti a minimalizaci zásahů** - druh, trvání a intenzita zásahu policisty je určována účinnou ochranou a minimálním zásahem do ústavně zaručených práv a svobod;
- **výměny informací** - zejména mezi policisty, intervenčními centry a orgány sociálně právní ochrany.⁶⁴

Z legislativního hlediska se jedná o složenou novelu zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu a zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona.

Novelizovaný zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, pak přinesl další změny v úpravě institutu vykázání i pravomocí a povinností příslušníků policie. Ti jsou oprávněni k **vykázání násilné osoby** z bytu nebo domu společně obývaného s ohroženou osobou, jakož i z bezprostředního okolí, a to i v případě její nepřítomnosti, na dobu 10 dní, lze-li důvodně předpokládat, že na základě zjištěných skutečností, zejména s ohledem na předcházející útoky, dojde opět k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví anebo svobodě nebo zvláště závažnému útoku proti lidské důstojnosti. Vykázání oznámí policista ústně vykázané i ohrožené osobě a oběma předá proti podpisu vyhotovené potvrzení o vykázání, ve kterém je vymezen prostor, na který se vykázání vztahuje, uvedena totožnost osoby vykázané i ohrožené, poučení o právech a povinnostech vykázané osoby. Není-li vykázaná osoba přítomna, poučení o jejích právech a povinnostech v souvislosti s vykázáním, jí

---

⁶⁴ VOŇKOVÁ, J. a SPOUSTOVÁ, I., Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. 2. přeprac. vyd. Praha: proFem, 2008, 244 s. ISBN 978-809-0362-673, str. 83-84

policista poskytne při prvním kontaktu. Zákon podrobně stanoví povinnosti i práva vykázané osoby a dále zakotvuje povinnost policisty poučit ohroženou osobu o možnosti podat návrhy na vydání předběžného opatření dle příslušných civilních předpisů, možnosti využít psychologických, sociálních nebo jiných služeb v oblasti pomoci obětem násilí i následcích vyplývajících z uvedení vědomě nepravdivých údajů, k nimž policista při vykázání přihlíží. Kopii o vykázání zašle policista do 24 hodin od vstupu do společného obydlí příslušnému intervenčnímu centru, soudu, který je příslušný k rozhodnutí o návrhu na vydání předběžného opatření podle zákona o zvláštních řízeních soudních a pokud ve společném obydlí žije dítě i příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Ve lhůtě tří dnů od vykázání provede policista kontrolu, zda vykázaná osoba dodržuje povinnosti vyplývající z vykázání. Nerespektování tohoto opatření může naplnit skutkovou podstatu trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, kterého se může dopustit i osoba ohrožená.

Vykázání trvá po dobu **deseti dnů** ode dne jeho provedení, přičemž tuto dobu nelze zkrátit ani se souhlasem ohrožené osoby. Podáním návrhu na vydání předběžného opatření podle ustanovení § 400 an zákona o zvláštních řízeních soudních v průběhu vykázání, se doba vykázání prodlužuje do dne nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tomto návrhu. Vykázaná osoba má právo podat na příslušné krajské ředitelství námitky.

Vykázání je nyní pojato jako **výkon oprávnění policisty**, nejedná se tedy již o rozhodnutí vydané ve správním řízení a je pojato jako faktický úkon. Pro policii tím dochází k zásadnímu zjednodušení postupu, kdy již nejsou nuceni vyhotovovat formální rozhodnutí se všemi náležitostmi, včetně odůvodnění, odpadá komplikované doručování a dochází k odformalizování lhůt pro posouzení správnosti vykázání v odvolacím řízení.

Policista však obligatorně sepisuje **úřední záznam**, který by měl veškeré okolnosti zásahu podrobně vylíčit, protože je důležitým podkladem pro rozhodnutí příslušného soudu. Požadavky na transparentní odůvodnění v tomto typu řízení jsou zásadní; jedná se o zásah do ústavně zaručených

práv vykázaných osob. K povinnosti řádně odůvodnit rozhodnutí se vyjádřil např. Nejvyšší správní soud dne 31. března 2009 ve svém rozsudku č.j. 5 As 84/2008: „Odůvodnění rozhodnutí o vykázání, jakkoli v tomto typu řízení z povahy věci lze připustit jeho stručnost, musí vždy obsahovat skutkovou a právní oporu výroku rozhodnutí. Vykázání z míst, kde osoba žije se členy své rodiny, je citelným zásahem do jejích práv, proto je nanejvýš důležité řádně zvažovat, zda jsou pro omezující opatření relevantní důvody“.⁶⁵ Podobně i Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 2. srpna 2011, sp. zn. III. ÚS 1432/11 zdůraznil, že „zásada volného hodnocení důkazů neznamena libovůli, resp. svévoli orgánů činných v trestním řízení, nýbrž její uplatnění je neoddělitelně spjata s požadavkem transparentnosti rozhodování, spočívajícím v povinnosti důkazní postup vyčerpávajícím způsobem popsat a logicky i věcně přesvědčivým způsobem odůvodnit. Z hlediska práva na spravedlivý proces je klíčový právě požadavek náležitého odůvodnění“.⁶⁶ Požadavek na odůvodnění pak konečně vyplývá i ve vztahu k rozhodnutí, kterým se zcela vyhovuje návrhu na předběžné opatření, které vyložil Ústavní soud ve svém nálezu IV. ÚS 1554/08 ze dne 15.1.2009: „Absence povinnosti odůvodnit usnesení, kterým se zcela vyhovuje návrhu na vydání předběžného opatření, nepochybně zasahuje do práva na spravedlivý proces pro povinného z tohoto předběžného opatření. Ten se totiž z písemného vyhotovení usnesení nedozví více, než že soud má tvrzené skutečnosti za osvědčené. V takové situaci je pro povinného velmi obtížné pochopit, proč soud předběžné opatření vydal, či podat řádně odůvodněné odvolání; z usnesení totiž není zřejmé, jaká tvrzení má soud za osvědčena, čím jsou tato tvrzení osvědčena a proč považuje soud takové osvědčení za dostatečné. Tyto faktory přitom musejí být v úvaze soudu přítomny; pokud nejsou vysvětleny v odůvodnění, nelze vyloučit, že rozhodnutí je projevem libovůle. Rozhodnutí, z něhož není alespoň v základních rysech zřejmé, jakými úvahami byl soud při formulaci výroku veden, je podle ustálené judikatury Ústavního soudu třeba považovat za

---

⁶⁵ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31.3.2009, č.j. 5 As 84/2008-81

⁶⁶ Usnesení Ústavního soudu ze dne 2.8.2011, sp. zn. III. ÚS 1432/11

nepřezkoumatelné“.⁶⁷ S těmito požadavky by měl být v souladu i předmětný Úřední záznam.

Již v prvních měsících účinnosti tohoto zákona vyplynuly na povrch **nedostatky pro ochranu nezletilých dětí**. Byly zaznamenány případy, kdy se vykázání vztahovalo pouze na osobu násilnou a chránilo pouze osobu ohroženou, nikoliv nezletilé děti. Pokud měl např. násilník v době vykázání děti u sebe, nebyly nijak ochráněny. Nebylo-li dostatečně zdokumentováno násilné jednání, docházelo k paradoxním situacím, kdy děti mohly i nadále zůstat v péči násilného rodiče, když za situace, kdy mají oba rodiče stejná rodičovská práva a není prokázána potřeba naléhavé zatímní úpravy poměrů, nebyl důvod děti předběžně svěřit do péče druhého rodiče, zpravidla v těchto případech matky. Mám za to, že – bez ohledu na kvalitu vztahu dítěte a osoby násilné – je třeba, aby v rozhodnutích o vykázání bylo za osobu ohroženou vždy označeno i každé dítě, které v dané domácnosti žije.

Vedle lékařů a pracovníků sociálně-právní ochrany dětí jsou policisté často mezi prvními, kteří mohou ohroženou osobu ochránit, poskytnout jí cenná doporučení včetně kontaktů na organizace a poradny zabývající se podporou obětí domácího násilí, adresy azylových domů, tedy podpořit ji v odhodlání, její tíživou situaci řešit. V případě neempatického a neprofesionálního přístupu pak mohou být i tím článkem, který oběť naopak utvrdí v její bezmoci a beznaději. Proto je důležité, aby policisté – stejně jako další intervující osoby, včetně soudců - byli na problematiku domácího násilí pravidelně proškolení. Vedle speciálně proškolených hlídek, které vyjíždějí k ohlášeným incidentům, je nutné proškolení všech policistů i vyšetřovatelů tak, aby dovedli domácí násilí rychle a přesně detekovat i pokud řeší jiné kauzy.

V souvislosti se zavedením skutkové podstaty trestného činu Týrání osoby žijící ve společném bytě nebo obydlí byl – byť se zpožděním – vydán dne 10. září 2004 Metodický pokyn ředitele Úřadu služby kriminální Policie a

---

⁶⁷ Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1554/08 ze dne 15.1.2009

vyšetřování Policejního Prezidia České republiky č. 2/2004, který upravoval postup Policie České republiky při řešení případů domácího násilí. Osvětloval specifika nového trestného činu jako např. pojmy, znaky, formy domácího násilí a jeho možné příčiny, uváděl úkoly policie v případech přijetí oznámení o domácím násilí, postup policie na místě činu, jejich povinnosti a oprávnění, pokyny ohledně dokumentace a spolupráce se státními orgány i neziskovými organizacemi. Podle tohoto pokynu byli policisté povinni zkoumat u konkrétního případu incidentu vykazujícímu znaky domácího násilí, zda se jedná o útok jednorázový nebo o dlouhodobější činnost. **Správně upřednostnil ochranu oběti před pachatelem:** „Pokud jde o ukončení domácího násilí, je nejdůležitějším momentem tzv. strategie vměšování, neboť pasivita pomáhá pachateli a nesvědčí oběti. Povinnost chránit oběť před fyzickým útokem je v kompetenci policie. Další formy ochrany a podpory oběti, například poskytování informací v právní a sociální oblasti, zajišťují navazující státní i nestátní instituce“.⁶⁸

Další úprava postupu policie v těchto případech vyplynula ze závazných pokynů policejního prezidenta č. 179/2006 ze dne 27.11.2006 a č. 200/2008 ze dne 22. prosince 2008 o provádění vykázaní, což je nyní podrobně upraveno zákonem č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, nicméně tento první pokyn je stále zásadní.

V návaznosti na institut vykázaní bylo do občanského soudního řádu zapracováno s účinností od 1. ledna 2007 „**nové předběžné opatření**“ k ochraně osoby ohrožené domácím násilím (ustanovení § 74 odst.2, odst.4, § 75 odst.4. , § 75a odst.2 , § 76 odst.1 písm. g) a písm. h), § 76b, § 77 odst.1 a 2, § 171 odst.4 a § 273b) občanského soudního řádu.⁶⁹ Podrobná úprava tohoto předběžného opatření je nyní obsažena v ustanovení § 400 an zákona o zvláštních řízeních soudních (viz dále).

⁶⁸ Metodický pokyn ředitele Úřadu služby kriminální Policie a vyšetřování Policejního Prezidia České republiky č. 2/2004 ze dne 10. září 2004, interní dokument, str.7

⁶⁹ Na návrh ohrožené osoby mohl soud násilné osobě uložit, aby na jeden měsíc opustila společné obydlí a zdržela se navazování kontaktů s navrhovatelem/kou. Tomuto předběžnému opatření nemuselo předcházet policejní vykázaní a bylo možné jej za stanovených podmínek prodloužit až na jeden rok.

Trestní zákon byl v ustanovení § 171 - **maření výkonu úředního rozhodnutí - doplněn o maření „vykázání**, které bylo vydáno ve správním řízení (policejní vykázání) nebo na základě předběžného opatření soudu, nyní je tento čin zakotven v ustanovení § 337 odst. 2 trestního zákoníku.⁷⁰ Tohoto trestného činu se může dopustit nejen osoba násilná, ale i osoba ohrožená.

O ochraně před domácím násilím musí příslušné orgány rozhodnout i v rozporu s přáním oběti, neboť **justice nemá za cíl chránit pouze zájmy oběti, ale i obecnější společenské zájmy.**⁷¹

Z tohoto pohledu však opět česká justice učinila krok dozadu. Při rozhodování o spojené ústavní stížnosti manželů za situace, kdy se stěžovatel dopouštěl dlouhodobě – více než dvacet let – domácího násilí na stěžovatelce, navíc páchaného před nezletilými dětmi, Ústavní soud ve svém nálezu sp. zn. III.ÚS 2523/10 ze dne 10. února 2011, shledal společenskou nebezpečnost takového jednání za nízkou, a to při níže uvedeném popsání jednání stěžovatele: *„Stěžovatel stěžovatelku např. budil kopanci se slovy „když nemůžu spát já, nebudeš spát ani ty“, nebo jí sdělil, že jí bude štípat celou noc, aby nemohla spát a tím pádem ji zcela zničí, hrubě a vulgárně jí nadával sprostými výrazy uvedenými v trestním spise, opakovaně jí neumožnil vstup do společného bytu, při hádkách jí škrtl, ohrožoval kuchyňským nožem, vyhrožoval zabitím, doporučoval jí, aby šla skočit z Nuselského mostu a v případě, že si půjde stěžovat jeho nadřízenému, ji vyhrožoval fyzickou likvidací a následným odklizením její mrtvolky, opakovaně ji fyzicky bil, přičemž v důsledku těchto napadení měla viditelná zranění v obličeji a na jiných částech těla, přičemž tato slovní a fyzická napadání prováděl i v přítomnosti jejich dvou dcer“.*⁷² Stěžovatelé

---

⁷⁰ Kdo se dopustí závažného nebo opakovaného jednání, aby zmařil vykázání provedené podle jiného právního předpisu nebo rozhodnutí o předběžném opatření soudu, kterým se ukládá povinnost dočasně opustit společné obydlí a jeho bezprostřední okolí a zdržet se vstupu do něj nebo povinnost zdržet se styku s navrhovatelem a navazování kontaktů s ním bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

⁷¹ Rámcové rozhodnutí 2001/220 Soudního dvora EU o postavení oběti v trestním řízení, rozsudek ze dne 15. 9. 2011 ve spojených věcech C-483/09 a C-483/09 a C-1/10-trestní řízení proti Magattemu Gueyeovi (C-483/09) a Valentinu Salmerón Sánchezovi (C-1/10), rozhodnutí o předběžných otázkách, které vznesla Audiencia Provincial de Tarragona (Španělsko)

⁷² Nález Ústavního soudu ze dne 10. února 2011, sp.zn. III.ÚS 2523/10

totiž následně obnovili společné soužití a v tomto směru argumentovali tím, že tento fakt snižuje společenskou nebezpečnost spáchaného jednání, které naplnilo skutkovou podstatu projednávaného trestného činu. Ústavní soud v této souvislosti konstatuje: „Ani v trestním řízení neplatí zásada „fiat iustitia, pereant mundus“ - Spravedlnost musí zvítězit, i kdyby měl zahynout svět... Jestliže orgán činný v trestním řízení v konkrétním případě, v němž škodlivost činu zjevně nedosahuje spodního prahu trestního bezprávi, neaplikuje princip subsidiarity trestní represe, ačkoliv skutkové okolnosti naznačují, že k tomu byly splněny podmínky, porušuje ústavní princip nullum crimen, nulla poena sine lege...V posuzovaném případě dospěl Ústavní soud k závěru, že obecné soudy porušily výše uvedená ústavní práva tím, že jednání stěžovatele kvalifikovaly jako trestný čin, ačkoliv stupeň nebezpečnosti činu pro společnost, vzhledem ke konkrétním a jedinečným okolnostem případu, byl nepatrný“.⁷³

Ústavní soud ve svém rozhodnutí upřednostnil **dispoziční právo oběti před obecným zájmem, kterým je potírání domácího násilí**. Subjektivní vnímání prožitého násilí obětí upřednostnil před objektivní stránkou nebezpečí, které z daného jednání hrozilo a stále hrozí nejen oběti (dlouhodobost jednání stěžovatele, predikce recidivy), ale neodsouzením tohoto jednání i dalším potencionálním obětem. Jakkoliv rozhodnutí oběti, zda s pachatelem trestného činu obnoví soužití či nikoliv, je jejím výlučným a doufejme i svobodným rozhodnutím, do kterého stát nemůže zasahovat a tedy jej musí respektovat, otázka potrestání musí být rozhodnutím v zájmu celé společnosti.

Naproti tomu španělský soud v případě Guye a Sanchez, postupoval zcela jinak, když nevyhověl oběti neukládat obligatorní zákaz styku s obětí vedle trestní sankce uložené pachateli. V rámci stížnosti proti tomuto rozhodnutí projednávané u Evropského soudního dvora bylo konstatováno, že rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV ze dne 15. března 2001, o postavení oběti v trestním řízení, musí být vykládáno v tom smyslu, že je třeba ukládat sankci pachatelům, i pokud by s tím **oběti těchto činů s uložením**

---

⁷³ tamtéž

takovéto sankce nesouhlasily".⁷⁴ Právo Unie nebrání tomu, aby bylo přijato obligatorní opatření spočívající v zákazu přibližování ve všech případech domácího násilí, a to i tehdy, jestliže si oběť přeje obnovit soužití s osobou, která ji napadla.⁷⁵

2.2. Domácí násilí v novém občanském zákoníku a zákoně o zvláštních řízeních soudních

Nové soukromé právo přineslo do českého právního řádu mnoho změn, jež nepochybně vyvolají potřebu dalších novelizací a úprav stávající právní regulace. Je nepochybné, že nová hmotněprávní úprava vyvolá minimálně otazníky nad aplikací stávající procesně-právní úpravy.

Zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník (dále jen NOZ), začlenil v ustanovení § 751 a násl. **zvláštní ustanovení proti domácímu násilí**, které se dotýká všech osob, které žijí v rodinné domácnosti. Procesní úprava soudních řízení je upravena **zákonem č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních** (dále jen ZŘS), a to s ohledem na ustanovení § 2 písm. q) ZŘS. Podrobná úprava je obsažena v ustanovení § 400 an. Podle důvodové zprávy k novému občanskému zákoníku, se „zejména v posledním desetiletí tzv. domácí násilí stalo fenoménem, o němž, více než o jiných jevech (snad s výjimkou terorismu), je třeba uvažovat ve všech možných polohách a směrech. Tak je vedle roviny psychologické a psychosociální nutné i v jednotlivých právních oborech připravit „bez zbytečného otálení“ předpisy, které by (podle své povahy) ochránily osoby, které jsou domácím násilím dotčeny. Současně existující předpisy zajišťují okamžitou ochranu dotčených osob. Nicméně považuje se za vhodné přijmout i ustanovení v rovině soukromoprávní, a to dlouhodobějšího

---

⁷⁴ Rozsudek ze dne 15. 9. 2011 ve spojených věcech C-483/09 a C-483/09 a C-1/10-trestní řízení proti Magattemu Gueyeovi (C-483/09) a Valentinu Salmerón Sánchezovi (C-1/10), rozhodnutí o předběžných otázkách, které vznesla Audiencia Provincial de Tarragona (Španělsko)

⁷⁵ Dokument. [online]. [cit. 2014-06-11]. Dostupné

z: <http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2011-09/cp110092cs.pdf>

charakteru. Začlenění domácího násilí do hmotněprávních ustanovení lze jistě hodnotit pozitivně⁷⁶.

V občanském zákoníku není domácí násilí jako pojem definováno, jeho úprava do našeho právního řádu vstoupila prostřednictvím zákona č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím.

Ochranu ohrožené osobě poskytuje NOZ v souvislosti se společným bydlením. Pokud se stane další společné bydlení manželů v domě nebo bytě, v němž se nachází rodinná domácnost manželů, pro jednoho z nich nesnesitelné z důvodu tělesného nebo duševního násilí vůči manželovi nebo jinému, kdo v rodinné domácnosti manželů žije, může soud na návrh dotčeného manžela omezit, popřípadě i vyloučit na určenou dobu právo druhého manžela v domě nebo bytě bydlet (§ 751 odst. 1 NOZ). Stejně tak lze postupovat v případě, že se jedná o rozvedené manžele, i v případě, že bydlí jinde než v rodinné domácnosti (ustanovení § 751 odst. 2). Omezení, popřípadě vyloučení práva manžela v domě nebo bytě bydlet, určí soud nejdéle na dobu **šesti měsíců**; soud nicméně na návrh rozhodne znovu, jsou-li pro to zvlášť závažné důvody.

Velmi důležité je, že právo domáhat se ochrany proti domácímu násilí má také **každá jiná osoba**, která žije spolu s manžely nebo rozvedenými manžely v rodinné domácnosti, tedy např. nezletilé dítě; podmínka společného soužití pak paradoxně vyřazuje z aktivně legitimovaných osob orgán sociálně-právní ochrany dítěte.

Jakkoliv by z čistě gramatického i systematického výkladu ustanovení § 751-753 NOZ vyplývalo, že se právo na ochranu vztahuje pouze na osoby, které s odpůrcem sdílejí tzv. rodinnou domácnost, a to za předpokladu, že základ rodinné domácnosti tvoří manželé nebo bývalí manželé, je třeba vycházet z ustanovení § 402 odst 1. ZŘS, podle něž je k podání návrhu na vydání předběžného opatření legitimován **každý člen společné**

---

⁷⁶ ČUHELOVÁ K., R.ŠÍNOVÁ Ochrana proti domácímu násilí v kontextu harmonizace úpravy civilního procesu s rekodifikací soukromého práva, Právní rozhledy, 2013, č.3 str. 104

domácnosti, kdo je jako člen rodinné domácnosti vystaven domácímu násilí. Ve srovnání s předchozí úpravou je poněkud nešťastné omezení vydání rozhodnutí na dobu šesti měsíců oproti předchozí úpravě, která umožňovala prodloužit předběžné opatření až na dobu jednoho roku. Setkáváme se však i s názorem, že právě díky zkrácené lhůtě bude oběť nucena svou situaci řešit skutečně aktivně. Pozitivní je i možnost o novém rozhodnutí v dané věci. Lze hodnotit pozitivně, že návrh na prodloužení předběžného opatření není podmíněn podáním dalších návrhů ve věci samé (kterou měla ohrožená osoba svou aktivitu před soudem prokazovat podle předchozí právní úpravy), neboť tím není v některých případech nucena podávat „návrh pro návrh“ a může svou situaci řešit i jinak než soudní cestou.

Návrhem na vydání předběžného opatření se v těchto případech může navrhovatel domáhat zejména, aby odpůrce

- a) opustil společné obydlí, jakož i jeho bezprostředního okolí, nezdržoval se ve společném obydlí nebo do něj nevstupoval,
- b) nevstupoval do bezprostředního okolí společného obydlí nebo navrhovatele a nezdržoval se tam,
- c) zdržel se setkávání s navrhovatelem, nebo
- d) zdržel se nežádoucího sledování a obtěžování navrhovatele jakýmkoliv způsobem.

V rozhodnutí soud poučí přiměřeným způsobem navrhovatele o dalších vhodných opatřeních směřujících k jeho ochraně, především pak o jeho právu podat návrh na zahájení ve věci samé a dále pak o jeho možnosti podat návrh na prodloužení předběžného opatření. Odpůrce je soudem poučen o jeho právu odnést si osobní cennosti a osobní dokumenty i věci, které slouží k jeho osobní potřebě; v době trvání předběžného rozhodnutí je mu také umožněno vyzvednout věci nezbytné k výkonu jeho podnikatelské činnosti nebo výkonu povolání, případně nezbytné z jiného vážného důvodu (ustanovení § 493 ZŘS). Případný výkon rozhodnutí ve věci ochrany proti domácímu násilí se řídí zvláštními ustanoveními (§ 492 an. ZŘS).

Pro řízení je příslušný obecný soud navrhovatele (§ 400 ZŘS). Účastníky řízení jsou navrhovatel a odpůrce, popřípadě osoba, vůči níž násilí směřuje.

Právo podat takový návrh má i nezletilý; pokud je starší 16 let, má pro řízení plnou procesní způsobilost, jinak jej podává **jeho jménem** zákonný zástupce, orgán sociálně-právní ochrany dětí nebo advokát na základě plné moci, pokud má nezletilý pro udělení plné moci přiměřenou rozumovou a volní vyspělost. Je-li navrhovatelem osoba, jejíž svéprávnost byla ve věcech, o nichž v řízení jde, omezena, podává jejím jménem návrh opatrovník nebo obecní úřad obce s rozšířenou působností. Pro tyto případy se nepoužijí ustanovení jiného právního předpisu, podle něž je třeba jmenovat opatrovníka, dojde-li ke střetu zájmu zákonného zástupce nebo opatrovníka se zájmem zastoupeného či ke střetnutí zájmu těch, kteří jsou zastoupeni týmž zákonným zástupcem nebo opatrovníkem nebo pokud takový střet hrozí. V tomto případě a také v případě střetu zájmů zákonného zástupce nebo opatrovníka se zájmem zastoupeného a v případě možnosti střetu zájmu těch, kteří jsou zastoupeni týmž zákonným zástupcem nebo opatrovníkem, jmenuje místně příslušný soud navrhovateli neprodleně po rozhodnutí o návrhu na nařízení předběžného opatření opatrovníka, pokud není navrhovatel zastoupen advokátem. Proti takovému rozhodnutí pak není odvolání přípustné.

Pokud podá návrh dítě mladší šestnácti let, musí soud vyzvat zákonného zástupce nebo příslušný orgán sociálně-právní ochrany dítěte, zda s jeho návrhem souhlasí, pokud se nejedná o případ, kdy hrozí střet zájmů zákonného zástupce a navrhovatele. Pokud ani zákonný zástupce ani příslušný orgán sociálně-právní ochrany dítěte souhlas nedají, soud řízení patrně zastaví pro nezpůsobilost navrhovatele samostatně procesně jednat, ve druhém případě pak zákon stanoví striktní postup, jak v případě nezpůsobilosti navrhovatele samostatně procesně jednat, postupovat.

Procesní legitimaci 16letých „dětí“ v kontextu této úpravy však považuji za nepřiměřenou, neboť mám za to, že by neměla být omezena věkem resp. touto z tohoto pohledu vysokou věkovou hranicí. Ústavní soud přiznal

způsobilost k podání ústavní stížnosti i dětem ve věku 11 a 12 let⁷⁷, lze tedy dovodit, že děti v tomto věku jsou způsobilé samostatně se svými návrhy na soud obracet, aniž by povinně musely být zastoupeny advokátem či opatrovníkem. Právo vyjádřit názor přiznává nový občanský zákoník dvanáctiletým dětem a některá jiná práva váže na dosažení věkové hranice patnácti let (viz např. ustanovení § 1526 NOZ – „kdo dovršil patnácti let věku a dosud nenabyl plné svéprávnosti, může pořizovat bez souhlasu zákonného zástupce formou veřejné listiny“). Z hlediska posílení právní jistoty dětí by bylo vhodné stanovit věkovou hranici s vymezením úkonů, ke kterým bude dítě způsobilé jednat samostatně.

O návrzích na vydání předběžného opatření rozhoduje soud bez jednání do **48 hodin**. Rozhodnutí je vykonatelné vydáním a trvá jeden měsíc od jeho vykonatelnosti.

V případech, kdy nařízení předběžného opatření navazuje na rozhodnutí vydávaná podle jiného právního předpisu (např. vykazání) a lhůta pro trvání vykazání před nabytím vykonatelnosti předběžného opatření neuplynula, prodlužuje se o tuto dobu doba trvání předběžného opatření.

Zákon o zvláštních řízeních soudních stanoví striktně lhůty pro **případy odvolání**; soudu nalézacímu nařizuje, aby věc předložil odvolacímu soudu do patnácti dnů od podání odvolání, odvolací soud pak musí rozhodnout do sedmi dnů ode dne, kdy mu byla věc předána. Striktní určení lhůt je v těchto případech velmi důležité a je nepochybně inspirací i pro jiná řízení.

Před uplynutím doby vykonatelnosti předběžného opatření může návrhovatel podat **návrh na prodloužení doby** trvání tohoto opatření; v takovém případě se doba vykonatelnosti původního rozhodnutí prodlužuje do doby, než soud o návrhu na prodloužení rozhodne.

---

⁷⁷ Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. III.ÚS 125/98 ze dne 24.září 1998

Novinkou ve věci předběžných opatření je ustanovení § 411 NOZ, které stanoví možnost soudu nařídit jednání⁷⁸; předvolání k němu musí být účastníkům doručeno alespoň tři dny předem. Při rozhodování o návrhu na prodloužení soud vezme v úvahu zejména trvání stavu ohrožení navrhovatele, majetkové či jiné poměry účastníků, včetně vlastnických a jiných vztahů ke společnému obydlí, na které se vztahuje předběžné opatření a další rozhodné okolnosti včetně dalších probíhajících řízení mezi účastníky. Domnívám se, že tento postup je účelný, neboť soud veden zásadou ústnosti a bezprostřednosti může vycházet i z konkrétního pozorování účastníků při jednání a jejich vzájemných reakcí, byť je přímá konfrontace osoby ohrožené s násilnou zpravidla pro navrhovatele velmi stresující. V této souvislosti opakovaně vyvstává nutnost zakotvit pro osoby ohrožené domácím násilím právo na bezplatnou právní pomoc ve všech řízeních, aby byly v těchto řízeních zastoupeny advokátem. Je určitým nedostatkem procesní úpravy, že není umožněno osobě ohrožené, aby v případě, že bude prováděn důkaz její účastnickou výpovědí, mohla vypovídat v nepřítomnosti odpůrce.⁷⁹

O takto podaném návrhu musí soud rozhodnout do dvou měsíců od jeho podání. Prodloužit dobu trvání předběžného opatření může soud jen na dobu nezbytně nutnou. Pokud navrhovatel neprokáže své majetkové či jiné poměry, včetně vlastnických a jiných vztahů ke společnému obydlí, může soud prodloužit dobu trvání předběžného opatření jen z důvodů zvláštního zřetele hodných.

Předběžné opatření zanikne nejpozději uplynutím šesti měsíců od jeho vykonatelnosti.

Na návrh může soud rozhodnout o **zrušení** předběžného opatření. Pokud je takový návrh zamítnut, je možné jej opětovně podat nejdříve po uplynutí třech měsíců od právní moci zamítavého rozhodnutí.

---

⁷⁸ Soud *zpravidla* nařídí jednání

⁷⁹ Viz. ustanovení § 209 trestního řádu

Proto je třeba tyto návrhy erudovaně vypracovat, vylíčit veškeré rozhodné skutečnosti a doložit je tak, aby skutečnosti tvrzené návrhovatelem, které jsou nezbytné pro vyhovění jeho návrhu, byly osvědčeny. Proto je důležité, aby návrhovač mohl využít kvalitní právní pomoci.

Z hlediska ochrany oběti je důležité i ustanovení § 81 an NOZ. Ten, jehož **osobnost** byla dotčena, má mj. právo domáhat se, aby bylo upuštěno od neoprávněného zásahu do jeho osobnostních práv nebo aby byl odstraněn následek takového zásahu. Ochrany požívají zejména život a důstojnost člověka, jeho zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí, jeho vážnost, čest, soukromí a jeho projevy osobní povahy. Při aplikaci tohoto ustanovení není soud vázán šestiměsíční dobou ochrany a může například uložit povinnosti zdržet se setkávání a navazování kontaktu odpůrce s návrhovatelem bez stanovení jakéhokoliv časového limitu.

Z hlediska akcentace na domácí násilí je třeba zmínit i ustanovení § 1482 NOZ, které upravuje **dědickou nezpůsobilost**. Tato úprava vylučuje z dědického práva jako zákonného dědice zůstavitelova manžela v případě, že v den zůstavitelovy smrti probíhá řízení o rozvod manželství zahájené na zůstavitelův návrh podaný v důsledku toho, že se manžel vůči zůstaviteli dopustil činu naplňujícího znaky domácího násilí.

Podobně je vyloučen z dědického práva po dítěti podle zákonné dědické posloupnosti rodič, který byl zbaven rodičovské odpovědnosti proto, že jí či její výkon zneužíval nebo že výkon rodičovské odpovědnosti z vlastní viny závažným způsobem zanedbával.

Závěrem je třeba zmínit nově zavedený pojem „**rodinná domácnost**“, který není v novém předpise definován. Někteří autoři jej v zásadě považují za shodný s dříve užívaným pojmem „společná domácnost“.⁸⁰ Přesto je třeba vidět rozdíl v tom, že rodinná domácnost je domácnost, kde rodina žije i za okolností, kdy spolu manželé společně nežijí, trvá tedy i v případě, že jí jeden z nich opustí nebo je nucen opustit. Uspokojování potřeb členů

---

⁸⁰ WESTPHALOVÁ, L., SPÁČIL, O., *Nová právní úprava osobních vztahů mezi manžely*, Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví. DOI: ISSN 1210-6410. č. 6/2013

rodiny tak v případě odchodu jednoho z manželů z domácnosti nadále nebude zajišťovat pouze výživné, ale v případě, že v domácnosti žije společné dítě, ke kterému mají manželé vyživovací povinnost nebo dítě svěřené jen jednomu z manželů do péče, které není plně svéprávné, i příspěvek na náklady rodinné domácnosti. Důvod opuštění domácnosti bude soud posuzovat z hlediska dobrých mravů.⁸¹ Tato úprava se pozitivně promítne i do ekonomické situace nezletilých dětí v případě, kdy násilná osoba z nejrůznějších důvodů, např. z důvodu vykázaní, opouští společnou domácnost.

2.3. Domácí násilí v trestním právu

Zásadním argumentem pro kriminalizaci domácího násilí je skutečnost, že proces zahájení trestního stíhání, vznesení obvinění, obžaloby a nakonec usvědčení a potrestání pachatele prokazuje, že společnost:

- jednání pachatele odsuzuje,
- považuje trestný čin odehrávající se mezi osobami blízkými za stejně trestný jako ten, ke kterému došlo mezi osobami cizími,
- oběť má nárok na ochranu a pomoc garantovanou státem,
- trestní řízení může zabránit recidivě násilného jednání⁸²,
- ukládáním povinnosti absolvovat terapeutické programy pro násilné osoby preventivně zamezuje páčání další trestné činnosti.

Současná restorativní trestní politika s možnostmi alternativních trestů a odklonů dává již v průběhu trestního řízení dává široké možnosti pro uplatnění terapeutických programů pro násilné osoby. Na dobrovolné bázi přicházejí v úvahu tam, kde mají členové rodiny zájem na její zachování.

---

⁸¹ Viz ustanovení § 691 NOZu - WESTPHALOVÁ, L., SPÁČIL.,O, Nová právní úprava osobních vztahů mezi manžely

⁸² Ministerstvo vnitra SR (ed): *Strategia boja proti domacemu násiliu*, příručka OSN, Bratislava, 1993, str. 93

2.3.1. Trestní právo hmotné

Významným mezníkem v oblasti trestního práva je bezpochyby novela trestního zákona, provedená zákonem č.91/2004 Sb., která s účinností od 1. července 2004 v ustanovení § 215a kodifikuje trestný čin **Týraní osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě**. Zahájení trestního stíhání není v tomto případě podmíněno souhlasem poškozené osoby blízké, jako je tomu v případě jiných vztahových deliktů, ale zahajuje se ex offo.

Zákonem č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, byl trestný čin „domácí násilí“ kodifikován v ustanovení § 199 jako trestný čin **Týraní osoby žijící ve společném obydlí**.⁸³ Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společném obydlí, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta; spáchá-li tento čin zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem, způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví, spáchá-li takový čin nejméně na dvou osobách nebo páchá-li takový čin po delší dobu, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let. V případě, že způsobí tímto činem těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob nebo smrt, bude potrestán odnětím svobody na pět až dvanáct let.

Týráním se rozumí působení fyzických útrap i týraní v oblasti psychické. Pojem týraní je vymezen v souvislosti s výkladem znaků skutkové podstaty trestného činu týraní svěřené osoby dle § 198 trestního zákona, dále pak v souvislosti s judikaturou Nejvyššího soudu k trestnému činu domácího násilí: „Týráním se míní „zlé nakládání s osobou blízkou nebo jinou osobou žijící s pachatelem ve společném bytě nebo domě vyznačující se vyšším stupněm hrubosti, bezcitnosti, určitou trvalostí, které tato osoba pociťuje jako těžké příkoří. K tomu je třeba uvést, že trvalost pachatelova jednání je nutné posuzovat v závislosti na intenzitě zlého nakládání, nevyžaduje se, aby šlo o jednání soustavné, nebo delší dobu trvající, může jít o zlé nakládání působením fyzických útrap, ale i o zlé nakládání v oblasti psychické“. Ve stejném rozhodnutí se pak dále uvádí,

---

⁸³ Hlava IV. trestního zákoníku – Trestné činy proti rodině a dětem

že se „nevyžaduje, aby u týrané osoby vznikly následky na zdraví, ale musí jít o jednání, které týraná osoba pro jeho krutost, bezohlednost nebo bolestivost, pociťuje jako těžké příkoří“.⁸⁴ Okolnost, že pachatel pokračoval v páchání takového činu po delší dobu, je okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby.

S účinností od 1. ledna 2010 byla do trestního zákoníku zavedena skutková podstata trestného činu **nebezpečné pronásledování** – ustanovení § 354 trestního zákoníku. Odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti může být potrestán ten, kdo jiného dlouhodobě pronásleduje tím, že mu vyhrožuje ublížením na zdraví, nebo jinou újmou jemu nebo jeho osobám blízkým, vyhledává jeho osobní blízkost nebo jej sleduje, vytrvale jej prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jinak kontaktuje, omezuje jej v jeho obvyklém způsobu života nebo zneužije jeho osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu, a toto jednání je způsobilé vzbudit v dotyčné osobě důvodnou obavu o její život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jí blízkých. Ačkoliv privilegovaná skutková podstata předpokládá potrestání pachatele odnětím svobody až na tři léta, pokud spáchá tento čin **vůči dítěti** či těhotné ženě, případně se zbrání nebo nejméně se dvěma osobami, nebývá takové jednání v případech pronásledování dítěte ze strany násilného rodiče jako trestný čin posuzováno. I když jednání rodiče, který si vynucuje kontakt s dítětem i přes jeho silné odmítání, obtěžuje jej ve škole, na zájmové činnosti apod. znaky této skutkové podstaty naplňuje, bývá omlouváno zájmem rodiče o dítě či jeho citovým strádáním z neuskutečněných styků a nenaplnění rodičovských vazeb. I přes respektování zásady subsidiarity trestní represe⁸⁵ však nelze některá závažná jednání, dle mého názoru, donekonečna přehlížet.

Zatímco ustanovení § 199 trestního zákoníku postihuje násilné jednání mezi svéprávnými, zletilými osobami, fyzické i psychické násilí vůči dětem a dospělým osobám, které z důvodu mentální nebo fyzické nedostatečnosti

---

⁸⁴ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. května 2008, sp. zn. 6Tdo 548/2008

⁸⁵ Ustanovení § 12 odst.2 trestního zákoníku

jsou svěřeny do péče jiné osoby, sankcionuje § 198 trestního zákona jako **Týrání svěřené osoby**⁸⁶: Kdo týrá osobu, která je v jeho péči nebo výchově, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let. Pokud tento čin spáchá zvláště surovým nebo trýznivým způsobem, způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví, spáchá-li takový čin nejméně na dvou osobách nebo páchá-li takový čin po delší dobu, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let. V případě, že způsobí tímto činem těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob nebo smrt, bude potrestán odnětím svobody na pět až dvanáct let.

Souběh trestných činů dle § 199 TZ a § 198 TZ (týrání svěřené osoby) je vyloučen vzhledem ke vztahu speciality § 198 TZ. Trestný čin týrání svěřené osoby se od trestného činu dle § 199 TZ liší v předmětu útoku - směřuje proti svěřené osobě a ve výši trestní sazby u základní skutkové podstaty; sazba u kvalifikovaných skutkových podstat obou trestných činů je stejná. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10.8. 2006 uvádí: „vztah mezi pachatelem trestného činu týrání svěřené osoby podle ustanovení § 215 odst. 1 trestního zákona a týranou osobou je vymezen jako péče nebo výchova, takže může vzniknout též jen fakticky, tj. neformálně na podkladě byť konkludentní dohody“⁸⁷. To znamená, že k naplnění skutkové podstaty ustanovení § 198 není třeba zvláštního aktu, kterým by byla týraná osoba výslovně svěřena do péče nebo výchovy pachatele.

V rámci trestních řízení je v případech domácího násilí opomíjen trestný čin **Ohrožování výchovy dítěte**, které postihuje ustanovení § 201 trestního zákoníku.⁸⁸ Výchova dětí, které jsou dotčeny domácím násilím, je ohrožena nežádoucími vzorci chování násilného rodiče. Citový vývoj těchto dětí je ohrožen vždy. Zákon stanoví, že pokud kdokoliv, byť z nedbalosti, ohrozí rozumový, citový nebo mravní vývoj dítěte tím, že ho svádí k zahálčivému nebo nemravnému životu, umožní mu vést nemravný nebo zahálčivý život, umožní mu opatrovat pro sebe nebo pro jiného prostředky trestnou činností

---

⁸⁶ Tamtéž, dříve ustanovení § 215 trestního zákona

⁸⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 10.8.2006, č.j. 7Tdo 879/2006

⁸⁸ Tamtéž, dříve ustanovení § 217 trestního zákona

nebo jiným zavrženíhodným způsobem nebo závažným způsobem poruší svou povinnost o ně pečovat nebo jinou svou důležitou povinnost vyplývající z rodičovské zodpovědnosti, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta. Pokud pachatel mimo jiné pokračuje v páchání takového činu po delší dobu, nebo spáchá-li takový čin opětovně, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let. V případě, že tedy budeme důsledně vycházet ze skutečnosti, že dítě, které je svědkem násilného jednání v rodině, je též obětí takového jednání, je nutno pachatele **vždy odsoudit i ve vztahu k dítěti**.

V rámci domácího násilí se velmi často setkáváme i s trestným činem **zanedbání povinné výživy**, které postihuje ustanovení § 196 trestního zákona. Velmi často se opouštěný násilný partner snaží likvidovat svou expartnerku ekonomicky, případně trestat ji i dítě dojde-li k absenci kontaktů mezi ním a dítětem. Takové jednání je účelově podporováno i některými skupinami otců, sdruženými v jednotlivé spolky, např. sdružení k213.⁸⁹ Jedná se o nedbalostní trestný čin, kterého se dopustí ten, kdo neplní svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce – v tomto případě může být potrestán odnětím svobody až na jeden rok. Pokud se této povinnosti vyhýbá delší dobu, může být potrestán odnětím svobody až na dvě léta. Pro případ, že by vydal oprávněnou osobu nebezpečí nouze, pak může být odsouzen na šest měsíců až tři léta.

V souvislosti s přijetím zákona o ochraně před domácím násilím, bylo doplněno a změněno ustanovení § 171 trestního zákona trestající maření úředního rozhodnutí, na **maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání**, přičemž se jej může dopustit jak osoba ohrožená, tak násilná. Současná právní úprava sankcionuje toto jednání v ustanovení § 337 odst. 2 trestního zákoníku: Kdo se dopustí závažného nebo opakovaného jednání, aby zmařil vykázání provedené podle jiného právního předpisu nebo rozhodnutí o předběžném opatření soudu, kterým se ukládá povinnost

---

⁸⁹ Sdružení K213 - Tátové k dětem, ne do vězení - Ing. Jiří Fiala. [online]. [cit. 2014-06-12]. Dostupné z: www.k213.cz

dočasně opustit společné obydlí a jeho bezprostředního okolí a zdržet se vstupu do něj nebo povinnost zdržet se styku s navrhovatelem a navazování kontaktů s ním, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

V rámci domácího násilí se setkáváme s naplněním skutkové podstaty různých trestných činů např. znásilnění, nebezpečné vyhrožování, únos, znásilnění, porušení domovní svobody, omezení osobní svobody, vražda apod.⁹⁰ U některých trestných činů se na rozdíl od trestného činu Týrání osoby žijící ve společném obydlí vyžaduje souhlas poškozeného se zahájením a pokračováním trestního stíhání.

Ve vztahu k domácímu násilí je třeba v rámci trestních řízení apelovat na **využití alternativních způsobů řešení trestních věcí** - ukládání alternativních trestů a odklonů v trestním řízení, ve všech jeho stádiích. S tím pochopitelně souvisí kvalifikované uplatnění mediace a probace. Nutností se jeví obligatorní ukládání účasti odsouzených ve speciálních terapeutických programech pro násilné osoby v rámci ochranných opatření.

Pachateli, od jehož potrestání bylo podmíněně upuštěno může soud uložit přiměřená omezení a přiměřené povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život, např. povinnost podrobit se vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy, vhodným programům psychologického poradenství (ustanovení § 85 odst. 2 , § 48 odst. 4 trestního zákoníku).

2.3.2. Trestní právo procesní

Úprava postavení poškozené osoby, zakotvená **v zákoně č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním** (dále jen trestní řád TŘ), je stále problematičtější vzhledem k ustanovení § 163 trestního řádu, která podmiňuje zahájení trestního stíhání trestných činů v tomto ustanovení vyjmenovaných souhlasem oběti, je-li tato ve vztahu k pachateli osobou blízkou (ustanovení

---

⁹⁰ Např. VOŇKOVÁ, J. a SPOUSTOVÁ, I., Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. 2. přeprac. vyd. Praha: proFem, 2008, 244 s. ISBN 978-809-0362-673, str. 113

§ 125 trestního zákoníku).⁹¹ Tímto ustanovením se tedy vytvářejí dvě skupiny pachatelů a dvě skupiny obětí trestných činů vyjmenovaných taxativně v § 163 trestního řádu. Za jeden a tentýž trestný čin jsou někteří pachatelé stíháni ex officio, pokud např. k ublížení na zdraví dojde na veřejnosti mezi osobami cizími, zatímco druzí, jde-li o vztahový delikt (k ublížení na zdraví došlo mezi osobami blízkými) stíháni být nejen nemusí, ale ani nemohou.⁹²

Oprávnění poškozeného v trestním řízení, obsažená v trestním řádu, přiznávají poškozenému jako procesní straně poměrně rozsáhlý katalog práv. Pro jejich realizaci je však velmi důležité zastoupení poškozeného kvalifikovaným zmocněncem, nejlépe advokátem. Některé pozitivní změny přináší nový zákon o obětech trestných činů: rozšiřují se procesní práva poškozeného, právo na bezplatné zastoupení zmocněncem a rozšíření oprávnění zmocněnce v přípravném řízení, který je oprávněn účastnit se nově úkonů trestních řízení, jejichž výsledek může být použit jako důkaz v řízení před soudem, již od zahájení trestního stíhání.

Významnou změnou – vedle dalších změn popsaných podrobněji dále – je zavedení nového **institutu předběžných opatření v trestním řízení** (ustanovení § 88b-88o trestního řádu). Předběžným opatřením lze obviněnému v průběhu trestního řízení uložit některou z taxativně vymezených povinností, a to za účelem ochrany života, svobody nebo lidské důstojnosti obětí trestných činů, ochraně osob jim blízkých a ochraně zájmů společnosti jako celku.⁹³ Toto opatření smí být uloženo jen tehdy, jestliže z jednání obviněného nebo z dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil, a dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl

---

⁹¹ Tzv. vydírací paragraf

⁹² FENYK, J.: Některé úvahy o postižitelnosti domácího násilí. In: Právní rozhledy č. 12, 2002, a FENYK, J.: Právní úprava domácího násilí – disproporce mezi úpravou trestního práva hmotného a procesního, In: Zpravodaj BKB č.1, 2003,

⁹³ Podle důvodové zprávy mají sloužit především k ochraně obětí před různými formami domácího násilí nebo před nebezpečným pronásledováním

spáchán a má všechny znaky trestného činu, jsou zřejmé důvody k podezření, že tento trestný čin spáchal obviněný, a s ohledem na osobu obviněného a na povahu a závažnost trestného činu, pro který je stíhán, nelze v době rozhodování účelu předběžného opatření dosáhnout jiným opatřením, přičemž uložení předběžného opatření si vyžaduje ochrana oprávněných zájmů poškozeného, který je fyzickou osobou, zejména ochrana jeho života, zdraví, svobody nebo lidské důstojnosti, nebo zájmů osob jemu blízkých, nebo ochrana zájmů společnosti.

Předběžným opatřením může být obviněnému uložen

- a) zákaz styku s poškozeným, osobami jemu blízkými nebo s jinými osobami, zejména svědky (dále jen „zákaz styku s určitými osobami“),
- b) zákaz vstoupit do společného obydlí obývaného s poškozeným a jeho bezprostředního okolí a zdržovat se v takovém obydlí (dále jen „zákaz vstupu do obydlí“),
- c) zákaz návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami,
- d) zákaz zdržovat se na konkrétně vymezeném místě,
- e) zákaz vycestování do zahraničí,
- f) zákaz držet a přechovávat věci, které mohou sloužit k páchání trestné činnosti,
- g) zákaz užívat, držet nebo přechovávat alkoholické nápoje nebo jiné návykové látky,
- h) zákaz hazardních her, hraní na hracích přístrojích a sázek (dále jen „zákaz her a sázek“), nebo
- i) zákaz výkonu konkrétně vymezené činnosti, jejíž povaha umožňuje opakování nebo pokračování v trestné činnosti (dále jen „zákaz výkonu konkrétně vymezené činnosti“).

Častým problémem v trestním řízení vedeným o trestných činech spáchaných mezi osobami blízkými, je **důkazní nouze**. Tvrzení oběti a

pachatele/ky jsou zpravidla diametrálně odlišná, označení svědci často vypovídají neurčitě či jsou v příbuzenském poměru k oběti či pachateli, čímž bývá hodnota jejich výpovědi snižována, případně se jedná o děti. Stěžejním podkladem pro další postup v přípravném řízení bývají listinné důkazy, případně znalecké posudky z oboru psychologie, psychiatrie, zdravotnictví či sexuologie. Pro nedostatek relevantních důkazů končí řada trestních oznámení odložením věci. Takový postup však není legitimní.

„Stojí-li totiž proti sobě výpovědi poškozeného a obviněného, jde o situaci opakovaně judikatorně řešenou, v níž má státní zástupce podat obžalobu i v případě, jestliže si dvě skupiny důkazů odporují a rozpory již nelze odstranit, protože další důkazy již neexistují nebo se již dostupnými prostředky nedají opatřit. Za této situace nezbyvá, než aby soud, po provedení důkazů v hlavním líčení, sám podle ustanovení § 2 odst. 6 trestního řádu zhodnotil, co jimi má být zjištěno.⁹⁴ Odůvodnění rozhodnutí státního zástupce o zastavení věci by v těchto případech nemělo spočívat ani „pouze“ na závěrech znaleckých posudků, jsou-li v řízení vypracovány, neboť v rámci přípravného řízení není dán prostor, aby znalci – konfrontováni odbornými dotazy – své závěry obhájili, případně neobhájili. To je možné jen v řízení před soudem.

Je bezpochyby důležité, aby orgány činné v trestním řízení postavili obžalobu na jiných důkazech než jen na svědectví oběti.⁹⁵

V rámci trestních řízení, a to i ve fázi řízení před soudem, jsou oběti domácího násilí často sekundárně viktimizovány. K jejich ochraně v řízení před soudem lze v odůvodněných případech využít ustanovení § 209, věta druhá, trestního řádu. V případě, že jde o svědka, jemuž nebo osobě jemu blízké, z podaného svědectví hrozí újma na zdraví, smrt nebo jiné závažné nebezpečí, předseda senátu po dobu výslechu takového svědka vykáže obžalovaného z jednací síně.

---

⁹⁴ Rozhodnutí č. 27/1977 Sb. rozh.tr., Usnesení Nejvyššího státního zástupce ze dne 12. prosince 2012, č.j. 1 NZA 1207/2012

⁹⁵ DAWSON, M. a DINOVIČER, R., *Victim cooperation and the prosecution of domestic violence in a specialized court: . Justice Quarterly, 2001, Vol. 18, No. 3. 2001, str. 629*

V rámci soudního projednávání kauz dotčených domácím násilím může nastat situace, že státní zástupce navrhuje potrestání, avšak soud obžalovaného obžaloby na základě provedeného dokazování zproští. Právo podat do takového rozhodnutí odvolání poškozený nemá, má jej vedle obžalovaného (který jej logicky nevyužije) státní zástupce – ten však možnost podat opravný prostředek často nevyužije. Tím je znemožněno, aby prvostupňové rozhodnutí bylo přezkoumáno soudy vyšších stupňů, případně soudem Ústavním. Mám za to, že by i poškozená měla mít právo se do výroku o vině a trestu odvolat. Povinnost podat odvolání v těchto případech by měla být státnímu zástupci uložena pro všechna rozhodnutí, kterým předcházela shora naznačený postup. O případném využití stížnosti pro porušení zákona podle § 266 a násl. TŘ, nejsou relevantní informace, ministerstvo spravedlnosti nevede statistiku zohledňující jednotlivé skutkové podstaty, nelze tedy spolehlivě zjistit, zda bylo v těchto případech využito tohoto nástroje.

Jednou ze základních zásad trestního řízení je zásada součinnosti, dle které orgány činné v trestním řízení v souladu s jejich právy a povinnostmi postupují za součinnosti stran tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti. Ačkoliv jednou ze stran je poškozený, katalog jeho práv je poměrně „užší“ než jsou práva obviněného resp. obžalovaného. Poškozený může rozsudek v trestním řízení napadnout odvoláním pouze pro nesprávnost výroku o náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo o vydání bezdůvodného obohacení, pokud v tomto směru, v souladu s procesními předpisy, uplatnil nárok (ustanovení § 246 odst.1 písm. d) trestního řádu. *De lege ferenda* by měl mít i poškozený právo podat odvolání do výroku o vině a trestu, neboť i tento výrok se jej bezprostředně dotýká.

2.3.3.Zákon o ochraně obětí trestných činů

Nová právní úprava ochrany obětí trestných činů a poskytnutí pomoci v jejich situaci je obsažena v **zákoně č. 45/2013 Sb., o obětech**

trestných činů (dále ZOTČ). Jeho účinnost byla rozdělena do třech fází: ustanovení vztahující se k akreditačnímu řízení nabyla účinnosti 1. dubna 2013, hlavní část zákona týkající se práv obětí trestných činů společně se zbytkem zákona nabyla účinnosti 1. srpna 2013. V oblasti peněžité pomoci tento zákon nově a komplexně upravuje problematiku tzv. odškodňování obětí trestných činů ze strany státu (nahrazuje zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí pomoci obětem trestné činnosti a o změně a doplnění některých zákonů).

Nový zákon posiluje a rozšiřuje již existující práva obětí trestných činů, ale především zakotvuje nová, dosud nekodifikovaná práva obětí, např. právo na odbornou pomoc, která bude v určitých případech poskytována i bezplatně nebo za sníženou odměnu (ustanovení § 4-6 ZOTČ), právo na informace i soukromí, zavádí některé nové instituty trestního řízení např. důvěrníka oběti (ustanovení § 21 ZOTČ), prohlášení oběti o dopadech trestného činu na její život (tzv. *victim impact statement* - ustanovení § 22 ZOTČ) a dále instituty předběžných opatření v trestním řízení (ustanovení § 88b-88o trestního řádu). Reaguje na závazky České republiky vyplývající z práva Evropské unie, kdy zákonodárce odstranil nesoulad s rámcovým rozhodnutím Rady 2001/220/SVV ze dne 15. března 2001 o postavení oběti v trestním řízení. V průběhu legislativního procesu však zákonodárce nereagoval na směrnici Evropského parlamentu a Rady 201/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se rámcové rozhodnutí nahrazuje.⁹⁶

Významným počinem zákona je vymezení pojmu oběti a zvláště zranitelné oběti (ustanovení § 2 ZOTČ).

Obětí se rozumí fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma, na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil. Pokud byla trestným činem oběti způsobena smrt, považuje se za oběť též její příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel nebo registrovaný partner nebo

---

⁹⁶ JELÍNEK, J., *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2013, 263 s. Komentátor. ISBN 978-808-7576-496.

druh, je-li osobou blízkou. Je-li těchto osob více, považuje se za oběť každá z nich.

Zvláště zranitelnou obětí se při splnění výše uvedené podmínky rozumí

- a) **dítě**,
- b) osoba, která je postižena fyzickým, mentálním nebo psychickým hendikepem nebo smyslovým poškozením, které ve spojení s různými překážkami může bránit plnému a účelnému uplatnění této osoby ve společnosti ve srovnání s jejími ostatními členy,
- c) oběť trestného činu obchodování s lidmi (§168 trestního zákoníku),
- d) oběť trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti nebo trestného činu, který zahrnoval násilí či pohrůžku násilím, jestliže je v konkrétním případě zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy zejména s ohledem na její věk, pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci, náboženské vyznání, zdravotní stav, rozumovou vyspělost, schopnost vyjadřovat se, životní situaci, v níž se nachází, nebo s ohledem na vztah k osobě podezřelé ze spáchání trestného činu nebo závislost na ní.

Druhotnou újmu se pro účely tohoto zákona rozumí újma, která nebyla oběti způsobena trestným činem, ale vznikla v důsledku přístupu orgánů, které oběti měly poskytovat pomoc a ochranu - Policie České republiky, orgánů činných v trestním řízení a dalších orgánů veřejné moci, poskytovatelů zdravotních služeb, subjektů zapsaných v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, znalců, tlumočnicků, obhájců a sdělovacích prostředků.

Pojem oběť trestného činu je nutné odlišovat od pojmu poškozený: **poškozený je subjektem trestního řízení, oběť trestného činu je především subjektem zvláštní péče ze strany státu.**

V ustanovení § 3 ZOTČ jsou obsaženy **základní zásady**, na kterých je právní úprava ochrany obětí trestných činů postavena. Nejdůležitějším pravidlem je **zásada presumpce postavení oběti**, podle které každou osobu, která se cítí být obětí spáchaného trestného činu, je třeba považovat za oběť, nevyjde-li najevo opak nebo nejde-li zcela zjevně o zneužití postavení oběti. Ačkoliv to zákon výslovně neuvádí, je podle mého názoru nutno uplatňovat analogicky tuto zásadu i v případě posuzování, zda se jedná o oběť zvlášť zranitelnou nebo nikoli. Na postavení oběti nemá vliv, pokud nebyl pachatel zjištěn nebo odsouzen.

Práva obětí trestných činů upravuje zákon o obětech trestných činů v ustanovení § 4 až 37 ZOTČ. Výslovně je upraveno právo oběti na poskytnutí odborné pomoci, konkrétně jde o právo na sociální a psychologické poradenství, právní pomoc, právní informace a restorativní programy. Právní pomoc mohou obětem poskytovat pouze advokáti, poskytování právních informací je vyhrazeno nevládním neziskovým organizacím, případně příspěvkovým organizacím.

Oběť má dále právo na ochranu soukromí, na zabránění kontaktu s pachatelem, na uplatnění zvláštních výslechových pravidel, právo na doprovod důvěrníkem, právo učinit prohlášení o dopadech trestného činu na život oběti a v neposlední řadě pak na **peněžitou pomoc od státu - odškodnění**. Odškodnění sleduje dvojí účel: překlenout zhoršenou ekonomickou situaci způsobenou trestným činem a alespoň částečnou reparaci újmy trestným činem způsobené. Poskytnutím peněžitě pomoci oběti trestného činu přechází nově nárok oběti na náhradu škody nebo nemajetkové újmy vůči pachateli na stát, a to v rozsahu poskytnuté peněžitě pomoci. Nárok oběti vůči pachateli v rozsahu poskytnuté pomoci tak bude vymáhat v trestním nebo občanském soudním řízení stát.

Zákonem se současně zřizuje registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, do kterého se na žádost zapisují subjekty poskytující odbornou pomoc obětem trestných činů; registr vede Ministerstvo spravedlnosti.

I přes uvedený záměr zákonodárce se však v praxi setkáváme s řadou problémů. V rámci vyšetřování trestných činů, kde je dítě zvláště zranitelnou obětí, bývá ustanoven pro ochranu jeho zájmů nikoliv advokát, ale orgán sociálně-právní ochrany dětí. Zpravidla nemá dostatečné právní povědomí, znalosti procesních předpisů, čas k nahlížení do spisu apod. Oběti domácího násilí by měly být považovány za oběti zvláště zranitelné.

2.4. Domácí násilí v přestupkovém právu

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, chrání oběti domácího násilí – podobně jako trestní právo. Přestupky jsou protiprávní skutky, které se vyznačují nižším stupněm společenské nebezpečnosti.

Domácí násilí je sankcionováno nejčastěji jako **přestupek proti občanskému soužití** podle § 49 odst.1 písm. a),c),e) zákona č.200/ 1990 Sb., o přestupcích.

Přestupku proti občanskému soužití se dopustí ten, kdo, mimo jiné,

- jinému ublíží na cti tím, že ho urazí nebo vydá v posměch,
- jinému úmyslně vyhrožuje újmou na zdraví, drobným ublížením na zdraví, nepravdivým obviněním z přestupku, schválnostmi nebo jiným hrubým jednáním, způsobí druhému jinou újmu pro jeho příslušnost k národnostní menšině, rase nebo pohlaví.

Tyto přestupky patří mezi **tzv. přestupky návrhové**; řízení o nich lze zahájit pouze na návrh postižené osoby blízké, a to nejpozději do tří měsíců ode dne, kdy se dozvěděla o přestupku nebo o postoupení věci orgánem činným v trestním řízení přestupkové komisi. Trestní odpovědnost pachatele přestupku nezakládá ani jeho opakované protiprávní jednání.

V souladu s ustanovením § 71 písm. a) zákona o přestupcích předá správní orgán věc státnímu zástupci nebo policii, pokud je zde podezření, že se jedná o trestný čin.

Obecně panuje mezi oběťmi domácího násilí nedůvěra v přestupkové řízení, ať již pro důkazní nouzi, finanční spoluúčast na uložené pokutě, ztrátě společenské prestiže mezi sousedy, nemožnosti odstěhovat se od násilného partnera a přetrvávající ekonomické závislosti.⁹⁷ Na základě zkušeností se k tomuto přikláním, když tato řízení zpravidla přispívají k další viktimizaci obětí a z hlediska ochrany či satisfakce nejsou v zásadě ničím přínosným, zvláště v případě „slabé“ důkazní situace. Bylo by vhodné, aby do budoucna byla jednoznačně zavedena **tzv. „přestupková recidiva“** pro případy opakovaných, méně závažných ublížení na zdraví, vyhrožování násilím, drobných krádeží a podvodů a dalších protiprávních jednání, která by mohla vést k překvalifikování takového jednání v trestný čin.

2.5. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ZSPOD) byl v posledních dvou letech významně novelizován, přičemž novela č. 303/2013 Sb., tzv. změnový zákon, reaguje na změny založené v oblasti sociálně-právní ochrany dětí novým občanským zákoníkem. Dotkly se především institutu rodičovské zodpovědnosti a oblasti náhradní výchovy.⁹⁸

Dítětem se pro účely tohoto zákona rozumí nezletilá osoba, v případě nezletilých dětí, které nabyly plné svéprávnosti, se sociálně-právní ochrana poskytuje pouze v rozsahu vymezeném zákonem, přičemž v těchto případech je orgán sociálně-právní ochrany dětí povinen plně respektovat vůli dítěte, které nabylo svéprávnosti.

Povinnost zaměřit se na děti, které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, popřípadě násilím mezi dalšími osobami, je zakotvena v ustanovení § 6 písm. g) ZSPOD.

---

⁹⁷ VOŇKOVÁ, J. a SPOUSTOVÁ, I., Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. 2 přeprac. vyd. Praha: ProFem, 2008, 244 s. ISBN 978-809-0362-673, str. 89

⁹⁸ Z hlediska ochrany nezletilých dětí před domácím násilím měla význam zejména novela provedená zákonem č.165/2006 Sb., úplné znění zákona bylo vyhlášeno pod č. 373/2006.Sb.

Základní činnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí spočívá v prevenci a poskytování poradenství, v případě, že se orgán dozví o ohrožení dítěte také v povinnosti ve prospěch tohoto dítěte konat a využít k jeho ochraně veškeré zákonné prostředky.

Pro ochranu dětí je velmi důležitá **oznamovací a informační povinnost** mezi orgány sociálně-právní ochrany dětí a dalšími orgány. Jedná se zejména o povinnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí informovat orgány činné v trestním řízení při jakémkoli podezření na spáchání trestného činu na dítěti nebo na domácí násilí v rodině, povinnost policisty informovat orgán sociálně-právní ochrany dětí v případě vykazání násilné osoby z domácnosti, ve které žijí nezletilé děti, povinnost zdravotnických zařízení, ale i zařízení školských, oznámit orgánům sociálně-právní ochrany dětí údaje o dětech ohrožených násilím.

Podle tohoto zákona má dítě – bez vědomí rodičů nebo jiných osob zodpovědných za jeho výchovu – právo požádat, mimo jiné orgány sociálně-právní ochrany dětí, o pomoc při ochraně svého života a dalších svých práv a ty jsou povinny mu odpovídající pomoc poskytnout. Zákon výslovně zakotvuje právo dítěte vyjádřit se ke všem podstatným záležitostem, jež se jej týkají, včetně práva na informace. Vyjádřením všech dětí se má věnovat patřičná pozornost s přihlédnutím k jejich věku a rozumové vyspělosti, přičemž u dítěte staršího 12 let se má za to, že je schopno informace přijmout, vytvořit si vlastní názor a ten sdělit.

Pokud je dítě vystaveno tělesnému nebo duševnímu násilí ze strany rodiče nebo jiné osoby, která žije s dítětem ve společné domácnosti, může úřad obce s rozšířenou působností podat jménem dítěte návrh na vydání předběžného opatření na uložení opatření k ochraně dítěte před domácím násilím, nicméně podle ustanovení § 452 ZŘS (ustanovení § 16 odst. 2 ZSPOD). Jedná se o případy, kdy se nezletilé dítě ocitlo ve stavu nedostatku řádné péče, bez ohledu na to, je-li tu osoba, která má o dítě pečovat, nebo v případě, že je život dítěte, jeho normální vývoj nebo jiný důležitý zájem vážně ohrožen nebo pokud byl narušen.

Dle mého názoru je orgán sociálně-právní ochrany dětí aktivně legitimován i k podávání návrhů ve smyslu ustanovení § 400 ZŘS, neboť je povinen vždy jednat v nejlepším zájmu dítěte, a to i v případě nesouladu s přáním či vůlí ohrožené osoby (většinou matky dítěte). **Veškerá opatření orgánu sociálně-právní ochrany dětí jako orgánu veřejné správy musí být v souladu s veřejným zájmem**, čímž opatření na ochranu před domácím násilím nepochybně jsou. V praxi však zpravidla orgán sociálně-právní ochrany dětí navrhuje situaci řešit odchodem ohrožené osoby a dítěte z rodinné domácnosti do azylového domu, v krajních případech uvažuje o odnětí dítě z takového prostředí. Zodpovědnost za násilné jednání je tak – na místo na jeho původce – kladena na ohrožené osoby.

Od 1. ledna 2014 platí nová směrnice Ministerstva práce a sociálních věcí⁹⁹, která stanovuje povinnost zaměstnanců orgánu sociálně-právní ochrany dětí zachovávat **mlčenlivost** nejen o místě pobytu rodiče ohroženého domácím násilím, ale rovněž o všech dalších údajích, které by mohly vést ke zjištění místa pobytu tohoto rodiče. Konkrétně jde o informace jaké předškolní zařízení příp. školu dítě navštěvuje či u jakého praktického lékaře pro děti a dorost je registrováno. Směrnice vychází z toho, že sdělením těchto údajů rodiči, a to i přesto, že mu nebyl žádným způsobem omezen výkon jeho rodičovské odpovědnosti, by mohli oprávnění pracovníci ohrozit smysl a cíl povinné mlčenlivosti, v těchto případech konkrétně zajištění bezpečí pro ohroženého rodiče a dítě, které má tento rodič v péči. V souvislosti s tím musí zajistit, aby se násilný rodič nedozvěděl tyto citlivé informace ani prostřednictvím nahlédnutí do spisové dokumentace, kterou zákon vede o dětech. Obecní úřad obce s rozšířenou působností vede kromě spisové dokumentace vymezené ustanovením § 55 odst. 1 ZSPOD (obsahuje zejména osobní údaje dětí, jejich rodičů, údaje o výchovných poměrech těchto dětí, záznamy o výsledcích šetření v rodině, záznamy o jednání s rodiči nebo jinými osobami, kopie podání soudům a jiným státním orgánům, písemná vyhotovení rozhodnutí soudů, orgánů činných v trestním řízení a právních orgánů) i další písemnosti tvořící

---

⁹⁹ Směrnice MPSV č.j. 2013/26780-21 ze dne 19. září 2013

podklad pro zpracování spisové dokumentace, které se nevydávají žádnému orgánu, fyzické nebo právnické osobě. Ty lze předložit jen soudu a státnímu zastupitelství v případě, že se údaje v nich obsažené týkají trestního stíhání **tzv. tajnou složku** (ustanovením § 55 odst. 4 ZSPOD).

V kontextu domácího násilí lze ještě zvážit ustanovení § 13 odst. 1 písm. d) ZSPOD, které opravňuje orgán sociálně-právní ochrany, vyžaduje-li to zájem dítěte, uložit dítěti, rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte, povinnost využít odbornou poradenskou pomoc nebo uložit povinnost účastnit se prvního setkání se zapsaným mediátorem v rozsahu 3 hodin nebo terapie.

Nařízené terapie jsou běžnou sankcí trestního práva v některých zemích (USA, Nizozemí). Ač by se zdálo, že nedobrovolnost takto nařízené terapie sníží její účinnost, nemusí tomu tak vždy být. Při dobrovolném postoupení terapie totiž velká část násilníků svoji léčbu vzdá. Zatímco hrozba sankce při nedokončení je u nařízené terapie nutí pokračovat, přičemž i takto podstoupená terapie může přinést výsledky.¹⁰⁰ Je ovšem třeba zdůraznit, že terapie v rozsahu 3 hodin nebo první setkání s mediátorem v tomto rozsahu pravděpodobně nedokáže změnit náhled osoby násilné na nepřipustnost jejího jednání. Mediaci může být účinným nástrojem v rodičovských sporech, ovšem pro případy domácího násilí je kontraindikována. V neposlední řadě je třeba pro tyto případy vyřešit i otázku finanční, neboť zákon neřeší, kdo ponese finanční náklady spojené s užíváním těchto služeb.

Roztříštěnost systému sociálně-právní ochrany dítěte je jednou z příčin nedodržování práv. Kontrolou v této oblasti je v České republice pověřen Výbor pro práva dítěte při Radě vlády pro lidská práva. Jako jedno z možných řešení této situace se pravidelně objevuje návrh na zřízení instituce **dětského ombudsmana**, který by se mohl kromě preventivních opatření mimo jiné v osvětě a vzdělávání dětí o jejich právech angažovat i v konkrétních kauzách. Zatím jeho činnost nahrazují nevládní organizace,

---

¹⁰⁰ VARGOVÁ, B., POKORNÁ, D. a TOUFAROVÁ, M., *Partnerské násilí*. Vyd. 1. Praha: Linde, 2008, 159 s. ISBN 978-808-6131-764.

především Fond ohrožených dětí o.s.¹⁰¹ , Nadace naše dítě o.s.¹⁰² a dále Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí v Brně.¹⁰³

---

¹⁰¹ Fond ohrožených dětí. [online]. [cit. 2014-06-12]. Dostupné z: www.fod.cz

¹⁰² O nadaci. [online]. [cit. 2014-06-12]. Dostupné z: www.nasedite.cz

¹⁰³ Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí. [online]. [cit. 2014-06-12]. Dostupné z: www.umpod.cz

III. kapitola

Psychologické dopady domácího násilí na nezletilé děti

Domácí násilí v rodině má obvykle tři aktéry: muže, ženu a děti. Malá konstatuje, že děti - jako nejslabší článek - byly vždy vystaveny násilí, kde mohlo dojít k vybití sexuálně agresivních pudů. Nicméně i v případě, že je dítě „pouhým svědkem“ násilí mezi jeho rodiči či jinými blízkými osobami, je pro něj tato zkušenost nepřiměřenou psychickou zátěží, neboť jednání rodičů nedovede rozumově ani emočně zpracovat. Bylo prokázáno, že i v těchto případech mají tyto děti stejné závažné příznaky (např. deprese) jako děti týrané a zneužívané (hovoříme o tzv. nepřímé viktimizaci).

V situacích domácího násilí dochází k porušení nebo ohrožení nejméně dvou ze čtyř základních práv dítěte tak, jak byla formulována v Úmluvě o právech dítěte – práva na přežití, na rozvoj, na ochranu, na participaci.

Problémy dětí dotčených domácím násilím nejsou zatím příliš prozkoumány, zájem odborníků se dříve soustředil především na děti zanedbávané, týrané či zneužívané; v kontextu domácího násilí se dlouho hovořilo o dětech jako o **tzv. zapomenutých nebo neviditelných obětech**.¹⁰⁴ I když tento nezájem již neplatí a dětem je postupně věnována v teorii domácího násilí patřičná pozornost, nemáme k dispozici dostatek relevantních studií a dlouhodobých výzkumů, které by byly východiskem pro přijetí nutných opatření a koncepci ochrany práv dětí, pro řízení o úpravu péče nezletilých dětí i případné úpravě styku dítěte s násilným rodičem. Děti jsou brány jako homogenní skupina, není rozvinuta typologie dětských obětí. Při zjišťování dopadů domácího násilí na děti se málo přihlíží k věkovým skupinám či konkrétním podobám násilí mezi rodiči, pohlaví dítěte, slabým místem jsou situace, kdy jsou násilným jednáním zasaženi otcové. V důsledku migrace obyvatel je stále častěji nutná intervence v případech násilí ve vztazích s různým národnostním či

---

¹⁰⁴ VARGOVÁ, B., POKORNÁ, D. TOUFAROVÁ, M., *Partnerské násilí*. Vyd. 1. Praha: Linde, 2008, 159 s. ISBN 978-808-6131-764.

etnickým původem, případně se vztahem k cizině, což dále může komplikovat i soudní řízení.

Čírtková zdůrazňuje, že zájem o situaci dětí žijících uprostřed násilných vztahů postupně roste, neboť i **násilí mezi rodiči je charakterizováno jako psychické týrání potomků**, byť jeho dopady nejsou vždy na zdravý psychický vývoj dětí zvažovány. Čírtková v této souvislosti vyčleňuje tři relativně samostatné zájmové oblasti:

- ochrana a podpora (převážně ženských obětí domácího násilí);
- ochrana dětí;
- podpora práv otců po odluce či rozvodu.

Nutno však konstatovat, že přítomnost násilí v rodině, kde vyrůstá nezletilé dítě, většinou nevyvolává za následek žádné omezení agresora na jeho rodičovských právech k tomuto dítěti. V soudní praxi se stále setkáváme s názorem, že domácí násilí páchané otcem nezletilých dětí na jejich matce, nemá žádný vliv na posouzení jeho rodičovských kvalit a nemůže být překážkou výchovného působení tohoto rodiče na dítě.

Světová zdravotnická organizace (WHO) považuje pouhou přítomnost dítěte u domácího násilí za psychické týrání.

Podle **definice CAN** (*Child Abuse and Neglect*) formulované zdravotní komisí Rady Evropy v roce 1992 je možno děti, které jsou svědky domácího násilí, zařadit mezi děti trpící **syndromem týraného dítěte**. Jsou významně častěji poznamenány výchovnými problémy, agresivitou, odcizením a kriminálními činy.¹⁰⁵

V českých zemích byla snaha po zamezení týrání dětí a jejich elementárního vzdělání institucionalizována již v 18. století. Na týrání dětí se podílejí jak muži, tak ženy, s týraným dítětem se setkáváme ve všech společenských vrstvách, především v problémových rodinách. Společnost stále toleruje používání fyzických trestů u dětí, přičemž tato forma „výchovy“ se vyskytuje i u rodičů vysokoškolsky vzdělaných. Za týrání dětí je v posledních letech

---

¹⁰⁵ KOUKOLÍK, F. a DRTILOVÁ, J., *Zlo na každý den*. Praha: Galen, 2001, str. 231

odsuzováno v České republice ročně řádově několik desítek pachatelů (mužů i žen), skutečný počet dětských obětí je však mnohonásobně vyšší než podchycují všechny statistiky.

Děti jsou však také přímými oběťmi psychického domácího násilí; žijí v 80% rodin poznamenaných domácím násilím a téměř ve třech pětinach těchto rodin se násilí odehrává před jejich očima.¹⁰⁶ V roce 2013 žilo v domácnostech, kde došlo k vykázaní násilné osoby 1420 dětí. Dle statistiky obecného sdružení ROSA jsou v rodinách, kde dochází k násilí, děti svědky ve více než 95% případů.¹⁰⁷

Ochrana práv dítěte prostředky trestního práva je v případech domácího násilí stále málo využívána.

3.1. Rodina – základ společnosti

V rámci problematiky domácího násilí i poměrů nezletilých dětí se velmi často operuje s pojmem rodina. Je nepochybné, že rodina má pro vývoj lidského rodu nezastupitelný, historicky určený význam. Tvoří první lidskou formu sdružování. Je původním společenstvím (primární skupinou), starší než stát. Vlastní způsob rodinného sdružování a zejména jeho právní formy nejsou neměnné, stejně jako nejsou neměnné ani funkce, které rodina plnila a plní v současnosti.¹⁰⁸ Je třeba rozhodnout, v jakých případech a v jaké intenzitě poskytne stát jejím členům ochranu nebo zda budeme respektovat nedotknutelnost soukromí a do intimity rodiny nebude stát vstupovat vůbec. Tato základní otázka se táhne jako červená nit minulostí i současností hledání cesty, jak eliminovat domácí násilí.

Na rozmanitost rodinných vztahů navazuje i výklad terminologie používané v souvislosti s rodinou. Zatímco dříve byla rodina zpravidla vázaná na

---

¹⁰⁶ HABRLOVÁ, V., redakce Zpravodaje: Opakovaný výzkum STEM na téma domácí násilí – změny od roku 2001. Druhý reprezentativní výzkum Bílého kruhu bezpečí o.s. a Philips Moriss a.s. završuje společný pětiletý projekt. Zpravodaj 2006,č.3 s.9

¹⁰⁷ Pomáháme ženám. [online]. [cit. 2014-06-13]. Dostupné z: www.rosa-os.cz/o-nas/informace-pro-tisk/

¹⁰⁸ RADVANOVÁ, S. a ZUKLÍNOVÁ, M., *Kurs občanského práva: instituty rodinného práva*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 1999, xix, 227 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 80-717-9182-2., str. V

existenci manželství, Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod používá tento termín i pro svazek vytvořený mimo manželství. Vedle rodiny založené manželstvím rozeznává v současné době sociologie, a zčásti také zákonodárství (jakož i právní teorie), některá další rodinná společenství; mimomanželské (partnerské) soužití muže a ženy (heterosexuální), „jednorodičovskou rodinu“, tj. soužití jen jednoho z rodičů s dítětem, někdy nazývané neúplná rodina (bez ohledu na to, jak toto společenství vzniklo, rodinné soužití matky s nevlastním otcem dítěte nebo opačně a dítěte pocházejícího z předchozího svazku matky (popř. otce), a konečně je za specifické rodinné soužití pokládáno (a v řadě zemí právně upraveno) soužití osob stejného pohlaví (homosexuální).¹⁰⁹

Ideální stav a stav v rodině zatížené domácím násilím vystihují následující dvě definice:

„Rodina je společenství, kde se sdílí čas, prostor, úzkost i naděje, kde se soužitím všichni „učí pro život“, kde všichni dávají a přijímají, kde formují svou osobnost a mají možnost zrát k moudrosti – a kde podstatnou složkou všeho je vzájemně sdílená a působená radost. A právě v tom je něco pro rodinu hluboce specifického: Je tu dána jedinečná příležitost, aby toto společenství bylo společenstvím radosti“.¹¹⁰

„Domov bývá často idealizován jako oáza jistoty a štěstí, ale přitom se stal nejnebezpečnějším místem v moderní společnosti.“¹¹¹

Domácí násilí neguje vše pozitivní, co rodina pro život jednotlivce i společnost přináší. Pro řešení situací v rámci rodiny je třeba spojit poznatky řady vědních oborů – psychologie, sociologie, kriminologie, viktimologie a práva a současně ke každému případu přistupovat individuálně.

---

¹⁰⁹ RADVANOVÁ, S. a ZUKLÍNOVÁ, M., *Kurs občanského práva: instituty rodinného práva*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 1999, xix, 227 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 80-717-9182-2., str. V

¹¹⁰ MATĚJČEK, Z. a LANGMEIER, J., *Výpravy za člověkem*. Praha: Odeon, 1981., str. 220

¹¹¹ GIDDENS, A., *Sociologie*. Vyd. 1. Praha: Argo, 1999, 594 s. ISBN 80-720-3124-4. str. 177

Jakkoliv dříve nebyly děti v souvislosti s domácím násilím považovány za osoby ohrožené, začala se situace měnit koncem minulého století. Na nebezpečí situace, kdy je dítě svědkem násilí, upozorňuje i rezoluce Rady Evropy z roku 2010: **„Je-li matka obětí násilí, je velká pravděpodobnost, že dítě je svědkem a takové jednání je klasifikováno jako forma psychického týrání dítěte s vážnými následky z toho vyplývajícími, které je současně i nepříznivou okolností zdravého psychického vývoje.** V případě, že je ohroženou osobou matka, je současně znehodnocením mateřství, protože matka nemůže být dítěti plně emočně k dispozici a její projevy jsou pro dítě často nesrozumitelné a matoucí. Výskyt domácího násilí v rodině značně zvyšuje pravděpodobnost současného výskytu syndromu týraného a zneužívaného dítěte - CAN. Násilí v původní rodině je jedním z rizikových faktorů dalšího násilí. Děti mají sklon napodobovat chování rodičů včetně způsobů zvládání konfliktů, hrozí tzv. transgenerační přenos – přenos násilných vzorců chování na další generace. Chování rodičů přijímá dítě jako normální a přizpůsobuje se mu do té doby než má příležitost srovnávat a než je schopno náhledu a sebereflexe.

Dítě nemá k dispozici pro svůj další vývoj pozitivní vzorce chování, jeho psychické potřeby nejsou v důsledku vyhrocených vztahů jeho rodičů adekvátně uspokojovány, buď jedním, nebo oběma rodiči. Rodina, kde se násilí vyskytuje, potřebuje odbornou intervenci a pomoc. S tím souvisí otázky mediace, individuální či párové terapie asistovaných styků, tedy jejich vhodnost v konkrétním případě a místní i finanční dostupnost.

3.2. Týrané, zanedbávané a zneužívané dítě

Zanedbávání, zneužívání a týrání dětí je složitý sociální fenomén, jehož prevence, zjištění a zmírňování následků vyžaduje úzkou spolupráci mnoha expertů z různých oborů. Z psychiatrického a psychologického hlediska lze při primární prevenci vytipovat **rizikové osoby** a **rizikové faktory**. Zde

narážíme na zákeřnost tohoto fenoménu, a na to, že **jde o problém transgenerační – týraní týrají.**¹¹²

Termín **týrané dítě** (*Child Abuse* nebo *Kindermisshandlung*) dobře vystihuje široký rozsah společensky nepřipustných forem jednání vůči dítěti. V našem pojetí představuje veškeré způsoby týraní dítěte, počínaje bitím a různým fyzickým poškozováním a konče rozličnými způsoby duševního týraní. V podstatě se vždy obě formy týraní kombinují. Klinické projevy jsou pak též kombinací somatických a psychických změn“.¹¹³

Zdravotnická komise Rady Evropy formulovala takzvaný syndrom **CAN – syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte**. Syndrom CAN (*Child abuse and Neglect*) **je jakákoliv nenáhodná, vědomá či nevědomá aktivita rodiče, vychovatele, nebo jiné osoby vůči dítěti v dané společnosti nepřijatelná nebo odmítaná, která poškozuje tělesný, duševní i společenský vývoj dítěte, popřípadě způsobuje smrt**. Znamená týraní, zneužívání a zanedbávání dítěte, úmyslné ubližování nejbližšími pečovateli, hlavně rodiči, které má závažný dopad na život dítěte, na jeho další vývoj, na jeho postavení ve společnosti. Zahrnuje kruté zacházení (zlomeniny, různá poranění, nitrolebeční krvácení, popáleniny atd.), nedostatek zdravotní péče, výchovy, vzdělání. **Aktivní forma** představuje spíše fyzické ubližování a násilí, **pasivní forma** je charakterizována nedostatečným uspokojováním životních potřeb. Toto vše je spojeno s citovým týráním a vydíráním (nadávání, výsměch, šikana, izolace, nahánění strachu až panické hrůzy atd.).¹¹⁴

„Je-li syndrom CAN nadbytečně vyšetřován, vede k dalšímu poškození dítěte, k tzv. **sekundární viktimizaci**. Viktimizace může být velmi zraňující – opakovaným vyšetřováním v rámci trestního řízení či v rámci řízení vedeném soudem péče o nezletilé, umístěním do tzv. neutrálního

---

¹¹²HORT, V., KOCOURKOVÁ, M., HRDLIČKA, M. a MALÁ, E., *Dětská a adolescentní psychiatrie*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008. ISBN 80-736-7404-1., str. 383

¹¹³ PAVLOVSKÝ, P., *Soudní psychiatrie a psychologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012, 232 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4743-325., str. 143

¹¹⁴ HORT, V., KOCOURKOVÁ, M., HRDLIČKA, M. a MALÁ, E., *Dětská a adolescentní psychiatrie*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008. ISBN 80-736-7404-1., str. 385

prostředí, nucením ke styku s rodičem, kterého odmítá, je dítě traumatizováno. Malá konstatuje, že jde o nerespektování základních potřeb dítěte ve specifické situaci, o selhání dospělých (často odborníků) pod pláštíkem ochrany práva.¹¹⁵

Vaníčková považuje za **tělesné týrání** tělesné ublížení, otrávení nebo udušení dítěte nebo nezabránění tomuto činu.

Podle Výboru OSN pro práva dítěte je také každý tělesný trest - tedy jakýkoliv trest s použitím tělesné síly, s cílem způsobit určitý stupeň bolesti, násilím na dítěti. Tělesné tresty porušují fyzickou integritu dítěte, útočí na lidskou důstojnost, jsou nevychovné, mohou dětem způsobit vážnou fyzickou i psychickou újmu a učí děti, že násilí je vhodnou strategií k řešení konfliktů či donucení lidí k určitému způsobu chování. Tělesné tresty se mohou realizovat různě – od plácnutí přes zadek po výprask, štipání, užití nadměrného tepla či chladu apod. Každý tělesný trest za použití předmětu (vařečka, řemen apod.), na citlivou část těla (hlava, břicho, oblast genitálií, dlaně, plosky) nebo když po ranách zůstávají na těle stopy (modřiny, škrábance) naplňuje definici tělesného týrání.¹¹⁶

Toto jednání zanechává zřetelné stopy, případně může být snadno diagnostikováno medicínsky. Dítě však může reagovat strachem, úzkostí, útekem z domova, neochotou vracet se domů. U školních dětí mohou vést ke zhoršení prospěchu, případně záškoláctví, zpravidla se odrazí i ve zhoršení sociální komunikace, dítě se obvykle straní kolektivu.

Malá zdůrazňuje, že např. opakované fyzické tresty (často kruté a pro malicherné příčiny) nevedou k pozitivnímu zvyšování frustrační tolerance, ale k odchýlnému vývoji osobnosti. Ten se manifestuje oslabením zábran, nedostatečným vývojem vyšších (morálně-etických) altruistických citů. V praxi to znamená nedostatek vůle, impulzivitu, agresivitu, hédonistické sledování cílů (včetně alkoholu, sexu, drog) bez schopnosti navázat pozitivní

---

¹¹⁵ HORT, V., KOCOURKOVÁ, M., HRDLIČKA, M. a MALÁ, E., *Dětská a adolescentní psychiatrie*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008. ISBN 80-736-7404-1., str. 385

¹¹⁶ VANÍČKOVÁ, Eva., *Interpersonální násilí na dětech*. Vyd. 1. Praha: Úřad vlády ČR, 2009, 37 s. ISBN 978-807-4400-018, ISBN 978-80-1440-001-8, str. 8

mezilidské vztahy, bez projevů soucítění, vzájemnosti a lásky. Nejsou přítomny pocity viny nebo odpovědnosti. Dítě, později mladistvý, se nenaučí zvládat svou agresivitu, někdy i sexualitu, a ty se stávají dominantou jejich psychické reality. Týrané děti mají odchylky v chování, které jsou víceméně polarizovány. Dvou až tříleté děti jsou buď (přibližně v 30%) extrémně agresivní, v určitých situacích neklidné, úzkostné, často s pseudoochranným přístupem k mladším dětem, nebo naopak jsou (až v 60%) pasivní, celkově inhibované, apatické, bez radosti, bez schopnosti vyjadřovat emoce, bolest, nesouhlas atd. Týrané děti mají nejistý, vyhýbavý, rezistentní vztah k matce, vychovateli. Ve fyzickém přiblížování je patrna ambivalence, bojí se kontaktu.

Psychické týrání dětí může mít podobu verbálních útoků narušujících sebevědomí dítěte a jeho psychickou rovnováhu. Kromě obecných forem charakteristických pro jiné oběti domácího násilí se u dětí setkáváme se specifickými podobami:

- **Ústrky a odmítání** – znevažování, ponižování, bagatelizování, zesměšňování, stálá kritika, neposkytování odměn, pokoření na veřejnosti;
- **Terorizování** – vystavování dítěte nesrozumitelným podmínkám, nebezpečným situacím, vyhrožování násilím a vyhrožování násilím na jiných osobách, zvířatech a věcech, které dítě miluje;
- **Využívání, korumpování** – dávání špatného příkladu, manipulace s dítětem proti druhému z rodičů, naplňování nereálných ambicí, narušování kognitivního vývoje dítěte;
- **Odmítání citové odezvy** – netečnost, lhostejnost, interakce s dítětem jen v nevyhnutelně nutných případech, neschopnost či neochota vyjádřit zájem, lásku, péči či podporu;
- **Izolace** – zavírání dítěte, omezování svobody pohybu dítěte, omezování v sociální interakci s vrstevníky.

Nepatřičné vystavení dítěte pohlavnímu kontaktu, činnosti či chování, je **sexuálním zneužíváním dítěte**. Zahrnuje jakékoli pohlavní dotýkání, styk

či vykořisťování kýmkoliv, kdo dítě zneužívá. Může mít formu přímého (kontaktního) i nepřímého (bezdotykového) zneužívání – např. přítomnost dítěte u sexuálních aktivit.

Systémové násilí – druhotné ponižování způsobené systémem, který by naopak měl děti chránit.

Při soudních řízení péče o nezletilé zaznamenáváme nyní tlak násilných rodičů, zejména otců, k vymáhání svého práva na styk s dítětem za jakýchkoliv okolností a ochotě soudů tento kontakt se zdůrazněním na práva rodiče umožnit, a v zásadě s nesprávným výkladem čl. 8 Evropské úmluvy o lidských právech a základních svobodách. Nejsou výjimkou případy, kdy domácí násilí mezi rodiči není překážkou svěření dítěte do střídavé péče, případně do výlučné péče násilného rodiče. Soudci a soudkyně, kteří rozhodují o životní situaci dítěte po rozpadu vztahů jeho rodičů, často nerespektují fakt, že **střídavá výchova i široký kontakt je v zájmu dítěte jen tam, kde spolu rodiče nezápasí a v zájmu dítěte komunikují.**

Přehlíženým problémem dětí v rizikovém postavení jsou suicidiální tendence, ať již jde o pouhé myšlenky či pokusy, nebo se u dítěte objevují představy o zabití osoby, která je původcem traumatu dítěte. Každé takové chování vyžaduje odbornou psychiatrickou intervenci a je významným predisponujícím faktorem pro další podobné jednání, které může skončit fatálně.

Z řady studií plyne, že děti obojího pohlaví, které byly obětí fyzického násilí, jsou útočnější vůči dospělým lidem již v průběhu dětství. Ti, kdo byli obětí násilí, se častěji chovají násilně v celém pozdějším životě. Děti, které stály před soudem jako oběti násilí, například v rodině, před ním často stojí později znovu, jako pachatelé násilí. Na druhé straně se tyto děti snadněji a častěji než děti jiné, v průběhu dospívání a v dospělosti, zejména jde-li o dívky a ženy, oběťmi násilí stávají.

Opakované rodinné násilí postihující děti se projevuje v průběhu jejich dospívání i v dospělosti. Dospělé oběti opakovaného domácího násilí, kterému byly vystaveny v dětství, častěji onemocní poruchami příjmu potravin (přejídáním i odmítáním jídla, bulimií a mentální anorexií), jsou více ohroženy sebepoškozováním a sebevraždou, častěji je postihují psychosomatická onemocnění („převádějí“ duševní napětí do tělesných příznaků a onemocnění, přičemž prostředníkem je stres). Děti z rodin, kde dochází k násilí, jsou 3-9krát častěji poraněny nebo zneužívány, a to buď přímo, nebo při snaze chránit jednoho z rodičů, obvykle matku. A naopak: v 60% případech zneužití dítěte byla jeho matka v dětství zneužívána také. Děti vystavené ve vlastních rodinách násilí se naučí zpracovávat podněty ze zevního prostředí odlišně, než je zpracovávají děti, které násilí vystaveny nebyly. Také jejich odpovědi na tyto podněty jsou odlišné. Odlišné zpracovávání sociálních informací ve věku pěti let předpovídá vyšší míru útočného chování ve věku pozdějším. Dokazuje se, že příčinou útočného chování starších dětí je právě toto odchylné zpracovávání sociálních informací. Děti se naučí být agresivní. Naučená útočnost se pak často stává trvalým rysem osobnosti.¹¹⁷

3.2.1.Vliv domácího násilí na nezletilé dítě

Děti, které vyrůstají v rodině, ve které dochází k domácímu násilí, mohou být nápadně některými specifickými projevy. Některé jsou patrné v době, kdy k domácímu násilí dochází, některé pak ovlivňují jejich život v dospělosti.

Reakce a prožitky dítěte jsou různé:

- dítě reaguje jinak přímo na agresi a násilí, jednak na to, že se násilí týká dvou pro něj důležitých osob – rodičů;
- mladší děti reagují častěji úzkostí, starší hostilitou;
- dívky mají tendenci promítat domácí násilí více do emočních stavů, tedy do svého prožívání, chlapci zase více do svého chování;

---

¹¹⁷ KOUKOLÍK, F. a DRTILOVÁ, J., *Vzpouřa deprivantů: nestvůry, nástroje, obrana*. Nové, přeprac. vyd. Praha: Galén, 2006, 327 s. Makropulos. ISBN 978-807-4921-209, str. 196-201

- dívky se častěji identifikují s rolí oběti, chlapci s rolí agresora (transgenerační přenos);
- v situaci domácího násilí zažívá dítě velkou emoční excitaci či emoční inhibici; pokud dítě „zmrazí“ své emoce, může se u něj začít rozvíjet depresivní porucha, a to v plné míře závažnosti této psychické poruchy, včetně suicidálních tendencí;
- jedním z důležitých faktorů pro rozvoj posttraumatické stresové poruchy i dítěte je pocit bezmoci, který opakovaně zažívá;
- dítě také může přebírat zodpovědnost za celou situaci i za bezpečí submisivního rodiče, avšak nemá žádné možnosti a efektivní nástroje, jak situaci změnit, jak násilí zabránit;
- čím je dítě mladší, tím méně diferencuje, má tendenci reagovat generalizací, úzkostí, reaguje psychicky i somaticky (nemoc apod.);
- dítě **nemá za daných okolností prostor vyjádřit, co by si autenticky přálo** a co autenticky prožívá; nejednou nemůže hovořit o svých úzkostech a obavách, protože se brání tomu, aby zatěžovalo „svými starostmi“ submisivního rodiče, cítí za něj odpovědnost, slabého chrání, nemůže otevřeně vyjadřovat své pocity ani před násilnickým rodičem, může prožívat strach z trestů za své pocity a postoje, ze zavržení, posměchu, může být také vystaveno silnému nátlaku a manipulaci ze strany agresora, aby se přiklonilo na jeho stranu; v mnoha případech bohužel nemůže dítě na verbální úrovni vyjádřit své postoje a pocity ani při kontaktu s odborníky, brání mu v tom strach z potrestání, z pocitu, že „zrazuje nepreferovaného rodiče“, že neposlouchá násilného rodiče; **nejednou tak dítě verbálně prezentuje především postoje manipulátora, nebo ty, o nichž se domnívá, že by je mělo prezentovat**, nikoliv však svoje autentické postoje; při práci s dítětem je proto třeba mít možnost používat nepřímé nástroje (např. psychologické testy a projekční metody) a nepřímé způsoby zjišťování autentických postojů a pocitů dítěte;
- **dítě má strach z agresora**, a to i v případech, kdy násilná osoba napadá „jen“ ohroženou osobu, dítě i tak prožívá strach, zda

bude či nebude samo napadeno, opuštěno; jak by se také mohlo spolehnout na to, že agrese nebude namířena proti němu, v porovnání s dospělými proti „slabému dítěti“, když je cílena dokonce i na silnějšího dospělého rodiče, a ani ten se proti násilí a agresi nedokáže efektivně bránit – tento fakt se velmi často opomíjí, **bagatelizuje se opodstatněný strach dítěte** postojem, „vždyť agresivní rodič dítě nenapadá, vždyť na dítě je hodný, dítěte se to netýká“ apod.;

- **nepředvídatelnost situací**, ve kterých bude násilná osoba agresivní, významně ovlivňuje psychiku dítěte a zvyšuje opět jeho úzkost; dítě nemá možnost předem odhadnout, co se doma bude dít, má zavřenou cestu k tomu, aby učinilo „vnitřní přípravu“, „vnitřní nastavení“, které by mu pomohlo situaci lépe snášet;

- **dítě má tendenci přebírat na sebe odpovědnost za situaci doma a za průběh domácího násilí**, nemá ale k dispozici efektivní nástroje, pomocí nichž by mohlo situaci doma kontrolovat, ovlivňovat, nemá ani fyzickou sílu, aby zabránilo napadání rodiče, v konečném důsledku proto zažívá silnou frustraci a bezmoc; **matky jsou někdy dokonce hrdé na to, že mají „rozumné“ dítě, které je hlídá, radí jim, chrání je před tátou**, přičemž si vůbec neuvědomují patologii takového chování a jeho dopad na dítě; **dítě však takovou roli platí nejednou zvýšenou pohotovostí k úzkosti, disharmonickým vývojem své osobnosti, osvojováním si nezdravých způsobů jednání a nezdravých postojů**, sebeobětováním, somatickými problémy, či třeba poruchami spánku – jak by také mohlo klidně spát, když musí neustále monitorovat okolí a zajišťovat ochranu slabého rodiče; k mnoha agresivním atakám mezi rodiči navíc dochází právě v nočních hodinách, po návratu podnapilého či opilého agresora;

- **dítě může mít k oběma rodičům ambivalentní vztah**; někdy je mu dobře s agresorem, jindy k němu cítí hostilitu a strach z něj; k ohrožené osobě – často matka – cítí lásku, má potřebu ji ochránit, ale může se cítit také popuzeno proti ní, protože ho matka neochrání

před agresí, protože matka nedokáže situaci domácího násilí efektivně vyřešit, protože matka nadále nevystavuje okolnostem domácího násilí jen sebe, ale opakovaně i své dítě, protože je matka „slabá“;

- **dítě může mít silné pocity viny za konflikty rodičů**, může si myslet, že když se rodiče hádají, hádají se kvůli němu, dítě se snaží něco udělat, aby se nehádali, zabránit konfliktům;
- **dítě si zafixuje, že násilí patří ke vtahu**, že je to zákonitost, že je nedílnou součástí důvěrných interpersonálních vztahů, takový postoj představuje riziko pro budoucí partnerské vztahy dítěte;
- **dobro a zlo nejsou správně pojmenovány**, submisivní oběť domácího násilí má dlouho tendenci agresora omlouvat, zavírat oči před skutečností, že jde o domácí násilí a především, že jde o jev, který, pokud se již vyskytl, bude se s velkou pravděpodobností znovu opakovat, a to navzdory tomu, jak „krásné“ je usmiřování, období odčíňování, omluv proseb o odpuštění, slibů „že už nikdy“; situace je o to složitější, že násilnický rodič není „mimo normu“ jen lidem, ukazuje na odchylky v osobnostní struktuře takového rodiče, které se bezesporu projevují i v jiných oblastech fungování, či spíše nefungování takového rodiče, což umožňuje negativní dopad na vývoj dítěte.

Emoce dětí zažívajících domácí násilí vyplývající z odborných studií (Malá, Kocourková, Čírtková) svědčí o tom, že kvalita života dětí je v důsledku prožitých zážitků snížena.

U těchto dětí je/jsou přítomny:

- Ambivalentní pocity – láska k násilnému rodiči a strach z něj, nenávisť, ale na druhé straně chuť milovat svého rodiče, děti řeší sebe jako zdroj problémů, může mě mít táta rád, když jsem špatný?
- Zmatek - násilná osoba nabízí i jiné momenty svého projevu;
- Pocity viny - děti trpí pocitem viny, že mají rády rodiče, který bije jejich matku, viní samy sebe, že násilí nedokážou zabránit, myslí

si, že ony jsou příčinou konfliktů: „Kdybych si uklidil hračky, táta by mámu nezbil“;

- Smutek, ústící v osamělost;
- Deprese – dítě se cítí osamělé, opuštěné, ztrácí radost ze života, má pocit, že je vše špatně, bojí se vyjádřit své pocity, je nešťastné, trpí nechutenstvím, poruchami spánku, připadá si bezcenné, objevují se suicidiální tendence;
- Regrese - mají tendenci vracet se zpět ke věku, kdy si nic neuvědomovaly, mají tendenci účelově zapomínat, vrací se cucání prstů, enkopréza, enuréza;
- Hněv – na pachatele, na sebe, že nedokáží násilí zabránit, na celý svět;
- Vztek – mají problémy s nezvládnutelným vztekem, který vede k další agresi, případně k nočním děsům – nedovedou však svůj vztek vyjádřit;
- Úzkost, strach – mohou mít strach, že budou odebrány svým rodičům, bojí se, že tatínek zabije maminku, že ho zavřou do vězení, že už nikdy nebude nic jinak, bojí se, co s nimi bude, pokud jeden z rodičů začíná situaci řešit. Ztrácejí základní jistoty, jsou neustále ostražití, očekávají stav ohrožení, dokáží vystihnout instinktivně další úder;
- Bezmocnost – nikdo nedokáže zastavit násilí;
- Stud – za jednání svých blízkých, svou slabost i ponížení;
- Nedůvěra – narušen vztah k osobám, které jsou nejbližší – jeden je násilný, jeden jej nedovede ochránit.

Při rozhovorech s dětmi, případně vyšetřování při podezření na spáchání trestného činu, je velmi důležité, aby zúčastněné osoby dítěti věřili. Z počátku dítě nemusí o prožitích z rodiny spolehlivě referovat, pachatel dítě velmi často sofistikovane psychicky „zpracovává“, a to pomocí nejrůznějších velice konkrétních tvrzení, která není dítě schopno racionálně zpracovat. Pachatel dítě vystavuje psychickému nátlaku formou strašení a vyhrožování, například dítěti tvrdí, že pokud o tom, co se děje doma,

komukoliv řekne, tak jej nebude mít rád, že se může dostat do dětského domova, že potrestá maminku apod.

Pokud jedinec opakovaně zažívá v různých situacích bezmoc, nemá možnost kontrolovat situaci a mít na ni vliv, může se naučit pasivitě a rezignaci jako svému způsobu řešení. Pak není schopen vyvinout efektivní obranu a nalézt efektivní a zdravé řešení, proto mezi oběťmi domácího násilí nalezneme mnoho žen, které byly ve svém dětství vystaveny některé z forem interpersonálního násilí (fyzické, psychické, sexuální násilí) a zažívaly absolutní bezmoc. Tenkrát se nemohly vzepřít, chránit se, nemohly ani od svých rodičů odejít. I v dospělém věku se pak chovají podobně, neboť jiné formy chování si neměly možnost v průběhu svého vývoje osvojit. Proto jsou i v dospělém věku lapeny v zajetí bezmoci, proto se jim i v dospělém věku opakovaně stává, že se dostávají do podobných situací, jako v dětství a že se okolnosti fyzického, psychického či sexuálního násilí opakují i později. Naučily se být oběťmi.¹¹⁸

Vargová a Pokorná uvádějí srovnání dostupných výzkumů:

Svědectví domácího násilí má odlišný dopad na dívky a chlapce. U dívek jsou častěji pozorovány poruchy nálady, izolování se od okolí, agrese namířená vůči sobě, identifikace s rolí oběti, zatímco u chlapců se setkáváme spíše s agresivitou vůči jiným, se znejistěním v mužské roli, s negativním postojem k druhým a s identifikací s rolí násilníka.

Další studie dle Bentovima popisuje, k jakým rozdílným procesům dochází v důsledku prožití traumatu u dívek a u chlapců. Zatímco u dívek dochází k tzv. internalizačním procesům (úzkost, pocity chycení v pasti, pocity vlastní nedostatečnosti, atd.), tak u chlapců dochází k procesům externalizačním (agresivita vůči ostatním, usilování o moc, týrání a zneužívání slabších).

Psycholožka Šilarová uvádí, že děti, které zažívaly domácí násilí, nejsou schopny navázat plnohodnotný partnerský vztah. Jejich soužití s budoucím

---

¹¹⁸ DUŠKOVÁ, Z., *Dítě a domácí násilí: Právo a rodina č.8/2010,2010* Praha: Linde, 2010, ISBN 1212-866X..

partnerem se bude odehrávat v rovině dítě – dítě, kdy oba partneři budou plnit závislou roli, čímž nebudou ve vztahu naplňovány vzájemné potřeby a očekávání, nebo v rovině rodič – dítě, kde jeden z partnerů bude zastávat podřízenou roli, a nedojde ke skutečnému partnerskému vztahu založenému na rovnoprávnosti.

Badatelé Wollak a Finkelhor ve své studii o dopadu partnerského násilí na děti uvádějí, že u dítěte, které zažilo domácí násilí, nemůže dojít pouze k jedné možné reakci na tuto zkušenost. Je prokázáno, že děti, které se staly svědky domácího násilí, mají mimo problémy v chování různé emocionální, sociální, kognitivní či fyzické problémy.

Zajímavé závěry jsou z výzkumu ve Velké Británii, který se týkal pohledu dětí na domácí násilí a byl proveden na vzorku téměř 1400 dětí ve věku 8 až 16 let. Z výzkumu vyplývá, že více jak polovina dětí mladšího školního věku a převážná většina dětí staršího školního věku by uvítala, kdyby se ve školách učilo, jak rozpoznat domácí násilí, jak se mu bránit a jak ho zastavit. Většina ze všech dětí, kterých se výzkum týkal, uvedla, že odborníci různých profesí jim nevěří, když jim sdělí, že u nich doma dochází k partnerskému násilí, a uvítala by proto, aby byla jejich sdělení brána vážně a počítalo se s nimi při řešení dané problematiky. Tento výzkum potvrzuje, že děti nejsou jen pasivními oběťmi domácího násilí.¹¹⁹

3.3. Důsledky domácího násilí – syndrom týrané osoby

Závažné následky způsobené domácím násilím vyplývají z toho, že oběti jsou opakovaně zraňovány osobou, které původně důvěřovaly, se kterou je pojí příbuzenský poměr nebo s ní sdílejí společnou domácnost. V domácnostech, kde dochází k násilí, mohou být děti nejen svědky násilí,

---

¹¹⁹ MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, B., POKORNÁ D., a kol. Partnerské násilí, Praha, Linde, 2008, str.91

mohou být i samy týrány a dokonce mohou být zneužívány násilníkem k manipulaci a získání kontroly nad obětí.¹²⁰

Mezinárodní výzkumy ukazují, že existuje korelace mezi týráním a domácím násilím. Studie provedená v USA ukázala, že 50% mužů, kteří často napadají své ženy, také často útočí na své děti. Podle stejné studie si asi 90% dětí uvědomuje násilí, které směřuje vůči jejich matce.¹²¹ Tím, že často přejímají zodpovědnost za vzniklou situaci, jsou neúměrně zatěžováni.

Na systematické týrání a ponižování reagují děti trvalým napětím. Ztrácejí pocit jistoty a bezpečí, které u rodičů hledají a potřebují. Cítí se bezmocné, svalují vinu na sebe, mívají narušené vztahy se svými vrstevníky. Někdy přebírají pod vlivem okolností roli dospělého, v jiných případech se vracejí ve vývoji zpět (regrese) a chovají se infantilně. To, jak děti reagují na násilí, záleží na mnoha okolnostech: kromě věku i na délce, způsobu a intenzitě násilí. Děti reagují různě – některé se dokáží s traumatickým zážitkem vcelku brzy vypořádat, jiné jsou postiženy na celý život. Některé dítě je více depresivní, znepokojené, stáhne se do sebe, může být sebedestruktivní. Jiné začne být agresivní či autoagresivní, neboť agresi přijímá jako jediný správný model komunikace i osvědčený prostředek k dosažení cíle. Významné je, zda se dítě ztotožní a přikloní k oběti či agresorovi a jaký je postoj okolí – zda schvaluje jednání jedné či druhé strany, je lhostejné či připraveno pomoci.

Děti jsou zmatené ve svých pocitech vůči rodičům – násilného rodiče mohou mít rády a zároveň se obávají jeho neovládnutelných ataků, mohou jej i nenávidět, ačkoliv by si - možná - přály jej milovat. Ve vztahu k osobě ohrožené mohou uplatňovat stejné vzorce chování jako agresor, mohou být však ochranitelští. Děti mohou být plačtivější, úzkostnější, trpí malou sebeúctou, objevují se u nich poruchy příjmu potravy, mají suicidální tendence, sebepoškozování, v případě starších dětí dochází k užívání drog, alkoholu i k útěku z domova. Řada dětí trpí indispozicemi vyvolanými

---

¹²⁰ Effects of Domestic violence on Children. [online]. [cit. 2014-06-13]. Dostupné z: www.stopvaw.org

¹²¹ COHEN, E. a WALTHAL, B., *The National Child Welfare Resource centre form Family: women's rural advocacy programs domestic violence*. Washington DC, 2003.

stresem (teploty, bolesti břicha, hlavy, žaludku), obzvláště, žijí-li stále s násilnou osobou či jsou s ní v nuceném kontaktu. Děti si opakovaně vybavují jednotlivé incidenty, celý zážitek se jim opakovaně vrací (*flashback*) a tak prožívají opakovaně stavy úzkosti. Trpí posttraumatickými stresovými poruchami. Jejich problémy se mohou vrátit po letech při volbě partnera či výchově jejich dětí – riziko, že děti, které jsou svědky násilí, budou později samy agresory nebo oběťmi, je velké: „Děti, které jsou svědky násilí, se také mohou učit násilí používat: dětské svědectví násilí může mít za následek používání násilí a konfliktní řešení sporů, může generovat postoje ospravedlňující vlastní užití násilí“.¹²² Přítomnost při násilí v dětství vyvolává v dospělosti deprese, posttraumatické symptomy, nízkou sebeúctu.

3.4. Posttraumatická stresová porucha a tzv. stockholmský syndrom

U obětí dlouhodobého domácího násilí se můžeme setkat s **posttraumatickou stresovou poruchou**, která je uvedena i v katalogu nemocí. Poslední vydání evropské Mezinárodní klasifikace nemocí uvádí posttraumatickou poruchu jako samostatnou jednotku a připojuje jí k poruchám přizpůsobení. Při zjišťování hloubky dopadu domácího násilí na oběť se vychází ze symptomů pro tuto poruchu uváděných:

- Vtíravé a neodbytné pocity opakovaného prožívání traumatické události ve dne, v noci pak opakující se noční můry. Takto traumatizovaní jedinci mohou také vyhledávat situaci podobnou té, která je poškodila, například ženy zneužívané a týrané v dětství mají tendenci navazovat vztahy s agresivními muži.
- Únikové příznaky vyhýbání se všemu, co by mohlo vyvolávat vzpomínky na trauma. Jsou následkem situace, kdy oběť byla vystavena totální bezmoci, nemohla ani utéci, ani klást odpor. Byla zcela paralyzována.

---

¹²² HENNIG, G., *Transakční analýza: terapie a poradenství*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 317 s. ISBN 978-80-247-1363-2.

- Nadměrné vzrušení, při kterém je oběť stále citově a tělesně připravená na další trauma. Organismus není schopen se uvolnit a odpočinout si. Oběť se snadno poleká, je podrážděná, trpí poruchami spánku. Neléčená posttraumatická porucha často vede ke změně osobnosti. Může se objevit jak v dětství, tak v dospělosti a k jejímu vzniku nemusí vést jen fyzické násilí, ale i společenská izolace, emoční zneužívání, ekonomická deprivace, vyhrožování násilím. Posttraumatickou stresovou poruchou mohou trpět i nepřímé oběti domácího násilí, zejména v případech dlouhodobého soužití.¹²³

V sedmdesátých letech minulého století byl v literatuře po přepadení jedné banky ve Stockholmu, ve které lupiči drželi několik dní rukojmí, popsán tzv. **stockholmský syndrom**. Přepadení se postupně identifikovali s jednáním násilníků v tom směru, že v momentě, kdy měli spolupracovat se záchranáři na svém osvobození, toto odmítali, aby neudělali něco, co by se mohlo promítnout v negativním chování násilníků vůči nim. Se syndromem, kterým trpěla propuštěná rukojmí, se často setkáváme u dlouholetých obětí domácího násilí. Mezi násilníkem a obětí se vytváří emocionální vztah a oběť se identifikuje s jednáním násilníka. Snaží se mu zavděčit, snaží se získat jeho přízeň – neudělat nic, co by mohlo vyvolat další útoky.

Uvádějí se **čtyři podmínky vzniku stockholmského syndromu**:

- a) Život oběti je v ohrožení.
- b) Oběť je přesvědčena, že ze stávající situace není úniku.
- c) Oběť je izolována od lidí.
- d) Oběť pocituje přechodnou náklonnost k násilníkovi.¹²⁴

Stockholmský syndrom se vyskytuje především u těch případů domácího násilí, kdy je oběť vystavena mimořádně silnému mocenskému působení násilníka, vůči němuž nemá prakticky žádnou možnost obrany.

---

¹²³ VOŇKOVÁ, J. a I. SPOUSTOVÁ. Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. 2 přeprac. vyd. Praha: ProFem, 2008, 244 s. ISBN 978-809-0362-673, str. 73

¹²⁴ SOBKOVÁ, E., Násilie páchané na ženách a jeho důsledky. In: Piata žena. Aspekty násillia páchaného na ženách, Aspekt, Bratislava, 2001.

3.5. Syndrom odcizeného rodiče - PAS

V případě řešení rodičovských konfliktů spojených s tím, že dítě odmítá jednoho z rodičů, se setkáváme s **pojmem tzv. zavrženého, příp. odcizeného rodiče (*Parental Alienation Syndrom*)**. Vzhledem k vlastním prožitkům a psychologickým dopadům na děti z domácího násilí vyplývajícím, je pochopitelné, že řada z nich kontakt s násilným rodičem odmítá. Velmi často se však setkáváme v české praxi (u soudů i orgánů sociálně-právní ochrany dětí) s tím, že jsou akceptovatelné pouze dva důvody odmítání rodiče dítětem:

- prokázaná vlastní zkušenost dítěte s násilím či zneužíváním, které směřovalo bezprostředně vůči dítěti a
- dále **tzv. syndrom odcizeného nebo zavrženého rodiče**, tedy v zásadě manipulaci dítěte druhým rodičem.

Samotný pojem „syndrom zavrženého rodiče“ je nesprávný (termín užívaný v angličtině *Parental Alienation Syndrome* – PAS odkazuje jednoznačně na pojem odcizení), jednak se nejedná o syndrom, protože neexistuje jako mezinárodně uznávaná diagnóza.¹²⁵ Pojem vychází z teorie amerického psychologa R. A. Gardnera, který přímo užívá i pojem „programování dítěte“. V jeho pojetí se jedná o „proces, kdy je dítěti vůči rodiči vštěpován odpor a kritika, které jsou neoprávněné nebo přehnané. Programující rodič, podle Gardnera v zásadě vždy matka, přispívá k odcizení dítěte nejenom vědomě, ale i podvědomě a dítě v důsledku toho odmítá kontakt s druhým rodičem. Na rozvoji syndromu se podílí i samo dítě, nezávisle na rodiči“.¹²⁶ Gardner dospívá k závěru, že v případě tohoto syndromu je třeba na kontaktech se „zavrženým“ rodičem trvat, vymáhat je i proti vůli dítěte, v krajním případě dítě odebrat programujícímu rodiči a předat je do péče

---

¹²⁵ Přesto najdeme v České republice soudní znalce specializované na tuto „diagnózu“

¹²⁶ GARDNER, R.A., *Syndrom zavrženého rodiče*. Praha, 1996., str. 12

rodiče odmítaného případně do péče specializované instituce, kde by pod dozorem odborníků svůj vztah k zavrženému rodiči obnovilo“.¹²⁷

Dítě je v tomto pojetí nositelem syndromu, tedy skupiny chorobných příznaků. To neumožňuje porozumět situaci dítěte v konfliktním vztahovém procesu a naopak vede k polarizovanému hodnocení: někdo je nemocný a potřebuje léčbu, někdo to zavinil a někdo je nevinný. Tuto pseudodiagnózu můžeme považovat za příklad neadekvátní **medikalizace vztahového problému**.

I když Gardner konstatuje, že „...syndrom zavrženého rodiče je použitelný jen tehdy, kdy rodič nedal důvod k tomu, co by u dítěte mohlo vyvolat oprávněnou nenávist...“ a „...pokud prokazatelně existuje zneužívání, potom je nepřátelství dítěte oprávněné a koncept syndromu zavrženého rodiče není platný...“, a tudíž by v případech domácího násilí neměl být použitelný, dochází u nás v řadě případů k závažným pochybením v „diagnostikování“ tohoto syndromu i v rodinách s historií domácího násilí. Jak ukazují praktické zkušenosti nejen z České republiky, ale i dalších zemí včetně USA, dochází k tomu, že „společenské skupiny dotčené rozvodem či rozchodem odvozují **z PAS-teoremu genderově specifické strategie**. Svépomocné skupiny za práva otců používají diagnostický model ve sporech o výživné a reagují tím na ty matky nacházející se ve fázi rozvodu/rozchodu, které otcům styk s dítětem odpírají. V procesu o svěření dítěte do péče, který je pro ně kritický, používají muži tento koncept, aby se bránili obvinění z domácího násilí a **sexuálního zneužívání**“.¹²⁸ Tito otcové se ale na řádné výchově a výživě svých dětí nepodíleli ani v době, kdy rodina žila společně, věnují dětem mnohem méně času než nenásilní otcové. Je zřejmé, že zájem dítěte je na okraji zájmu násilného rodiče, jehož hlavním cílem je kontrola a trestání partnerky, která si dovolila odejít.

---

¹²⁷ GARDNER, R.A., *Syndrom zavrženého rodiče*. Praha, 1996. In: Gjuríčová Š., *Právo a rodina* str. 7, č. 10/2005, ISBN 1212-866X.

¹²⁸ JOHNOSTON, J.R., *Odcizené děti z rozvedených manželství. Nové výsledky bádání a návrhy k řešení*. Bundesanzeiger, 2007., str. 218

Jak uvedeno výše, je u nás „syndrom zavrženého rodiče“ diagnostikován, a to dokonce i v případech domácího násilí. Z tohoto syndromu vycházelo i vládní usnesení č. 1108 ze dne 10. listopadu 2004, které doporučovalo budování tzv. reintegračních center (později tzv. zařízení na zelené louce), kde by mělo k navazování zpřetrhaných kontaktů docházet v tzv. navykacím režimu. Toto úsilí vedlo k umístění několika dětí na psychiatrické kliniky z důvodu odmítání jednoho z rodičů.¹²⁹ Ve svém vyjádření k ústavní stížnosti stěžovatelky proti umístění nezletilého chlapce na psychiatrickou kliniku z důvodu odmítání kontaktu s otcem, konstatoval Ústavní soud České republiky, že by „...soud neměl překonávat vůli nezletilého, ale měl by ji respektovat a snažit se rozvinout vztah nezletilého k otci vhodnějšími prostředky než bylo uložení donucovací pokuty matce“.¹³⁰

Umístění dětí do jakéhokoliv zařízení z důvodu odmítání druhého rodiče je nepřipustné.

Vytržení dítěte z existujícího rodinného prostředí představuje nejen zásah do jeho soukromého a rodinného života, ale do jisté míry i zásah do osobní svobody.¹³¹

Uplatňování konceptu syndromu zavrženého resp. odcizeného rodiče vede k hledání viny u jednoho z rodičů , případně u dítěte, a následným „represivním opatřením“ – ukládání pokut za zmařené (neuskutečněné) styky, k následnému trestnímu stíhání rodiče pro přečin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, je-li styk rodiče s dítětem soudně upraven a v extrémních případech i k předání dítěte do péče druhého rodiče.

Je třeba respektovat individualitu každého dítěte, v případě, že bylo vystaveno domácímu násilí pak o to citlivěji. V zásadě většina lidí odsuzuje sexuální zneužívání dětí ze strany jejich rodičů a v tomto směru chápe,

---

¹²⁹ Dívku dostaly na psychiatrii tahanice rodičů | Týden.cz. [online]. [cit. 2014-06-13]. Dostupné z:http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/divku-dostaly-na-psychiatrii-tahanice-rodicu_14659.html#U-KU8-N_uE4

¹³⁰ II. ÚS 3765/11 ze dne 13. března 2012

¹³¹ Nález Ústavního soudu II. ÚS 1945/08 ze dne 2. 4. 2009

odmítá-li dítě s tímto rodičem kontakt, avšak nedoceňuje stejný postoj dítěte k násilnému rodiči v případě domácího násilí. Domácí násilí však způsobuje také závažná traumata.

3.5.1.Odborná intervence

V rámci domácího násilí je nutná vždy pomoc zvenčí, vždy je nutná odborná intervence; v úvahu přichází pomoc osobám ohroženým i osobám násilným, případně oběma skupinám dohromady. Někteří odborníci doporučují párovou, příp. rodinnou terapii, většina z nich ji však vylučuje v případě fyzického násilí - toto je stále pozůstatek mýtů o tom, že fyzické násilí je horší než psychické. Párová terapie by nikdy neměla být nařizována proti vůli oběti; násilná osoba ji často zneužívá k dalšímu nátlaku na osobu ohroženou. Nicméně je v obou skupinách vhodná (a zpravidla nutná) individuální (případně skupinová) psychoterapie vedoucí k náhledu na situaci a u osoby ohrožené i k posílení sebevědomí. Pro osoby násilné jsou doporučovány psychoedukační programy na zvládnutí agresivity.

Mediace je obecně považována za vhodný nástroj k řešení problémů, avšak předpokládá rovnost partnerů, kteří se jí účastní a společný cíl, kterého mají dosáhnout. V případech domácího násilí je mediace kontraindikací, neboť základní předpoklady nejsou splněny. Při párové, rodinné terapii i mediaci nemůžeme zpravidla zabránit retraumatizaci oběti, způsobené společnými setkáváními s násilnou osobou. Proti vůli oběti by se k ní nemělo přistupovat za žádných okolností.

Pavlát¹³² konstatuje, že mediační programy jsou úspěšné u značné části rozvádějících se či rozvedených rodin, které se dostanou do sporu či konfliktu, nicméně jednotliví autoři shodně referují, že jsou neúspěšné u skupiny případů, které lze označit za vysoce konfliktní.

Pokud dítě odmítá kontakt s násilným rodičem, přicházejí v úvahu **tzv. asistované (chráněné, podporované) styky** dítěte s rodičem, je-li kontakt

---

¹³² PAVLÁT J., L. JANÁČKOVÁ : Možnosti intervence v případě konfliktní rozvodové a porozvodové situace, časopis Soudce č.7-8,2006

dítěte s rodičem vhodné podporovat. Je třeba, aby probíhaly za přítomnosti odborníků a respektovaly individuální zvláštnosti dítěte i každého případu.

Pavlát upozorňuje, že u nás zavedli mediační programy Lukány a Poupětová při Poradně pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy Praha-západ a Praha-východ. Tento program byl primárně zaměřen na případy odcizeného rodiče, kdy jeden z rodičů usiloval o styk s dítětem a inicioval soudní jednání. Ve spolupráci s pražskými soudy vedli program podporovaných setkávání dítěte s odmítaným rodičem. Soudy je žádaly i o mediaci rozvodových a porozvodových konfliktů. Udělali zkušenost dobré úspěšnosti u lehčích a středně intenzivních konfliktů, u případů odcizeného rodiče bylo obtížné výsledky vzhledem ke krátkodobosti zkušenosti hodnotit. Referují, že především práce s případy odcizeného rodiče je náročná na čas i úsilí a není možná bez cílené podpory.¹³³

V případě, že dítě kontakt i přes pomoc odborníků odmítá, je na místě tento způsob ukončit a poskytnout dítěti dostatečný prostor, aby mohlo případně svůj postoj přehodnotit, anebo, dovolí-li to věk dítěte, volit formu distančních styků (korespondence), je-li kontakt s druhým rodičem vhodné podporovat. V případech úvah o kontaktech násilného rodiče s dítětem panuje jasná shoda v tom, že posttraumatická stresová porucha je jasnou kontraindikací. Přesto je třeba vždy respektovat názor dítěte, jeho přání a pocity.

Ve všech rozhodnutích Ústavního soudu České republiky z oblasti rodinných vztahů je explicitně vyjadřovaný důraz **na maximální zohledňování zájmu dítěte** (v souladu s Úmluvou o právech dítěte, zákona o rodině resp. ustanovení nového občanského zákoníku i rozhodnutích ESLP). Vedle všech ostatních rozhodnutí zmiňují **nález Ústavního soudu České republiky ve věci IV. ÚS 695/2000** k celkovému postavení čl. 3 jakožto dominantnímu ustanovení Úmluvy ve vztahu k právům rodičů. Ústavní soud upozorňuje, že při interpretaci zájmu dítěte

---

¹³³ ¹³³ PAVLÁT J., L. JANÁČKOVÁ : Možnosti intervence v případě konfliktní rozvodové a porozvodové situace, časopis Soudce č.7-8,2006

musí být brány v úvahu také další články Úmluvy, kladoucí důraz na práva rodičů, která jsou s ustanovením čl. 3 Úmluvy konformní. Jinými slovy, zájem dítěte jako přední hledisko při jakékoli činnosti týkající se dětí ve svém čl. 3 reflektuje skutečnost, že „... *jakkoli lze považovat za přirozené a žádoucí, aby dítě bylo vychováváno svými rodiči, nelze odhlédnout od toho, že i dítě samo je bytostí jedinečnou, nadanou nezadatelnými, nezcizitelnými, nepromlčitelnými a nezrušitelnými základními právy a svobodami, tedy bytostí, které by se mělo dostat při jejím vývinu toho nejlepšího, totiž toho, aby výše uvedené atributy nezůstaly prázdnými slovy...*“¹³⁴.

---

¹³⁴ Nález Ústavního soudu České republiky ve věci IV. ÚS 695/2000

IV. kapitola

Úprava péče nezletilých dětí a domácí násilí

Pozornost věnovaná právní problematice domácího násilí v souvislosti se zajištěním základních práv dětí se zvyšuje úměrně tomu, jak je ze strany odborníků a představitelů - zejména ženských neziskových organizací - dlouhodobě a opakovaně upozorňováno **na dopady domácího násilí na zdravý psychický vývoj nezletilých dětí.**

I sebelepší právní úprava však nepřinese očekávaný efekt, není-li existence domácího násilí správně zjištěna a nejsou-li aplikována na taková skutková zjištění příslušná zákonná ustanovení. Mnozí sociální pracovníci i pracovnice, a bohužel i soudci a soudkyně, postupují v případech domácího násilí stejně, jako by se jednalo o jakékoliv jiné řízení péče soudu o nezletilé. Nicméně v těchto řízeních je třeba specifických postupů, které vyústí ve vydání takových rozhodnutí, které ochrání oběť a zastaví násilné jednání, při plném respektování práv a oprávněných zájmů nezletilých dětí. Vzhledem k nízkému respektu k soudním rozhodnutím i jejich vymahatelnosti v praxi u nás je obzvlášť důležité, aby tato rozhodnutí byla precizně odůvodněna. Nejsou-li respektovány předpoklady, na základě kterých soud rozhodnutí vydal, je možné se domáhat vydání nového rozhodnutí, s přihlédnutím ke změně poměrů. Změnu poměrů zde může představovat právě nesplnění předpokladů, na základě kterých bylo příslušné rozhodnutí vydáno. Může se jednat např. o případy, kdy soudce upraví styky násilného rodiče s nezletilým dítětem za podmínky, že násilný rodič absolvuje terapii – ten však terapii posléze absolvovat odmítne.

Aplikace práva v soudním řízení záleží výlučně na samotných soudcích a soudkyních, a tak při obdobných případech a prakticky stejné důkazní situaci mohou být - a také jsou - rozhodnutí u různých soudů naprosto odlišná. Svou roli zde hraje kvalita soudců a soudkyň (v trestním řízení pak i erudovanost státních zástupců a zástupkyň), jejich osobnostní předpoklady i odborná znalost problematiky domácího násilí. Nedůvěra

k vyjádření dětí, mnohdy způsobena sympatiemi či antipatií soudce k jednomu z rodičů, neznalost základů psychologie dítěte, neochota či neschopnost domácí násilí detekovat, není v řízeních týkajících se nezletilých dětí stále ničím výjimečným. Násilná osoba velmi často využívá procesních institutů k protahování řízení i zastrašování soudců – od podávání bezdůvodných námitek podjatosti přes nejrůznější stížnosti až po případná trestní oznámení na soudce. Výjimkou není ani kyberšikana – pronásledování spočívající ve sdělování difamujících údajů prostřednictvím internetu a jejich masové šíření. V tomto směru jsou velmi aktivní otcové sdružení do tzv. prootcovských spolků např. k. 213, Střídavka, Spravedlnost dětem či Unie otců¹³⁵, na jejichž stránkách se objevují dehonestující články o soudcích, ale i dalších osobách, které jejich bývalým partnerkám poskytují jakoukoliv pomoc či odborné poradenství. Některé dotčené osoby pak v zájmu ochrany svého soukromí a klidu na ochranu oběti a dětí rezignují¹³⁶.

Z dostupných statistik vyplývá, že obětí domácího násilí jsou především **ženy a nezletilé děti**, kteří žijí v rodinách s násilným rodičem-otcem, a to se projevuje i v řízení soudu ve věcech péče o nezletilé. Odborníci z pomáhajících profesí se shodují v tom, že ačkoliv žena dlouho setrvává v násilném svazku, aby zachovala dětem úplnou rodinu, odchází resp. ukončuje takový vztah právě proto, aby své děti ochránila. Zkušenosti ukazují, že pro ohrožené osoby **odchodem od násilného partnera násilí nekonečí**. Je známou skutečností, že zejména násilní otcové zneužívají svých rodičovských práv k pronásledování své partnerky.

Spory rodičů, případně jiných osob odpovědných za výchovu dítěte, jsou často spory zdlouhavé, traumatizující ve svých důsledcích i děti. Řada sporů v minulosti skončila ve vyhrocených případech i exekucemi dětí – toto je zvláště komplikované v případě vztahů, ve kterých se vyskytuje

---

¹³⁵ Sdružení K213 - Tátové k dětem, ne do vězení - Ing. Jiří Fiala. [online]. [cit. 2014-06-13]. Dostupné z: <http://www.k213.cz/>, Střídavá výchova neboli střídavá péče o dítě po rozvodu - střídavka. [online]. [cit. 2014-06-13]. Dostupné z: www.stridavka.cz, Spravedlnost dětem. [online]. [cit. 2014-06-13]. Dostupné z: www.iustin.cz, Unie otců - otcové za práva dětí. [online]. [cit. 2014-06-13]. Dostupné z: www.unie-otcu.cz

¹³⁶ MPSV.CZ : K aktivitám sdružení K 213. [online]. [cit. 2014-06-13]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5046>

zahraniční prvek, v případě mezinárodních únosů dětí ve smyslu Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí.¹³⁷

Procesní úprava řízení péče o nezletilé je s účinností od 1. ledna 2014 upravena zákonem č. 292/2013 Sb., **o zvláštních řízeních soudních** (dále jen ZŘS) a zákonem č.99/1963 Sb., **občanským soudním řádem** (OSŘ). **Zákon o zvláštních řízeních soudních** je systematicky rozvržen do tří částí. Samotná systematika zákona vychází ze systematiky nového občanského zákoníku a tuto kopíruje. Řízení ve věcech rodinněprávních upravuje Hlava V. (ustanovení § 367 an ZŘS). V této hlavě jsou upravena všechna řízení týkající se rodinného práva (s výjimkou řízení ve věcech manželského majetkového práva a výživného mezi zletilými osobami, která probíhají čistě podle pravidel soudního řízení sporného).

Občanský soudní řád upravuje výlučně řízení sporná (účastníky jsou žalobce a žalovaný); v rámci jeho novelizace dochází ke zrušení absolutní většiny ustanovení části třetí hlavy páté, nazvané zvláštní ustanovení, a dále ke zrušení těch ustanovení, která se vztahují k řízení v nesporných a jiných zvláštních věcech (tedy zejména výjimek z obecné úpravy), nový zákon o zvláštních řízeních soudních č. 292/2013 Sb. upravuje nesporná řízení a jiná zvláštní řízení. Mezi oběma zákony je vztah **speciality a subsidiarity**, kdy speciálním zákonem je zákon o zvláštních řízeních soudních – na záležitosti neupravené novým zákonem o zvláštních řízeních soudních se tedy použijí příslušná ustanovení občanského soudního řádu.

Na řízení ve věcech péče o děti bychom neměli nahlížet jen jako na prostředek realizace práv rodičů, ale především **realizace práv dětí**, směřující k jejich efektivnímu naplňování. Je třeba přijmout opatření, která umožní, aby o právech dítěte bylo rozhodnuto v přiměřené lhůtě, v rámci rovnosti účastníků bylo zastoupení dítěte kvalitní, nejlépe advokátem, názoru dítěte byla věnována značná pozornost a váha, a to i před dosažením věkové hranice, kterou zákon stanovil; k tomuto účelu je třeba dětem poskytnout dostatečné informace, umožnit jim s ohledem na jejich

---

¹³⁷ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 34/1998 Sb.

rozumovou vyspělost také možnost iniciovat řízení i bez návrhu svých zákonných zástupců. Veškerá opatření by měla vyloučit exekuce dětí, v nezbytných případech pak musí být případný výkon rozhodnutí maximálně citlivý.

I přes elektronizaci dokumentů soudy nejednají v případech dětí rychle, spisy leží nepřiměřeně dlouho u odvolacích soudů, případně u soudních znalců. Svou nečinnost pak soudy obhajují tím, že bez soudního spisu nemohou věc projednávat. Řízení ve věcech péče soudu o nezletilé vyžadují neodkladné vyřízení, neboť se dotýkají soukromého a rodinného života rodičů a zájmů nezletilého dítěte, tedy oblasti, kde běh času může mít nevratné následky.¹³⁸

Nepřiměřenou délku řízení péče o nezletilé v České republice v důsledku prodlev soudních orgánů, které dosahovaly i několik desítek měsíců, kritizoval ve svých rozhodnutích Evropský soud pro lidská práva, který dospěl v několika případech k názoru, že Česká republika porušila čl. 6 odst. 1 Evropské úmluvy o lidských právech a základních svobodách.¹³⁹

4.1. Úprava rodinných vztahů v novém občanském zákoníku

Přijetí zákona č. 89/2012 Sb., nového občanského zákoníku (dále jen NOZ), je výsledkem mnohaletého pokusu předních odborníků v oblasti práva upravit soukromoprávní vztahy v jednom kodexu. Před nabytím účinnosti nového občanského zákoníku byla problematika rodinného práva roztržena, a to především v zákoně č. 94/1998 Sb., o rodině, nicméně některá ustanovení týkající se zejména vypořádání společného jmění manželů či otázek bydlení, byly součástí občanského zákoníku. S účinností

---

¹³⁸ Rozsudek ESLP ze dne 14. září 2004, Paterová Radka proti České republice

¹³⁹ čl. 6 odst. 1 EÚLPS (publ. pod č. 209/1992 Sb.) : Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, zřízeným, zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoliv trestního obvinění proti němu. Rozsudek musí být vyhlášen veřejně, avšak tisk a veřejnost mohou být vyloučeny po dobu celého, nebo části procesu v zájmu mravnosti, veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti, nebo když to vyžadují zájmy nezletilých nebo ochrana soukromého života účastníků anebo, v rozsahu považovaném soudem za zcela nezbytný, pokud by, vzhledem ke zvláštním okolnostem, veřejnost řízení mohla být na újmu zájmům spravedlnosti.

od 1. ledna 2014 se zákon o rodině, jakož i dřívější občanský zákoník, ruší a rodinné právo je upraveno pouze v novém občanském zákoníku.

Právní úprava rodinného práva se nezměnila natolik dramaticky jako jiná pododvětví občanského práva, nicméně i zde nalezneme zcela nové instituty a odlišná pojetí oproti dosavadní právní úpravě. Přesahuje rámec této práce zmiňovat všechny, o některých bude pojednáváno v jednotlivých subkapitolách.

Například je nově :

možno uzavřít manželství i prostřednictvím osoby jiného pohlaví než je zastoupený. Více je akcentována povinnost manželů se vzájemně podporovat a pomáhat si, proces rozvodu manželství je upraven s určitými odlišnostmi oproti předchozí právní úpravě. V rámci sporného rozvodu se opět zjišťují příčiny rozvratu manželství, nelze rozhodnout bez nařízení jednání. Návrh na rozvod se neoznačuje žalobou. Zavádí se srovnatelná míra životní úrovně všech členů rodinného společenství a s tím související vzájemná vyživovací povinnost. Dosud užívaný pojem společné domácnosti se nahrazuje pojmem rodinná domácnost a stanoví se povinnost manželů podílet se nákladově na jejím vedení, i když žijí odděleně. Je upraven rodinný závod jako společné podnikání spřízněných osob. Věřitel bez ohledu na modifikaci společného jmění manželů se může uspokojit na majetku ve společném jmění manželů, ačkoliv dluh vznikl jen jednomu z manželů, a to nejen za trvání, ale i před vznikem manželství. V oblasti určování a popírání otcovství se doplňuje nová, tzv. jeden a půltá domněnka otcovství, mající spojitost s umělým oplodněním ženy. Odstraňuje se kompetence nejvyššího státního zástupce podat v případě zmeškání popěrné lhůty návrh na popření otcovství, prodlužuje se lhůta pro popření otcovství manželem matky na šest let od narození dítěte. Je znovu možné osvojit i zletilého. Ve vztahu mezi rodiči a dětmi dochází k obsahovému rozšíření pojmu rodičovské odpovědnosti se zdůrazněním na povinnosti a odpovědnost rodičů. Zakotvuje se participační právo dítěte k rodičům, kdy má dítě právo přiměřeně ke svému věku na informace a na vyjádření svého názoru, ale i participační právo v soudním řízení. Zdůrazňují se rovněž povinnosti dětí pomáhat přiměřeným způsobem v rodinné domácnosti.

Bylo by nad rámec této práce hodnotit koncepčnost úpravy i obsah jednotlivých nových i převzatých institutů či ustanovení a není to ani jejím

cílem, proto se vyjádřím pouze k některým z nich. I přes veškeré snahy o koncepčnost nezahrnul zákonodárce do nového kodexu problematiku registrovaného partnerství, která je zakotvena v zákoně č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění zákona č. 239/2008 Sb., kterým se mění některé zákony související s registrovaným partnerstvím. Existence samostatného zákona o registrovaném partnerství, obsahující zejména právní úpravu vzniku registrovaného partnerství jako trvalého společenství dvou osob stejného pohlaví, jejich vzájemných práv a povinností, zániku a dalších skutečností, zůstává zachována. Na registrované partnery se sice nevztahuje druhá část nového občanského zákoníku, ale pro registrovaná partnerství se obdobně použijí ustanovení o manželství a právech a povinnostech manželů upravené v části první, třetí a čtvrté nového občanského zákoníku.

Právní úprava části druhé nového občanského zákoníku upravující **rodinné právo** se převážně zaměřuje na právo manželské, ačkoliv je prokázáno, že většina partnerů žije v nesezdaném soužití, z kterého se narodila více než polovina všech dětí. Úprava pro nesezdaná partnerství však v novém občanském zákoníku chybí, stejně jako např. úprava problematiky náhradního (surogátního) mateřství, příp. zavedení tzv. třetího resp. neurčitého pohlaví.

Rodinně-právní vztahy představují zvláštní a relativně samostatný typ společenských vztahů v rámci práva soukromého. Velmi úzce se váží na vztahy občanskoprávní a od jiných soukromoprávních vztahů je odlišuje existence určité osobní a emocionální složky. V rodinných vztazích hrají důležitou roli **morální pravidla**; řada ustanovení v zákoně o rodině měla výslovně morální charakter a ustanovení nového občanského zákoníku jsou v tomto směru ještě podrobnější. Nový právní předpis obsahuje řadu ideových a proklamativních rozhodnutí, která se zdají být v zásadě soudně nevymahatelná, i když si lze představit žaloby, kterými se např. bude jeden z manželů domáhat náhrady škody, která mu vznikla z důvodu neplnění zákonné povinnosti druhým manželem – např. povinnosti žít spolu,

zachovávat si věrnost, poskytovat si vzájemnou úctu.¹⁴⁰ Jiná ustanovení v tomto kodexu jsou naopak tzv. kogentního charakteru (např. ustanovení § 755 odst. 3 NOZ, podle něž pokud mají manželé nezletilé dítě, které není plně svéprávné, soud manželství nerozvede, dokud nerozhodne o poměrech dítěte v době po rozvodu manželství).

Rodinné vztahy jsou primárně založeny na jiných než právních normativních systémech, a proto **právo, být má a musí do těchto vztahů vstupovat, musí být interpretováno a aplikováno nikoli mechanicky, formalisticky, ale citlivě, s výlučným ohledem na jeho účel.** „Rodina není obchodní společnost, právně nelze uchopit a vymezit všechny vazby mezi rodinnými příslušníky na rozdíl od toho, jak je tomu mezi statutárními orgány, ba právě naopak je třeba vždy na základě individuálních okolností hledat řešení, jež v maximální možné míře povede k zákonem předvídanému účelu“.¹⁴¹

Ve vztahu k dítěti je třeba zmínit novum - **získání svéprávnosti** (§ 30 an NOZ) před nabytím zletilosti.

Dítě nabývá zletilosti dovršením osmnáctého roku věku, čímž se člověk stává **plně svéprávným**. Před nabytím zletilosti se plně svéprávnosti nabývá **přiznáním svéprávnosti, nebo uzavřením manželství**. Svéprávnost nabytá uzavřením manželství se neztrácí ani zánikem manželství, ani prohlášením manželství za neplatné. Každý nezletilý, který nenabyl plně svéprávnosti, je způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku. Navrhne-li nezletilý, který není plně svéprávný, aby mu soud přiznal svéprávnost, soud návrhu vyhově, pokud nezletilý dosáhl věku šestnácti let, pokud je osvědčena jeho schopnost sám se živit a obstarat si své záležitosti a pokud s návrhem souhlasí zákonný zástupce nezletilého. V ostatních případech soud vyhově návrhu, je-li to z vážných důvodů v zájmu nezletilého.

---

¹⁴⁰ Skutečnost, že by iniciátorem takových řízení byla osoba ohrožená, je však více než nepravděpodobná.

¹⁴¹ Nález II.ÚS 3765/11 ze dne 13.3.2012

Domnívám se, že v mnoha řízeních péče o děti je v zájmu nezletilého, aby mu byla svéprávnost přiznána. Tím totiž mohou být ukončena řízení, v nichž se násilné osoby opakovaně domáhají úpravy kontaktů s dětmi, ve kterých šikanují nejen své expartnery, ale i téměř dospělé děti, nebudou-li soudy respektovat názor dítěte a takové spory neukončí dříve.

4.2. Rodičovská odpovědnost

Základem právní úpravy vztahů mezi rodiči a dětmi je **institut rodičovské odpovědnosti**¹⁴², který náleží oběma rodičům (ustanovení § 865 an NOZ). **Zahrnuje povinnosti a práva rodičů spočívající v péči o dítě, zejména v péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění.**

Rodičovská odpovědnost vzniká narozením dítěte a zaniká nabytím jeho plné svéprávnosti. Rodičovské odpovědnosti se nelze vzdát; trvání a její rozsah může změnit jen soud. V novém občanském zákoníku tedy došlo oproti předchozí úpravě k rozšíření oblastí, které spadají do společného rozhodování o určení bydliště a vzdělání. Součástí rodičovské zodpovědnosti není vyživovací povinnost a právo na výživné.

Významným posunem v chápání tohoto institutu je **předsunutí slova povinnosti před slovo práva**. Na prvním místě by tedy měl být kladen důraz na plnění povinnosti, rodiče by měly vykonávat svou odpovědnost vůči dětem tím, že budou plnit veškeré své povinnosti a následně se mohou domáhat realizace svých práv. Rodič, který neplní svou vyživovací povinnost, by tedy nově neměl nárokovat právo na kontakt s dítětem, což by mohlo nalézt svůj význam právě v případech domácího násilí. Za situace, kdy se dítě odmítá stýkat s násilným rodičem, který navíc neplatí výživné, by neměl být kontakt upravován, vynucován a exekuvován. Násilný rodič, který neplatí výživné, se mnohdy v rámci řízení o výkon rozhodnutí domáhá

---

¹⁴² Dříve rodičovská zodpovědnost

uložení pokuty druhému rodiči za neuskutečněné styky, které dítě oprávněně odmítá. V případě uložení těchto pokut pak dochází k dvojnásobnému zásahu do ekonomických poměrů dítěte (neplnění alimentární povinnosti ze strany nerezidenčního rodiče a zásah do materiální sféry pečujícího rodiče).

Rodiče jsou z hlediska obsahu rodičovské odpovědnosti v rovnoprávném postavení bez ohledu na to, jakým způsobem jejich rodičovství vzniklo a zda jsou či nejsou manželé. Rodičovskou odpovědnost nemá rodič, který byl rodičovské odpovědnosti zbaven, dále rodič, který nemá plnou svéprávnost, nebo rodič, který byl ve své svéprávnosti omezen.

Soud může rodičovskou odpovědnost v zákonem předvídaných případech **pozastavit, omezit**; v nejkrajnějším případě může rodiče rodičovské odpovědnosti **zbavit**. Pozastavení výkonu rodičovské zodpovědnosti může být vysloveno jen tehdy, kdy vedle objektivního důvodu vylučujícího její výkon, takové opatření nezbytně vyžaduje zájem dítěte. I v takové situaci, kdy je dán zájem dítěte na úpravě už nastolených rodinných vztahů, je třeba při výběru konkrétního opatření představujícího zásah do práva na rodinný život zvažovat jeho přiměřenost.¹⁴³ Zásadním důvodem, pro který soud může přistoupit k pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti, je jediné skutečnost, že to z objektivních důvodů vyžaduje zájem dítěte. Jestliže soud pozastaví výkon rodičovské odpovědnosti u jednoho z rodičů, znamená to, že formálně je tento rodič i nadále nositelem rodičovské odpovědnosti, ale práva a povinnosti z ní vyplývající nemůže vykávat. Výkon těchto práv a povinností se koncentruje v osobě druhého rodiče.¹⁴⁴ Zásadnějším rozhodnutím je omezení rodičovské odpovědnosti v případě, že rodič ohrožuje mravní výchovu dítěte, nicméně jeho chování nedosahuje takové intenzity, aby jej bylo možné rodičovské odpovědnosti zbavit. K tomu soud přistoupí v zásadě jen tehdy, pokud rodič výkon rodičovské odpovědnosti zanedbává závažným způsobem nebo pokud její výkon

---

¹⁴³ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 3. 2012, č. j. 30 Cdo 1686/2011

¹⁴⁴ HRUŠÁKOVÁ, M., *Zákon o rodině: Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, 558 s. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-807-4000-614., str. 171

zneužívá a zbavení rodičovské odpovědnosti je jediným prostředkem k ochraně nezletilého dítěte.

4.3. Výkon rodičovské odpovědnosti po rozvodu manželství; výkon povinností a práv rodičů, kteří žijí odděleně; rozvod manželství

Partner, který užívá ve vztahu násilí, v roli rodiče nepochybně selhává. Není vhodným identifikačním vzorem pro děti, naopak pro ně představuje reálnou hrozbu. Nechceme-li vychovávat další generace násilníků a jejich obětí, měli bychom se aktivně podílet na absenci násilnického rodiče v rodině, protože jeho chování ohrožuje zdravý vývoj osobnosti dítěte a je také hrubým porušováním dětských práv.¹⁴⁵

Prostřednictvím dětí může násilí i po ukončení násilného vztahu pokračovat, v rukou násilných osob je dítě účinným nástrojem, jak mohou svoji (ex)partnerku dále ovládat, kontrolovat a týrat iniciováním nejrůznějších návrhů týkajících se dětí, neplněním vyživovací povinnosti, vynucováním povinností ukládaných matce (např. povinnosti připravit dítě na styk s násilným partnerem, plnění informační povinnosti), ale i zasahováním do jejího výchovného úsilí.

Do řízení soudu péče o nezletilé se promítá snaha násilné osoby udržet svoji mocenskou pozici, potrestat osobu ohroženou za její odchod a získat stálou možnost nad její kontrolou, prostřednictvím společných dětí. Násilná osoba (téměř vždy otec) akcentuje svá rodičovská práva podáním návrhu na svěření dětí do jeho výlučné péče, případně střídavé či společné výchovy, ačkoliv jeho podíl na výchově i vztahy s dětmi s takovým návrhem nekorespondují. Ohrožený rodič si mnohdy nemůže z ekonomických důvodů dovolit právní služby advokáta, zatímco násilná osoba, která disponuje v důsledku předcházející ekonomické nerovnováhy ve vztahu

---

¹⁴⁵ ŠIAROVÁ, E., *Hlavní zásady a nedostatky při práci s dětmi, sborník přednášek mezinárodní konference Praha 2011: Posttraumatická stresová porucha v kontextu DN*. Praha: Centrum sociálních služeb, 2011.

finančními prostředky, je právně zastoupena a v rámci strategie nátlaku na ohroženého rodiče iniciuje nejrůznější soudní řízení.

U sezdaných párů je podmínkou **rozvodu manželství** rodičů dítěte pravomocné soudní rozhodnutí, jak bude každý z rodičů napříště o dítě pečovat, a to s uvážením zájmu dítěte; soud vezme v úvahu nejen vztah dítěte ke každému z rodičů, ale také jeho vztah k sourozencům, popřípadě i k prarodičům (ustanovení § 906 an NOZ). Soud může svěřit dítě do péče jednoho z rodičů, nebo do střídavé péče, nebo do společné péče; soud může dítě svěřit i do péče jiné osoby než rodiče, je-li to potřebné v zájmu dítěte. Má-li být dítě svěřeno do společné péče, je třeba, aby s tím rodiče souhlasili.

Soud rozhoduje tak, aby jeho rozhodnutí odpovídalo zájmu dítěte, bere ohled na osobnost dítěte, zejména na jeho vlohy a schopnosti ve vztahu k vývojovým možnostem a životním poměrům rodičů, jakož i citovou orientaci a zázemí dítěte, na výchovné schopnosti každého z rodičů, na stávající a očekávanou stálost výchovného prostředí, v němž má dítě napříště žít, na citové vazby dítěte k jeho sourozencům, prarodičům, popřípadě dalším příbuzným i nepříbuzným osobám. Soud vezme vždy v úvahu, který z rodičů o dítě řádně pečoval a řádně dbal o jeho citovou, rozumovou a mravní výchovu, jakož i to, u kterého z rodičů má dítě lepší předpoklady zdravého a úspěšného vývoje.

Soud rovněž dbá na právo dítěte na péči obou rodičů a udržování pravidelného **osobního styku s nimi**, na právo druhého rodiče, jemuž dítě nebude svěřeno, na pravidelnou informaci o dítěti, dále bere zřetel na schopnost rodiče dohodnout se na výchově s druhým rodičem.

Současně s úpravou péče je upraven také rozsah **vyživovací povinnosti** rodičů vůči dítěti.

Pokud se o úpravě péče nezletilého dítěte, které není svéprávné, nedohodnou rodiče, kteří spolu nežijí, řídí se soud při svém rozhodování shodnými kritérii. Rozhodnutí týkající se výkonu povinností a práv

vyplývající z rodičovské odpovědnosti změni soud v případě, že dojde oproti předchozímu rozhodnutí ke změně poměrů. De lege ferenda by bylo vhodné, aby zákonodárce výslovně stanovil, že soud vezmu v úvahu skutečnost, zda se jeden z rodičů nedopouštěl vůči druhému z rodičů násilného jednání.

Zachování stávající úpravy, kdy pro případ **rozvodu manželství** musí být nejprve upravena péče o nezletilé děti, nepovažuji za nejšťastnější. Ohrožená osoba je v mnoha případech nucena setrvávat v manželském svazku s někým, kdo hrubým způsobem zasahuje do její integrity, čímž jsou porušována její osobnostní práva, nabývá i nadále majetek do společného jmění manželů, nebyla-li tato forma modifikována. Zkušenosti ukazují, že se násilný partner velmi často snaží řízení prodlužovat, ať již z důvodu nátlaku na svého (ex)partnerku/(ex)partnera, často i z majetkových důvodů, kdy se snaží masu majetku spadajícího do společného jmění manželů účelově snížit. Je pochopitelné, že se vztahy mezi rozcházejícími se partnery s narůstající délkou soudního řízení ještě více vyhrocejí, což má vždy negativní dopad na nezletilé děti. Mám za to, že by bylo vhodné *de lege ferenda* rozvod manželství úpravou péče o nezletilé děti nepodmiňovat. S ohledem na ustanovení § 390 ZŘS, které opravňuje soud k provedení jiných než účastníky navržených opatření, je-li toho třeba ke zjištění zájmů nezletilých účastníků, pro něž nemůže být manželství rozvedeno, ačkoli je rozvráceno, si soud může zjistit např. stanovisko opatrovníka nezletilých dětí, zda je či není rozvod manželství rodičů v jejich zájmu, a to zejména za situace, kdy nejsou dány kvalifikované důvody pro zachování manželství, čímž budou zájmy dětí i v rozvodovém řízení jejich rodičů ošetřeny.

Nová právní úprava rozvodu manželství pak striktně ukládá soudu naříditi jednání, při kterém vyslechne účastníky s výjimkou případů, kdy by jeho provedení bylo spojeno s velkými obtížemi. Nelze tedy pokračovat v předchozí praxi, kdy soud v případě, že oba účastníci souhlasili s tím, že netrvají na svých účastnických výpovědích, zpravidla rozvedl manželství, aniž jednání nařizoval, případně, pokud byli rozvádějící se manželé právně

zastoupení, rozvedl manželství pouze za účasti jejich zástupců. Toto je z pohledu (nejen) obětí krokem zpět, vyvolává nezbytnost absolvovat další soudní jednání.

Soud, který rozhoduje o rozvodu manželství, zjišťuje existenci rozvratu manželství, přitom zjišťuje jeho příčiny, s výjimkou rozvodu „dohodou“ (ustanovení § 757 NOZ). Ani tato povinnost není, dle mého názoru, na místě. Pokud se účastníci na příčinách rozvratu nedohodnou, musí soud provádět dokazování, mnohdy rozsáhlé, což opět může přispět k eskalaci situace mezi rozvádějícími se manželi. V zásadě však, dle mého názoru, není nutno v případech, kdy oba manželé s rozvodem souhlasí, a péče o děti je pravomocně upravena, příčiny rozvratu manželství zjišťovat. Pokud je prokázána základní podmínka rozvodu, tedy soužití manželů je hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení, není nutné, aby zkoumání příčin rozvratu bylo obligatorní náležitostí řízení o rozvod manželství. Ty by měl soud obligatorně zjišťovat pouze v případech předvidaných ustanovením § 755 odst. 2b) NOZ.

Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně konstatoval, že není z ústavněprávního pohledu možné nadřazovat modely fungování vztahů mezi oddělenými rodiči a nezletilými dětmi, které mají orgány veřejné moci zažité, nad zájem dítěte. Tyto modely, jakkoliv jsou v mnoha případech přínosné a použitelné, nemohou postihovat situaci každého jednotlivého nezletilého dítěte. Je proto věcí obecných soudů, aby při zohledňování všech konkrétních okolností daného případu a z nich vyplývajícího zájmu dítěte, který musí být vždy předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy nebo správními orgány, rozhodly o konkrétní podobě nejvhodnějšího uspořádání vztahu mezi rodiči a dětmi. Na tom nemůže nic měnit ani to, že se rodiče nejsou schopni na takovémto uspořádání sami dohodnout.¹⁴⁶

---

¹⁴⁶ Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 363/03 ze dne 20. ledna 2005

4.3.1. Střídavá péče

V důsledku aktivit militantních otců sdružených v nejrůznějších organizacích a spolcích¹⁴⁷, prosazujících zejména uzákonění střídavé péče¹⁴⁸, ale i některých kontroverzních soudních rozhodnutí včetně nálezů Ústavního soudu České republiky, mnohdy desinterpretovaných prostřednictvím médií, se stále více diskutuje problematika svěřování dětí do jednotlivých forem péče: výlučné péče, střídavé a společné péče. Zainteresovaní se v zásadě rozdělili na dva nesmiřitelné tábory: na zastánce střídavé péče za jakýchkoli podmínek, neboť tímto uspořádáním je garantováno právo rodičů na výchovu dětí a na ty, kteří střídavou péči v zásadě odmítají a poukazují na nedostatky tohoto výchovného uspořádání.¹⁴⁹

Zákon o rodině možnost svěřování dětí do střídavé, příp. společné péče, podmiňoval kumulativně splněním následujících podmínek: oba rodiče jsou způsobilí dítě vychovávat, mají o výchovu zájem, svěřování dítěte do společné nebo střídavé výchovy je v zájmu dítěte, potřeby dítěte budou svěřením do společné nebo střídavé výchovy lépe zajištěny¹⁵⁰, nově zákon ponechal pouze podmínku zájmu dítěte; lze však vycházet z toho, že tento pojem zahrnuje i dříve uzákoněné atributy. Svěřování dítěte do společné péče je nově podmíněno souhlasem obou rodičů (§ 907 odst. 1 NOZ), u střídavé péče zákonodárce tuto podmínku, bohužel, nestanovil. Jakkoli tedy zákon výslovně neuvádí, že souhlas rodičů se střídavou péčí není nutný, lze toto implicitně dovodit právě z podmínky souhlasu s péčí společnou, neboť pokud by zákonodárce souhlas vyžadoval, byla by tato podmínka součástí zákona. Je však nutno zmínit, že v původním návrhu nového kodexu z roku 2007, byla souhlasem obou rodičů podmíněna i střídavá péče, na základě

---

¹⁴⁷ Sdružení K213 - Tátové k dětem, ne do vězení - Ing. Jiří Fiala. [online]. [cit. 2014-06-14]. Dostupné z: www.k213.cz, a další

¹⁴⁸ PČR, PS 2010-2013, 14 schůze, část 70 (16. 3. 2011). [online]. [cit. 2014-06-14]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/014schuz/s014070.htm>

¹⁴⁹ Střídavá výchova neboli střídavá péče o dítě po rozvodu - střídavka. [online]. [cit. 2014-06-14]. Dostupné z: www.stridavka.cz, Střídavá péče, rozvod, péče po rozvodu | JedenDomov.cz. [online]. [cit. 2014-06-14]. Dostupné z: www.jedendomov.cz

¹⁵⁰ Ustanovení § 26 odst. 2 zákona o rodině

pozměňovacích návrhů byl však již v roce 2009 předložen návrh, který obsahoval současné znění zákona.¹⁵¹

Střídavá péče znamená, že dítě žije po určitý časový úsek s každým z rodičů. Zákon tak opustil dřívější judikaturou a též mnoha psychology **dlouhodobě zdůrazňovaný požadavek stálosti výchovného prostředí**. Poznatky psychologů ze zemí, kde je možnost střídavé výchovy dlouhodobě upravena však ukazují, že střídavá výchova není vhodná pro všechny děti. Klade rovněž značné požadavky na výchovnou způsobilost rodičů a jejich schopnost se na výchově dohodnout. „Nezbytným předpokladem, aby soud schválil dohodu rodičů (znovu podotýkáme, že direktivní rozhodnutí soudu není v zájmu dítěte) je, že dítě nebude měnit školu, kterou navštěvuje, případně předškolní zařízení. Zejména v případě raného školního věku je schválení dohody o střídavé výchově značně závislé na osobnosti dítěte a výchovných schopnostech obou rodičů a mělo by být spíše výjimkou. ... Pokud rodiče nezvládnou jednotný výchovný postup vůči dítěti, pak střídavá výchova s sebou nese značná úskalí jak pro rodiče, tak zejména pro dítě“.¹⁵²

Soudní praxe nyní nevyžaduje, aby časový úsek, ve kterém je dítě v péči toho kterého z rodičů, byl stejný, ale může být stanovena tzv. asymetrická střídavá péče.¹⁵³ V soudní praxi pak nastávají případy, kdy v zásadě časově shodná úprava podílu rodičů je v jednom případě upravena v režimu střídavé péče, v jiném spočívá ve výlučné péči jednoho z rodičů a úpravou širokého styku s rodičem druhým. Jsem přesvědčena, že střídavá péče by měla být soudem nařizována pouze v případě, kdy je na tomto uspořádání společná vůle rodičů. Ústavní soud jednoznačně deklaroval, že „**svěření dítěte do střídavé péče nesmí být výrazem ústupků vzájemné rivality**“

---

¹⁵¹ Návrh občanského zákoníku z roku 2007, Nový občanský zákoník - oficiální stránky Ministerstva spravedlnosti ČR. [online]. [cit. 2014-06-14]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/navrh-zakona.html>

¹⁵² HRUŠÁKOVÁ, M., Zákon o rodině: Zákon o registrovaném partnerství: komentář. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-807-4000-614. ,str. 94-96

¹⁵³ Rozsudek Krajského soudu ze dne 21. března 2013 , č.j. 27 Co 326/2012-550

rodičů, která jen sleduje „boj o dítě“, případně nízké pohnutky jednoho rodiče k trýznění druhého rodiče skrze své vlastní dítě“.¹⁵⁴

„Jestliže jsou vztahy mezi rozvádějícími se rodiči značně vyhroceny a mění se v souboj o dítě, což je v případech domácího násilí v zásadě pravidlem, pak je třeba vždy velmi pečlivě zvažovat, zda střídavá nebo společná výchova je za této situace v zájmu dítěte. S přihlédnutím k požadavku zákona, že rozhodnutí o společné nebo střídavé výchově musí být v zájmu dítěte, se domníváme, že pokud soud nemůže schválit dohodu o společné nebo střídavé výchově, ale měl by o střídavé výchově rozhodnout, tj. rozhodnout proti názoru jednoho z rodičů, protože se rodiče na svěřeni do střídavé výchovy nemohou dohodnout, pak toto rozhodnutí jen stěží bude v zájmu dítěte. Jestliže každý z rodičů žádá svěřit dítě do své výchovy a jde o dítě nižšího věku, které se samo k této otázce nemůže vyjádřit, pak rozhodnutí o střídavé výchově je podle našeho názoru v příkrém rozporu se zájmem dítěte“.

¹⁵⁵

K nesouhlasu rodiče se střídavou péčí se opakovaně vyjadřovaly jak Ústavní soud české republiky tak i Evropský soud pro lidská práva s tím, že obecné soudy nemohou střídavou péčí vyloučit z důvodu, že s tímto způsobem péče jeden z rodičů nesouhlasí, protože chce mít dítě ve své výlučné péči.¹⁵⁶ Na druhou stranu platí, že pokud nesouhlas rodiče není založen jen na zjevně iracionálním nebo nepřezkoumatelném důvodu, obecné soudy musí dostatečně zjistit důvody, proč daný rodič není ochoten s druhým rodičem na společné či střídavé výchově spolupracovat, přičemž za relevantní pak lze považovat jen takové důvody, jež jsou způsobitelné intenzivním způsobem negativně zasahovat do zájmů dítěte, a aby případně přijaly opatření, která svěřeni dítěte do společné či střídavé výchovy obou rodičů v budoucnu umožní.¹⁵⁷

---

¹⁵⁴ Např. nálezy Ústavního soudu sp.zn. I. ÚS 48/04 ze dne 27. ledna 2005 a sp.zn. III. ÚS 1206/09 ze dne 5. ledna 2010

¹⁵⁵ HRUŠÁKOVÁ, M., Zákon o rodině: Zákon o registrovaném partnerství: komentář. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-807-4000-614. ,str. 94-96

¹⁵⁶ Nález III. ÚS 1206/09 ze dne 23. 2. 2010, nález I. ÚS 266/10 ze dne 18. 8.2010, rozsudek ESLP ve věci Zaunegger proti Německu ze dne 3. prosince 2009, I. ÚS 2482/13 ze dne 26. května 2014

¹⁵⁷ I. ÚS 2482/13 ze dne 26. května 2014

O střídavé výchově je tedy možno rozhodnout i za situace, kdy jeden z rodičů s ní nesouhlasí, avšak v takovém případě musí být dán reálný předpoklad, že jsou oba rodiče schopni se v požadované míře dohodnout na zajišťování výchovy a potřeb dítěte, neboť střídavá výchova klade vysoké nároky na spolupráci rodičů. Důsledky neshod a jejich dopad na výchovu nezletilého nelze podceňovat. Délka trvání nekomunikace, případně konfliktní komunikace vylučuje možnost, aby byla výchova upravena formou střídavé péče rodičů. Rodinné vztahy je nutno posuzovat nejen podle zákona o rodině, ale je nutné zohlednit i Úmluvu o právech dítěte, která je též součástí našeho právního řádu.¹⁵⁸ Pokud jeden z rodičů se střídavou výchovou nesouhlasí, musí být dán reálný předpoklad, že oba rodiče budou schopni se v požadované míře dohodnout na zajišťování výchovy a potřeb dítěte, neboť střídavá výchova klade vysoké nároky na spolupráci rodičů“.¹⁵⁹

Nabízí se otázka, zda je v tomto případě možno svěřit dítě proti vůli rodiče do střídavé péče či zda by nebyl v takovém případě legitimní postup svěřit dítě do péče toho z rodičů, který se střídavou péčí souhlasí, pokud souhlasí i s takovým postupem.

Poměrně bouřlivou reakci zainteresované veřejnosti i odborníků vyvolal v květnu tohoto roku nálezný Ústavního soudu České republiky¹⁶⁰, ze kterého lze dovodit, že by soudy za předpokladu stejných kvalit obou rodičů měly přednostně nařídít – i proti vůli druhého z rodičů – **přednostně střídavou péči**. Soud ve svém odůvodnění konstatuje: „*...obecné soudy přesto, že stěžovatel naplňoval veškerá kritéria relevantní pro rozhodování, komu má být dítě svěřeno do péče, stejnou měrou jako matka nezletilých (neboť je biologickým rodičem nezletilých, má s nimi silnou citovou vazbu a udržuje s nimi pravidelný a úzký kontakt, a je schopen zajistit jejich vývoj i veškeré potřeby), nevycházely z premisy, že zájmem dítěte je, aby bylo především v péči obou rodičů, a nesnažily se potud, pokud to nebylo v přímém rozporu se zájmy nezletilých, tohoto stavu dosáhnout...“.* Dle Ústavního soudu

¹⁵⁸ rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 5. ledna 2012, č. j. 17 Co 565/2011-446, kterým byla zrušena nefunkční střídavá výchova

¹⁵⁹ Rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem, č.j. Rc 9 Co 179/2003 ze dne 13.dubna 2004

¹⁶⁰ I. ÚS 2482/13 ze dne 26. května 2014

v tomto případě „... soudy nesvěřily nezletilé dcery do střídavé výchovy obou rodičů v podstatě výhradně proto, že se podle nich rodiče mezi sebou nebyli schopni dohodnout na jejich výchově, přičemž dostatečně nezjistily, zda jednostranná neochota matky nezletilých nepředstavuje spíše nesouhlas se střídavou výchovou, který však sám o sobě nemůže být důvodem pro vyloučení střídavé výchovy. Obecné soudy nedostatečnou měrou chránily práva stěžovatele na respektování jeho rodinného života a práva na rodičovskou výchovu a péči“.

Ústavní soud se v tomto rozhodnutí vyjadřuje i k otázce důkazního břemene, když podle něj za situace, kdy jsou splněna kritéria pro svěření nezletilých do střídavé péče (schopnost děti vychovávat, zájem rodiče o takovou formu výchovy, hluboký citový vztah mezi dětmi a tímto rodičem), se břemeno tvrzení a důkazní přesouvá na rodiče druhého a obecný soud buď musí popřít splnění uvedených předpokladů, nebo prokázat zásadní důvody, které vylučují střídavou péči. „Nelze postupovat opačně, tedy presumovat, že status quo (svěření dítěte do péče matky) je prima facie vhodné řešení a je na rodiči, který o střídavou péči usiluje, aby je vyvrátil“.¹⁶¹

V tomto rozhodnutí Ústavní soud - dle mého názoru - popírá i některá svá předchozí rozhodnutí, pokud jde o význam mateřství a zájem dítěte. Zcela přehlíží závěry prezentovaných odborných studií poukazujících na nedostatky střídavé péče pro nezletilé děti v konfliktních situacích; práva dětí podřazuje pod práva rodiče. Jakkoliv má rodič nepochybně právo vychovávat své děti (a dítě má právo být vychováváno oběma rodiči), má dítě především právo vyrůstat v atmosféře štěstí, lásky a porozumění.¹⁶² Za situace vyhrocených soudních sporů a konfliktních vztahů mezi rodiči, lze presumovat, že toto právo dítěte zůstane nenaplněno.

Vzhledem k ustanovení § 907 odst. 1 NOZ, který na prvním místě uvádí svěření dítěte do péče jednoho z rodičů před střídavou péčí je tento postup i

---

¹⁶¹ tamtéž

¹⁶² Preambule Úmluvy o právech dítěte, sdělení FMZV č. 104/1991 Sb.

nesprávným výkladem zákona, učiněným navíc pět měsíců po účinnosti nové úpravy, kde zákonodárce na rozdíl od Ústavního soudu - střídavou péči před ostatními formami péče neupřednostnil.

Podobnou vlnu zájmu vyvolal o několik málo dní mladší nález Ústavního soudu České republiky¹⁶³, který potvrdil rozhodnutí soudu druhého stupně o nařízení střídavé výchovy při velké vzdálenosti bydlišť rodičů (Česká Lípa-Olomouc). Do té doby v zásadě, až na několik málo případů, nebyla při velké vzdálenosti bydlišť, případně docházce do dvou školních zařízení, střídavá péče nařizována. V daném případě Ústavní soud konstatoval, že „nemá předem za vyloučené, že by model střídavé výchovy nemohl přetrvat i poté, co nezletilá nastoupí do první třídy základní školy [např. možnost individuálního vzdělávání ve smyslu § 41 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „školský zákon“), plnění základní školní docházky ve dvou základních školách ve smyslu § 49 odst. 4 školského zákona, přestěhování vedlejšího účastníka poblíž bydliště stěžovatelky, jež vedlejší účastník zvažoval, apod. V tomto nálezu je pozoruhodné odlišné stanovisko jednoho z členů senátu¹⁶⁴, který uvedl:

*„ Nejsem si vůbec vnitřně jist, zda má Ústavní soud rozhodovat o tak osobně citlivých otázkách, jakými jsou výchova a výživa nezletilých dětí. Zejména v těchto věcech je významný kontakt s účastníky – a na rozdíl od nalézacích soudů nemá Ústavní soud (není-li nařízeno jednání) před sebou ani rodiče, natož děti... Ač střídavá výchova nezletilé již několik let fakticky probíhá, děje se tak v době umístování dítěte do předškolního či předškolních zařízení. Čtrnáctidenní interval střídání výchovného prostředí v každém měsíci mezi dvěma velmi vzdálenými bydlišti rodičů je pro nezletilou zcela jistě velmi náročný, ale snad zvládnutelný. Věřím tomu, že dítě potřebuje lásku a péči obou rodičů. Přece jen si ale myslím, že **dočasně utišené ego jednoho z nich nestojí za škody, které mohou být takto realizovanou střídavou výchovou na psychice nezletilé napáchány.**“*

¹⁶³ Nález Ústavního soudu České republiky I. ÚS 1506/13 ze dne 30. května 2014

¹⁶⁴ Odlišné stanovisko soudce Ludvíka Davida

Mám za to, že ačkoliv obě „květnová rozhodnutí“ nadřazují zájem rodiče nad zájem dítěte, a proto k nim mám značné výhrady, je zde pozitivní právě odlišné stanovisko jednoho ze soudců, s kterým se lze ztotožnit. V mnoha případech se totiž v rámci rozhodování ustupuje jednomu z rodičů, přičemž se nehledá takové uspořádání, které přinese blaho dítěti, ale výsledkem je respektování nebo nastolení takových poměrů, které dítě „zvládne“. V tomto smyslu je třeba rozsáhlého výzkumu zkušeností dětí, které v minulosti střídavou péči absolvovaly, přičemž je třeba klást důraz na střídavou výchovu ustanovenou při konfliktních vztazích rodičů, s přihlédnutím k věku a osobnosti dětí.

Pavlát ve své studii konstatuje, že „snahy o „zrovnoprávnění“ mužů vedou k paradoxním výsledkům: **soudní spory vedou k těžkému postižení všech zúčastněných stran včetně dětí**. Ze sporů o svěřeni dítěte do péče se rodí hostilita. Prospěch dítěte je ohrožen jeho popouzením a manipulacemi. Při rozhodování o tom, jaké uspořádání zvolit, je třeba brát v úvahu: Životní styl rodiče, adekvátnost jeho chování. Je zvláště žádoucí, aby rodič, jemuž je dítě svěřeno, měl zázemí ve své širší rodině, aby u něj byla záruka, že nebude mařit styk s nerezidenčním rodičem a členy jeho rodiny, aby byl adekvátně sociálně a pracovně adaptovaný. Pod vlivem rostoucího vědomí důležitosti péče obou rodičů tedy byl ve Spojených státech v osmdesátých letech zaveden institut střídavé péče, na konci devadesátých let pak i u nás. Některé studie sledující prosperitu dětí žijících v tomto uspořádání jsou velmi optimistické.

Pro střídavou péči mluví skutečnost, že pro dítě je důležité, aby i po rozvodu mělo možnost zažívat pokračující vztah a péči obou rodičů. Střídavá péče představuje pro rodiče menší zátěž než péče výlučná a vede k větší spokojenosti rodičů. Zamezuje častému prožitku ztráty nerezidenčního rodiče a přetížení rodiče rezidenčního. Podle studie konfliktních rodičů děti v tomto uspořádání s větší pravděpodobností mají problémy s chováním a jsou emočně nevyrovnané. Všeobecně přijímaným pravidlem je zásada, že v případě konfliktních rodičů nemá být toto uspořádání užíváno. **Děti, které se ocitnou uprostřed rodičovských**

konfliktů, prosperují velmi špatně, všechny potencionální výhody tohoto uspořádání jsou tak zmařeny.

Institut střídavé výchovy přináší dětem obtíže, pokud se nezakládá na dohodě rodičů a kdy je nařízen soudem. Tehdy střídavá péče je značně nestabilní uspořádání – téměř polovina dětí ve střídavé péči během dvou let přešla do výlučné péče. **Je spolehlivě prokázáno, že rodičovský konflikt ohrožuje prosperitu dětí**.¹⁶⁵

Podle zkušeností není v případech domácího násilí střídavá či společná péče vhodná, představuje neúměrnou zátěž pro oba rodiče, ale zejména pro dítě. **Střídavé péče jsou schopni jen dobře kooperující rodiče, jen tehdy může dítě prosperovat.**

4.3.2. Stanovení výživného

V situacích domácího násilí se často setkáváme s tím, že osoby ohrožené domácím násilím i jejich děti žijí velmi často pod hranicí životního minima. Ekonomické násilí bývá velmi častou formou domácího násilí; při avizovaném i faktickém ukončení násilného vztahu pak nastupuje téměř pravidelně. Soudní řízení jsou velmi zdlouhavá, předběžným opatřením lze zajistit výživné jen v nezbytně nutné míře, zpravidla ve výši 1,5násobku životního minima. V odůvodnění soudních rozhodnutí se negativně odráží nedostatek znalostí z oboru ekonomie a účetnictví, kdy soudy špatně interpretují daňová priznání fyzických osob i právnických osob, čímž zůstávají neodhaleny účelové převody majetku u povinného rodiče. Není oblast s větší a tragičtější mírou nejednotnosti rozhodování, než je rozhodování o výživném, včetně výživného pro nezletilé děti.¹⁶⁶

Ve snaze zpřehlednit tuto situaci vydalo ministerstvo spravedlnosti v roce 2008 doporučující tabulky určené soudcům pro stanovení výživného

¹⁶⁵ Česká a slovenská psychiatrie. [online]. [cit. 2014-06-14]. Dostupné z: <http://www.cspychiatr.cz/detail.php?stat=787/>

¹⁶⁶ NOVÁ, H., *Bulletin advokacie: 1-2 2008*. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2008. ISBN 1210-6348. Dostupné z: http://www.cak.cz/assets/files/2291/BA_08_01.pdf

procentem z příjmu povinného rodiče pro děti jednotlivých věkových kategorií a mnoho soudců na ně v řízení odkazuje. Osobně mám za to, že problémem není a nebylo určení výše výživného u rodiče, který má pravidelný příjem ze závislé činnosti, obtížné je určit masu majetku tam, kde povinný rodič nechce skutečnou výši příjmu sdělit, aby mu bylo stanoveno výživné v co možná nejmenší výši. Slabým místem je dále řešení doplatku dlužného výživného, pokud je výživné určováno zpětně, kdy se praxe dlouho uchylovala k tomu, že povinný rodič mohl výživné hradit spolu s běžným výživným v delším časovém období spolu s výživným běžným (často i několik let). Nyní již zpravidla soudy stanoví podle konkrétní výše dlužného výživného povinnému rodiči povinnost uhradit je ve splátkách v rámci přiměřeného časového období (do jednoho roku). V zásadě však soudy nejsou ochotny v těchto případech vyčíslit úroky z prodlení.

Pro stanovení výše výživného zákonodárce oproti předchozí právní úpravě upřednostňuje **životní úroveň dítěte, která má být shodná s životní úrovní rodičů, před odůvodněnými potřebami dítěte** (§ 915 NOZ). Již v předchozích rozhodnutích Ústavní soud zdůrazňoval význam životní úrovně povinného rodiče, upozorňoval na skutečnost, že „povinný rodič nežije v nějakém vakuu, ohraničeném pouze jeho příjmy, z nichž má vyživovací povinnost plnit, ale že existuje další množina skutečností, která má větší či menší vliv na jeho celkovou životní úroveň“.¹⁶⁷ Je proto třeba zvažovat majetkové poměry komplexně, z hlediska výnosů, přihlížet k celkově sumě jeho movitého i nemovitého majetku.¹⁶⁸

Pokud neprokáže osoba výživou povinná řádně své příjmy a podklady pro zhodnocení majetkových poměrů, bude soud vycházet při stanovení vyživovací povinnosti rodičů vůči dítěti nebo předka vůči nezletilému dítěti, které nenabývalo plně svéprávnosti, ze zákonné domněnky, že příjem této osoby činí pětadvacetinásobek (namísto dosavadního 12,7násobku) částky životního minima jednotlivce stanoveného podle jiného právního předpisu.

---

¹⁶⁷ II. ÚS 1619/07 ze dne 1. února 2008

¹⁶⁸ Např. II. ÚS 671/09 ze dne 30. června 2010, náleží III. ÚS 511/05 ze dne 16. 03. 2006

V odůvodněných a zvláštního zřetele hodných případech lze nově uložit povinné osobě, aby složila zálohu na výživné splatné v budoucnu. To by v případech domácího násilí mohlo být efektivním nástrojem, neboť případy, kdy se povinný rodič účelově vzdává majetku, aby mohl svou (ex)partnerku a dítě ekonomicky týrat, nejsou ničím neobvyklým.

Výživné lze přiznat vždy ode dne zahájení soudního řízení, pouze u výživného pro děti lze přiznat výživné tři roky zpětně. Nadále platí zásada, že spotřebované výživné pro nezletilé dítě se nevrací, i pokud bylo rozhodnuto o jeho snížení.

I současná právní úprava - stejně jako předcházející - zdůrazňuje jako odůvodněnou potřebu tvorbu úspor.

V souvislosti s domácím násilím a neochotou rodiče plnit svou vyživovací povinnost, navíc často za situace, kdy dítě rodiče odmítá, a nerealizují se vzájemné kontakty, bývá diskutována otázka, zda plnění vyživovací povinnosti vůči dětem je či není v rozporu s dobrými mravy, především u starších dětí. **„Dítěti, které porušuje svoji povinnost ctít a respektovat rodiče, nelze odepřít ochranu práv vůči rodičům, kteří se sami k němu chovají v rozporu s dobrými mravy.“**¹⁶⁹ V případech domácího násilí tedy nelze po dítěti spravedlivě požadovat, aby dbalo svých rodičů (ustanovení § 857 odst.1 NOZ).

Zbavení rodičovských práv nemá za následek zánik vyživovací povinnosti rodiče vůči dítěti.¹⁷⁰

Jak zmíněno v úvodu této kapitoly, řada dětí se (nejen) v situacích domácího násilí ocitá na hranici životního minima v důsledku neplnění vyživovací povinnosti ze strany povinného rodiče. Situaci dětí by mohl vylepšit institut **náhradního výživného** tak, jak je znám z některých jiných zemí. Zákon předložený poslankyní ČSSD Mgr. Annou Čurdovou¹⁷¹ v roce

¹⁶⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.10.2003, sp.zn. 22 Cdo 1019/2003

¹⁷⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 7.9.1976, sp.zn. 5 Tz 26/76

¹⁷¹ Dokument. [online]. [cit. 2014-06-18]. Dostupné z: www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/37036/31278

2006 upravoval poskytování náhradního výživného nezaopatřeným dětem k zajištění jejich výživy pro případ, že fyzická osoba, která má k dítěti soudem stanovenou vyživovací povinnost, tuto řádně neplní. Náhradní výživné bylo v tomto pojetí zvláštní sociální dávkou. Návrh upravoval kromě definice základních pojmů podmínky nároku na náhradní výživné a jeho vznik, výši, dobu poskytování i zánik nároku i procesní stránku projednávání žádosti a výplaty této dávky.

V oblasti výživného by se Česká republika mohla inspirovat i slovenskou právní úpravou – institutem **povinného (minimálního) výživného**, přičemž se výživné stanovuje v minimální výši 30% životního minima stanoveného podle zvláštního právního předpisu, což v první polovině roku 2013 představovalo částku 27 EUR.¹⁷² Na základě svých zkušeností mohu konstatovat, že oblast výživného je oblastí s nejnižší vymahatelností práva. Soudci nemají ekonomické vzdělání, stejně jako sociální pracovníci, kteří zastupují děti a nemohou kvalifikovaně posoudit např. daňová přiznání, účetní závěrky a z nich vyplývající účelová přeskupování majetku apod.

4.3.3. Úprava styku násilného rodiče s dítětem

Jak je zmíněno na mnoha místech této práce, skutečnost, že se rodič, zpravidla otec, dopouštěl domácího násilí, nebývá v řízeních týkajících se dětí zohledňována. Proto je nutné, aby podezření na domácí násilí, týrání či zneužívání dítěte bylo vždy vnímáno nejen jako překážka pro svěření dítěte do výchovy násilné osoby, ale i pro případnou úpravu styku s ním. Případy, kdy jsou děti nuceny ke styku s násilným rodičem nebo dokonce svěřeny do péče násilnému rodiči, totiž nejsou v současné soudní praxi ničím ojedinělým. Dohoda rodičů o styku s dítětem i nadále nevyžaduje schválení soudu, v případech domácího násilí však dohoda zpravidla nebývá

---

¹⁷² Ust. § 62 odst. 3 zákona č. 36/2005 SB., o rodině : Každý rodič bez ohľadu na svoje schopnosti, možnosti a majetkové pomery je povinný plniť svoju vyživovaciu povinnosť v minimálnom rozsahu vo výške 30% zo sumy životného minima na nezaopatrené neplnoleté dieťa alebo na nezaopatrené dieťa podľa osobitného zákona.

uzavřena, v případě uzavření většinou nerespektuje oprávněné zájmy osoby ohrožené.

Dítě má právo na kontakt s druhým rodičem, rodič má právo se s dítětem stýkat. Není však zakotvena povinnost dítěte k tomuto styku, stejně jako povinnost rodiče se s dítětem stýkat. Nemůžeme-li tedy rodiče, v jehož péči dítě není, donutit stýkat se s dítětem, a to ani tam, kde si to dítě přeje, neměli bychom obráceně nutit děti stýkat se s rodičem proti jejich vůli. Zájem dítěte, který musíme mít i v těchto případech na zřeteli, se u dětí uplatňuje v případech, kdy dospělý člověk uplatňuje svou vůli. Vůli si dospělý člověk nadaný právy určuje, která z nich chce a která nechce vykonávat. Pokud by byl nucen něco konat, jedná se o povinnost, nikoli právo. Pokud má být tedy právo dítěte na styk s rodičem skutečně jako právo chráněno a nikoliv vymáháno jako povinnost dítěte, je třeba na něj nahlížet s ohledem na rozumovou a volní vyspělost dítěte o realizaci tohoto práva samostatně rozhodnout. Pokud dítěti tuto schopnost přiznáme, pak je hledání důvodu odmítání rodiče bezpředmětné, protože dítě - stejně jako dospělého člověka - nemůžeme nutit ke splnění povinnosti, která není uložena zákonem.¹⁷³

Odpověď na otázku, zda je v případech domácího násilí styk dítěte s násilným rodičem vhodný, není jednoznačná. Zatímco zpravidla z ženských nevládních organizací zaznívá názor, že „**násilníkům děti do rukou nepatří**“, orgány sociálně právní ochrany dětí a soudy zpravidla považují vzájemný kontakt dítěte s otcem pro další vývoj dítěte za nezbytný. Pokud se matka snaží ochránit své dítě a nejeví ochotu kontakt umožňovat, je toto její v zásadě přirozené ochranné jednání, považováno za nerespektování práv otce. Zatímco by státní orgány měly dát jasně najevo, že nebudou tolerovat násilné jednání, obviňují zpravidla matku z nevstřícnosti vůči otci, neschopnosti udělat „tlustou čáru“ a nutí ji docházet na nejrůznější terapie či mediace, kde by měla tento svůj postup přehodnotit.

---

¹⁷³ Čl.2 odst.4 Ústavy České republiky (Nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.) a čl. 4 dost. 1Listiny základních práv a svobod (Povinnosti mohou být ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích.)

K rozsahu styku dítěte s otcem, kterému nebylo svěřeno do péče, se vyjádřil Ústavní soud při posuzování interpretace účelu předběžného opatření při úpravě styku rodiče s dítětem: „*předběžné opatření upravující styk rodičů s dětmi musí být použito s ohledem na charakter a význam jím chráněného zájmu, kterým je umožnit i rodiči, který s dítětem trvale nežije, pravidelný a co nejširší kontakt, protože je to právě množství času, ve kterém je možno realizovat i neverbální výchovné působení rodiče, tzv. výchova přítomností či příkladem, která je, jak obecně známo, tou nejúčinnější výchovnou metodou. Je nutno mít na zřeteli, že jakákoliv deformace vztahu rodič-dítě v důsledku odcizení je v pozdější době jen těžko napravitelná*“.¹⁷⁴

I když v tomto odůvodnění opět primárně narážíme na akcentaci práva rodiče (nepochybně v tomto případě poměřovaného i zájmem dítěte), nelze přehlédnout, že právě v kontextu domácího násilí není násilný rodič vhodným identifikačním vzorem, neboť dítěti nabízí neakceptovatelné vzorce chování. Pokud dítěti ponecháme po určitou dobu klid, je tu vždy možnost, aby případně s odstupem času situaci znovu posoudilo a svůj postoj pehodnotilo, v případě vynucovaných kontaktů pak odmítání druhého rodiče nabývá definitivní podoby. Proto je třeba situace domácího násilí vždy posuzovat se znalostí specifík tohoto jevu a neaplikovat obecné zásady použitelné jen tam, kde vztah rodič – dítě násilím zatížený není.

Již z nové změny pojmosloví v novém občanském zákoníku vyplývá, že styk mezi dítětem a rodičem musí být **osobní**. Rodič tedy má realizovat styk se svým dítětem sám, nemůže k tomu zmocnit například svou partnerku nebo své rodiče. Pokud není dítě schopno přímého kontaktu s rodičem, nabízí se možnost upravit – je-li to v zájmu dítěte – tzv. distanční kontakt. Takto postupoval Ústavní soud již v roce 2007, kdy na základě znaleckých posudků zjistil, že dítě není pro skutečný strach z otce schopno ani krátkodobého osobního kontaktu s ním.¹⁷⁵ Nyní se upravují styky prostřednictvím telefonu, skype či emailem. I takový kontakt , který

---

¹⁷⁴ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 618/05 ze dne 7.11.2006

¹⁷⁵ Nález Ústavního soudu sp. zn. I.ÚS 420/05 ze dne 11.10.2007

vykonává rodič sám, tedy nikoliv zprostředkovaně prostřednictvím jiné osoby, lze dle mého názoru považovat za kontakt osobní.

Pokud není styk dítěte s jeho rodičem v souladu se zájmy dítěte, může **soud styk omezit nebo zakázat**. Takové rozhodnutí je významným zásahem do výkonu rodičovské zodpovědnosti a soud k němu přistoupí až po důkladném zvážení všech skutečností, zpravidla na základě znaleckých posudků. Ústavní soud judikoval, že „*jediným kritériem pro vyslovení zákazu styku rodiče s dítětem je aktuální nezbytnost takového opatření a zájem dítěte, z něhož tato nezbytnost vyplývá. Rozhodnutí soudu o zákazu styku nelze pojímat jako konečné odklizení nepříjemného sporu. Intenzita zásahu do základního práva podle čl. 32 odst. 4 Listiny a čl. 8 odst. 1 Úmluvy, jakou představuje právě zákaz styku rodiče s dítětem, velí, aby soudy a státní orgány nečekaly pasivně, až dítě dosáhne formální zletilosti a předmět řízení odpadne, popř. až se samovolně či jinak změny poměry a jedna ze zúčastněných stran se na soud znovu obrátí s formálně procesním návrhem na úpravu styku. Orgány sociálně-právní ochrany a soudy, každý ve své působnosti, proto musí aktivně zkoumat, zda důvody tohoto opatření trvají, jinými slovy, zda se toto opatření postupem času a změnou okolností nestalo nepřiměřeným*“.¹⁷⁶ Naproti tomu Vrchní zemský soud v Brandenburgu z důvodu odmítání biologického otce 14letým dítětem dospěl k závěru, že styk otce s dítětem musí být vyloučen až do dosažení plnoletosti dítěte, neboť **nutit dítě ke styku s otcem proti jeho vůli by ohrozilo blaho dítěte**. V daném případě soud nejprve právo otce na styk s dcerou pozastavil na dobu dvou let a při opětovném projednání věci konstatoval, že nelze vyloučit opakovanou žádost otce po uplynutí dalšího časového období. Proto vycházel z toho, že vzhledem k postoji dítěte nejsou žádné indicie, že by se na dané situaci mohlo za takovou dobu něco změnit. Skutečnost, že dítě může změnit v budoucnu svůj postoj, v zásadě v návaznosti na odloučení od matky, neměla vliv na rozhodnutí soudu vyloučit právo na styk až do dovršení zletilosti.¹⁷⁷ V případech domácího

¹⁷⁶ Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 438/05 ze dne 13.12.2006

¹⁷⁷ Rozsudek Vrchního zemského soudu Brandenburg ze dne 20.10.2009, č.j. 10 UF 177/08

násilí či jiných zavrženíhodných jednání rodiče vůči dítěti je jistě takové rozhodnutí na místě.

Soud může rovněž určit **podmínky styku**, zejména místo, kde k němu má dojít, může určit osoby, které se jej mohou či nemohou účastnit. Toto by mohlo být základem uložení povinnosti rodiči, jehož styk je upravován, zajistit dítěti v době soudní úpravy styku docházku na zájmové aktivity. Doposud převládal názor, že styk s rodičem, který nemá dítě v péči, má přednost před všemi volnočasovými aktivitami dítěte a tomuto rodiči tedy nelze klást v rámci úpravy styku žádná omezení. Takový přístup je však opět v rozporu se zájmy dítěte a porušením práv garantovaných Úmluvou o právech dítěte.¹⁷⁸

V rámci soudní úpravy styku dítěte s rodičem je ukládána povinnost rodiči, který má dítě v péči, dítě na styk s druhým rodičem **řádně připravit**. K tomu je však třeba, aby byl informován druhým rodičem, jak budou styk trávit, tedy rodiče by spolu měli v potřebném rozsahu spolupracovat. Informační povinnost je zákonem stanovena i druhému z rodičů a při správném výkladu by její plnění měly vyžadovat soudy u obou. Oba rodiče mají povinnost zdržet se všeho, co narušuje vztah dítěte k oběma rodičům, nebo co výchovu dítěte ztěžuje. V rámci této povinnosti se diskutuje i otázka materiálního vybavení dítěte – oblečením, sportovními potřebami apod. Část soudců se kloní k tomu, že tuto povinnost rodič má, část k tomu, že druhý rodič je povinen si v rámci styku veškeré vybavení opatřit sám. Zpravidla je však tato povinnost ukládána jednostranně, jen výjimečně soudy uloží i např. povinnost rodiči dítě po skončení styku řádně vrátit.

Při rozhodování o úpravě styku soud bere v úvahu věk dítěte, vztah k rodiči, se kterým se má stýkat, jeho výchovné předpoklady, vzdálenost bydlišť apod. Rozsah styku má být stanoven tak, aby poskytoval dostatečný prostor pro vytváření vzájemných citových vazeb; měl by být přínosem nejen pro dítě, ale i pro nerezidenčního rodiče. Ústavní soud deklaroval, že

---

¹⁷⁸ Článek 29 Úmluvy o právech dítěte

úprava styku v konkrétním případě musí respektovat specifika případu, není například možné, aby jeden z rodičů byl omezen na svých rodičovských právech pouze z důvodu výkonu povolání a s tím souvisejícím rozsahem a rozvrhem pracovní doby.¹⁷⁹ V jednom z předchozích rozhodnutí vyslovil, že školní docházka nemůže být sama o sobě důvodem pro výrazné omezení styku otce s nezletilým dítětem, které je v péči matky.¹⁸⁰

Ohrožené osoby vycházejí z vlastní negativní zkušenosti s chováním násilné osoby; přesto jsou zejména tvrzení matek o domácím násilí bagatelizována a považována za nevěrohodná. Pokud však soudy ve svém rozhodnutí tuto specifickou situaci nezváží, legitimně posvěti další násilné jednání. Jako příklad ignorance domácího násilí s fatálními následky je možné zmínit rozhodnutí, kterým soud k návrhu obou rodičů na vydání předběžného opatření za situace, kdy matka utekla s dětmi do azylového domu, postupoval takto: *„Soud při zvažování dalšího postupu dospěl k tomu, že je nutné rozhodnout o předání nezletilých dětí jednomu z rodičů formou předběžného opatření, neboť v opačném případě, pokud by návrhy rodičů byly zamítnuty, by došlo k svévolnému odnímání dětí z péče každého z rodičů opakovaně. Každý z rodičů, který je nositelem téže rodičovské zodpovědnosti, by měl v takovém případě možnost postupovat tak, jak nyní učinila matka. Soud však považuje takový postup za velmi nezodpovědný a zájmy dětí poškozující a bez rozhodnutí o prozatímní úpravě mu nelze zabránit. Při zvažování, který z rodičů má v dané chvíli lepší výchovné předpoklady, dospěl soud k tomu, že matka se zachovala velmi nezodpovědným způsobem. Tím, že děti odvezla, otcí nesdělila ani adresu, na které se zdržuje, odvezla je z jejich obvyklého bydliště, neumožnila výkon rodičovské zodpovědnosti otcí, nebyla si vědoma toho, že je nejen povinností a právem otce, ale především právem dětí, aby byly vychovávány oběma svými rodiči, matka projevila dle přesvědčení soudu značnou neuváženost“*.¹⁸¹ Soud svěřil děti do péče otce a stanovil široký styk s matkou, přičemž místem předávání určil bydliště otce; styk stanovil

¹⁷⁹ Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 554/04 ze dne 11. 5. 2005

¹⁸⁰ Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 363/03 ze dne 20. ledna 2005

¹⁸¹ Usnesení Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 14. června 2006, č.j. P 193/2066

přesto, že otec uváděl, že matka trpí psychickými problémy a není schopna zajistit péči o děti, matka uváděla agresivní jednání otce nejen k ní, ale i k nezletilým dětem. Na základě tohoto rozhodnutí se matka vrátila z azylového domu, kam i s dětmi utekla, do společné domácnosti a násilné jednání otce pokračovalo, bylo intenzivnější a sofistikovanější. V roce 2010 byl otec umístěn do vazby a následně odsouzen pro trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí. Děti jsou nyní v péči matky, s otcem se odmítají stýkat (věc znovu projednával a rozhodoval jiný senát).

Podobná rozhodnutí souvisí, dle mého názoru, nejen s odmítáním a nepochopením podstaty domácího násilí, ale i s určitou devalvací mateřství v naší společnosti. Ústavní soud České republiky přitom konstatoval, že **„vazba mezi matkou a dítětem je jedním z prvořadých předpokladů vývoje lidského jedince. Porušení této nejpřirozenější lidské vazby je zákonem umožněno pouze v případě absolutní absence péče či její naprosté nedostatečnosti a pouze tehdy, je-li dítě ohroženo bezprostředně** (takový postup je třeba považovat za ultima ratio).¹⁸² Tento nálezn, byť se vztahoval na novorozene, byl interpretován i v rozhodnutí Ústavního soudu, kterým vyhověl stížnosti matky proti odnětí dítěte z její péče a jeho umístění na psychiatrii za účelem obnovení kontaktů s otcem.¹⁸³

V mnoha případech nastávají situace, kdy se styky určené vykonatelným soudním rozhodnutím **nerealizují**. Mezi objektivní příčiny, které brání uskutečnění styku nezletilého dítěte s rodičem (popř. s jinou osobou) nepochybně patří i onemocnění dítěte. Zda je možný styk i v případě onemocnění dítěte, závisí na konkrétních okolnostech každého případu. Mezi ně může patřit na jedné straně charakter nemoci, psychický stav dítěte v době nemoci, možnost převozu dítěte k oprávněnému rodiči, zátěž spojená s tímto převozem, způsob léčby (podávání léků, rehabilitační

---

¹⁸² Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2244/09 ze dne 20. července 2010

¹⁸³ Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3638/10 ze dne 13. července 2011

cvičení apod.), přičemž k těmto okolnostem se zpravidla vyjádří ošetřující lékař, na druhé straně schopnost rodiče se o nemocné dítě postarat.¹⁸⁴

Není-li vykonatelný rozsudek realizován, lze se domáhat nařízení jeho výkonu. Procesní úprava výkonu rozhodnutí ve věcech péče soudu o nezletilé je upravena v ustanovení § 497 an ZŘS. Soud proti tomu, kdo neplní dobrovolně soudní rozhodnutí nebo soudem schválenou dohodu o péči o nezletilé dítě, popřípadě o úpravě styku s ním anebo rozhodnutí o navrácení dítěte, nařídí výkon rozhodnutí uložením pokuty (tento výkon lze nařídít opětovně, jen je-li to účelné; výše jednotlivé pokuty nesmí přesahovat 50.000 korun, pokuty připadají i státu). Ukládání pokut nelze vnímat jako sankci za porušení práva, nýbrž jako prostředek donucení povinného, aby respektoval právní poměry založené vykonatelným titulem. Nicméně důležité je, že uložení pokuty zde sleduje především ochranu zájmu jednoho z účastníků řízení (nerespektování právních poměrů založených vykonatelným rozhodnutím soudu), a má tedy zásadně charakter soukromoprávního prostředku směřujícího k tomu, jak se domoci subjektivního práva.¹⁸⁵

Je-li to účelné, může soud tomu, kdo neplní dobrovolně soudní rozhodnutí nebo soudem schválenou dohodu o péči o nezletilé dítě, popřípadě o úpravě styku s ním anebo rozhodnutí o navrácení dítěte, nařídít první setkání s mediátorem v rozsahu 3 hodin, případně – pokud jsou dány podmínky pro změnu rozhodnutí, stanovit plán tzv. navykacího režimu, je-li to v zájmu dítěte. Plán se stanoví tak, aby byl umožněn postupný kontakt dítěte s osobou oprávněnou ke styku s ním; soud zpravidla před stanovením plánu opatří odborné vyjádření o vhodnosti, obsahu, rozsahu a době trvání, výkonem kontroly plnění plánu soud pověří vhodnou osobu nebo zařízení, neprovádí-li ho sám, může také rozhodnout o uložení povinnosti osobám, mezi kterými má být styk realizován, vykonávat styk pod ohledem orgánu sociálně-právní ochrany dětí, případně nařídít rodiči setkávání s odborníkem v oboru pedopsychologie. Pokud některý z účastníků tento

---

¹⁸⁴ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21. února 2011, č. j. 20 Cdo 4498/2009

¹⁸⁵ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp.zn 8 Tdo 806/2005 ze dne 7. 7. 2005

plán porušuje, nebo dospěje-li k závěru, že neplní svůj účel, plán zruší a přistoupí k výkonu rozhodnutí odnětím dítěte. Tento postup lze nařídit jen ve výjimečných případech.

Finanční prostředky až do výše vymožených pokut lze na návrh zákonného zástupce nebo opatrovníka nezletilého dítěte čerpat k náhradě vynaložených a prokázaných nákladů dítěte, pokud slouží k uspokojení nezbytných potřeb dítěte a pokud rodič, kterému byly uloženy soudem již stanovené rozhodnutí nebo dohodu rodičů plní (ustanovení § 507 odst.1,2 ZŘS). Nedostatkem této úpravy je vymezení nezbytných potřeb dítěte a oprávnění čerpat tyto prostředky pouze na úhradu potřeb nezletilého dítěte, nemůže je tak požadovat rodič na úhradu potřeb již zletilého dítěte, ke kterému však má stále vyživovací povinnost.

Evropský soud pro lidská práva opakovaně judikoval, že je-li prokázána existence rodinného vztahu ve smyslu článku 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, měl by stát v zásadě jednat tak, aby umožnil rozvoj tohoto vztahu, a měl by přijmout vhodná opatření k navázání vztahu mezi rodičem a dítětem. Povinnost státních orgánů přijmout opatření k umožnění kontaktu rodiče s dítětem, kteří nežijí společně, však **není** podle Evropského soudu pro lidská práva **absolutní**, přičemž **spolupráce a porozumění všech zúčastněných osob představují důležitý faktor**. Státní orgány sice mají vyvíjet snahu, aby této spolupráci napomohly, ale jejich povinnost využít donucovacích prostředků nemůže být neomezená: musí brát ohled na zájmy, práva a svobody dotčených osob a zejména na nejvyšší zájem dítěte a jeho práva. Článek 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod v žádném případě neopravňuje rodiče k tomu, aby vyžadoval přijetí opatření, jež by poškozovala zdraví dítěte. Rozhodující je, aby státní orgány přijaly za účelem usnadnění styku rodiče s dítětem veškerá nezbytná opatření, která je možné v daném případě od nich rozumně očekávat.¹⁸⁶ V jednom z posledních rozsudků týkajících se

---

¹⁸⁶ Viz zejména rozsudky Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 27145/03 ve věci Pedovič proti České republice ze dne 18. 07. 2006, o stížnosti č. 25213/03 ve věci Choc proti České republice ze dne 29. 05. 2005, o stížnosti č.1633/05 ve věci Koudelka proti České republice ze dne 20. 07. 2006, o stížnosti č. 14044/05

realizace práva dítěte na kontakt s rodičem o stížnosti č. 8857/08 ve věci Bergmann proti České republice ze dne 27. 10. 2007 přitom Evropský soud pro lidská práva výslovně stanovil, že v zájmu uskutečňování kontaktu rodiče s dítětem na základě rozhodnutí soudu by měly příslušné orgány sociálně-právní ochrany dětí využívat také možnosti napomenutí rodiče nebo stanovení dohledu nad výchovou dítěte podle § 13 a § 43 zákona o rodině, jestliže na straně oprávněného rodiče není shledán žádný psychický problém nebo nedostatek ve výchovných schopnostech, které by kontakt s dítětem vylučovaly.¹⁸⁷

Při určení rozsahu styku je nepochybné, že by soud měl respektovat **názor dítěte**. „Děti jsou – stejně jako rodiče - rovněž nositeli subjektivních práv, bytostmi s vlastní důstojností a vlastním právem na rozvoj osobnosti. Proto je třeba brát v potaz vůli dítěte, je-li to slučitelné s jeho blahem. U dětí od dvanáctého roku se zpravidla vychází z toho, že chápou význam práva na styk. V tomto věku je dokonce nutné postoj dítěte, který zcela odmítá styk přinejmenším zohlednit, pokud jsou pro odmítání předloženy subjektivně pochopitelné důvody. Jestliže dítě v tomto věku vyjádří vážné odmítnutí, může vynucený styk přinést dítěti více škody než užitku. Jestliže na základě věku nelze dítěti upřít právo na svobodnou vůli, je konsekventní, když se upustí také od nařízení styku za přítomnosti třetí osoby. **Jestliže odmítnutí je výrazem pravé vůle dítěte, pak není rozhodující, zda se tato vůle vyvinula nechtěným předáním vlastního odmítavého postoje pečujícího rodiče nebo dokonce jeho cíleným ovlivňováním, protože dítě nesmí být trestáno za chyby svých rodičů**“.¹⁸⁸

V ustanoveních upravujících rodinné vztahy by měla být zakotvena povinnost soudu přihlídnout ve všech řízeních týkajících se dětí k tomu, zda se jejich rodič dopouštěl násilí na dítěti, případně na druhém z rodičů a ve všech řízeních, které se dítěte dotýkají by měl soud k této skutečnosti přihlížet.

---

ve věci Zavřel proti České republice ze dne 18. 01. 2007, o stížnosti č.995/06 ve věci Andělová proti České republice ze dne 28. 02. 2008

¹⁸⁷ Stížnost č. 8857/08 ve věci Bergmann proti České republice ze dne 27. října 2007

¹⁸⁸ Rozsudek Vrchního zemského soudu Brandenburg ze dne 20. října 2009, č.j. 10 UF 177/08

4.3.4. Právo dítěte vyjádřit svůj názor

Nový občanský zákoník, zákon o sociálně-právní ochraně dětí, zákon o zvláštních řízeních soudních, vycházejíce z Úmluvy o právech dítěte a především z Evropské úmluvy o výkonu práv dětí¹⁸⁹, dávají soudu povinnost brát v úvahu také právo dítěte **vyjádřit vlastní názor**. Dítě má právo zúčastnit se všech řízení, která se ho týkají, a právo k těmto řízením získat potřebné informace. Smluvní státy se zavazují umožnit dítěti svobodně vyjadřovat jeho názory ve všech záležitostech, které se ho týkají, přičemž garantují, že jeho názoru bude věnována patřičná pozornost. Tato práva jsou podmíněna vyspělostí dítěte (psychickou, morální a volní) a jeho schopností názory formulovat. Nařízení Brusel II. bis konkretizuje, že vyslechnuto nemusí být dítě, pokud by byl výslech považován za nevhodný s přihlédnutím k věku a stupni vyspělosti dítěte, jinak jsou podrobnosti zjištění jeho názoru založeny vnitrostátní úpravou.

Dítěti je dále přiznáno právo na určení **zvláštního zástupce**, který by ho zastupoval v soudním řízení, pokud by jeho rodiče nebo jiné osoby mající rodičovskou zodpovědnost tuto funkci z důvodu konfliktu zájmů nemohli vykonávat. Smluvní strany jsou povinny zvážit možnost ustanovit v těchto řízeních – tam, kde je to na místě – advokáta. Dítě je však zpravidla zastupováno orgánem sociálně-právní ochrany dětí, jehož pracovníci však, i přes název své instituce, nemají vysokoškolské právní vzdělání. To se však při zajištění práv dítěte může negativně odrazit. Toto právo dítěte je zdůrazněno i ustanoveními nařízení Brusel II. bis.

Praxe ukazuje, že by i dítě mladší dvanácti let mělo být slyšeno před soudem, připouští se však i zjištění jeho názoru prostřednictvím orgánu sociálně-právní ochrany dětí či odborníků; to však v sobě již může nést určité korekce jeho projevu. Rozhovor s dítětem je velmi často jediným nástrojem i důkazním prostředkem, a proto je nutné, aby se mu věnovali dostatečně proškolení odborníci, kteří se budou k tomuto i dále

---

¹⁸⁹ Publ. pod č. 43/2000 Sb.m.s.

vzdělávat.¹⁹⁰ Speciální proškolení soudců v oboru dětské psychologie se jeví i z tohoto důvodu jako nezbytným.

Zjištění názoru nezletilého dítěte (ustanovení § 100 odst. 4 OSŘ), které je schopno formulovat své názory, zjistí prioritně jeho výslechem soud; zjištění prostřednictvím jeho zástupce, znaleckého posudku nebo příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí je možné jen ve výjimečných případech. Dítě má možnost požádat, aby jeho výslechu byl přítomen jím zvolený důvěrník, pokud se nejedná o zákonného zástupce, může jej soud vyloučit jen tehdy, pokud by byl jeho přítomností mařen účel výslechu dítěte.

Nový občanský zákoník zavádí fikci, že dítě starší 12 let je schopno přijmout informaci, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit. Přesto se v judikatuře Ústavního soudu setkáváme s tím, že by v rámci soudního řízení měl být zjištěn i názor dětí mladších. Ve věci nezákonného umístění nezletilého chlapce na psychiatrickou kliniku Ústavní soud konstatoval, že neshledal relevantní důvod, pro který bylo nezletilému alespoň ve stadiu řízení před odvolacím soudem odepřeno právo na slyšení, ačkoliv v rozhodné době dosáhl věku více než **10 let**.¹⁹¹

V praxi se často diskutuje otázka, zda při zjišťování názoru dítěte u soudu mohou být přítomni advokáti. Lze souhlasit s výkladem, že se nejedná o důkaz výslechem dětí, ale o zjišťování jejich názoru, při kterém nemohou být přítomni rodiče a tudíž ani advokáti. Odlišný (a až na výjimky ojedinělý) je názor Krajského soudu v Plzni, který ve svém usnesení konstatuje pochybení soudu prvního stupně, který o výslechu dítěte provedeném mimo jednání, neuvědomil rodiče ani jeho právního zástupce. Vychází z toho, že výslech dítěte je důkazním prostředkem ve smyslu ustanovení § 125 OSŘ a tudíž musí být proveden v souladu s ustanovením § 122 téhož předpisu. I když zákon umožňuje provést výslech bez přítomnosti rodičů nebo jiných osob odpovědných za jeho výchovu, nelze v žádném případě z účasti na

---

¹⁹⁰ PTÁČEK, R.,PEMOVÁ, T., Vedení rozhovoru s dětmi v kontextu sociálně-právní ochrany dětí, Rodina a právo 6/2014,2014, Linde Praha, ISSN 1212-866X, str.17

¹⁹¹ Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3363/10 ze dne 13. července 2011

provádění tohoto důkazu vyloučit i jiné osoby účastné na řízení, tedy např. zástupce rodiče nebo opatrovníka“.¹⁹²

Tento procesní úkon by ale měl být, dle mého názoru nahráván, aby se vyloučila deformace zjištěného názoru prostřednictvím nesprávné protokolace vyjádření dítěte či v důsledku pokládání zavádějících otázek ze strany soudu.

4.3.5. Znalecké posudky

Pokud závisí rozhodnutí na posouzení skutečností, k nimž je třeba odborných znalostí, ustanoví soud znalce (§127 OSŘ). Soud znalce vyslechne, může také uložit, aby posudek vypracoval písemně. Je-li ustanoveno několik znalců, mohou podat společný posudek. Znalecký posudek je možno také dát přezkoumat jiným znalcem, vědeckým ústavem nebo jinou institucí.

Znalci nelze ukládat zodpovězení otázek ani od něj vyžadovat, aby sám činil závěry o skutkovém stavu věci, popř. o existenci či neexistenci skutečností, z nichž má při podání posudku vycházet.¹⁹³ Nesmí se vyjadřovat k právním otázkám.

Při vymezení úkolu znalci je nutno uvést, z jakého skutkového stavu má vycházet, k čemu má přihlédnout a s čím se vypořádat. Tam, kde výsledky dokazování nesvědčí jednoznačně pro existenci nebo neexistenci určité skutečnosti, z níž má znalec vycházet, a kde konečný závěr o tom bude možno učinit až v rozhodnutí ve věci samé, lze znalci uložit, aby se vyjádřil alternativně k oběma možnostem.¹⁹⁴

V situacích, kdy proti sobě stojí návrhy rodičů na úpravu poměrů k nezletilým dětem a v případě návrhu na zákaz styku rodiče s dítětem, bývá ustanovení znalců a zjišťování jejich názorů pravidlem, a to na úkor

¹⁹² Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 14.8.2002, sp.zn. 56 Co 108/2002

¹⁹³ WINTEROVÁ, A., *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou*. 2. aktualiz. vyd. podle stavu k 1. 8. 2005. Praha: Linde, 2005, 1023 s. ISBN 80-720-1551-6., str. 265

¹⁹⁴ R 1/1981, str. 17

dokazování skutečností podle návrhů účastníků. Pokud jeden z rodičů předloží posudek vypracovaný znalcem, který nebyl ustanoven v daném řízení soudem, pak mu nebývá přisuzován takový význam jako v případě, že znalce stanoví soud. Někteří znalci zastávají názor, že výchovné schopnosti otce nejsou sníženy tím, že se dopouštěl násilí na matce dítěte, dokonce může být označen za vhodnějšího vychovatele, případně je pro vzájemný kontakt mezi ním a dítětem argumentováno nezbytností mužského vzoru a přínosu. Děti, které oprávněně násilného rodiče odmítají, bývají nuceny ke styku, velmi často prostřednictvím tzv. asistovaných styků – tj. styků na půdě „odborných pracovišť“, která mají dítěti a odmítanému rodiči pomoci navázat kontakt bez ohledu na příčinu, která k odmítání vedla. Opakované vynucování styku dítěte s rodičem, pokud dítě traumatizuje, je v rozporu zejména s článkem 3 Úmluvy o právech dítěte a lze je považovat za psychické týrání dítěte i porušování základních práv druhého rodiče.

Závěry soudně znaleckých posudků pak bývají i jedním z rozhodujících podkladů rozhodnutí soudů v řízeních o výkon rozhodnutí uložením pokuty matkám (případně i otcům) za zmařené styky. Pokud jsou takové pokuty ukládány opakovaně, mohou být (a bohužel také jsou) příčinou odsouzení tohoto rodiče pro spáchání přečinu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání.¹⁹⁵

V současné době je kvalita znaleckých posudků v praxi téměř nekontrolovatelná, přičemž soudy často alibisticky rozhodují v podstatě pouze na jejich základě. Z toho vyplývá potřeba *de lege ferenda* přijmout nový zákon o soudních znalcích – zřídit orgán např. typu profesní komory, upravit přísněji odbornou způsobilost znalců, povinnou strukturu znaleckých posudků tak, aby byly srozumitelné a přezkoumatelné jiným odborníkem. Čírtková konstatuje, že posouzení dynamiky vývoje a kvality vztahu mezi údajným pachatelem a jeho obětí představuje zatím atypické

---

¹⁹⁵ § 337 odst.4 trestního zákoníku – Kdo po té, co proti němu byla bezvýsledně použita opatření v občanském soudním řízení směřující k výkonu rozhodnutí soudu nebo soudem schválené dohody o výchově nezletilých dětí, včetně úpravy styku s dítětem, maří výkon takového rozhodnutí nebo dohody, nebo kdo se dopustí závažného jednání, aby zmařil výkon rozhodnutí jiného orgánu veřejné moci týkajícího se výchovy nezletilých dětí, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.

zadání. Klasické psychodiagnostické metody neskýtají dostačující oporu pro jeho řešení. V tomto ohledu platí, že znalecký posudek představuje svým způsobem vědeckou forenzně psychologickou studii. K zodpovězení zadané otázky je totiž nezbytné pracovat se současným stavem relevantního poznání, např. teorií domácího násilí, která vymezuje diagnostické znaky a také klasifikace různých typů – týráním počínaje a třeba separačním násilím konče. Do agendy forenzně psychologické specializace patří i posuzování věrohodnosti výpovědi oběti, viktimologické expertizy, objasňování dynamiky vztahu mezi pachatelem a obětí zejména v případech sexuálního a domácího násilí na ženách.¹⁹⁶

Znalci však odmítají sdělit konkrétní metody, které použili, podat kvalifikované odpovědi s tím, že advokát ani soudce nejsou odborníci. Pokud soudy konkrétního znalce ustanovují dlouhodobě a o jeho odborných kompetencích nemají pochybnosti, je v zásadě nemožné závěry znalce překonat.

4.3.6. Koncept nejlepšího zájmu dítěte

Nejlepší zájem dítěte (*the best interest of child*) není přesně vymezen a definován, ačkoliv je jedním ze základních principů současného rodinného práva. Způsobilost dítěte chránit své vlastní zájmy je omezená a proto vyžaduje zvláštní ochranu. Dítě je zvláště zranitelným subjektem a před negativními vlivy ohrožujícími jeho vývoj jej musí chránit celá společnost.

Úmluva o právech dítěte definuje nejlepší zájem v několika paragrafech. Konkretizovat zájem dítěte se snaží i judikatura Ústavního soudu, v kontextu Úmluvy představuje in concreto souhrn všech práv, která jsou tímto dokumentem zaručena. Zájem dítěte by měl být vždy nejvyšším imperativem, neměl by být podřazen zájmům kohokoliv jiného. Protože však není dána definice tohoto pojmu, závisí vždy na subjektivním výkladu rozhodujících osob.

---

¹⁹⁶ ČÍRTKOVÁ, I., Posuzování obětí týráním v partnerských vztazích, Rodina a právo 6/2014, 2014, Linde Praha, ISSN 1212-866X, str.7

V českém překladu však výraz „nejlepší“ chybí, což jako by předurčovalo nejednotný přístup soudců k výkladu tohoto pojmu. Rozhodovací praxe některých českých soudů svědčí o různém, často si odporujícím výkladu tohoto termínu. V zásadě však závisí na výkladu soudce, co bude v konkrétním případě za nejlepší zájem resp. blaho dítěte považovat, kterou kategorii práv při svém výkladu upřednostní, přičemž objektivním problémem často je, že lze jen těžko posoudit, které z nabízených řešení je pro dítě nejlepší a realizaci kterého práva dát aktuálně přednost. Problémem je pak i neshoda odborné i laické veřejnosti ohledně správnosti nabízeného řešení – viz například střídavá výchova při nesouhlasu jednoho z rodičů, při velké vzdálenosti jejich bydlišť či vhodnost styku násilného rodiče s dítětem. Zájem dítěte je třeba vidět nejen z hlediska aktuálního stavu, ale i z hlediska budoucnosti.

V situaci konfliktu zájmu dítěte a jiného subjektu, pokud není jiná možnost, než zasáhnout do něčích práv a zájmů, musí být podle Evropského soudu pro lidská práva, **zájmy a práva dítěte těmto ostatním nadřazeny**.¹⁹⁷ Naproti tomu naše soudy se vyjadřují k preferenci zájmy všech dotčených subjektů sladit.¹⁹⁸ V případech domácího násilí však tento postup jen stěží můžeme akceptovat.

*„Koncept nejlepšího zájmu dítěte je flexibilní a adaptabilní. Měl by být přizpůsoben a definován individuálně s ohledem na specifickou situaci, v níž se dítě či děti, jichž se věc týká, nachází, přičemž pozornost by měla být věnována jejich osobním poměrům, situaci a potřebám. V rámci individuálních rozhodnutí musí být nejlepší zájem dítěte hodnocen a stanoven ve světle specifických okolností konkrétního dítěte“.*¹⁹⁹

Respektování nejlepšího zájmu dítěte znamená nalezení takového řešení, které bude v souladu s jeho oprávněnými požadavky na zdravý

---

¹⁹⁷ Např. rozsudek ESLP ze 6.7.2010, Neulinger a Shuruk proti Německu, dostupné na <http://www.echr.coe.int/echr/en/hudoc>

¹⁹⁸ Nález Ústavního soudu II.ÚS 2546/10 ze dne 6.9.2011, rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 3430/2011 ze dne 26.4.2012

¹⁹⁹ viz General comment No. 14 (2013)

a harmonický vývoj a přitom bude minimálně zasahovat do zájmů jiných dotčených subjektů. Pokud není možné tyto zájmy sladit, pak musí být zvoleno řešení, které zájem dítěte nadřadí nad zájem ostatních.

4.3.7.Řízení před soudem

Procesní úprava řízení před soudem **ve věcech péče soudu o nezletilé** je upravena v oddílu 5 zákona o zvláštních řízeních soudních (ZŘS) a dále pak v občanském soudním řádu /OSŘ).

Za účelem ochrany zájmu dítěte vede soud rodiče k nalezení smírného řešení, může jim, na dobu nejvýše 3 měsíců uložit účast na mimosoudním smírčím nebo mediačním jednání nebo rodinné terapii nebo jim nařídít setkání s odborníkem v oboru pedopsychologie. Jak již bylo uvedeno, v případě domácího násilí jsou mediace i rodinná terapie kontraindikací.

Soud vede rodiče k řádnému plnění jejich povinností, vyřizuje podněty fyzických osob stran péče o nezletilého a činí vhodná opatření. O vhodnosti a účelnosti navržených opatření soud zpravidla zjistí názor orgánu vykonávajícího sociálně-právní ochranu dětí, který je obeznámen s poměry. Soud by se tedy měl například před rozhodnutím o návrhu na vydání předběžného opatření poradit s opatrovníkem. V praxi však jsou případy, kdy opatrovník dítěte za několik let svého opatrovnictví dítě neviděl. Vyjádření jsou mnohdy alibistická a obecná.

Veškerá iniciativa v průběhu občanského soudního řízení leží na osobě ohrožené domácím násilím, která nese důkazní břemeno. Jeho neunesení má za následek neprokázání uváděných tvrzení a tudíž i neúspěch ve sporu, s tím souvisí v některých řízeních povinnost hradit plně či částečně náklady řízení druhé straně, která byla v řízení úspěšná. Pro osobu ohroženou domácím násilím to vedle značného zásahu do její (ne)majetkové sféry znamená i další viktimizaci, pocity nespravedlnosti i beznaděje. Nejčastějšími řízeními, kterými ohrožená osoba prochází, jsou – vedle řízení

péče o nezletilé - řízení o rozvod manželství, žaloby na vyklizení, modifikace společného jmění manželů, jeho vypořádání příp. vypořádání podílového spoluvlastnictví a žaloby na výživné pro nerozvedenou příp. rozvedenou manželku a dále pak návrhy v souvislosti s ochranou před domácím násilím.

V případě, že je potřeba poměry stran upravit okamžitě, tedy je dána naléhavá potřeba zatímní úpravy poměrů, lze se domáhat návrhu na vydání **předběžného opatření**.

Předběžné opatření je institut sloužící k zatímní úpravě poměrů účastníků ještě před zahájením řízení či v případě důvodné obavy, že by došlo k ohrožení výkonu soudního rozhodnutí (ustanovení § 74 odst. 1 OSŘ) nebo po jeho zahájení (ustanovení § 102 OSŘ, § 452 ZSŘ a § 400an ZSŘ).

Účelem institutu předběžného opatření je zabránit prozatímní úpravou nepříznivým následkům, které by před zahájením a po dobu soudního řízení ve věci samé mohly nastat do doby, než soud vydá konečné rozhodnutí. Proto je třeba o takovém návrhu rozhodnout **bezodkladně**, pokud tu není nebezpečí z prodlení jsou u jednotlivých typů předběžných opatření stanoveny maximální lhůty, ve kterých je třeba rozhodnout (§ 75c odst.2 OSŘ, § 456 ZSŘ a § 400 an). Předběžné opatření neprejudikuje rozhodnutí ve věci samé a s jeho zánikem či zrušením může být spojena odpovědnost navrhovatele za újmu tím vzniklou jiným osobám. Druhý účastník se tedy může domáhat náhrady škody, která mu v souvislosti s rozhodnutím o předběžném opatření vznikla. Skutečnosti, které navrhovatel tvrdí, musí náležitě osvědčit, dokazování se neprovádí.

Pro osoby ohrožené domácím násilím jsou relevantní tři komplexy požadavků:

1. požadavek na zdržení se týrání, vyhrožování, obtěžování, přibližování, tedy takové, které jsou namířeny k ukončení násilného a obtěžujícího chování agresora;

2. požadavek na vyklizení společného bytu, zákazu přístupu do bytu, tedy ochranné požadavky týkající se společného bydlení;
3. úprava poměrů k nezletilým dětem případně úprava vyživovací povinnosti;
4. úprava majetkových vztahů jako prevence před odkloněním finančních prostředků a majetku.

Právní úprava rozlišuje **tři druhy předběžných opatření**, které se zásadně liší co do návrhu, důvodu, obsahu, procesního postupu i zákonného předpisu, který jejich vydání upravuje:

1) obecné předběžné opatření

důvodem pro jeho vydání je potřeba, aby byly zatímně upraveny poměry účastníků a obava, že by výkon pozdějšího soudního rozhodnutí byl ohrožen. Předseda senátu je povinen o něm rozhodnout bezodkladně, není-li tu nebezpečí z prodlení, může rozhodnout až do uplynutí **7 dnů** po té, co byl podán.

Předběžným opatřením může být účastníku uloženo zejména, aby

- a) platil výživné v nezbytné míře;
- b) poskytl alespoň část pracovní odměny, jde-li o trvání pracovního poměru a navrhovatel ze závažných důvodů nepracuje;
- c) složil peněžitou částku nebo určitou věc do úschovy u soudu;
- d) nenakládal s určitými věcmi nebo právy;
- e) něco vykonal, něčeho se zdržel nebo něco snášel (§76 OSŘ).

Předběžným opatřením lze uložit povinnost někomu jinému než účastníku jen tehdy, pokud to na něm lze spravedlivě žádat (§ 76 OSŘ).

2) zvláštní předběžné opatření upravující poměry dítěte (§452 ZSŘ, dříve §76a) OSŘ)

v případě, že se nezletilé dítě ocitlo ve stavu nedostatku řádné péče bez ohledu na to, zda je tu či není osoba, která má právo o dítě pečovat, nebo je-li život dítěte, jeho normální vývoj nebo jiný důležitý zájem vážně ohrožen nebo byl-li narušen. Soud v takovém případě upraví poměry dítěte na nezbytně nutnou dobu tak, že nařídí, aby dítě bylo umístěno ve vhodném prostředí, které v usnesení označí. Vhodným prostředím se rozumí výchovné prostředí u osoby nebo zařízení způsobilé zajistit nezletilému řádnou péči s ohledem na jeho fyzický a duševní stav, jakož i rozumovou vyspělost a umožnit realizaci případných jiných opatření stanovených předběžným opatřením. Tímto rozhodnutím lze svěřit dítě i do pěstounského péče po přechodnou dobu, po kterou nemůže rodič dítě ze závažných důvodů vychovávat. Předběžné opatření může soud nařídít jen na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí, nezletilý nemusí být zastoupen, nicméně mu soud bezodkladně po předání věci jmenuje opatrovníka, zpravidla orgán sociálně-právní ochrany dětí.

3) předběžné opatření podle § 402 ZSŘ (dříve §76b) o.s.ř.)

v případech, kdy je společné bydlení navrhovatele a odpůrce v domě nebo bytě, ve kterém se nachází společná domácnost pro navrhovatele nesnesitelné z důvodu tělesného nebo duševního násilí vůči navrhovateli nebo jinému, kdo ve společné domácnosti žije, anebo vylíčení skutečností, které osvědčují nežádoucí sledování nebo obtěžování navrhovatele. Návrhem se lze domáhat, aby soud uložil předběžným opatřením odpůrci, aby :

- a) opustil společné obydlí, jakož i jeho bezprostředního okolí, nezdržoval se ve společném obydlí nebo do něj nevstupoval,
- b) nevstupoval do bezprostředního okolí společného obydlí nebo navrhovatele a nezdržoval se tam,
- c) zdržel se setkávání s navrhovatelem, nebo

d) zdržel se nežádoucího sledování a obtěžování navrhovatele jakýmkoliv způsobem. O tomto návrhu rozhodne soud do 48 hodin.

Předběžné opatření v oblasti péče soudu o nezletilé by mělo být skutečně pouhým krátkodobým provizoriem a ne z důvodu neúměrné délky řízení ve věci samé „kvazidefinitivním“ rozhodnutím, které nelze doplnit či nahradit novým, které lépe vystihuje ochranu základního práva.²⁰⁰

Ustanovení § 475 ZSŘ upravuje **změnu poměrů**, která je předpokladem změny rozhodnutí týkajícího se výkonu povinností a práv vyplývajících z rodičovské odpovědnosti nebo rozhodnutí o výživném pro nezletilé dítě. Zákon nepožaduje změnu podstatnou. Změnou poměrů je i plynutí času – zde se však zpravidla považuje za přiměřenou doba tří let.

V soudní praxi se často setkáváme se zájmem jedné ze stran na prodlužování soudního řízení cestou nejrůznějších obstrukčních návrhů, o kterých je zpravidla třeba rozhodnout usnesením: námitka podjatosti, návrh na přenesení příslušnosti soudu, přistoupení vedlejšího účastníka, byť je zákonem vyloučené, podávání návrhů na předběžná opatření a opravných prostředků proti nim. Vždy záleží na konkrétním soudci, který ovlivní, kdo bude řídit proces, zda on nebo účastníci, čímž ovlivní i konkrétní délku jednání. *De lege ferenda* je na místě stanovit v těchto řízeních konkrétní lhůty, ve kterých by soudy obou stupňů musely činit jednotlivé úkony, aby nedocházelo k nedůvodným průtahům v řízení.

4.3.8. Osvobození od soudních poplatků, stanovení právního zástupce

Osobě ohrožené domácím násilím jako účastníku soudního řízení může být přiznáno (zcela nebo zčásti) **osvobození od soudních poplatků a záloh**, pokud to odůvodňují její poměry (nedostatečné finanční podmínky a špatná

---

²⁰⁰ Nález Ústavního soudu sp.zn. I. ÚS 618/02 ze dne 7. listopadu 2006

sociální situace) a pokud nejde o svévolné nebo zřejmě bezúspěšné uplatňování práva (§138 OSŘ).

Řízení související s ochranou nezletilých dětí (úprava poměrů, určení výživného, úprava styku s rodiči, zákaz styku) jsou ze zákona od soudních poplatků osvobozena. Náklady vynaložené na právní pomoc, pokud se jí osoba ohrožená domácím násilím rozhodne využít, však musí, stejně jako v jiných řízeních, hradit sama.

Je-li dítě v řízení zastoupeno opatrovníkem, pak soud ustanoví k ochraně zájmů dítěte zpravidla orgán sociálně-právní ochrany dítěte. Opatrovník však nemá právnické vzdělání, což bývá na škodu nezletilému. Vzhledem k ústavně garantovanému právu na právní pomoc jsem toho názoru, že by dítě mělo mít advokáta, zvláště ve složitějších případech, ustanoveného soudem. Oporu pro takový postup spatřuji v článku 37 odst. 2,3 Listiny základních práv a svobod, který výslovně garantuje každému právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení a současně zaručuje rovnost účastníků v řízení.

V. kapitola

Domácí násilí, lidská práva a práva dětí;

vybrané dokumenty

Zvýšená pozornost věnovaná v poválečném období mezinárodními organizacemi lidským právům musela - dříve či později - otevřít aktuální problém rovného postavení a přístupu k právu všech členů společnosti, a to bez ohledu na věk, rod či společenské postavení.²⁰¹ Postupně vznikaly dokumenty chránící děti a ženy proti všem formám násilí a diskriminace, na které navazovaly konkrétní národní legislativní úpravy, postupně se přijímala opatření pro případ jejich porušení. **Násilí na dětech a ženách přestalo být soukromou záležitostí a stává se veřejným a politickým problémem.**

Mezinárodní právo reguluje primárně chování států. Zodpovědnost státu je, dle této koncepce, dotčena pouze tehdy, když jednání nebo opomenutí státních institucí vede k porušení lidských práv, nikoliv když se jedná o porušení lidských práv mezi soukromými osobami. Tento přístup měl negativní dopad na ochranu žen - manželek, partnerek a zejména dětí před násilím. Záruky dodržování lidských práv jsou zakotveny v mezinárodních smlouvách o občanských a politických právech, dále o právech hospodářských, sociálních a kulturních. Je to právo na život, tělesnou integritu, ochranu před mučením, krutým a nelidským zacházením nebo ponižováním, právo na osobní a domovní svobodu a bezpečnost. Všechna tato práva byla dlouho interpretována tak, že se nevztahovala na osoby blízké.²⁰²

Právo na osobní bezpečnost a svobodu je explicitně garantováno čl. 5 Evropské úmluvy o lidských právech a v ustanovení čl. 9 odst.1, věty první

---

²⁰¹ VOŇKOVÁ, J. a SPOUSTOVÁ, I, *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen..2. přeprac. vyd.* Praha: proFem, 2008, 244 s. ISBN 978-809-0362-673, str. 18

²⁰² VOŇKOVÁ, J. a SPOUSTOVÁ, I, *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. .2 přeprac. vyd.* Praha: proFem, 2008, 244 s. ISBN 978-809-0362-673, str. 26

Mezinárodního paktu o občanských a politických právech²⁰³, které ukládají signatářům povinnost chránit každého jednotlivce ad hoc před nebezpečím. Česká republika je vázána oběma mezinárodními úmluvami a ze Schengenské dohody vyplývá, že práva garantovaná mezinárodními úmluvami a ratifikovaná státem, jsou bezprostředně závazná a mají přednost před zákonem. Každý se jich může přímo dovolávat a všechny státní orgány jsou povinny ochranu občanů zajistit. **Právo na ochranu tělesné integrity má tedy přednost před jakoukoli případně kolidující právní úpravou.**

5.1. Vybrané právní dokumenty upravující postavení dítěte

Je obecně známou skutečností, že v období antického Říma mohl otec uplatňovat svou otcovskou moc (*patria potestas*) nad všemi členy rodiny, vlastnil nejen majetek, ale i své děti: mohl dítě obětovat bohům, prodat, zabít. I když postupně tato moc slábla, tak jak i církve poukazovala na to, že před Bohem jsou si všichni - dospělí i děti - rovni, byla až do začátku minulého století silná. Otázka práv dítěte v kontextu lidských práv začala být na pořadu dne až v souvislosti s utrpeními dětí v průběhu světových válek. V roce 1918 vzniklo ve Velké Británii první hnutí na obranu práv dětí *Save of Children*. V roce 1924 byla sepsána **Ženevská deklarace práv dítěte**.²⁰⁴ V tomto dokumentu nacházíme poprvé proklamaci, že na základě své tělesné i duševní nezralosti **dítě potřebuje zvláštní ochranu, mimo jiné i právní.**

Po druhé světové válce byly přijaty **další významné právní dokumenty**, především na půdě Organizace spojených národů, když společnost opět reagovala na porušování lidských, a to i dětských práv, v souvislosti s druhou světovou válkou:

---

²⁰³ Sdělení MZV č.209/1992 Sb. a Sdělení č. 41/1961 Sb., Vyhláška MZV č.120/1976 Sb., GERLOCH, A., HŘEBEJK, J., ZOUBEK, V., *Ústavní systém ČR – základy českého ústavního práva*, Prospektum, Praha, 2002

²⁰⁴ Czech Helsinki Committe - Český helsinský výbor. [online]. [cit. 2014-06-20]. Dostupné z:<http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2005020127>

- **Všeobecná deklaráce lidských práv**²⁰⁵ (1948)

Několik článků se vyjadřuje přímo k právům dítěte - článek 16 chrání děti před uzavíráním sňatků před nabytím zletilosti, článek 25 přiznává dítěti právo na sociální zabezpečení a zvláštní ochranu bez ohledu na jeho manželský či nemanželský původ.

- **Deklarace práv dítěte**²⁰⁶ (1955) známá též jako **Charta práv dítěte**.

Garantovala mimo jiné právo na jméno a státní příslušnost, na výhody sociálního zabezpečení, šťastné a zabezpečené dětství, právo na vzdělání, na ochranu před všemi formami zanedbávání, krutosti a vykořisťováním a před diskriminací.

- **Mezinárodní pakt o občanských a politických právech**²⁰⁷ a

- **Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech**²⁰⁸ (1966).

Dětem je zaručeno právo na státní příslušnost, registraci, právo na ochranu ze strany státu; jsou chráněny před výkonem trestu smrti.

- **Úmluva o právech dítěte** ²⁰⁹(1986) , sdělení FMZV ČSR č.104/1991 Sb.

je **základním dokumentem** pro ochranu práv dětí.

Zahrnuje **čtyři skupiny práv**:

-právo na život a přežití,

-právo na osobní rozvoj,

---

²⁰⁵ Dokument. [online]. [cit. 2014-06-20]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>

²⁰⁶ Dokument. [online]. [cit. 2014-06-20]. Dostupné z: http://icv.vlada.cz/assets/udalosti/Charta_detskych_prav.pdf

²⁰⁷ Dokument - Mezinárodní pakt o občanských a politických právech. [online]. [cit. 2014-06-20]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/mezinar.pakt-obc.a.polit.prava.pdf>

²⁰⁸ Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech - Wikizdroje. [online]. [cit. 2014-06-20]. Dostupné z: http://cs.wikisource.org/wiki/Mezin%C3%A1rodn%C3%AD_pakt_o_hospod%C3%A1%C5%99sk%C3%BDch,_soci%C3%A1ln%C3%ADch_a_kulturn%C3%ADch_pr%C3%A1vech

²⁰⁹ Dokument – Úmluva o právech dítěte. [online]. Dostupné z : <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>

- právo na ochranu proti všem druhům krutosti, ubližování, vykořisťování, oddělení od rodiny,
- právo na participaci.

Článek 3 Úmluvy je považován za interpretační pravidlo pro všechna opatření dotýkající se dětí: **Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými.**

Článek 12 **garantuje dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají s tím, že jim bude věnována patřičná pozornost odpovídající věku a úrovni dítěte.**

Článek 19 **garantuje ochranu dětem před jakýmkoliv tělesným či duševním násilím, urážením, zneužíváním, včetně sexuálního zneužívání, zanedbáváním nebo nedbalým zacházením, trýzněním, vykořisťováním,** ať již je v péči jednoho, nebo obou rodičů nebo jakýchkoli jiných osob starajících se o dítě.

Článek 27 **garantuje dítěti právo na životní úroveň nezbytnou pro tělesný, duševní, duchovní, mravní a sociální rozvoj.**

Úmluva o právech dítěte zřídila jako kontrolní orgán **Výbor pro práva dítěte**. Státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy, jsou povinny předkládat výboru pravidelné zprávy o situaci ve své zemi, jejich závěry jsou dále zpracovávány a projednávány. Výbor opakovaně kritizoval Českou republiku za zdlouhavost procesu legislativní reformy, ochranu týraných, zanedbávaných a zneužívaných dětí, řešení romské otázky, ochranu dětských obětí trestných činů. Řada legislativních opatření již byla přijata, nicméně nejsou vždy efektivní z pohledu dětí: právo na ochranu před jakýmkoli tělesným či duševním násilím, urážením nebo zneužíváním, včetně sexuálního zneužívání, zanedbáváním nebo nedbalým zacházením,

páchaného ze strany rodičů nebo zákonných zástupců, se řadí mezi nejvíce porušována práva na světě.

- **Evropská úmluva o výkonu práv dítěte²¹⁰** - sdělení MZ ČR č.54/2001 Sb.

Podporuje procesní práva dítěte v rodinných sporech, především ve výkonu rodičovské odpovědnosti, zejména otázkách pobytu a práva styku. Zdůrazňuje význam rychlého projednání věci.

- **Úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznání výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí** - Sdělení MZČR č.141/2001 Sb.
- **Úmluva o vymáhání výživného v cizině** – vyhláška ministra zahraničních věcí č. 33/1959 Sb.
- **Úmluva o uznávání a výkonu rozhodnutí o vyživovací povinnosti** - vyhláška ministra zahraničních věcí č. 132/1976 Sb.
- **Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí** (tzv. Haagská úmluva)- Sdělení MZV č.34/1998 Sb.
- **Úmluva o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce** - Sdělení MZV č.141/2001 Sb.
- **Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení** - Sdělení MZV č. 43/2000 Sb.

---

²¹⁰ Czech Helsinki Committee - Český helsinský výbor. [online]. [cit. 2014-06-23]. Dostupné z:<http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2005020109>

5.2. Vybrané právní dokumenty upravující problematiku domácího násilí a násilí na ženách

Základní dokumenty vztahující se k lidským právům ovlivnily postupně i legislativní práce na národní úrovni:

- **Všeobecná deklarace lidských práv** (1948)
- **Mezinárodní pakt o občanských a politických právech** ²¹¹(č. 120/1976 Sb. –(1966)
- **Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech** (č. 120/1976 Sb. – International Convention on Economic, Social and Cultural Rights, 16.12.1966, ČR ratifikováno 1.1.1993)
- **Úmluva OSN o potlačování obchodu s lidmi a využívání prostituce druhých osob**
- **Úmluva OSN proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání** (z 10.12.1984, č. 143/1998, ČR ratifikováno 1.1.1993)
- **Deklarace OSN č. 40/34 z 29.11.1985**, o základních principech spravedlnosti pro oběti trestného činu a pro oběti zneužití moci.

---

²¹¹ Dokument - Mezinárodní pakt o občanských a politických právech. [online]. [cit. 2014-06-23]. Dostupné z: [://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/mezinar.pakt-obc.a.polit.prava.pdf](http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/mezinar.pakt-obc.a.polit.prava.pdf)

5.2.1. Dokumenty o ochraně žen před násilím

Akcentace na nerovnost žen ve společnosti a porušování jejich práv se odráží v přijetí dokumentů, v nichž nalézáme i řadu konkrétních doporučení:

- **Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen** (CEDAW), č. 62/1987 Sb. – Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women – CEDAW, 18.12.1979, ČR ratifikováno 22.2.1993.
- **Tzv. Ženská konvence** byla schválena v roce 1979 generálním shromážděním OSN a podepsána na Světové konferenci žen v Kodani v roce 1980. CEDAW zavazuje státy přijmout odpovídající opatření k tomu, aby byla dosažena a zaručena rovnoprávnost žen a mužů. Opatření se vztahují na rovný přístup k přípravě na povolání a vzdělání, k pracovním místům, zdravotnímu zabezpečení, finanční podpoře, účasti na politickém a veřejném životě. Konvence také vyžaduje přijetí odpovídajících opatření k odstranění diskriminace ženy v otázkách manželství a rodiny a všech druhů násilí. V roce 1989 doporučila Komise pro ženská práva OSN v Doporučení č. 19 signatářům Úmluvy, aby odstranění násilí na ženách brali jako právní závazek.
- **Deklarace o odstranění násilí na ženách** (Declaration on the Elimination of Violence against Women), schválená generálním shromážděním OSN v prosinci 1993), byla prvním mezinárodním prohlášením o tom, že násilí na ženách není akceptovatelné. Státy jsou nabádány, aby všemi vhodnými prostředky bezodkladně prováděly politiku vedoucí k odstranění násilí na ženách, aby násilné činy namířené proti ženám byly vyšetřeny a v souladu s právními předpisy daného státu potrestány, a to bez ohledu na to, zda tyto činy spáchal stát nebo soukromé osoby.
- **Vídeňská deklarace** byla přijata na Světové konferenci o lidských právech v červnu 1993 ve Vídni. Artikulovala jasně, že „lidská práva žen a dívek jsou nezcizitelnou, integrální a nedílnou součástí všeobecných

lidských práv“. V rámci této koncepce je poprvé požadována odpovědnost státu za strukturální podmínky, které násilí na ženách mohou podporovat nebo jej naopak omezit.

- **Světová konference o ženách v Pekingu 1995.** Problematika násilí na ženách byla zahrnuta jako jeden z 12 zásadních bodů, které vyžadují okamžité řešení, v tzv. **Pekingské akční platformě**, která vznikla jako programový dokument pro implementaci výsledků této konference, který definuje strategické cíle a pojmenovává kroky potřebné k rovnoprávnému postavení žen. Podle něj je násilí na ženách překážkou k dosažení cílů rovnosti, rozvoje a míru a státy by měly přijmout seznam opatření, která povedou k eliminaci všech forem násilí na ženách. V článku 113 **Pekingské deklarace** je za násilí na ženách považován „jakýkoliv čin násilí proti druhému pohlaví, který vede - nebo je pravděpodobné, že povede - k tělesnému, sexuálnímu nebo psychickému poškození nebo utrpení žen, včetně hrozby takovými činy, vynucování anebo úmyslného zbavení svobody, ať k tomu dochází v soukromí nebo na veřejnosti“.

V návaznosti na závěry předchozích konferencí předkládá Hospodářský a sociální výbor OSN v roce 1996 **Rámcový model pro legislativu postihující domácí násilí**.²¹²

- **Panamerická smlouva proti násilí** z roku 1997 vymezuje násilí jako: „jakýkoliv čin zanedbávání nebo chování, jehož důsledkem je fyzické, psychické, sexuální nebo duševní utrpení, ať již přímé nebo nepřímé, prostřednictvím podvodu, lži, provokace, hrozby, donucením nebo jakýmkoliv jiným způsobem, vůči kterékoliv ženě s cílem ji zastrašovat, trestat, ponižovat nebo dotlačit do role vymezené stereotypy, popřením její lidské důstojnosti, sexuální determinace, fyzické, morální nebo duševní integrity, ohrožení její osoby, její sebeúcty nebo snižování jejích fyzických nebo mentálních kapacit“.²¹³

---

²¹² In: Modelové strategie a praktická opatření vedoucí k eliminaci násilí vůči ženám v oblasti prevence kriminality a soudní spravedlnosti, příloha k Rezoluci Valného shromáždění OSN, č. 52/86, 1997, s.6

²¹³ VOŇKOVÁ, J. a SPOUSTOVÁ, I, Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. 2. přeprac. vyd. Praha: proFem, 2008, 244 s. ISBN 978-809-0362-673, str. 26

- **Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí (Istanbulská úmluva)²¹⁴ tzv. Istanbulská úmluva,** která vstoupila v platnost dne 1. srpna 2014.

Přijetí této úmluvy je dalším významným mezníkem v historii ženského hnutí, obrovským úspěchem pro WAVE²¹⁵ a pro všechny její partnerské organizace. Istanbulská úmluva je vůbec **první komplexní nástroj na evropské úrovni**, který se zabývá násilím páchaným na ženách. Od začátku července 2014 ratifikovalo Úmluvu 13 zemí a 25 zemí ji podepsalo. Je zapotřebí důrazné implementace a odhodlání členských států efektivně pracovat na prevenci a boji proti násilí páchanému na ženách a jejich dětech.

Úmluva obsahuje důležitá témata, jako je: prevence, ochrana, trestní řízení, hmotné právo a monitoring. Prevence násilí na ženách a domácího násilí je v této úmluvě považována za nezbytnou podmínku k ochraně životů a snížení lidského utrpení. Úmluva požaduje od vlád národních zemí, aby kladly důraz na prevenci, která zahrnuje školení odborníků, kteří jsou v kontaktu s oběťmi, úzkou spolupráci s neziskovými organizacemi a zapojení médií a soukromého sektoru při odstraňování genderových stereotypů. Spolu s tím je také důležité, aby každý jedinec popíral genderové stereotypy, tradiční škodlivé praktiky a diskriminaci žen.

Úmluva se snaží poskytnout obětem a svědkům **ochranu a podporu**, včetně policejní intervence, podpůrných služeb jako je poskytnutí specializované služby, např. azylové ubytování pro ženy, linky pomoci atd. Aby bylo možné ženy ochránit, je důležité jim zajistit přístup k adekvátním informacím o dostupných službách. Předpokladem jsou bezplatné telefonní linky s celodenním provozem a dobře územně rozložená azylová zařízení s dostatečným počtem krizových míst.

---

²¹⁴Dokument - Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí. [online]. [cit. 2014-06-23]. Dostupné z: <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/convention-violence/convention/Convention%20210%20Czech.pdf>

²¹⁵ Women Against Violence | Feminist network promoting human rights of women and children. [online]. [cit. 2014-06-23]. Dostupné z: www.wave-network.org

Úmluva apeluje na signatářské státy, aby zavedly dosud neexistující **skutkové podstaty trestných činů**, které předtím nebyly kodifikovány: psychické a fyzické násilí, sexuální násilí a znásilnění, mrzačení ženských pohlavních orgánů, nucené sňatky, nucené potraty a nucené sterilizace. V navazujících trestních řízeních je nezbytné zajistit účinné vyšetřování jakéhokoli obvinění z násilí páchaného na ženách a domácího násilí. Stíhání a potrestání pachatelů je pro oběti nutné v zájmu dosažení spravedlnosti a předpokladem pro to, aby mohly pokračovat v životě bez násilí.

V neposlední řadě je nutné v rámci monitoringu sledovat prostřednictvím skupiny nezávislých expertů („GREVIO“²¹⁶) jak jednotlivé státy Úmluvu implementují.

V oblasti odborné pomoci obětem a podpory žen a jejich dětí, které se staly obětí násilí, se očekává zlepšení, jen pokud státy budou účinně implementovat Istanbulskou úmluvu. Situace v Evropě je v mnoha zemích problematická, jak vyplývá například ze závěrů WAVE Country Report za rok 2013. Je třeba nejen rozšířit, ale i zkvalitnit služby pro ženy, které se staly obětí násilí.

Vzhledem k tomu, že v důsledku násilí páchaného na ženách jsou bezprostředně zasaženy děti, **jsou ratifikace této úmluvy a přijetí příslušných opatření nezbytné i pro jejich ochranu.**

5.3. Domácí násilí v evropských úmluvách a na úrovni Evropské unie

Pro řešení domácího násilí v rámci Evropské unie má klíčový význam skutečnost, že všechny státy Evropské unie garantují svými právními systémy ochranu zdraví, života a lidské důstojnosti. Přesto však v mnoha systémech účinné nástroje, které osoby ohrožené domácím násilím ochrání, stále chybí. V některých právních rádech najdeme potřebná ustanovení ve více různých zákonech, právní úprava je velmi roztráštěná a nejednotná;

---

²¹⁶ GREVIO je expertní skupina pro potírání násilí vůči ženám a domácího násilí zřízená dle čl. 66 Úmluvy, která bude monitorovat naplňování Úmluvy jejími stranami.

k těmto zemím se řadí i Česká republika. Existují však evropské státy, které přijaly komplexní zákony upravující problematiku domácího násilí, například Španělsko, Kypr a Řecko.

Španělsko má od roku 2005 nejkomplexnější zákonodárství pokud jde o ochranu před domácím násilím. **Španělský zákon Ley Orgánica 1/2004**, de 28 de diciembre, de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género²¹⁷ vedle opatření, směřujících k citlivějšímu vnímání problematiky domácího násilí (oblast osvěty, vzdělání, reklamy) obsahuje opatření preventivní, zahrnuje trestní opatření na ochranu oběti a potrestání pachatele. Má významný dopad i do oblasti pracovněprávních vztahů, kdy její ustanovení chrání oběť domácího násilí před výpovědí v případě nezaviněných absencí (např. v důsledku změny místa bydliště při pobytu v azylovém domě apod.). Španělská legislativa vychází důsledně z toho, že genderové násilí je pouze násilí, které páchají muži na ženách (nezahrnuje tedy např. násilí seniorech, příp. mezi ženami navzájem). Obětí je pouze žena, která je v intimním vztahu k pachateli.

Španělský zákonodárce požadoval za nutné vytvořit adekvátní a účinné postupy pro co možná největší ochranu ohrožených osob v oblasti rodinné, sociální i v oblasti soudních řízení. V rámci systému trestních soudů byly zavedeny nové soudy pro násilí páchaném na ženách, které jsou zvláštním typem trestních soudů. Existují ve dvou variantách: jako soudy specializované, který projednávají pouze případy genderového násilí nebo soudy smíšené - soudy, které vedle agendy genderového násilí mají i agendu tradiční. Místní příslušnost je dána místem bydliště oběti genderového násilí, nikoliv místem bydliště pachatele a původce tohoto jednání.

Zákon definuje domácí násilí jako násilí genderově podmíněné, které jako manifestace diskriminace a nerovného zacházení muže nad ženou zasahuje ženy ze strany těch, kteří jsou či byli jejich partneři (se kterými udržují či udržovali příbuzenský či jakýkoliv jiný podobný poměr nebo citový vztah).

---

²¹⁷ Dostupné na <https://www.boe.es/boe/dias/2004/12/29/pdfs/A42166-42197.pdf>

Zákon upravuje **prevenci** domácího násilí, a to v oblastech vzdělávání a reklamy. Vychází z premisy, že problém genderového násilí není problémem jednotlivce, ale celé společnosti. Záměr dosáhnout rovného přístupu dívek a chlapců ke všem úrovním vzdělání, boj proti sexistickým stereotypům v didaktických materiálech ve školách, se týká všech stupňů vzdělání, již od předškolních zařízení.

V oblasti **reklamy** považuje za nelegální každou reklamu, která zobrazuje ženu ponižujícím a diskriminačním způsobem, což je především reklama zobrazující ženu jako sexuálně přitažlivý objekt nebo reklama zobrazující ženu ve stereotypních degradujících situacích.

Velmi oblíbenou a využívanou formou jak ovlivňovat veřejné mínění jsou (nejen) ve Španělsku kampaně.

- **Evropská úmluva o dodržování lidských práv** (Rada Evropy, 1950)

zaručuje všem lidem právo na život, zdraví a svobodu, zakazuje mučení a jiné formy nelidského či ponižujícího zacházení. Zavazuje signatářské země, aby aktivně přijímaly opatření proti násilí na ženách a dětech.

- **Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod** ve znění protokolů č. 3, 5 a 8 (č. 209/1992 Sb.)

- **Evropská úmluva o odškodňování obětí násilných trestných činů** (č. 141/2000 Sb. MS).

- **Evropská úmluva o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání** z 23.12.1992 (č. 9/1996 Sb.).

Oba protokoly k Úmluvě ratifikované dne 7.9.1995 dosud nebyly vyhlášeny.

Rada Evropy vydala celou řadu důležitých **doporučení** zaměřených na problematiku násilí na ženách a domácího násilí.

- **Doporučení Rady Evropy č. (85)11** o postavení oběti v rámci trestního práva a řízení.

- **Doporučení Rady Evropy č. (87) 21** o pomoci obětem a o prevenci viktimizace.

- **Doporučení R (85) o násilí v rodině**

- **Doporučení R (90) 2 o sociálních opatřeních týkajících se násilí v rodině**

- **Doporučení Rady Evropy(2002) 5** Výboru ministrů členských států ohledně ochrany žen před násilím. V něm se doporučuje všem členským státům, aby přezkoumaly **legislativu platnou v dané zemi s ohledem na :**

- zajištění veškeré podpory a ochrany lidských práv a základních svobod;
- zavedení takových opatření, které by zajistily naplňování ekonomických a sociálních práv žen;
- zajištění, aby byla všechna opatření koordinována na celonárodní úrovni a zaměřena na potřeby obětí a aby se na procesu provádění těchto opatření do praxe podílely státní i neziskové organizace;
- podporu neziskových organizací, které jsou aktivní v boji proti násilí na ženách a zavedení pravidelné spolupráce s těmito organizacemi, včetně logistické a finanční podpory.

Zdůrazňuje odpovědnost státu za zajištění prevence, vyšetřování a trestní stíhání všech násilných činů a ochranu oběti bez ohledu na to, zda se násilí dopouští jednotlivec nebo státní instituce, apeluje na členské státy, aby podporovaly výzkum a sběr dat a dále vzdělávací programy, které se zabývají otázkami rovnosti žen a mužů. Členské státy jsou vyzvány, aby uznaly, že mužské násilí na ženách je závažný strukturální a společenský problém, který je založen na nerovném rozdělení moci mezi muži a ženami, a aby posilovaly aktivní

participaci mužů v projektech zaměřených na boj proti mužskému násilí na ženách.

- **Evropský hospodářský a sociální výbor (EHSV)** požaduje, aby se všechny členské státy i vrcholné orgány Evropské unie usilovně zabývaly tématem domácího násilí na ženách. Požaduje vytvoření celoevropské strategie, jejímž základem bude studie o výskytu domácího násilí na ženách, jeho důsledcích pro jednotlivce i společnost i o jeho finančních dopadech v rámci Evropské unie. EHSV důsledně vnímá problém domácího násilí jako problém rovného postavení mužů a žen (*gender equality*).

- **Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního Výboru Děti jako nepřímé oběti domácího násilí (2006/C 325/15),**

ve kterém Evropský hospodářský výbor důsledně žádá předsednictvo Rady Evropské Unie, aby se v rámci tématu Domácí násilí na ženách zabývalo rovněž tématem Děti jako nepřímé oběti domácího násilí.

Vyrůstání v prostředí fyzického a psychického násilí může mít pro děti závažné následky. Děti - dokonce i malé děti - se v důsledku násilností otce, otčíma či druha matky cítí bezbranné a vydané osudu, zčásti i odpovědné za to, co se děje. Často věří, že samy toto násilí zavinily nebo se snaží zasáhnout a ochránit matku a přitom jsou samy týrány.²¹⁸

V mnoha doporučeních i rozhodnutích státních orgánů však stále nejsou tyto zásady respektovány.

---

²¹⁸ Dokument - Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru Děti jako nepřímé oběti domácího násilí. [online]. [cit. 2014-06-27]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:325:0060:0064:CS:PDF>

VI. kapitola

Domácí násilí z pohledu nezletilých dětí – shrnutí a navrhovaná opatření

Problematika domácího násilí se koncem minulého století stala veřejně diskutovaným problémem. Do té doby se jednalo o tabuizovaný problém – část veřejnosti neměla o existenci ponižování a týrání za zdmi domácností povědomí a ti, jichž se to týkalo, nechtěli o svých zážitcích mluvit. Postupná akcentace na dodržování lidských práv vedla k tomu, že se na tento problém – zpočátku jako na problém zejména žen – začalo nahlížet nejen z hlediska ochrany jednotlivých obětí, ale i celé společnosti. Postupně bylo možné – na základě přínosu jednotlivých vědních disciplín – nastínit nejen podstatu násilných vztahů, ale hledat i seriózní cesty, jak tuto problematiku řešit. Děti, které byly zpočátku v kontextu rodinného násilí přehlíženy a byly tzv. zapomenutými oběťmi, se staly cílovou skupinou. Bylo prokázáno, že pouhá přítomnost dětí při incidentech mezi osobami blízkými má závažný dopad na jejich zdravý vývoj a stejně jako násilí namířené bezprostředně vůči nim výraznou měrou snižuje kvalitu jejich dalšího života.

Stát sice deklaruje, prostřednictvím svého zákonodárství a ratifikovaných mezinárodních úmluv, závazek zabezpečit dětem takovou ochranu, jaká je nezbytná pro jejich blaho, ve skutečnosti však ochrana dětí není dostatečná. V případě domácího násilí se dítě zpravidla stává rukojmím v rukou násilného rodiče, který uplatňuje svá rodičovská práva, aniž by plnil své povinnosti, vždy ke škodě dítěte. Neplacení výživného ze strany násilného rodiče, hrubé vymáhání styku s dětmi i proti jejich vůli, iniciace nejrůznějších soudních řízení - to vše znamená pro rodiny často i několikaleté utrpení, vedoucí k další viktimizaci obětí v důsledku přístupu státních orgánů.

Násilí na matce je bezesporu určitou formou násilí na dítěti. Děti, které jsou svědky domácího násilí, musí jej prožívat a přihlížet tomu, jak otec,

otcím či druh matky matku bije a týrá, jsou vždycky také oběťmi psychického násilí. Násilí páchané na matce dětem vždy škodí. Z několika vědeckých studií vyplynulo, že **domácí násilí na ženách a dětech se vyskytuje ve stejných rodinách. Muži, kteří týrají své partnerky, páchají násilí nezřídka i na dětech.** Ženy, které jsou oběťmi násilí, se mohou někdy též samy násilně chovat ke svým dětem, jelikož žijí v atmosféře, kde je násilí běžné. Ženy navíc týráním zatěžuje tak, že o děti nemohou řádně pečovat a zaopatřovat je. Mnohé ženy jsou v důsledku trvalého týráním partnerem okrádány o možnost být dobrými matkami, ačkoliv jsou k tomu predisponovány. **Domácí násilí tedy představuje nejen ohrožení a narušení života žen, ale i omezení a ohrožení zájmu dětí.**²¹⁹ Proto tato problematika spolu souvisí, **ochrana dětí v situacích domácího násilí je bezprostředně závislá na způsobu ochrany žen.**

Děti mají své specifické potřeby a problémy. Intervenci je třeba dětem poskytovat nejen v situaci, kdy je domácí násilí bezprostředně zasahuje – ať již je namířeno přímo proti nim nebo jsou „jen“ násilí přítomny, ale i po rozchodu rodičů, kdy jsou zasaženy rozpadem jejich vztahu a konfliktům vyplývajícím z řešení jejich majetkových či jiných poměrů.

K domácímu násilí se společnost stále staví nejednoznačně, a to pokud jde o přístup k tomuto fenoménu a přípustnost i intenzitu zásahu státu do soukromí rodiny. V případě řízení dotýkajících se nezletilých dětí je však zohlednění násilí velmi důležité a pro další rozhodování má přímo zásadní význam. Je třeba pozitivně hodnotit veškeré změny, které v našem právním řádu nastaly, informovanost společnosti a v důsledku toho i posun ve vnímání jednotlivců.

---

²¹⁹ Dokument - Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru Děti jako nepřímé oběti domácího násilí. [online]. [cit. 2014-06-27]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:325:0060:0064:CS:PDF>

6.1. Shrnutí

Domácí násilí je složitým fenoménem, vyžadujícím nejen specifická řešení, ale i specifický přístup. Postupně, s narůstajícím zájmem společnosti o tento sociálně patologický jev, se mu začaly věnovat i různé vědní obory. Jejich poznatky slouží nejen k postihu pachatelů, ale i ochraně obětí a k přijímání dalších opatření, která mají zaplnit stále existující bílá místa a nedořešené otázky.

Specifika domácího násilí jsou dána tím, že toto jednání probíhá mezi osobami blízkými, v rodině, za zavřenými dveřmi. Velmi často se odehrává bez dospělých svědků, velmi často jsou svědky nezletilé děti – velmi často jsou samy přímými oběťmi.

Domácí násilí není jen problémem jednotlivých osob, které jsou jím dotčené, je **společenskopolitickým problémem**, který souvisí se strukturálním znevýhodněním a diskriminací žen ve společnosti. **V důsledku toho jsou však znevýhodňovány i nezletilé děti.**

Jakkoliv je řada opatření realizovatelných pouze za předpokladu odpovídající právní úpravy, nelze pouze legislativní změny považovat za vše spasitelné. Ukazuje se, že i sebelepší právní úprava nepřinese očekávaný efekt, není-li existence domácího násilí příslušnými orgány správně zjištěna a pochopena. Aplikace práva v soudním řízení záleží výlučně na samotných soudcích či soudkyních a tak při obdobných případech a prakticky stejné důkazní situaci mohou být - a také jsou - rozhodnutí u různých soudů naprosto odlišná. Svou roli zde hraje kvalita soudců a soudkyň (v trestním řízení pak i erudovanost státních zástupců a zástupkyň), jejich osobnostní předpoklady i odborná znalost problematiky domácího násilí. V řízeních péče o nezletilé děti se s bagatelizací domácího násilí setkáváme velmi často, mnozí sociální pracovníci i pracovnice, a bohužel i soudci a soudkyně, postupují v případech domácího násilí stejně, jako by se jednalo o jakékoli jiné řízení péče soudu o nezletilé. Nicméně v těchto řízeních je třeba specifických postupů, které vyústí ve vydání takových rozhodnutí,

kteře ochrání oběť a zastaví násilné jednání, při plném respektování práv a oprávněných zájmů nezletilých dětí i rodičů.

K účinné ochraně ohrožených osob je třeba pochopit podstatu domácího násilí, způsob jeho detekce, možnosti a limity právní ochrany i nutnost přijímání dalších opatření, které jsou pro eliminaci tohoto jevu nezbytné, v rámci multidisciplinářní spolupráce.

Tato práce proto vychází zejména z pojmenování a vysvětlení fenoménu domácího násilí a následně dopadu, který má na psychický vývoj nezletilých dětí. Právní rámec této problematiky je podáván s ohledem na jeho vývoj v posledních deseti letech v České republice, kdy došlo v tomto směru k dlouho očekávaným podstatným a pozitivním změnám. Ukazuje se však, že právo je jen určitým východiskem, který zakotví určitá ustanovení, avšak nezaručí jejich správnou aplikaci na konkrétní případy ani vůli a ochotu jednotlivých osob k jejich dodržování. Původní záměr zahrnout i výklad vybraných institutů z jiných evropských právních systémů byl upuštěn, když s ohledem na změny a novou legislativní úpravu ochrany obětí trestných činů a ohrožených osob prostřednictvím občanského práva, byl upřednostněn náhled na naše podmínky a hledání možných východisek u nás.

I přes nezbytnost koordinovaného celoevropského přístupu k této problematice je totiž nutné přijímat efektivní opatření především na národní úrovni. Je nutné, aby stát vyčleňoval pravidelně prostředky **pro vypracování národního akčního plánu pro prevenci domácího násilí** na příslušná období, který bude obsahovat konkrétní opatření a lhůty, ve kterých budou přijata, včetně konkrétních nástrojů, kterými budou prováděna a aby stát prováděl pravidelně vyhodnocování jejich plnění. Veškeré úkoly musí být zaměřeny na jednotlivé cílové skupiny, které mají své specifické potřeby. Při řešení domácího násilí je nutné přihlížet i ke specifickým v rámci jednotlivých **národnostních či etnických skupinách**, kde může být tradičně stále posilována úloha muže jako hlavy rodiny a omlouváno jeho násilné chování vůči jednotlivým členům.

Jakkoliv jsou tedy analýzy, statistická šetření i další výzkumy v jednotlivých skupinách prospěšné, zejména pro pochopení násilného vztahu a jeho včasné a správné detekce, je třeba **ke každému konkrétnímu případu přistupovat individuálně.**

1.

Násilím obecně rozumíme zlé nakládání, tělesné útoky, pohrůžky obdobným chováním nebo jednáním, které působí újmu na fyzickém, sexuálním nebo psychickém zdraví druhé osoby (osob). **Domácí násilí je chování, které v párovém soužití nebo v širší rodině u jedné osoby vyvolává strach z osoby druhé. Prostřednictvím moci, která tento strach vyvolává, určuje násilná osoba chování oběti.** Domácí násilí může nabývat podoby fyzického, sexuálního nebo psychického násilí, vynucení sociální izolace, ekonomické deprivace. Zejména v souvislosti s řízeními péče soudu o nezletilé děti hovoříme v poslední době o tzv. institucionálním týrání - týrání, které prostřednictvím špatných soudních či správních opatření oběti domácího násilí dále viktimizuje a poškozuje, často více, než násilí v rodině. Pro účely této práce za definici domácího násilí v širším slova smyslu považuji definici formulovanou Radou Evropy v roce 1985: **„Násilné chování v rodině zahrnuje jakýkoliv čin nebo opomenutí spáchané v rámci rodiny některým z jejích členů, které podkopávají život, tělesnou integritu, nebo svobodu jiného člena stejné rodiny, nebo vážně poškozují rozvoj jeho osobnosti“.**²²⁰

„V zásadě je možné, aby násilí vycházelo od kohokoliv a směřovalo vůči komukoliv, násilí páchají rodiče na dětech, muži na ženách, ženy na mužích, děti na rodičích, mladí lidé páchají násilí na starých, staří na mladých. Ale výsledky všech průzkumů z celého světa, které známe, ukazují, že **drtivou většinu násilí v rodinách páchají rodiče na dětech a**

---

²²⁰ Doporučení Rady Evropy R (85) o násilí v rodině z 26.3.1985

muži na ženách. Pokud jde o násilí, které páchají rodiče na svých dětech, podíl mužů a žen je přibližně stejný. V Rakousku dochází každoročně ke 150-300 tisícům případů fyzického ublížení, kterého se dopouštějí muži vůči ženám^{.221}

Počet nezletilých dětí, které jsou svědky domácího násilí či přímými terči násilníků je alarmující. Výzkum STEM pro BKB v roce 2005 konstatoval, že v 84% domácností, kde dochází k domácímu násilí, žijí děti.

Domácí násilí je vymezeno následujícími znaky :

- **výskyt incidentů**, tj. přítomnost násilí mezi blízkými osobami;
- v incidentech existuje **trvalá a neměnná diference rolí** na ohroženou osobu (oběť) a násilnou osobu (pachatele);
- **opakování incidentů** v podobě typického cyklu domácího násilí a
- **eventuálně eskalace** (ve frekvenci a intenzitě násilí).²²²

Při identifikaci domácího násilí je důležitá současná přítomnost prvních třech znaků, přičemž eskalace není definičním kritériem, ale především rizikovým faktorem (existence eskalace znamená vyšší stupeň ohrožení oběti, neexistence a priori nevylučuje, že se jedná o domácí násilí)²²³.

2.

Jednou z nejdůležitějších cílových skupin, na jejichž ochranu se stát v rámci potírání domácího násilí zaměřuje, jsou **děti**. Povinnost zaměřit se na děti, které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, popřípadě násilím mezi dalšími osobami, je pro orgány sociálně-právní ochrany dětí zakotvena v ustanovení § 6 písm. g) zákona o sociálně-právní ochrany dětí. Zatímco dříve se o dětech v tomto

---

²²¹ ETHER, R., *Násilí v rodinách: Pomoc ženám v situacích domácího násilí*. Košice: Profamilia, 1996.

²²² ČÍRTKOVÁ, L., *Styk dítěte s násilným rodičem v kontextu domácího násilí: Právo a rodina č. 11/2009*. Praha: Linde, 2009.

²²³ ČÍRTKOVÁ, L., *Styk dítěte s násilným rodičem v kontextu domácího násilí: Právo a rodina č. 11/2009*. Praha: Linde, 2009.

kontextu hovořilo jako o tzv. zapomenutých nebo neviditelných obětech, je jim postupně věnována adekvátní pozornost. Při zjišťování dopadů domácího násilí na dítě v konkrétním případě se však málo přihlíží k věkové skupině či konkrétní podobě násilí mezi rodiči, pohlaví dítěte, slabým místem jsou situace, kdy jsou násilným jednáním zasaženi otcové. V důsledku migrace obyvatel je stále častěji nutná intervence v případech násilí ve vztazích s různým národnostním či etnickým původem, případně se vztahem k cizině, což dále může komplikovat i soudní řízení.

Světová zdravotnická organizace (WHO) považuje pouhou přítomnost dítěte u domácího násilí za psychické týrání.

Zanedbávání, zneužívání a týrání dětí je složitý sociální fenomén, jehož prevence, zjištění a zmírňování následků vyžaduje úzkou spolupráci mnoha expertů z různých oborů. Z psychiatrického a psychologického hlediska lze při primární prevenci vytipovat rizikové osoby a rizikové faktory. Zde narážíme na zákeřnost tohoto fenoménu, a na to, že **jde o problém transgenerační – týraní týrají.**²²⁴

Zdravotnická komise Rady Evropy formulovala takzvaný **syndrom CAN – syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte**. Syndrom CAN (*Child abuse and Neglect*) je **jakákoliv nenáhodná, vědomá či nevědomá aktivita rodiče, vychovatele, nebo jiné osoby vůči dítěti v dané společnosti nepřijatelná nebo odmítaná, která poškozuje tělesný, duševní i společenský vývoj dítěte, popřípadě způsobuje smrt**. Znamená týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte, úmyslné ubližování nejbližšími pečovateli, hlavně rodiči, které má závažný dopad na život dítěte, na jeho další vývoj, na jeho postavení ve společnosti. Zahrnuje kruté zacházení (zlomeniny, různá poranění, nitrolebeční krvácení, popáleniny atd.), nedostatek zdravotní péče, výchovy, vzdělání. Aktivní forma představuje spíše fyzické ubližování a násilí, pasivní forma je charakterizována nedostatečným uspokojováním životních potřeb. Toto vše

---

²²⁴HORT, V., KOCOURKOVÁ, M., HRDLIČKA, M. a MALÁ, E., *Dětská a adolescentní psychiatrie*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008. ISBN 80-736-7404-1., str. 383

je spojeno s citovým týráním a vydíráním (nadávání, výsměch, šikana, izolace, nahánění strachu až panické hrůzy atd.).²²⁵

Je třeba respektovat individualitu každého dítěte, v případě, že bylo vystaveno domácímu násilí pak o to citlivěji. V zásadě většina lidí odsuzuje sexuální zneužívání dětí ze strany jejich rodičů a v tomto směru chápe, odmítá-li dítě s tímto rodičem kontakt, avšak nedoceňuje stejný postoj dítěte k násilnému rodiči v případě domácího násilí. To však způsobuje také závažná traumata a děti v jejich zdravém vývoji nevratně poškozují.

Dětská oběť je vždy ve složité situaci; prožívá v zásadě to, co dospělý člověk – musí vypovídat o traumatickém zážitku, vypovídá proti rodiči, ke kterému nemusí mít jen negativní postoj, často může být zmanipulovaná. Její výpověď je často provázena strachem, protože s dotyčným rodičem žije, případně ví, že bude nucena se s ním stýkat. Zejména matky si uvědomují, že strach i je v zásadě ohromil natolik, že nebyly schopny jednat jinak, než násilník chtěl a mají tendenci své děti před stykem s násilnou osobou chránit.

Za zvláštní zmínku stojí skutečnost, že dítě jedná bez přítomnosti advokáta.

Domácí násilí zahrnující děti (*Domestic violence including children*) má tři formy:

- syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte,
- děti v roli svědků rodičovského/partnerského násilí a
- agresivní chování dětí.²²⁶

Podle sociologických výzkumů, **v 80% rodin, v nichž se odehrává domácí násilí, vyrůstají nezletilé děti.**

---

²²⁵ HORT, V., KOCOURKOVÁ, M., HRDLIČKA, M. a MALÁ, E., *Dětská a adolescentní psychiatrie*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008. ISBN 80-736-7404-1., str. 385

²²⁶ Národní strategie prevence násilí na dětech v ČR na období 2008 - 2018. [online]. [cit. 2014-06-27]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/dokumenty/strategie-prevence-nasili-na-detech/Strategie-proti-nasili-na-detech_1.pdf

Děti jako osoby ohrožené domácím násilím můžeme v zásadě rozdělit na dvě skupiny :

- dítě je **přímou obětí** domácího násilí, jestliže je proti němu ze strany násilného rodiče, popř. blízké osoby směřováno fyzické, psychické nebo sexuální násilí;
- dítě je **nepřímou (sekundární) obětí** domácího násilí, jestliže je přítomno domácímu násilí mezi rodiči, mezi jinými osobami odpovědnými za jeho výchovu nebo mezi dalšími osobami žijícími s dítětem.

3.

Práva dětí jsou projednávána v rámci činnosti Výboru pro práva dítěte při Radě vlády pro lidská práva. Jak uvedeno shora, významným dokumentem v této oblasti je přijetí tzv. **Národní strategie prevence násilí na dětech na období let 2008-2018**.²²⁷

Opatření na ochranu dětí ve vztahu k domácími násilí je **třeba namířit třemi směry** :

- 1/ opatření na úrovni celé společnosti;
- 2/ opatření, která ochrání osobu, proti níž násilí směřuje, zpravidla matku;
- 3/ opatření, která směřují na ochranu dětí.

Strategii koncepce ochrany před domácím násilím přináší Národní akční plán prevence domácího násilí. Obsahuje 7 strategických oblastí a ukládá jednotlivým rezortům 32 úkolů.

Strategické oblasti :

- **Podpora osob ohrožených domácím násilím** – je nutné vypracovat ucelený, logický a především účinný systém pomoci všem členům rodiny, zatím je nedostatek vhodných ubytovacích zařízení se

---

²²⁷ Národní strategie prevence násilí na dětech v ČR na období 2008 - 2018. [online]. [cit. 2014-06-27]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/scripts/file.php?id=61422>

specializovanými programy, chybí sociální byty, specializovaná krizová a následná dlouhodobější psychosociální podpora;

- **Podpora dětí ohrožených domácím násilím** – na dítě v rodině, kde se vyskytuje domácí násilí, musí být vždy nahlíženo jako na dítě ohrožené, i pokud není násilí bezprostředně namířeno proti němu. V případech vykázání podle zákona o Policii by v takovém případě mělo být dítě vždy označeno jako osoba ohrožená a následně by mu měla být poskytnuta odpovídající specializovaná pomoc včetně pomoci právní. Je třeba pečlivě zvažovat další kontakty s násilným rodičem, realizovat je pouze v případech, že se dítě cítí bezpečně, vždy jako asistované, přičemž asistence musí mít svá pevná pravidla i své limity, kdy cílem je primárně realizace práv dětí nikoliv práv rodičů;

- **Práce s násilnými osobami** – výbor požaduje, aby byl vypracován systém práce s násilnými osobami a pracuje na tzv. druhových standardech pro práci s násilnými osobami;

- **Vzdělávání a interdisciplinární spolupráce** – Národní akční plán ukládá jednotlivým resortům povinnost speciálního vzdělávání v oblasti domácího násilí. Předpokládá se účinná spolupráce mezi příslušnými složkami státní správy a neziskovými organizacemi;

- **Společnost a domácí násilí** – je třeba vynaložit veškeré úsilí, aby co nejširší část společnosti pochopila, že násilí v rodině není soukromá, ale veřejná věc. K dosažení tohoto cíle je třeba pořádat veřejné kampaně, akce, konference, zaměřené na jednotlivé problémy i cílové skupiny;

- **Výzkum** - nutné výzkumy a odborné studie v oblasti násilí v rodinách;

- **Legislativa** – odpovídající právní úpravy s ohledem na závažnost dopadů násilí v rodinách na kvalitu života.

4.

Zákonná úprava domácího násilí po mnoha dílčích novelizacích stěžejních právních předpisů **poskytuje v současné době velmi dobré východisko pro ochranu osob ohrožených domácím násilím, včetně nezletilých dětí**, byť nelze nevidět i stávající slabší místa. Legislativní rámec je doplňován i mezinárodními smlouvami, garantujícími ochranu základních lidských práv a svobod – akcentace na jejich dodržování je zřejmá i z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva.

Významným posunem v boji s tímto fenoménem bylo zavedení skutkové podstaty trestného činu týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě²²⁸ v roce 2004, za další významný krok je třeba považovat přijetí zákona č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím a zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, kterým byla založena intervenční centra - centra účinné komplexní odborné a profesionální pomoci osobám ohroženým domácím násilím. V roce 2013 byl přijat dlouho očekávaný zákon o obětech trestných činů, ve kterém se poprvé setkáváme v našem zákonem předpise s definicí pojmu *oběť* a *zvlášť zranitelná oběť*.

Zákon o ochraně před domácím násilím se opírá o „**tři pilíře**“, které zajišťují jeho vyváženost jak ve složce **zákonného omezení** (vykázání nebo zákazu vstupu násilné osoby do společného obydlí na určenou dobu), tak ve složce **sociální** (ochrana a pomoc ohrožené osobě v intervenčním centru) a **ochrany poskytované soudem** (zvláštní předběžné opatření o personální i teritoriální ochraně ohrožené osoby, a eventuální občanskoprávní řízení v meritu věci). V případě porušení distančních omezení mohou nastoupit i sankce trestněprávní. Stručně lze proces ochrany před domácím násilím popsat jako: **policejní intervenci, sociální pomoc a soudní ochranu**. Takto je zajišťována i aktuálně.

---

²²⁸ Ustanovení § 215a) zák. č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších změn a doplňků, trestního zákona

Novelizovaný zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, pak přinesl další změny v úpravě institutu vykazání i pravomocí i povinností příslušníků policie. **Nový občanský zákoník** začlenil v ustanovení § 751 a násl. **zvláštní ustanovení proti domácímu násilí**, které se dotýká všech osob, které žijí v rodinné domácnosti. Ochrana obětí je posílena i zákonem o obětech trestných činů a zavedením nového institutu předběžných opatření v trestním řádu v návaznosti na účinnost tohoto zákona.

Vedle osvěty, vzdělávání a dalších preventivních opatření je nutné pokračovat v dalších legislativních změnách. Česká republika se sice vydala – až na malé výjimky – cestou dílčích novelizací stávajících právních předpisů, bylo by však vhodné, po vzoru některých evropských zemí, přijmout komplexní zákon na ochranu proti domácímu násilí, kde by byla zahrnuta i oblast prevence.

5.

Obětí se rozumí fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma, na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil. Pokud byla trestným činem oběti způsobena smrt, považuje se za oběť též její příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel nebo registrovaný partner nebo druh, je-li osobou blízkou. Je-li těchto osob více, považuje se za oběť každá z nich.

Zvlášť zranitelnou obětí se při splnění výše uvedené podmínky rozumí

- e) **dítě**,
- f) osoba, která je postižena fyzickým, mentálním nebo psychickým hendikepem nebo smyslovým poškozením, které ve spojení s různými překážkami může bránit plnému a účelnému uplatnění této osoby ve společnosti ve srovnání s jejími ostatními členy,

g) oběť trestného činu obchodování s lidmi (§168 trestního zákoníku),

h) oběť trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti nebo trestného činu, který zahrnoval násilí či pohrůžku násilím, jestliže je v konkrétním případě zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy zejména s ohledem na její věk, pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci, náboženské vyznání, zdravotní stav, rozumovou vyspělost, schopnost vyjadřovat se, životní situaci, v níž se nachází, nebo s ohledem na vztah k osobě podezřelé ze spáchání trestného činu nebo závislost na ní.

Oběť trestného činu je nutné odlišovat od pojmu poškozený: poškozený je subjektem trestního řízení, oběť trestného činu je především subjektem zvláštní péče ze strany státu.

6.

Z dostupných statistik vyplývá, že oběti domácího násilí jsou především **ženy a nezletilé děti**, kteří žijí v rodinách s násilným rodičem, a to je třeba zohlednit i v řízení soudu ve věcech péče o nezletilé.

Zkušenosti ukazují, že v případech domácího násilí zpravidla **odchodem od násilného partnera násilí nekončí**. Je známou skutečností, že zejména násilní otcové zneužívají svých rodičovských práv k pronásledování své bývalé partnerky.

Procesní úprava řízení péče o nezletilé je s účinností od 1. ledna 2014 upravena zákonem č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních a zákonem č.99/1963 Sb., občanským soudním řádem.

Na řízení ve věcech péče o děti bychom neměly nahlížet jen jako na **prostředek** realizace práv rodičů, ale především **realizace práv dětí**, směřující k jejich efektivnímu naplňování. Je třeba přijmout opatření, která umožní, aby o právech dítěte bylo rozhodnuto v přiměřené lhůtě, v rámci rovnosti účastníků bylo zastoupení dítěte kvalitní, nejlépe

advokátem, názoru dítě byla věnována značná pozornost a váha, a to i před dosažením věkové hranice, kterou zákon stanovil; k tomu účelu je třeba dětem poskytnout dostatečné informace, umožnit jim, s ohledem na jejich rozumovou vyspělost, iniciovat řízení i bez návrhu svých zákonných zástupců. Případný výkon rozhodnutí, pokud je nevyhnutelný, musí být k dítěti maximálně citlivý.

Partner, který užívá ve vztahu násilí, v roli rodiče nepochybně selhává. Není vhodným identifikačním vzorem pro děti, naopak pro ně představuje reálnou hrozbu. Nechceme-li vychovávat další generace násilníků a jejich obětí, měli bychom se aktivně podílet na absenci násilnického rodiče v rodině, protože jeho chování ohrožuje zdravý vývoj osobnosti dítěte a je také hrubým porušováním dětských práv.²²⁹

Při úvaze **o vhodnosti výchovného prostředí** pro dítě je třeba se vždy řídit zájmem dítěte. „Zájem dítěte jako přední hledisko při jakékoliv činnosti, týkající se dětí, podle čl. 3 Úmluvy o právech dítěte, reflektuje skutečnost, že jakkoli lze považovat za přirozené a žádoucí, aby dítě bylo vychováno svými rodiči, nelze odhlédnout od toho, že i **dítě je bytostí jedinečnou, nadanou nezadatelnými, nezcizitelnými, nepromlčitelnými a nezrušitelnými základními právy a svobodami, tedy bytostí, které by se mělo dostat při jejím vývinu toho nejlepšího**, totiž toho, aby výše uvedené atributy nezůstaly prázdňými slovy“.²³⁰

Institut střídavé výchovy přináší dětem obtíže, pokud se nezakládá na dohodě rodičů a kdy je nařízen soudem. Tehdy je střídavá péče značně nestabilním uspořádáním – téměř polovina dětí ve střídavé péči během dvou let přešla do výlučné péče. Je spolehlivě prokázáno, že rodičovský konflikt ohrožuje prosperitu dětí. **Děti, které se ocitnou uprostřed rodičovských konfliktů, prosperují velmi špatně**.²³¹

---

²²⁹ ŠIAROVÁ, E., *Hlavní zásady a nedostatky při práci s dětmi, sborník přednášek mezinárodní konference Praha 2011: Posttraumatická stresová porucha v kontextu DN*. Praha: Centrum sociálních služeb, 2011.

²³⁰ Nález Ústavního soudu IV. ÚS 695/2000

²³¹ Česká a slovenská psychiatrie. [online]. [cit. 2014-06-27]. Dostupné z: <http://www.cspsychiatr.cz/detail.php?stat=787/>

Evropský soud pro lidská práva opakovaně judikoval, že je-li prokázána existence rodinného vztahu ve smyslu článku 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, měl by stát v zásadě jednat tak, aby umožnil rozvoj tohoto vztahu, a měl by přijmout vhodná opatření k navázání vztahu mezi rodičem a dítětem. Povinnost státních orgánů přijmout opatření k umožnění kontaktu rodiče s dítětem, kteří nežijí společně, však není podle Evropského soudu pro lidská práva absolutní, přičemž spolupráce a porozumění všech zúčastněných osob představují důležitý faktor. Státní orgány sice mají vyvíjet snahu, aby této spolupráci napomohly, ale jejich povinnost využít donucovacích prostředků nemůže být neomezená: musí brát ohled na zájmy, práva a svobody dotčených osob a zejména na nejvyšší zájem dítěte a jeho práva. Článek 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod v žádném případě neopravňuje rodiče k tomu, aby vyžadoval přijetí opatření, jež by poškozovala zdraví dítěte. Rozhodující je, aby státní orgány přijaly za účelem usnadnění styku rodiče s dítětem veškerá nezbytná opatření, která je možné v daném případě od nich rozumně očekávat.²³²

Při určení rozsahu styku je nepochybné, že by soud měl respektovat názor dítěte.

6.2. Navrhovaná opatření

- **Na úrovni státu:**
  - Zajistit přijetí Národního akčního plánu pro prevenci domácího násilí vždy na čtyřleté období a pravidelně vyhodnocovat plnění stanovených úkolů;
  - zabezpečit srovnání tohoto plánu s podobnými dokumenty v jiných evropských zemích;

---

²³² Viz zejména rozsudky Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 27145/03 ve věci Pedovič proti České republice ze dne 18. 07. 2006, o stížnosti č. 25213/03 ve věci Choc proti České republice ze dne 29. 05. 2005, o stížnosti č.1633/05 ve věci Koudelka proti České republice ze dne 20. 07. 2006, o stížnosti č. 14044/05 ve věci Zavřel proti České republice ze dne 18. 01. 2007, o stížnosti č.995/06 ve věci Andělová proti České republice ze dne 28. 02. 2008

- zajistit zodpovědnou spolupráci státu s nevládními organizacemi včetně regulérní dotační politiky;
- podporovat rozvoj speciálních programů a účinných forem práce s pachateli násilného jednání;
- garantovat působení bezplatných non-stop (hot)linek po dobu 24 hodin sedm dní v týdnu pro poskytování odborné pomoci jednotlivým cílovým skupinám;
- podporovat specifický přístup k cílovým skupinám obětí domácího násilí, tedy k :
  - a) ženám,
  - b) dětem,
  - c) seniorkám/seniorům,
  - d) občankám/občanům se zdravotním postižením,
  - e) mužům dotčeným obdobnou formou násilí.

Ochrany seniorů, kteří se nemohou vlastními silami, především z důvodů zdravotních a sociálních, vymanit z násilí, kterému jsou vystaveni, **musí být docíleno pomocí institucionální**. Je nezbytné vybudovat vedle azylových domů pro matky s dětmi, podobná zařízení i pro seniory, mimo pořadníky čekatelů na domovy pro důchodce.

V případě nezletilých dětí a jejich rodičů (mužů i žen) změnit pohled a přístup soudů i orgánu sociálně - právní ochrany dětí k problematice rodiny ohrožené domácím násilím, kde rozpadem vztahu jeho rodičů násilí většinou nekončí, ale formou stalkingu, vydírání, vyhrožování a únosů pokračuje, bez ohledu na to, co dítě chce a co cítí.

- zajistit vzdělávání v problematice domácího násilí na všech stupních školní soustavy

V oblasti trestního práva

- rozšířit práva poškozeného o oprávnění odvolat se i do výroku o vině a trestu, nikoliv jen do výroku o náhradě škody;

V oblasti občanského práva

- provést potřebná legislativní opatření v civilním i trestním právu, za účelem zahájení výcviku terapeutů a probačních úředníků, s cílem realizovat terapeutické programy pro násilné osoby a pravidelně ukládat násilným osobám povinnost se těchto programů zúčastnit;
- sladit hmotněprávní ustanovení ochrany před domácím násilím, obsažených v novém občanském zákoníku, s úpravou procesní, obsaženou v zákoně o zvláštních řízeních soudních;
- změnit hmotněprávní úpravu rozvodu manželství tak, aby pravomocná úprava péče o nezletilé děti nebyla obligatorní podmínkou rozvodu manželství a v případě domácího násilí bylo manželství rozvedeno i před touto úpravou;
- zakotvit institut náhradního výživného;
- zakotvit institut povinného (minimálního) výživného;
- uzákonit právo dítěte na právní pomoc a stanovit mu v každém řízení advokáta;
- zabezpečit ohrožené osobě bezplatnou pomoc advokáta specializovaného na problematiku domácího násilí;
- v případě vážných podezření a osvědčení domácího násilí stanovit vyvratitelnou právní domněnku, že k násilí docházelo (tzv. obrácené důkazní břemeno);
  - uložit násilné osobě povinnost plně hradit náklady řízení
  - mediaci a rodinnou terapii nenařizovat proti vůli ohrožené osoby,
  - úpravu kontaktu násilného rodiče podmiňovat absolvováním terapeutických programů na zvládnutí agrese;
  - ve všech řízeních péče o nezletilé stanovit povinnost soudu přihlídnout ke skutečnosti, že se rodič dopouštěl násilí ;

- při úpravě styku dítěte s násilným rodičem využívat institutu zákazu styku;
- neupravovat styk násilného rodiče s dítětem, pokud dítě styk odmítá a toto odmítání je objektivně zdůvodnitelné násilím v rodině;
- snížit věkovou hranici, od které bude soud respektovat názor dítěte na úpravu péče a styku s rodiči na 10 let, kdy bude názor dítěte v řízení pro úpravu péče nezletilého pro soud závazný;
- zjišťovat názor dítěte prioritně prostřednictvím soudu;
- vypracování znaleckého posudku ani odmítání rodiče nesmí být důvodem pro předání dítěte do péče psychiatrie, ústavního (neutrálního) zařízení.

V oblasti přestupkového práva

- legalizovat tzv. „přestupkovou recidivu“ pro případy opakovaných, méně závažných přestupků;
- vytvořit komplexní databázi přestupků, která by evidovala přestupce i při přestěhování.

V zákoně o policii

- v případě, že v domácnosti, kde dochází k vykázaní je přítomno nezletilé dítě uvádět obligatorně toto dítě jako osobu ohroženou domácím násilím.

V zákoně o soudních znalcích a tlumočnících

- stanovit povinnou strukturu znaleckých posudků, které budou obligatorně obsahovat přílohy z konkrétních testových metod zadaných v průběhu znaleckého vyšetření včetně podrobného odůvodnění jejich vyhodnocení tak, aby byly srozumitelné a přezkoumatelné jiným odborníkem;

- pravidelné proškolení soudních znalců na problematiku domácího násilí.

V občanském soudním řízení

- zavedení specializovaných soudů, případně senátů, zaměřených na komplexní řešení agendy domácího násilí;
- pravidelné proškolení soudců a soudkyň v problematice domácího násilí, základů psychologie, psychiatrie, ekonomie a účetnictví;

Při zvažování mezi právními zájmy - ochranou dětí, ochranou a podporou žen či mužů, musí být vždy upřednostněna ochrana před násilím.

Všechny koncepce a opatření vhodná k zabránění domácímu násilí na ženách musí mít i odpovídající vliv i na situaci dětí v souvislosti s domácím násilím²³³. **Domácí násilí lze zastavit jen tehdy, pokud jej společnost na všech úrovních přestane tolerovat.**

---

²³³ Dokument - Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru Děti jako nepřímé oběti domácího násilí. [online]. [cit. 2014-06-27]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:325:0060:0064:CS:PDF>

Shrnutí

Disertační práce „*Poměr rodičů k nezletilým dětem se zřetelem na specifika domácího násilí*“ je zaměřena především na soudní řízení péče o nezletilé děti v případech, kde jsou rodinné vztahy zatíženy domácím násilím. Jak vyplývá z jedné z definic domácího násilí citované v této práci, **„drtivou většinu násilí v rodinách páchají rodiče na dětech a muži na ženách“**. Počet nezletilých dětí, které jsou svědky domácího násilí či přímými terči násilníků, je alarmující. Výzkum STEM pro Bílý kruh bezpečí v roce 2005 konstatoval, že v 84% domácností, kde dochází k domácímu násilí, žijí děti, v 82% jsou podle této studie přímými svědky násilí. Ze statistiky zařízení ROSA, které poskytuje pomoc ženám – obětem domácího násilí, vyplývá, že v roce 2013 byly děti svědky domácího násilí dokonce v 94 % případů. Z 1400 případů vykázaní v roce 2013 byly v 950 případech přítomny děti (celkem 1230 dětí).

Při hodnocení současné právní úpravy nelze pominout významné legislativní změny, které v uplynulých deseti letech přispěly ke zlepšení situace obětí domácího násilí a které se pozitivně promítají i do rozhodnutí v řízeních péče o nezletilé děti: zavedení skutkové podstaty trestného činu týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě; zavedení institutu vykázaní a následných civilních opatření chránících osobu ohroženou; zřízení intervenčních center; považování dětí, které jsou ohroženy násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za jejich výchovu za jednu ze skupin, na které se má zaměřit sociálně právní ochrana dětí; přijetí zákona o obětech trestných činů; přijetí nového občanského zákoníku a zákona o zvláštních řízeních soudních, kde jsou obsažena souhrnná ustanovení týkající se domácího násilí a zakotvena věková hranice dvanácti let pro obligatorní zjištění názoru dítěte v soudním řízení. Je však nutné zdůraznit, že i sebelepší právní rámec nezajistí správnou aplikaci práva. Mnoho soudců a soudkyň stále přistupuje k řízením o úpravu péče nezletilých dětí stejně jako k řízením, kde se násilí nevyskytuje, velmi často nejsou schopni či ochotni domácí násilí detektovat. Násilí páchané soukromou osobou tak

přechází v další, pro oběť velmi traumatizující formu – v tzv. institucionální resp. systémové týrání.

Je proto nutné, aby záležitosti týkající se nezletilých dětí rozhodovali zkušení a speciálně proškolení soudci a soudkyně, kteří budou mít k dispozici i kvalitní odborný a pomocný aparát. Bezplatné právní poradenství specializovaných advokátů/advokátek i pro civilní řízení pro oběti domácího násilí by mělo být samozřejmostí.

Přítomnost domácího násilí v rodině, kde vyrůstá nezletilé dítě, většinou nevyvolává za následek žádné omezení agresora na jeho rodičovských právech. V soudních síních se stále setkáváme s názorem, že domácí násilí páchané otcem nezletilých dětí na jejich matce, nemá žádný vliv na posouzení jeho rodičovských kvalit. Podle definice CAN (Child Abuse and Neglect) formulované zdravotní komisí Rady Evropy v roce 1992 lze děti, které jsou svědky domácího násilí, zařadit mezi děti trpící syndromem týraného dítěte. Jsou významně častěji poznamenány výchovnými problémy, agresivitou, odcizením a kriminálními činy. V zájmu ochrany dětí je nutné více využívat institutu zákazu styku dítěte s násilným rodičem, právo dítěte ke styku s rodičem nelze zaměňovat za jeho povinnost. Dítěti je třeba ve všech fázích řízení poskytnout nejen dostatek relevantních informací, ale i možnost vyjádřit se adekvátně svému věku a svým rozumovým schopnostem. Ústavně zaručené právo na právní pomoc v řízení před soudy není v případě nezletilých dětí v civilním řízení realizováno, dítě je zastoupeno opatrovníkem, který zpravidla má jen minimální právní povědomí. Náš právní řád nezná institut náhradního ani povinného výživného, což se negativně promítá do uspokojování materiálních potřeb dětí. V rámci terapeutických programů je třeba poskytovat odbornou pomoc násilným osobám.

Pro úspěšnost všech navrhovaných změn je nutné, aby byla veškerá opatření systematicky podporována na vládní úrovni. Pokud jde o přístup České republiky, pak nutno konstatovat, že se v době zpracování této práce řadí k sedmi zemím Evropské unie a třinácti zemím Rady Evropy, ve

kterých nedošlo k ratifikaci Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí, která byla přijata dne 11. května 2011 v Istanbulu a která vstoupí v platnost od 1. srpna 2014. **Domácí násilí však lze zastavit pouze tehdy, pokud jej společnost přestane tolerovat.**

Summary

The thesis *“The relationship of parents to minors with regard to the specifics of domestic violence”* focuses primarily on judicial proceedings in cases of custody of minors when family relationships are affected by domestic violence. As follows from one of the definitions of domestic violence cited herein **“the overwhelming majority of cases of violence in families are committed by parents on children and by men on women”**. The number of minors who are witnesses to domestic violence or direct targets of brutes is alarming. A STEM research for the White Circle of Safety in 2005 states that children live in 84% of households with occurrence of domestic violence and of them, in 82% they are direct witnesses to violence. It follows from statistics of ROSA facility, which provides help to female victims of domestic violence, that children were witnesses to domestic violence in as much as 94% of cases in 2013. Of 1,400 cases of banishment in 2013, children (altogether 1,230 children) were present in 950 cases.

In assessing the current legislation one cannot omit significant legislative changes which in the past ten years contributed to improved situation of victims of domestic violence and which positively reflect also in decisions in proceedings regarding custody of minors, namely: introduction of facts constituting a criminal act of cruelty to a person living in commonly occupied flat or house; introduction of the institute of banishment and subsequent civil measures protecting the person at risk; establishment of reception centres; regarding the children endangered by violence between parents or other persons responsible for their upbringing as one of the groups on which a social and legal protection of children is to be focused; adoption of a law on victims of criminal acts; adoption of a new Civil Code and a law on special judicial proceedings, where summarising provisions are contained which relate to domestic violence and where age limit of twelve years is determined for obligatory determination of child’s opinion in judicial proceedings. However, it has to be pointed out that even the best legal framework cannot ensure correct application of law. Many both the

male and female judges still approaches to proceedings on arrangement of custody of minors in the same way as they treat proceedings with no occurrence of violence; very often, they are not able or willing to detect existence of the domestic violence. The violence committed by a private person thus moves on to another, for the victim much traumatising form – the “institutional” or “systemic” cruelty.

It is therefore necessary that matters relating to minors should be decided upon by experienced and specially trained male and female judges who will have available a first-rate professional and auxiliary staff. A free legal consultancy from specialised lawyers also in civil proceedings for domestic violence victims should be a matter of course.

The presence of domestic violence in a family where a minor grows up mostly does not result in any restrictions for the aggressor in his/her parental rights. In court rooms one can still find an opinion that domestic violence committed by the minor’s father on their mother does not have any impact on the assessment of his parenting qualities. According to CAN (Child Abuse and Neglect) definition formulated by the health commission of the Council of Europe in 1992 the children who witness domestic violence can be classified among children suffering from the child abuse syndrome. To a significantly higher degree are they stigmatised by educational problems, aggressiveness, alienation and criminal acts. In the interest of protection of children it is necessary to increasingly apply the institute of ban of contact of a child with a violent parent, whereas the right of a child to contact his/her parent cannot be confused with a duty of the child. At all stages of the proceedings, the child must be given not only sufficient amount of relevant information but also possibility to express its opinion adequately to its age and intellectual capabilities. The constitutionally guaranteed right for a legal aid in proceedings in courts is not realised in case of minors in civil proceedings; the child is represented by a guardian, who usually has a minimal legal knowledge. The Czech legal system does not know the institute of substitute or obligatory child support, which is negatively reflected in satisfaction of material needs of

children. Within the framework of therapeutic programs, professional assistance has to be provided to violent persons.

For the success of all proposed changes it is necessary that all measures should be systematically supported on the governmental level. As far as the attitude of the Czech Republic is concerned, one may state that at the time of preparation of this thesis the Czech Republic is among seven countries of the European Union and among thirteen countries of the Council of Europe, in which the Convention of the Council of Europe on the prevention and combat of violence against women and domestic violence, which was adopted on May 11, 2011 in Constantinople and which comes in force as of August 1, 2014, was not ratified. **However, domestic violence can only be stopped if the society stops tolerating it.**

PŘEHLED POČTU VYKÁZÁNÍ POLICIÍ ČR DLE KRAJŮ V ROCE 2012

Příloha č.1

KRAJ	Zpracoval Bílý kruh bezpečí, o.s. - 14.1.2013												2012	celkem v letech					Celkem
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.		2007	2008	2009	2010	2011	
Jihočeský	4	7	5	10	9	3	4	2	3	5	6	6	64	50	37	35	84	72	342
Jihomoravský	6	13	9	24	12	13	20	11	13	8	9	12	150	82	72	82	87	118	591
Karlovarský	15	16	11	6	8	10	8	10	5	5	12	5	111	32	46	49	79	137	454
Královéhradecký	10	5	7	2	2	3	6	3	4	3	2	5	52	34	22	16	44	45	213
Liberecký	5	8	11	17	13	6	10	10	6	7	4	7	104	30	36	68	62	82	382
Moravskoslezský	9	6	11	10	7	16	5	4	11	8	9	1	97	213	110	111	108	135	774
Olomoucký	9	8	9	10	8	10	7	10	8	9	9	4	101	44	35	43	61	112	396
Pardubický	12	7	10	8	5	16	5	10	10	7	4	11	105	61	39	44	73	92	414
Plzeňský	3	2	2	1	3	6	6	0	1	1	4	1	30	16	22	14	27	23	132
Hlavní město Praha	12	8	21	13	13	6	12	7	10	11	13	12	138	59	34	48	104	123	506
Středočeský	9	5	13	8	11	7	10	7	7	6	8	15	106	79	67	59	64	121	496
Ústecký	18	17	18	22	13	22	12	22	13	18	15	14	204	81	87	134	133	202	841
Vysočina	3	4	2	2	5	3	2	4	3	4	6	5	43	32	26	39	51	42	233
Zlínský	14	12	5	8	8	7	9	9	3	9	5	13	102	49	46	36	81	126	440
CELKEM VYKÁZÁNÍ	129	118	134	141	117	128	116	109	97	101	106	111	1407	862	679	778	1058	1430	6214
z toho opakovaná	16	14	15	19	15	17	12	13	14	16	16	22	189						
tj. v %	12%	12%	12%	13%	13%	13%	10%	12%	14%	16%	15%	10%	13%						

PŘEHLED POČTU VYKÁZÁNÍ POLICIÍ ČR DLE KRAJŮ V ROCE 2013

Příloha č.2

KRAJ	Zpracoval Bílý kruh bezpečí ve spolupráci s APIC ČR- 13.1.2014												2013	celkem v letech					Celkem	
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.		2007	2008	2009	2010	2011		2012
Jihočeský	5	2	8	5	1	7	6	5	7	8	6	3	63	50	37	35	84	72	64	342
Jihomoravský	7	10	13	7	9	10	12	13	12	12	11	12	128	82	72	82	87	118	150	591
Karlovarský	9	9	11	12	9	8	6	7	6	2	7	11	97	32	46	49	79	137	111	454
Královéhradecký	3	4	3	1	3	2	4	1	2	7	5	6	41	34	22	16	44	45	52	213
Liberecký	6	8	18	5	17	3	7	12	7	9	12	9	113	30	36	68	62	82	104	382
Moravskoslezský	7	10	9	9	18	7	9	5	10	6	15	2	107	213	110	111	108	135	97	774
Olomoucký	4	10	8	6	9	8	15	8	4	10	6	6	94	44	35	43	61	112	100	395
Pardubický	5	5	9	7	5	12	5	9	5	3	9	9	83	61	39	44	73	92	104	413
Plzeňský	6	4	2	5	5	1	1	1	1	5	4	4	39	16	22	14	27	23	30	132
Hlavní město Praha	9	11	16	8	15	14	10	11	18	13	10	20	155	59	34	48	104	123	138	506
Středočeský	9	8	15	7	11	8	12	2	11	17	7	4	111	79	67	59	64	121	106	496
Ústecký	14	13	13	21	16	16	9	10	13	9	10	12	156	81	87	134	133	202	204	841
Vysočina	6	2	8	9	7	4	2	8	4	8	7	8	73	32	26	39	51	42	43	233
Zlínský	9	6	10	7	10	9	7	10	12	3	7	11	101	49	46	36	81	126	102	440
CELKEM VYKÁZÁNÍ	99	102	143	109	135	109	105	102	112	112	116	117	1361	862	679	778	1058	1430	1405	6212
z toho opakovaná	16	11	18	9	24	22	15	18	12	13	14	16	188							
tj. v %	16%	11%	13%	9%	17%	20%	14%	18%	11%	12%	12%	14%	14%							

Od 1.1.2007 do 31.12.2013 celkem: 7 573

PŘEHLED POČTU VYKÁZÁNÍ POLICIÍ ČR DLE KRAJŮ V ROCE 2014

Příloha č.3

KRAJ	Zpracoval Bílý kruh bezpečí ve spolupráci s APIC ČR- 15.7.2014												2014	celkem v letech					Celkem		
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.		2007	2008	2009	2010	2011		2012	2013
Jihočeský	8	5	5	4	7	6							35	50	37	35	84	72	64	63	405
Jihomoravský	11	5	7	8	11	10							52	82	72	82	87	118	150	128	719
Karlovarský	5	8	15	9	5	11							53	32	46	49	79	137	111	97	551
Královéhradecký	9	2	1	3	0	4							19	34	22	16	44	45	52	41	254
Liberecký	10	9	8	9	8	4							48	30	36	68	62	82	104	113	495
Moravskoslezský	11	10	15	6	17	5							64	213	110	111	108	135	97	107	881
Olomoucký	6	7	5	6	7	7							38	44	35	43	61	112	100	94	489
Pardubický	6	4	10	8	13	4							45	61	39	44	73	92	104	83	496
Plzeňský	3	7	2	4	7	3							26	16	22	14	27	23	30	39	171
Hlavní město Praha	14	15	21	18	15	17							100	59	34	48	104	123	138	155	661
Středočeský	11	6	8	12	12	8							57	79	67	59	64	121	106	111	607
Ústecký	10	16	11	13	14	12							76	81	87	134	133	202	204	156	997
Vysočina	8	10	7	5	7	5							42	32	26	39	51	42	43	73	306
Zlínský	7	11	11	14	8	6							57	49	46	36	81	126	102	101	541
CELKEM VYKÁZÁNÍ	119	115	126	119	131	102							712	862	679	778	1058	1430	1405	1361	7573
z toho opakovaná	16	14	12	18	19	17															
tj. v %	13%	13%	10%	15%	15%	17%															

Od 1.1.2007 do 30.6.2014 celkem: 8 285

Statistiky | Asociace pracovníku intervenčních center. [online]. [cit. 2014-06-10]. Dostupné z: http://www.domaci-nasili.cz/?page_id=255

Seznam studijní literatury

ARCHARD, D. a MACLEOD, C.M., *The moral and political status of children*. New York: Oxford University Press, 2002, viii, 296 p. ISBN 01-992-4268-2.

ARIÈS, P., *Centuries of childhood: a social history of family life*. New York: Vintage Books, c1962, 447 p. ISBN 03-947-0286-7.

BEZOUŠKA, P. a PIECHOWICZOVÁ, L., *Nový občanský zákoník: nejdůležitější změny*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2013, 375 s. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7263-819-2.

BROWNMILLER, S., *Against our will: men, women and rape*. New ed. Harmondsworth: Penguin, 1986. ISBN 01-402-2741-5.

BUBELOVÁ, K., *Porušení práva na rodinný život*. Právní fórum. 2009, č. 7, s. 253 - 258.

BURIÁNEK, J., *Domácí násilí - násilí na mužích a seniorech*. Vyd. 1. Editor Jiří Buriánek, Jiří Kovařík. Praha ;: Triton, 2006, 108 s. ISBN 80-725-4914-6.

CAMPBELL, J., *If I Can't Have You No One Can: Power and control in Homicide Female Partners*. In: *Femicide: The Politics of Women Killing*. New York: Maxmillian, 1992.

CAVALIERI, P. a MACLEOD, C.M., *The animal question: why nonhuman animals deserve human rights*. New York: Oxford University Press, 2001, viii, 184 p. ISBN 01-951-4380-9.

COHEN, E. a WLTHAL, B., *The National CHild Welfare Ressource centre form Family: women's rural advocacy programs domestic violence*. Washington DC, 2003.

CONWAY, H.L., *Domácí násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. 1. vyd. Překlad Jana Mandelíková. Praha: Albatros, 2007, 158 s. Albatros Plus. ISBN 978-800-0015-507.

ČÍRTKOVÁ, L. Oběti domácího násilí. Dostupné z: www.portal.cz/psycho/clanek6.htm

ČÍRTKOVÁ, I., *Posuzování obětí týrání v partnerských vztazích*, Rodina a právo 6/2014,2014, Linde Praha, ISSN 1212-866X.

ČÍRTKOVÁ, L., *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 150 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4722-078.

ČÍRTKOVÁ, L., *Ohrožené osoby (včetně dětí), typologie, priority prevence*.

ČÍRTKOVÁ, L., *Styk dítěte s násilným rodičem v kontextu domácího násilí: Právo a rodina č. 11/2009*. Praha: Linde, 2009, ISBN 1212-866X, str. 1

ČÍRTKOVÁ, L., *Forenzní psychologie*. 2. upravené vydání. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, Plzeň, 2009, str. 237

DAWSON, M. a DINOVIČER, R., *Victim cooperation and the prosecution of domestic violence in a specialized court: . Justice Quarterly, 2001, Vol. 18, No. 3. 2001*

DURDÍK, T., *Právo a rodina: Nové přístupy k řešení problematiky domácího násilí v ČR*. 2004. ISBN 1212-866X.

DUŠKOVÁ, Z., *Dítě a domácí násilí: Právo a rodina č.8/2010, 2010* Praha: Linde, 2010, ISBN 1212-866X..

ETHER, R., *Násilí v rodinách: Pomoc ženám v situacích domácího násilí*. Košice: Profamilia, 1996.

FENYK, J.: Některé úvahy o postizitelnosti domácího násilí. In: Právní rozhledy č. 12, 2002, a FENYK, J.: Právní úprava domácího násilí – disproporce mezi úpravou trestního práva hmotného a procesního, In: Zpravodaj BKB č.1, 2003.

FLEKKØY, M.G., *Children's rights: reflections on and consequences of the use of developmental psychology in working for the interests of children ; the Norwegian Ombudsman for Children : a practical experience*. Gent: Universiteit Gent, 1993. ISBN 90-747-5113-X.

FRANKLIN, B., *The new handbook of children's rights: comparative policy and practice*. [2nd ed.]. New York: Routledge, 2002, xiv, 433 p. ISBN 04-152-5036-6.

GARDNER, R.A., *Syndrom zavrženého rodiče*. Praha, 1996.

GERLOCH, A., HREBEJK, J., ZOUBEK, V., *Ústavní systém ČR – základy českého ústavního práva*, Prospektum, Praha, 2002

GIDDENS, A., *Sociologie*. Vyd. 1. Praha: Argo, 1999, 594 s. ISBN 80-720-3124-4.

GJURIOVÁ, S. , KOCOURKOVÁ, J. a KOUTEK, J., *Podoby násilí v rodině*. Vyd. 1. Praha: Vysehrad, 2000, 101 p. ISBN 80-702-1416-3.

GREGOROVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M. a STAVINHOVÁ, J., *Právní subjektivita a způsobilost k právním úkonům nezletilých*. Právní rozhledy, 1997, č. 2, s. 53 - 60.

HABRLOVÁ, V., redakce Zpravodaje: Opakovaný výzkum STEM na téma domácí násilí – změny od roku 2001. Druhý reprezentativní výzkum Bílého kruhu bezpečí o.s. a Philips Moriss a.s. završuje společný pětiletý projekt. Zpravodaj 2006,č.3.

HENNIG, G., *Transakční analýza: terapie a poradenství*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 317 s. ISBN 978-80-247-1363-2.

HENTIG, H., *The Criminal and His Victim*. New York: Schocken Book, 1979.

HOLUB, M., *Zákon o rodině: komentář a předpisy souvisící*. 6. aktualiz. a dopl. vyd. podle stavu k 1.2.2004. Praha: Linde, 2004, 751 s. ISBN 80-720-1451-X.

HORT, V., KOCOURKOVÁ, M., HRDLIČKA, M. a MALÁ, E., *Dětská a adolescentní psychiatrie*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008. ISBN 80-736-7404-1.

HORT, V., *Dětská a adolescentní psychiatrie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000, 492 s. ISBN 80-717-8472-9.

HRUŠÁKOVÁ, M., *Zákon o rodině: Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-807-4000-614.

HRUŠÁKOVÁ, M., *Rozvod a paragrafy: jak rozvodové řízení probíhá, majetkové vztahy a jejich vypořádání, komu svěřit dítě, výše výživného na dítě*. Vyd. 1. Praha: Computer Press, 2001, 73 s. Právní rady. ISBN 80-722-6477-X.

HUŇKOVÁ, M. a VOŇKOVÁ, J., *Domácí násilí v ČR z pohledu práva: Efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím*. Kroměříž: Justiční akademie ČR, 2004.

JELÍNEK, J., *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2013, 263 s. Komentátor. ISBN 978-808-7576-496.

JOHNOSTON, J.R., *Odcizené děti z rozvedených manželství. Nové výsledky bádání a návrhy k řešení*. Bundesanzeiger, 2007.

JOHNSON, P. M., LEONE, J. M., *The Differential Effects of Intimate Terrorism and Situational Couple Violence*. Journal of family Issues, 2005.
KNAPP, V., *Právo rodinné*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1961, 217 s., ISBN 1013-267 5.

- KOUKOLÍK, F a DRTILOVÁ, J., *Zlo na každý den*. Praha: Galen, 2001
- KOUKOLÍK, F. a DRTILOVÁ, J., *Vzpouza deprivantů: nestvůry, nástroje, obrana*. Nové, přeprac. vyd. Praha: Galén, 2006, 327 s. Makropulos. ISBN 978-807-4921-209.
- KOVAŘÍK, J., *Dětská práva, právní povědomí, participace dětí a sociální služby*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2001, 222 s. ISBN 80-704-0531-7.
- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D., *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006, 368 s. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.
- LOPATKA, A., Význam Úmluvy o právech dítěte. In. KOVAŘÍK, J. a kol. *Dětská práva, právní*
- LUŽNÁ, M., *Rodičovská zodpovědnost nezletilého rodiče*. Právo a rodina. 2007, č. 7, s. 3 – 5.
- MACHÁČKOVÁ, L., *Princip rovnosti a ochrana dítěte ve vztazích mezi rodiči a dětmi*. Právní fórum.2003, č. 3, s. 117 – 120.
- MATĚJČEK, Z. a LANGMEIER, J., *Výpravy za člověkem*. Praha: Odeon, 1981.
- Ministerstvo vnitra SR (ed): *Strategia boja proti domacemu násiliu*, příručka OSN, Bratislava, 1993.
- NOVÁ, H., *Bulletin advokacie: 1-2 2008*. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2008. ISBN 1210-6348. Dostupné z: http://www.cak.cz/assets/files/2291/BA_08_01.pdf
- NOVOTNÝ, O. a ZAPLETAL, J., *Kriminologie*. 3., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2008, 527 s. ISBN 978-807-3573-775.
- NOVOTNÝ, P., *Nový občanský zákoník*. 1. vyd. Praha: Grada, 2014, 194 s. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-802-4751-672.
- PAVLOVSKÝ, P., *Soudní psychiatrie a psychologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012, 232 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4743-325.
- PIKÁLKOVÁ, S., *Mezinárodní výzkum násilí na ženách: K prvním výsledkům šetření v České republice*, Sociologický ústav AV ČR, nepublikovaný materiál, 2004
- Právo a rodina: č. 8/2010 - 12. ročník*. Praha: Linde, 2010. ISBN 1212-866X.

PTÁČEK, R.,PEMOVÁ, T., Vedení rozhovoru s dětmi v kontextu sociálně-právní ochrany dětí, *Rodina a právo* 6/2014,2014, Linde Praha, ISSN 1212-866X.

RADVANOVÁ, S. a ZUKLÍNOVÁ, M., *Kurs občanského práva: instituty rodinného práva*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 1999, xix, 227 s. Právnické učebnice (C.H. Beck). ISBN 80-717-9182-2.

RADVANOVÁ, S., *Stav české rodiny a rodinného práva v současné době*. Právní praxe, 1999, č. 2-3, s.94-102.

RUŠÁKOVÁ, M., *Zákon o rodině: Zákon o registrovaném partnerství : komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxviii, 558 s. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-807-4000-614.

SCHNEIDER, H.J., *Kriminologie der Gewalt: Hirzel Verlag*. Leipzig – Stuttgart, 1994.

SOBKOVÁ, E., Násilie páchané na ženách a jeho důsledky. In: *Piata žena. Aspekty násilia páchaného na ženách*, Aspekt, Bratislava, 2001.

ŠÁMAL P., PURY, F. a RIZMAN, S., *Trestní zákon: Komentář 6. vydání*. Praha: C.

ŠEVČÍK, D. a ŠPATENKOVÁ, N., *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-807-3676-902.

ŠIAROVÁ, E., *Hlavní zásady a nedostatky při práci s dětmi, sborník přednášek mezinárodní konference Praha 2011: Posttraumatická stresová porucha v kontextu DN*. Praha: Centrum sociálních služeb, 2011.

ŠMOLKA, P., *Když vás trápí někdo blízký*, Hestia, Praha,1991.

VANÍČKOVÁ, E., *Národní strategie prevence násilí na dětech v ČR na období 2008-2018*. Praha: Úřad vlády ČR, 2009, 16, 16 s. ISBN 978-80-87041-86-4.

VANÍČKOVÁ, Eva. *Interpersonální násilí na dětech*. Vyd. 1. Praha: Úřad vlády ČR, 2009, 37 s. ISBN 978-807-4400-018, ISBN 978-80-1440-001-8, str. 8

VARGOVÁ, B., POKORNÁ, D. a TOUFAROVÁ, M., *Partnerské násilí*. Vyd. 1. Praha: Linde, 2008, 159 s. ISBN 978-808-6131-764.

VESELÁ, R., *Rodina a rodinné právo – historie, současnost a perspektivy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, 283 s., ISBN 80-86432-93-6.

VOŇKOVÁ, J. a SPOUSTOVÁ, I, *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2. přeprac. vyd. Praha: proFem, 2008, 244 s. ISBN 978-809-0362-673.

VOŇKOVÁ, J. a LIENAU, M., Jak dál v právní úpravě domácího násilí? Gender. Rovné příležitosti. Výzkum.. 2002, č.1, s. 9-10. ISSN 1213-0028 Výzkum. 1/2002

VOŇKOVÁ, J., *Viktimologie*, nepublikovaný text.

WESTPHALOVÁ, L., SPÁČIL, O., *Nová právní úprava osobních vztahů mezi manžely*, Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví. DOI: ISSN 1210-6410. č. 6/2013

WINTEROVÁ, A., *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou*. 2. aktualiz. vyd. podle stavu k 1. 8. 2005. Praha: Linde, 2005, 1023 s. ISBN 80-720-1551-6.

ZÁHORA, J., *Domáce násilie - nová prax a nová legislatíva v Európe*. Žilina: Eurokódex, 2008.

ZEMAN, Z., *Několik úvah na okraj umělých početí dětí*. Zdravotnictví a právo. 2005, č. 11, s.8-12.

Internetové zdroje

[infodata] - Úvod. [online]. [cit. 2014-06-10]. Dostupné z: <http://cslav.justice.cz/InfoData/> [online]. [cit. 2014-06-13].

Bílý Kruh Bezpečí. [online]. [cit. 2014-06-11]. Dostupné z: <http://www.bkb.cz/>

Czech Helsinki Committe - Český helsinský výbor. [online]. [cit. 2014-06-20]. Dostupné z: <http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2005020127>

Czech Helsinki Committe - Český helsinský výbor. [online]. [cit. 2014-06-23]. Dostupné z: <http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2005020109>

Česká a slovenská psychiatrie. [online]. [cit. 2014-06-14]. Dostupné z: <http://www.cspsychiatr.cz/detail.php?stat=787/>

Dívku dostaly na psychiatrii tahanice rodičů | Týden.cz. [online]. [cit. 2014-06-13]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/divku-dostaly-na-psychiatrii-tahanice-rodicu_14659.html#.U-kU8-N_uE4

Dokument - Mezinárodní pakt o občanských a politických právech. [online]. [cit. 2014-06-20]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/mezinar.pakt-obc.a.polit.prava.pdf>

Dokument - Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru Děti jako nepřímé oběti domácího násilí. [online]. [cit. 2014-06-27]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:325:0060:0064:CS:PDF>

Dokument - Trendy sociálně politických mechanismů ovlivňujících genderové vztahy IX. [online]. [cit. 2014-06-10]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/zmocnenec-vlady-pro-lidska-prava/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/Trendy_2010_zaverecna-zprava.pdf

Dokument - Úmluva o právech dítěte. [online]. [cit. 2014-06-20]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>

Dokument - Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí. [online]. [cit. 2014-06-23]. Dostupné z: <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/convention-violence/convention/Convention%20210%20Czech.pdf>

Dokument. [online]. [cit. 2014-06-11]. Dostupné z: <http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2011-09/cp110092cs.pdf>

Dokument. [online]. [cit. 2014-06-18]. Dostupné z: www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/37036/31278

Dokument. [online]. [cit. 2014-06-20]. Dostupné z: http://icv.vlada.cz/assets/udalosti/Charta_detskych_prav.pdf

Dokument. [online]. [cit. 2014-06-20]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>

Effects of Domestic violence on Children. [online]. [cit. 2014-06-13]. Dostupné z: www.stopvaw.org

European Union Agency for Fundamental Rights | Helping to make fundamental rights a reality for everyone in the European Union. [online]. [cit. 2014-06-10]. Dostupné z: <http://fra.europa.eu/en>

Koordona - Koalice organizací proti domácímu násilí. [online]. [cit. 2014-06-11]. Dostupné z: <http://www.koordona.cz>

Liga lidských práv - „blíže spravedlnosti. [online]. [cit. 2014-06-11]. Dostupné z: <http://llp.cz/>

Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech - Wikizdroje. [online]. [cit. 2014-06-20]. Dostupné z:http://cs.wikisource.org/wiki/Mezin%C3%A1rodn%C3%AD_pakt_o_hospod%C3%A1%C5%99sk%C3%BDch,_soci%C3%A1ln%C3%ADch_a_kulturn%C3%ADch_pr%C3%A1vech

MPSV.CZ : K aktivitám sdružení K 213. [online]. [cit. 2014-06-13]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5046>

Národní strategie prevence násilí na dětech v ČR na období 2008 - 2018. [online]. [cit. 2014-06-10]. Dostupné z:http://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/dokumenty/strategie-prevence-nasili-na-detech/Strategie-proti-nasili-na-detech_1.pdf

Národní strategie prevence násilí na dětech v ČR na období 2008 - 2018. [online]. [cit. 2014-06-10]. Dostupné z:<http://www.vlada.cz/scripts/file.php?id=61422>

Návrh občanského zákoníku z roku 2007, Nový občanský zákoník - oficiální stránky Ministerstva spravedlnosti ČR. [online]. [cit. 2014-06-14]. Dostupné z:<http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/navrh-zakona.html>

Nový občanský zákoník - oficiální stránky Ministerstva spravedlnosti ČR. [online]. [cit. 2014-06-14]. Dostupné z:<http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/navrh-zakona.html>

Odhad rizika hrozby. [online]. [cit. 2014-06-10]. Dostupné z: <http://www.domacinasili.cz/pomahajici-profesionalove/odhad-rizika-hrozby/>

PČR, PS 2010-2013, 14 schůze, část 70 (16. 3. 2011). [online]. [cit. 2014-06-14]. Dostupné z:<http://www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/014schuz/s014070.htm>

Pomáháme ženám. [online]. [cit. 2014-06-13]. Dostupné z: www.rosa-os.cz/o-nas/informace-pro-tisk/

Sdružení K213 - Tátové k dětem, ne do vězení - Ing. Jiří Fiala. [online]. [cit. 2014-06-12]. Dostupné z: www.k213.cz

Spravedlnost dětem. [online]. [cit. 2014-06-13]. Dostupné z: www.iustin.cz
Statistiky | Asociace pracovníků intervenčních center. [online]. [cit. 2014-10-06]. Dostupné z: http://www.domaci-nasili.cz/?page_id=255

Statistiky | Asociace pracovníků intervenčních center. [online]. [cit. 2014-06-10]. Dostupné z: http://www.domaci-nasili.cz/?page_id=255

Statistiky. [online]. [cit. 2014-06-10]. Dostupné z: <http://rosa-os.cz/k-stazeni/statistiky/>

Statistiky. [online]. [cit. 2014-06-10]. Dostupné z: <http://www.bkb.cz/onas/statistiky/>

Střídavá péče, rozvod, péče po rozvodu | JedenDomov.cz. [online]. [cit. 2014-06-14]. Dostupné z: www.jedendomov.cz

Střídavá výchova neboli střídavá péče o dítě po rozvodu - střídavka. [online]. [cit. 2014-06-14]. Dostupné z: www.stridavka.cz

Unie otců - otcové za práva dětí. [online]. [cit. 2014-06-13]. Dostupné z: www.unie-otcu.cz

Úvodní stránka. [online]. [cit. 2014-06-10]. Dostupné z: <http://www.portal.cz/psycho/clanek6.htm>

Výroční zprávy | Liga otevřených mužů. [online]. [cit. 2014-06-10]. Dostupné z: <http://ilom.cz/kdo-jsme/vyrocni-zpravy/>

www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Narodni-akcni-plan-prevence-domaciho-nasili-na-leta-2011-20014.pdf. [online]. [cit. 2014-06-11]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Narodni-akcni-plan-prevence-domaciho-nasili-na-leta-2011-2014.pdf>

Judikatura

Nález Ústavního soudu sp. zn.III. ÚS 624/06 ze dne 8. února 2007

Nález Ústavního soudu sp. zn. III.ÚS 125/98 ze dne 24.zář 1998

Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 695/2000 ze dne 19. 4. 2001

Nález Ústavního soudu sp. zn.II. ÚS 671/09 ze dne 30. června 2010

Nález Ústavního soudu sp.zn Pl. ÚS 34/09 ze dne 7. září 2010

Nález Ústavního soudu sp.zn. III. ÚS 438/05 ze dne 13. prosince 2006

Nález Ústavního soudu č. 4/94 Sb. ze dne 12. října 1994

Nález Ústavního soudu sp, zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. května 2014

Nález Ústavního soudu sp. zn IV. ÚS 1554/08 ze dne 15. ledna 2009

Nález Ústavního soudu sp. zn. I . ÚS 236/07 ze dne 10. července 2007

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1506/13 ze dne 30. května 2014

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. května 2014
nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 266/10 ze dne 18. srpna 2010
Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 4/04 ze dne 23. března 2004 (N 42/32 SbNU 405);
Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 157/01 ze dne 29. října 2002
Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2546/10 ze dne 6. září 2011
Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1206/09 ze dne 23. února 2010
Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 511/05 ze dne 16. března 2006
Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 62/95 ze dne 30. listopadu 1995 (sv. 4, s. 243),
Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 34/09 ze dne 7. září 2010
Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2175/08 ze dne 12. ledna 2009
Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 367/03 ze dne 15. března 2005
Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 534/03 ze dne 13. září 2004
Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 593/04 ze dne 20. prosince 2005
Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 618/05 ze dne 22. srpna 2005
Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 113/02 ze dne 4. září 2002, Sb. N. u., sv. 27, č. 109
Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 112/97 ze dne 10. března 1998 (N 35/10 SbNU 229)
Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 156/99 ze dne 8. února 2000
Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. května 2014
Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 282/01 (N 40/25 SbNU 321)
Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 30/94 ze dne 6. června 1995
Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 310/05 ze dne 15. listopadu 2006 N 211/43 SbNU 357
Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 534/03 ze dne 13. září 2004 (N 126/34 SbNU 285)
Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 546/03 ze dne 28. ledna 2004
Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 55/04 ze dne 18. srpna 2004 (N 114/34 SbNU 187)

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 554/04 ze dne 31. března 2005 (N 67/36 SbNU 707)

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 618/05 ze dne 7. listopadu 2006

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 86/95 ze dne 18. ledna 1996

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 420/05 ze dne 11. října 2007

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1619/07 ze dne 1. února 2008

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1945/08 ze dne 2. dubna 2009

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 357/96, Sbírka rozhodnutí, svazek 9, nález č. 156, str. 355

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 363/03 ze dne 20. ledna 2005

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3765/11 ze dne 13. března 2012

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 485/10 ze dne 13. dubna 2010 (N 82/57SbNu 93)

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 544/2000 ze dne 12. března 2001

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 554/04 ze dne 11. května 2005

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 568/06 ze dne 20. února 2007 (N 33/44 SbNU 399)

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 838/07 ze dne 10. října 2007 (N 157/47 SbNU 53)

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 862/1 ze dne 19. května 2010 (N 110/57 SbNU 403)

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3765/11 ze dne 13. března 2012

Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 139/98, Sbírka rozhodnutí, svazek 12, nález č. 106, str. 97

Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1432/11 ze dne 2. srpna 2011,

Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 191/06 ze dne 25. ledna 2007

Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 269/99 ze dne 2. března 2000

Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 346/01 ze dne 14. března 2002 (N 30/25 SbNU 237)

Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 359/96, Sbírka rozhodnutí, svazek 8, nález č. 95, str. 367

Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3638/10 ze dne 13. července 2011

Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 405/03 ze dne 23. února 2006 (N 45/40 SbNU 373)

Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 459/03 ze dne 20. srpna 2004

Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 495/05 ze dne 22. května 2007

Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 607/04 ze dne 16. února 2006

Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 94/97 ze dne 26. června 1997 (N 85/8 SbNU 287)

Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 114/99 ze dne 4. srpna 1999

Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 154/97, Sbírka rozhodnutí, svazek 10, nález č. 17, str. 113

Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 695/2000 ze dne 19. dubna 2001

Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS ze dne 20. července 2010

Nález Ústavního soudu sp. zn. P1. ÚS 20/94 ze dne 2. května 1995

Nález Ústavního soudu sp. zn. PI. ÚS 1/03 ze dne 11. února 2004

Nález Ústavního soudu sp. zn. PI. ÚS 36/01 ze dne 25.6 2002 (N 80/26 SbNU 317; 403/2002 Sb.)

Nález Ústavního soudu sp. zn. ÚS 2482/13 ze dne 26. května 2014

Nález Ústavního soudu sp.zn. II. ÚS 671/09 ze dne 30. června 2010

Nález Ústavního soudu sp.zn. II. ÚS 259/05,Sb.n. u., sv. 40, č.65

Nález Ústavního soudu sp.zn. III. ÚS 33638/10 ze dne 13. července 2011

Nález Ústavního soudu sp.zn. III.ÚS 2523/10 ze dne 10.února 2011

Nález Ústavního soudu sp.zn. IV.ÚS 1554/08 ze dne 15.ledna 2009

Nález Ústavního soudu Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 511/05 ze dne 16. 03. 2006

Nález Ústavního soudu Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3363/10 ze dne 13. července 2011

Rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem, č.j. Rc 9 Co 179/2003 ze dne 13.dubna 2004

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. září 1976, sp.zn. 5 Tz 26/76

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. října 2003, sp.zn. 22 Cdo 1019/2003

Rozsudek ESLP ve věci Zaunegger proti Německu ze dne 3. prosince 2009

Rozsudek Krajského soudu ze dne 21. března 2013 , č.j. 27 Co 326/2012-550

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 5. ledna 2012, č. j. 17 Co 565/2011-446

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. března 2012, č. j. 30 Cdo 1686/2011

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 3430/2011 ze dne 26. dubna 2012

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. března 2009, č.j. 5 As 84/2008-81

Rozsudek Vrchního zemského soudu Brandenburg ze dne 20. října 2009, č.j. 10 UF 177/08

Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o přistoupení České republiky k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (vybraná ustanovení)

Sdělení FMZV č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte

Sdělení MZV č. 132/2000 Sb. m. s., o přistoupení České republiky k Evropské úmluvě o osvojení dětí

Sdělení MZV č. 141/2001 Sb. m. s., o přijetí Úmluvy o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí

Sdělení MZV č. 34/1998 Sb., o sjednání Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí

Sdělení MZV č. 43/2000 Sb. m. s., o přijetí Úmluvy o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení

Sdělení MZV č. 47/2001 Sb. m. s., o přistoupení České republiky k Evropské úmluvě o právním postavení dětí narozených mimo manželství

Sdělení MZV č. 54/2001 Sb. m. s., o přijetí Evropské úmluvy o výkonu práv dětí

Sdělení MZV č. 90/2002 Sb., o přijetí úmluvy o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce (Úmluva č. 182)

Sdělení MZV č. 91/2005 Sb. m. s., o sjednání Úmluvy o styku s dětmi

Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 14.8.2002, sp.zn. 56 Co 108/2002

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp.zn 8 Tdo 806/2005 ze dne 7. 7. 2005

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 11. července 2012, č.j. 7 Tdo 725/2012-70

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21. února 2011, č. j. 20 Cdo 4498/2009

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. května 2008, sp. zn. 6Tdo 548/2008

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 10.8.2006, č.j. 7Tdo 879/2006

Usnesení Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 14. června 2006, č.j. P 193/2066

Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 132/1976 Sb., o Úmluvě o uznávání a výkonu rozhodnutí o vyživovací povinnosti

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 33/1959 Sb., o Úmluvě o vymáhání výživného v cizině

Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, ve znění pozdějších změn a doplňků

Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších změn a doplňků

Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších změn a doplňků

Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších změn a doplňků

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších změn a doplňků

Zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších změn a doplňků

Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších změn a doplňků

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Zákon č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších změn a doplňků

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších změn a doplňků

Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších změn a doplňků

Zákon č. 40/1964, občanský zákoník, ve znění pozdějších změn a doplňků

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších změn a doplňků

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů

Zákon č. 500/2004 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších změn a doplňků

Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích) , ve znění pozdějších změn a doplňků

Zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník

Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších změn a doplňků

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších změn a doplňků